

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

A Study of Concepts and Principles of Buddhist Dissemination
of Thai Buddhist Missionaries in the United State of America

โดย

พระมหาสุริยา วรเมธี

พระสรวิชัย อภิปณฺโณ

ผศ.ดร.ประยูร สุขะใจ

ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610651032

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

A Study of Concepts and Principles of Buddhist Dissemination
of Thai Buddhist Missionaries in the United State of America

โดย

พระมหา วรเมธี

พระสรวิชัย อภิพลโณ

ผศ.ดร.ประยูร สุยะใจ

ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610651032

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

A Study of Concepts and Principles of Buddhist Dissemination
of Thai Buddhist Missionaries in the United State of America

By

Asst.Prof.Dr.Phramaha Suriya Varamethi

Phra Soravit Ahipanyo

Asst.Prof.Dr.Prayoon Suyajai

Asst.Prof.Dr.Methaphan Phothitheerarot

Faculty of Humanities

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2551

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610651032

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

ผู้วิจัย: พระมหาสุริยา วรเมธี พระสรวิชญ์ อภิปัญญา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุยะใจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธาพันธ์ โพธิธิโรจน์

ส่วนงาน: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ: ๒๕๕๑

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต
ไทยในสหรัฐอเมริกา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์
แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก ศึกษาแนวคิด เป้าหมายและวิธีการในการเผย
แผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูล
กับกลุ่มประชากร คือ กลุ่มผู้บริหารโครงการพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้แก่ สมัชชาสงฆ์ไทย
หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการ ฝึกอบรมพระธรรมทูต และจากพระธรรมทูตที่ ปฏิบัติงานและเคย
ปฏิบัติงานเป็นพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวน 100 รูป ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ
สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสมผสานทั้งปริมาณและคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า

๑. แนวคิด วิธีการและเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเป็นไปตาม
หลักพุทธโอวาท แสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมีมุ่ง
ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่านและไม่
เสียชื่อเสียงผู้อื่น เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อ
ประโยชน์ เกื้อกูล ความสุข แก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใจชาวพุทธ มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของ
บุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการ
ชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศุนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ
โดยมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรม

ภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนานอกที่ตั้ง เช่น การสอน,บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกวัด การใช้เทคโนโลยี สื่อสารมวลชน วิทยุโทรทัศน์หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนา นอกวัด เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายชาวพุทธทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์ (สมัชชาสงฆ์ไทย)

๒. ปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น พระธรรมทูตยังไม่เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแผ่ดีพอ ทำให้การสื่อสารกับคนในประเทศนั้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร ด้านองค์กรสงฆ์ที่มีส่วนในการดูแลพระธรรมทูต ยังก็ไม่เข้มแข็งพอ จึงให้การสนับสนุนและดูแลได้ไม่ทั่วถึง แม้ปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยตรงแต่ก็ยังครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง เช่นศูนย์ควบคุมดูแลพระไปต่างประเทศก็ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำหน้าที่อีกอย่าง อบรมพระธรรมทูตแล้วส่วนการคัดเลือกว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง เมื่อผ่านเกณฑ์พิจารณาแล้วก็ต้องผ่านขั้นตอนในการขอหนังสือเดินทางขอวีซ่าเข้าประเทศ บางประเทศ ก็ยากมากและให้เวลาในการพำนักในประเทศนั้นๆ น้อยทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๓. แนวทางการแก้ไขปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหาร การจัดการและการปกครองสำหรับผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ โดยจัดตั้งสถาบันหรือวิทยาลัยพระธรรมทูต เพื่อพัฒนาบุคลากรดำเนินงานเผยแผ่พระศาสนา ในต่างประเทศ จัดตั้งคณะกรรมการบริหารกิจการพระธรรมทูต ซึ่งคณะกรรมการฯ ชุดนี้ควรได้รับมอบอำนาจจากมหาเถรสมาคม ให้สามารถเข้าไปดูแลเรื่องการคัดเลือก จัดส่งพระธรรมทูตฯ ไปประจำหรือทำงานในต่างประเทศ การดูแลเรื่องสวัสดิการ สุขภาพ การเดินทางไปเผยแผ่ การพิจารณาให้ความดีความชอบ และมาตรการลงโทษ พร้อมกันนี้ก็ควรมีบุคลากร และงบประมาณรับสนองงานด้านนี้ อย่างเพียงพอ

Thesis Title: A Study of Concept and Principle in Disseminating Buddhism of Thai Buddhist Missionary Monks in the United States of America

Researchers: Asst. Prof. Dr. Phramaha Suriya Vamedhi,
Phra Soravit Ahipanyo
Asst. Prof. Dr. Prayoon Suyachai
Asst. Prof. Dr. Methapan Pothittheerarat

Department: Faculty of Humanities,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2009

Research Program: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The research on A Study of Concept and Principle in Disseminating Buddhism of Thai Buddhist Missionary Monks in the United States of America is a survey research with the objective in spreading the concept in disseminating Buddhism from Tipitaka, studying the concept, goal and the way of disseminating Buddhism of the Thai Buddhist missionary monks in the United States of America, including the study of problem and obstacle in disseminating Buddhism. For collecting data, the researchers use the questionnaire and interview in collecting data from the people such as a group of administrators of the project of overseas Thai missionary monks, consisting of the General Assembly of the Thai monks, the office responsible for training the Thai missionary monks and from 100 Thai missionary monks who are performing their duty and used to perform their duty as missionary monks in the United States of America. The data collecting has been done by way of random. The data analysis is used by the mixture of both quantitative and qualitative research.

The result of research is found as follows:

1. Concept, method and goal of disseminating Buddhism of the missionary monks are based on the principle of the Buddha's teachings, preaching Dhamma suitable for the time and place, reasonability, preaching Dhamma with loving kindness, focusing on providing benefit to the listeners. Preaching Dhamma is neither because of desiring the offerings nor preaching Dhamma by the swagger. The objectives of disseminating Buddhism of overseas Thai missionary monks are for the benefit, support, happiness of the people who are Buddhists and non-Buddhists, focusing on developing the efficiency of the people in living their own life, using the principle and the teachings of the Buddha as the guideline for the others by not performing the carelessness in their life, being the center of hearts and the activities of Buddhist people in the United States of America in relation to the dissemination i.e., dissemination of Buddhism in their own place by organizing the activity in the temple such as activity in practicing meditation on the important days of Buddhism and the nation, Dhamma preaching, speech delivering, article writing, and premises arranging for religious ritual etc. and dissemination of Buddhism outside the temple such as Dhamma preaching in the educational institute, public and private agency located outside the temple, using communication technology, radio and television or organizing the activity concerning the Thai culture at the meeting buildings etc., dissemination of Buddhism by using network i.e., organizing the academic activity, exchanging the way of practice in organizing the activity, forwarding the activity that is jointly useful for the temple or the agency concerned, making Buddhist network of lay people and the Sangha inside the affiliation and outside the affiliation of the General Assembly of the Thai Sangha.

2. The problem and obstacle of the dissemination of Buddhism in the United States of America are because some Buddhist missionary monks have less skills of English language and culture causing the problem in communicating with the people of this country and the Sangha Organization responsible for taking care of the Buddhist missionary monks is not strong enough causing that the support and supervision are not thorough. Even though at present time, there are many agencies responsible directly for supervision but not covered thoroughly such as the

Controlling and Supervising Center for the Overseas Missionary Monks and the Buddhist Missionary Monks Training Office are working in the different way. When the Buddhist missionary monks have been trained, the selection of monks for going abroad is the duty of another office. When having passed the consideration criteria the missionary monks have to pass the process of passport and visa entry requirement that has to be waited for a long time and the permission for staying in the USA. is very short, bringing about the disconnection in disseminating Buddhism.

3. There should be the way in solving the problem in disseminating Buddhism of the missionary monks in the United States of America by exchanging knowledge on management and administration for the persons concerned at every level. Also, there should be the establishment of institute or missionary monks college for developing the personnel relating to the dissemination of Buddhism in foreign countries. The executive committees for the missionary monks affairs should be established and empowered from the Mahathera Association to enable them to supervise the selection of sending the missionary monks to work and perform the duty in foreign countries, and paying attention to the welfares, health, travelling for propagation, consideration of laurel and punishment measure. On the one hand, there should be the personnel and budget to support this work adequately.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัย เรื่องศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ ได้รับความอนุเคราะห์จาก พระครูปลัดสุวัฒนวิริคุณ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และคณะผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้ให้แนวทางและวิธีการในการศึกษาค้นคว้าจนทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย โดยเฉพาะได้รับความอนุเคราะห์จาก คณะพระธรรมทูตสายต่างประเทศที่ปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งกรรมการสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา และพระธรรมทูตที่พำนักตามวัดต่าง ๆ ได้กรุณาเสียสละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะบุคคลที่กล่าวมาข้างต้น ที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอคุณงามความดี ที่เกิดจากการวิจัยครั้งนี้ จงส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความเจริญ มั่นคง ตลอดกาลนานเทอญ

พระมหาสุริยา วรเมธี และคณะ

๒๔ กันยายน ๒๕๕๑

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ญ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕
๒.๑ แนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	๕
๒.๒ กำเนิดพระธรรมทูต	๓๙
๒.๓ พระธรรมทูตจากลังกาเดินทางมาประเทศไทย	๔๑
๒.๔ พระธรรมทูตไทยไปลังกา.....	๔๒
๒.๕ พระสงฆ์ไทยเดินทางไปดินแดนพุทธภูมิ	๔๒
๒.๖ พระธรรมทูตไทยไปอินเดีย	๔๓
๒.๗ พระพุทธศาสนาสู่ยุโรป	๔๔
๒.๘ การฝึกอบรมพระธรรมทูตอย่างเป็นทางการ	๔๕
๒.๙ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา.....	๔๕
๒.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๔๗

บทที่ ๓ แนวคิด เป้าหมาย และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	
ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา.....	๔๘
๓.๑ สารสำคัญของหลักสูตรอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ.....	๔๘
๓.๒ นโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ.....	๕๒
๓.๓ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา.....	๖๒
๓.๑.๑ แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต.....	๖๒
๓.๑.๒ เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ..	๖๓
๓.๑.๓ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	๖๓
บทที่ ๔ ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข.....	๖๕
๔.๑ ข้อมูลพื้นฐาน.....	๖๕
๔.๑.๑ รายชื่อวัดและพระธรรมทูตที่เป็นเจ้าอาวาสวัดไทยในสหรัฐอเมริกา.....	๖๕
๔.๑.๒ จำนวนพุทธศาสนิกชนไทยในสหรัฐอเมริกา.....	๘๓
๔.๒ ข้อมูลการสัมภาษณ์ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข	
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	๘๔
๔.๒.๑ ปัญหา อุปสรรคและประเภทของปัญหา.....	๘๕
๔.๒.๒ แนวทางการแก้ไขปัญหา.....	๙๐
๔.๓ ทักษะติดต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอเมริกา.....	๙๕
๔.๔ ระดับความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและ	
หลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ ด้านการเผยแผ่พระศาสนา	
ด้านการศึกษา และด้านสังคมสงเคราะห์ แสดงด้วยค่าเฉลี่ยและ	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน.....	๑๐๗
๔.๕ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับ	
แนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	
จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	๑๑๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	๑๑๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๗
๕.๑.๑ แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต.....	๑๑๗
๕.๑.๒ เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ	๑๑๗
๕.๑.๓ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	๑๑๗

	๕.๑.๔ ปัญหาและอุปสรรคการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	
	ในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	๑๑๘
๕.๑.๕	แนวทางการแก้ไขปัญหาการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	
	ของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา.....	๑๑๘
๕.๑.๖	ทัศนคติต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย	
	ในสหรัฐอเมริกา.....	๑๑๙
	๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๒๕
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๓๑
๕.๓.๑	ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้.....	๑๓๑
๕.๓.๒	ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	๑๓๑
	บรรณานุกรม.....	๑๓๓
	ภาคผนวก	
	ภาคผนวก ก บทควมวิจัย.....	๑๓๖
	ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้.....	๑๔๖
	ภาคผนวก ค แผนการดำเนินการวิจัย.....	๑๔๘
	ภาคผนวก ง แบบสอบถามงานวิจัย.....	๑๕๐
	ภาคผนวก จ แบบสรุปโครงการ.....	๑๖๒
	ภาคผนวก ฉ ประวัติผู้วิจัย.....	๑๖๗

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและคำร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๙๕
ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนฯ โดยภาพรวม.....	๙๗
ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนฯ ที่ปฏิบัติในปัจจุบัน.....	๙๘
ตารางที่ ๔.๔ แสดงระดับความคิดเห็นฯ ใช้กลยุทธ์ กลวิธี.....	๙๘
ตารางที่ ๔.๕ แสดงระดับความคิดเห็นฯ เผยแพร่ในทางจริยธรรม.....	๙๙
ตารางที่ ๔.๖ แสดงระดับความคิดเห็นฯ ด้วยเทคนิคและวิธีการในการเผยแพร่.....	๙๙
ตารางที่ ๔.๗ แสดงระดับความคิดเห็นฯ ด้วยแนวทางการเผยแพร่.....	๑๐๐
ตารางที่ ๔.๘ แสดงระดับความคิดเห็นฯ ด้านบุคลิกภาพของผู้เผยแพร่.....	๑๐๐
ตารางที่ ๔.๙ แสดงระดับความคิดเห็นฯ ด้านหัวข้อธรรมที่ใช้เผยแพร่.....	๑๐๑
ตารางที่ ๔.๑๐ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเผยแพร่.....	๑๐๑
ตารางที่ ๔.๑๑ เปรียบเทียบความแตกต่าง (LSD).....	๑๐๒
ตารางที่ ๔.๑๒ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นฯ จำแนกตามพรรษา.....	๑๐๒
ตารางที่ ๔.๑๓ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นฯ จำแนกตามเคยเป็นธรรมทูต.....	๑๐๓
ตารางที่ ๔.๑๔ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นฯ จำแนกตามระยะเวลาเป็นธรรมทูต.....	๑๐๓
ตารางที่ ๔.๑๕ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นฯ จำแนกตามระดับการศึกษานักธรรม.....	๑๐๔
ตารางที่ ๔.๑๖ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นฯ จำแนกตามเปรียญธรรม.....	๑๐๔
ตารางที่ ๔.๑๗ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นฯ จำแนกตามการศึกษาสายสามัญ.....	๑๐๕
ตารางที่ ๔.๑๘ เปรียบเทียบความแตกต่างฯ (LSD) จำแนกตามการศึกษาสายสามัญ.....	๑๐๕
ตารางที่ ๔.๑๙ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นฯ จำแนกตามสัญชาติ.....	๑๐๖
ตารางที่ ๔.๒๐ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นฯ เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการเผยแพร่ฯ.....	๑๐๖
ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงความคิดเห็นฯเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการฯ ด้านการเผยแพร่ฯ.....	๑๐๗
ตารางที่ ๔.๒๒ แสดงความคิดเห็นฯเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการฯ ด้านการศึกษา.....	๑๐๘
ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงความคิดเห็นฯเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการฯ ด้านสังคมสงเคราะห์.....	๑๐๙
ตารางที่ ๔.๒๔ เปรียบเทียบความคิดเห็นฯเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการฯ จำแนกตามอายุ.....	๑๑๐
ตารางที่ ๔.๒๕ เปรียบเทียบความคิดเห็นฯเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการฯ จำแนกตามพรรษา.....	๑๑๐
ตารางที่ ๔.๒๖ เปรียบเทียบความคิดเห็นฯ จำแนกตามเคยเป็นพระธรรมทูต.....	๑๑๑
ตารางที่ ๔.๒๗ เปรียบเทียบความคิดเห็นฯ จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตฯ.....	๑๑๑
ตารางที่ ๔.๒๘ เปรียบเทียบความคิดเห็นฯ จำแนกตามระดับการศึกษานักธรรมฯ.....	๑๑๒

ตารางที่ ๔.๒๙	เปรียบเทียบความคิดเห็นฯ จำแนกตามระดับการศึกษาเปรียญธรรมฯ.....	๑๑๒
ตารางที่ ๔.๓๐	เปรียบเทียบความคิดเห็นฯ จำแนกตามระดับการศึกษาสายสามัญฯ.....	๑๑๓
ตารางที่ ๔.๓๑	เปรียบเทียบความรายคู่ฯ (LSD)จำแนกตามระดับการศึกษาสายสามัญฯ.....	๑๑๓
ตารางที่ ๔.๓๒	เปรียบเทียบความคิดเห็นฯ จำแนกตามสัญชาติ ฯ.....	๑๑๔
ตารางที่ ๕.๑	สรุปผลการทดสอบสมมุติฐานของการวิจัย.....	๑๒๐
ตารางที่ ๕.๒	สรุปการทดสอบสมมุติฐานของการวิจัย.....	๑๒๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อภาษาไทย

๑.๑ คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อพระไตรปิฎกในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างเช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/ ๑๖/ ๑๐ หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ ข้อ ๑๖ หน้า ๑๐

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (บาลี) = สุตตฺตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขุทฺตคคปาฬิ (ภาษาบาลี)
 ที.สี. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
 ที.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
 ที.ปา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีกวรรค (ภาษาไทย)
 ม.มู. (บาลี) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ (ภาษาบาลี)
 ม.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์ (ภาษาไทย)
 ม.อุ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปรปณณาสก์ (ภาษาไทย)
 สั.ส. (ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (ภาษาไทย)
 สั.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
 อง.เอก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต (ภาษาไทย)
 อง.ทก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทกนิบาต (ภาษาไทย)
 อง.ติก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต (ภาษาไทย)
 อง.จตุกก. (บาลี) = สุตตฺตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิปาตปาฬิ (ภาษาบาลี)
 อง.จตุกก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
 อง.ปณจก. (บาลี) = สุตตฺตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปณจกนิปาตปาฬิ (ภาษาบาลี)
 อง.ปณจก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปณจกนิบาต (ภาษาไทย)
 อง.นวก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต (ภาษาไทย)
 อง.ทสก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต (ภาษาไทย)
 ขุ.ขุ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุทฺทกนิกาย ขุทฺทกปาฐะ (ภาษาไทย)
 ขุ.ธ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุทฺทกนิกาย ธรรมบท (ภาษาไทย)

ขุ.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทส (ภาษาไทย)
 ขุ.อ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน (ภาษาไทย)

ปกรณ์วิเสส

วิสุทธิ. (ไทย) = วิสุทธิมรรคปกรณ์ (ภาษาไทย)

๑.๒ คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

อักษรย่อคัมภีร์อรรถกถา ในการวิจัยฉบับนี้ ใช้อ้างอิงคัมภีร์ อรรถกถา ภาษาไทย ฉบับมหา มกุฏราชวิทยาลัย จะแจ้ง เล่ม/ภาค/หน้า เช่น ขุ.ธ.อ.(ไทย) ๒/๒/๒๔๓. หมายถึง พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ฉัมมบท เล่มที่ ๒ ภาคที่ ๒ หน้า ๒๔๓ ฉบับมหา มกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๒๕ ส่วนการอ้างอิงปกรณ์วิเสส จะใช้ระบุชื่อคัมภีร์ / เล่ม / หน้า เช่น วิสุทธิ.(บาลี)๓/๗.หมายถึง คัมภีร์วิสุทธิมรรค เล่ม (ภาค) ที่ ๓ หน้า ๗. หากเป็นวิสุทธิมรรค ภาษาไทยจะใช้ฉบับสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อจ อาสภมหาเถร). โดยการอ้างอิงจะใช้วิธีการระบุตามแบบการอ้างอิงของหนังสือทั่วไป คือ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อจ อาสภมหาเถร). **คัมภีร์วิสุทธิมรรค ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อจ อาสภมหาเถร)**, พิมพ์ครั้งที่ ๔.(กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์พรินท์ติ้ง จำกัด , ๒๕๔๖), หน้า ๒๓. เช่น วิสุทธิ (ไทย) ๑๘/๒๓.

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย พระสงฆ์ไทยมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมเสมอมาทั้งระดับพื้นฐาน คือให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมที่ประชาชนสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขเช่น หลักพรหมวิหาร หลักสังคหวัตถุ เบญจศีล เบญจธรรม หิริโอตตปปะ และระดับหลักธรรมขั้นสูงในพระพุทธศาสนาที่ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตไปสู่ความพ้นทุกข์ ได้แก่ การฝึกวิปัสสนากรรมฐาน หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีคุณค่าและประโยชน์สูงสุดที่จะนำพามนุษย์ให้สามารถใช้ชีวิตในโลกปัจจุบันอย่างมีความสุข ทั้งยังมีความพิเศษมากกว่าหลักธรรมในศาสนาอื่นอีก นั่นคือพระพุทธศาสนามีคำสอนที่จะช่วยให้มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพชีวิตของตนด้วยตนเอง จนสามารถก้าวสู่ความหลุดพ้นโดยไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงถือว่าเป็นการเผยแผ่สิ่งที่ดีงามเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโลกโดยแท้ ดังพุทธพจน์ตอนที่พระพุทธองค์ส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรกว่า “ จรธ ภิกขเว จาริกิ พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย สเทว มนุสฺसानิ ” (มหาจุฬาเทปิตกั วิ.มหา.๑ เล่มที่ ๔/๒๗) ซึ่งหมายความว่า “ภิกษุทั้งหลาย จงเที่ยวไปสู่ที่จาริก เพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ” นี่คือเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ธรรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์อยู่ในกำกับของรัฐ ได้ตระหนักต่อความสำคัญในด้านการส่งเสริมให้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ ได้จัดให้มีการเปิดอบรมหลักสูตรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับพระภิกษุ สามเณร และ คฤหัสถ์ ซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ในสาขาธรรมนิเทศ และหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย โครงการนี้เริ่มมา

ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๘ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนับได้ ๑๓ รุ่นแล้ว ใช้เวลาในการฝึกอบรมรวม ๓ เดือน/รุ่น จนพระสงฆ์ทุกรูปมีความมั่นใจว่าสามารถไปปฏิบัติงานเผยแผ่พระธรรมคำสอนในต่างประเทศได้ ขณะนี้มีเครือข่ายเผยแผ่พระธรรมคำสอนอยู่ทั่วโลก

สาเหตุที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ เพราะว่า ได้รับรู้รับฟังปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสายต่างประเทศ ทั้งจากบุคคลทั่วไปที่สนใจในพระพุทธศาสนา และจากคณะผู้ดำเนินงานการอบรม ตลอดจนผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือ พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๑๓ ว่า

“ในการไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น ความรู้ความสามารถมีด้วยกันทั้งนั้น แต่ที่ไม่ค่อยบรรลุผลตามที่ต้องการ คงจะเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยุทธศาสตร์ จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ มาก บางท่านเทศน์ดีสอนดีก็ยังไม่ได้ ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะยังมีปัจจัยอะไรหลายอย่าง งานของพระธรรมทูตมีความละเอียดอ่อนมาก แล้วยังถูกค่อนข้างขอเข้าไปสอนเฉพาะกับคนไทยด้วยกัน เขาเอาเราไปเปรียบเทียบกับพระธรรมทูตทิเบต ญี่ปุ่น หรือแม้กระทั่งศรีลังกา ที่ประสบผลสำเร็จมากกว่าในการเผยแผ่กับชาวต่างประเทศ ” จากปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสายต่างประเทศซึ่งยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนี้ มีผลกระทบต่อสถาบันพระพุทธศาสนาโดยตรง และโดยอ้อมก็คือ ผลกระทบที่มีต่อความมั่นคงความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ที่นับพระพุทธศาสนา กับผู้ที่นับถือศาสนาอื่นๆในต่างประเทศ เมื่อไม่สามารถทำความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ถูกต้อง ก็จะเป็นผลเสียหายต่อสังคมชาวพุทธ ความแปลกแยกแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมความเชื่อความศรัทธา ความรู้สึกนึกคิดยิ่งห่างเหินกันมากเท่าใด ความเข้าใจผิดความแยกพรรคพวกก็เกิดขึ้นจนไม่สามารถนำพาสันติสุขสู่ประชาชนชาวโลกซึ่งอยู่ร่วมกันได้

ส่วนการที่ผู้วิจัยเลือกเอา ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นพื้นที่ศึกษานั้น เนื่องจาก สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติหลายวัฒนธรรม และเป็นประเทศที่มีความเจริญทางวัตถุสูงสุดมีวัดไทยอยู่ทั่วทุกมลรัฐของประเทศประมาณ ๖๗ วัด มีพระธรรมทูตไทยปฏิบัติหน้าที่อยู่ประมาณ ๔๐๐ รูป การสำรวจข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ศึกษา จะทำให้ได้ภาพรวมของปัญหาอุปสรรคต่างๆในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ชัดเจน.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ แนวคิดในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิด เป้าหมาย และวิธีการในการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งด้านศาสนธรรมและ ศิลปวัฒนธรรมของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

- ๑.๓.๑ ขอบเขตด้าน เนื้อหา ได้แก่ แนวคิดและหลักการเผยแพร่ของพระธรรมทูต
- ๑.๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ทุกมลรัฐที่มีพระสงฆ์ไทยจำพรรษาในสหรัฐอเมริกา
- ๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา
- ๑.๓.๓.๑ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย
- ๑) กลุ่มผู้บริหารโครงการพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
 - ๒) องค์กรผู้ทำหน้าที่ฝึกอบรมพระธรรมทูต
 - ๓) พระธรรมทูตที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกาจำนวน ๒๐๐ รูป
- ๑.๓.๔ ขอบเขตด้านตัวแปร
๑. ๓.๔.๑ ตัวแปรอิสระ (Independent variables)
- ๑) ปัจจัยทางชีวสังคมและภูมิหลัง ประกอบด้วย
 - ๑.๑) อายุ
 - ๑.๒) พรรษา
 - ๑.๓) ประสบการณ์การการเป็นพระธรรมทูต
 - ๑.๔) ระยะเวลาการเป็นพระธรรมทูต
 - ๑.๕) ระดับการศึกษาปริยัติธรรม
 - ๑.๖) ระดับการศึกษาสายสามัญ
 - ๑.๗) การถือสัญชาติ
- ๑.๓.๔.๒ ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวคิดและหลักการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ พระพุทธศาสนา หมายถึง พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทหรือหินยาน

๑.๔.๒ พระธรรมทูต หมายถึงพระสงฆ์ไทยที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นพระธรรมทูตโดยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา

๑.๔.๓ แนวคิด หมายถึงแนวทางปฏิบัติที่หน่วยงาน/มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำหนด เพื่อให้บรรลุถึงผลลัพธ์ทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑.๔.๔ หลักการ หมายถึง ปรัชญา อุดมการณ์ และเป้าหมายที่อยู่เบื้องหลังงานนั้น ๆ

๑.๔.๕ วิธีการ หมายถึงแนวทางในการเผยแผ่พระธรรมให้กับประชาชน เช่นการเทศน์ สอนตาม สถาบันการศึกษา ตอบปัญหาทาง Internet และนำปฏิบัติกรมฐาน

๑.๔.๖ หลักการและวิธีการ หมายถึงหลักการที่พระธรรมทูตต้องมีความทบทวนในการเผยแผ่เพื่อให้สำเร็จประโยชน์แก่ประชาชน โดยใช้วิธีการตามความรู้ความสามารถที่ได้อบรมตามโครงการและสร้างกิจกรรมเพื่อให้เรียนรู้และปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา

๑.๔.๗ สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา หมายถึง องค์กรของพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อ เป็นหน่วยงานกลางในการดำเนินงานพระธรรมทูตไทย นิกายเถรวาท ในประเทศสหรัฐอเมริกา

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ๕.๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้รับผิดชอบในการจัดอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วโลก ได้แบบแผนที่มีคุณภาพ นำไปสู่การจัดตั้งวิทยาลัยการพระธรรมทูต ได้บรรลุตามประสิทธิผลตามที่กำหนดไว้

๑. ๕.๒ สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา มีแบบแผนปฏิบัติที่ดีสำหรับกระจายยุทธศาสตร์หลักไปสู่กลยุทธการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑. ๕.๓ คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ คณะรัฐบาล กระทรวง ทบวง กรม กอง เพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนในการพัฒนาการบริหารงานของประเทศ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง แนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๒.๒ กำเนิดพระธรรมทูต
- ๒.๓ พระธรรมทูตจากลังกาเดินทางมาประเทศไทย
- ๒.๔ พระสงฆ์ไทยเดินทางไปดินแดนพุทธภูมิ
- ๒.๕ พระธรรมทูตไทยไปลังกา
- ๒.๖ พระธรรมทูตไทยไปอินเดีย
- ๒.๗ พระพุทธศาสนาสู่ยุโรป
- ๒.๘ การฝึกอบรมพระธรรมทูตอย่างเป็นทางการ
- ๒.๙ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา
- ๒.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๑.๑ แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นในชมพูทวีป ๒,๖๓๑ ปีล่วงมาแล้ว โดยมีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ธรรม หลังจากที่พระองค์ก็ทรงพยายามบากบั่นในการแสวงหาโมกขธรรมเป็นเวลา ๖ ปี เมื่อตรัสรู้แล้วก็ยังทรงมีพระมหากรุณาที่จะแสดงธรรมโปรดสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์ ๓ ประการ คือ อุตตตถะ ประโยชน์ตน ปรีตถะ ประโยชน์ผู้อื่น และอุภยัตตะ คือประโยชน์ทั้งสองฝ่าย พระองค์ทรงบำเพ็ญประโยชน์ส่วนพระองค์ คือ การตรัสรู้ พระสัมสมสัมโพธิญาณและทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น^๑

^๑ พระราชวรมณี.(ประยูรย์ ปยุตโต.), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า , (กรุงเทพฯ, มุลินธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑) หน้า ๕๖.

พระพุทธองค์ได้ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยพระองค์เองในลำดับแรก โดยการแสดงธรรมแก่เวไนยสัตว์ตลอดพระชนมายุของพระองค์ ได้ทรงประกาศหลักคำสอนซึ่งกระทำในหลายรูปแบบ เช่น โดยการแสดงธรรม , การสนทนาธรรม , การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจ เป็นต้น โดยที่พระองค์ได้ประทานหลักการและเทคนิคในการเผยแผ่ธรรมะให้พระสาวกยึดถือปฏิบัติเป็นหลักการในการแสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ ให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่าน และไม่เสียคสีข่มขู่ผู้อื่น^๑

ในการออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา ครั้งแรกพระพุทธองค์ทรงส่งสาวก คือ พระปัญจวัคคีย์ ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ พระอัสสชิ และพระยสะ พร้อมด้วยคณะรวม ๖๐ รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรม นับตั้งแต่นั้นมาพระพุทธศาสนาก็ได้แพร่หลายไปยังถิ่นต่าง ๆ ของชมพูทวีปหรือประเทศอินเดีย โดยมีผู้หันมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

ต่อมาในการทำดี ยสังคายนา โดยมีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ มีพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นองค์พระราชาอุปถัมภ์ ได้เลือกพระอรหันตสาวกส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังนานาประเทศ จำนวน ๙ สาย และสายที่ ๘ โดยการนำของพระโสณเถระ และพระอุตระเถระ ได้นำเอาพระพุทธศาสนาเข้าสู่อาณาจักรสุวรรณภูมิซึ่งสันนิษฐานว่า ได้แก่ จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย โดยมีโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ เช่น พระปฐมเจดีย์ เป็นต้น เป็นประจักษ์พยานมาจนถึงทุกวันนี้ (ส่วนพม่า เห็นว่าสุวรรณภูมิได้แก่เมืองสะเทิม ภาคใต้ของพม่า)^๒

จากนั้นมารธรรมะในพระพุทธศาสนาจึงเป็นรากฐาน เป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิตและมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยอย่างแนบแน่น ถือได้ว่าเป็นประจักษ์ดวงประทีปส่องนำทางในการดำเนินชีวิต รูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้เท่าที่พบเห็น กล่าวได้ว่ามีหลากหลายรูปแบบ หลากหลายเทคนิควิธีที่พระสงฆ์และผู้มีหน้าที่อบรมสั่งสอน จะนำไปถ่ายทอดหลักธรรมคำสอน เพื่อเป็นสื่อให้ผู้ฟังหรือผู้เรียนได้สนใจและเข้าใจในหลักคำสอนนั้น ๆ กล่าวได้ว่าในโลกสันนิวาสนี้ คนจะเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มี ๔ ประเภทด้วยกัน กล่าวคือ

^๑ อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓.

^๒ พระธรรมปิฎก (ปอ. ปยุตโต),พระพุทธศาสนาในเอเชีย, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐)

(๑) **รูปปมาณิกา** คือพวกที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเพราะอาศัยรูป เช่นพระวัชลิ ได้เห็นพระรูปอันงามของพระพุทธเจ้า และโสเรยยะเศรษฐีเห็นรูปร่างของพระมหากัจจายนะ เป็นต้น จึงเลื่อมใสและออกบวช เรียกว่า พวกถือรูปเป็นประมาณ

(๒) **ลูขัปมาณิกา** คือ พวกที่เห็นพระห่มสีเสีราหมองแล้วเลื่อมใสเช่น พระโมฆราช มีศิษย์มากเพราะท่านห่มจีวรเสีราหมอง พวกลูขัปมาณิกานี้เรียกว่าพวกนิยมสีเสีราหมองเป็นประมาณ

(๓) **โฆสัปมาณิกา** คือพวกที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เพราะวาเทคนได้ไเพราะ เช่นพระโสณกุฎิกัณณะ ได้ศิษย์มากเพราะท่านเทศน์ไเพราะ คนที่นิยมเลื่อมใสในเสียงเทศน์เรียกว่า พวกถือเสียงเป็นประมาณ

(๔) **ธัมมปมาณิกา** เป็นพวกที่มีอินทรีย์ค่อนข้างสูง คือเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เพราะยึดหลักการ เช่น ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นต้น พวกนี้เรียกว่าพวกถือธรรมเป็นประมาณ^๑

พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีพระคุณสมบัติทั้ง ๔ ข้อ (โดยเฉพาะข้อ ๓ ทรงถือแต่พอดี) จึงทรงครองใจคนทุกจำพวกได้หมด คนที่พบเห็นพระองค์แล้วที่จะไม่เลื่อมใสค้นหาได้ยากยิ่งนัก ส่วนพระสาวกก็มีบางรูปที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีคุณสมบัติสมบูรณ์อย่างพระพุทธรองค์และมีบางองค์ที่มีความสามารถในบางข้อในจำนวนสี่ข้อนั้น และบุคคลที่ถือประมาณต่าง ๆ กัน ก็มีกถือเรา คุณสมบัติที่ตนเองชอบและศรัทธาต่างกัน แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเครื่องวัดในการที่จะเกิดความศรัทธา เลื่อมใสในศาสนาของแต่ละคน

จากแนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองโดยอาศัยหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท

๒.๑.๒ หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลักการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนานั้นมุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครอบองค์ประกอบ ๔ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านจิตใจ และ ด้านสติปัญญา ซึ่งสามารถอธิบาย ประกอบได้ดังนี้

๑) **ด้านกายภาพ** หมายถึง คุณสมบัติภายนอกของผู้เผยแผ่ธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นคุณสมบัติที่จะทำให้บุคคลผู้พบเห็น ได้ยินได้ฟังแล้วเกิดศรัทธา และยอมปฏิบัติตามในคำสอน คุณสมบัติที่ปรากฏออกมาภายนอก ได้แก่

(ก) **ด้านบุคลิกภาพ** ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา เช่น มหาปริสธลักษณะ ๓๒ ประการของพระพุทธรองค์ในจังกีสูซ ได้แสดงถึงพระสรีระแห่งพระพุทธรองค์ไว้ว่า

^๑ ชุ.ช. (ไทย) ๔๒/๑๕๙.

“พระสมณโคตม มีพระรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก วรรณะและพระสรีระดุจพรหม น่าดู น่าชมนักหนา”^๑

ส่วนในด้านเสียงที่เปล่งออกมาด้วย ก็มีความสำคัญยิ่งต่อการแสดงธรรม ดังคำที่พราหมณ์กล่าวสรรเสริญพระพุทธรองค์ต่อไปอีกว่า เป็นผู้ที่มีพระวาจาไพเราะตรัสถ้อยคำได้งดงาม โดยพระสุรเสียงที่เปล่งออกมาจากพระโอษฐ์นั้น มีลักษณะพิเศษถึง ๘ ประการ คือ ชัดเจน นุ่มนวล ชวนฟัง กลมกล่อม ไม่พร่า ซึ่ง กังวาน^๒

แม้ในด้านอากัปกิริยา คือการแสดงออกทางการเคลื่อนไหว เป็นมารยาทที่งดงามสังคม ยอมรับ มีความเป็นเสน่ห์ ผู้ก้มตักใจคนผู้ใดด้วยตา มีท่าทีสง่างามเผย งามสง่า สงบเยือกเย็น จึงเป็นเหตุให้ผู้ฟังเกิดศรัทธายิ่งขึ้น (พวกที่ถึงรูปเป็นประมาณ) ดังคำสรรเสริญของพราหมณ์ใน พราหมายูสูตรว่า

“ชนทั้งหลายที่ท่านสมณโคตม ทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมาทานให้อาจหาญให้ร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว เมื่อลุกจากไปจากที่นั่งแล้วก็ยังเหลียวหลังกลับมาองด้วยไม่อยากจะละจากไป ”^๓

(ข) **คุณธรรมที่ผู้เผยแผ่ฟังปฏิบัติ** เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม เพื่อจะได้สอนให้ตรงประเด็นทั้งภาคทฤษฎี (พระปริยัติสัทธรรม) และภาคปฏิบัติ (ปฏิบัติสัทธรรม) ผู้เผยแผ่พุทธธรรม ฟังดำรงตนอยู่ในองค์คุณของนักเผยแผ่ที่ดี เพื่อยังศรัทธาความเลื่อมใสและทำให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลสูงสุด คุณธรรมที่ผู้เผยแผ่ฟังมีและฟังปฏิบัติ มีดังนี้

(๑) **ปณิธาน** ในการแสดงธรรมต่อผู้ฟัง นักเผยแผ่ฟังตั้งจิตไว้ในใจของตนก่อนแสดงว่า จักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมยกเหตุผลให้สมจริงมาประกอบ แสดงธรรมด้วยเมตตาจิตหวังอนุเคราะห์ ไม่ใช่เพื่อหวังลาภสักการะ และไม่แสดงธรรมไปกระทบต่อผู้อื่นให้เสียหายหรือตำหนิต่าง ๆ ทำให้ผู้ฟังธรรมนั้นเกิดความไม่พอใจ^๔

(๒) **ปฏิสัมภินา** ผู้เผยแผ่ธรรมต้องมีความเข้าใจ และมีปัญญาแตกฉานในอรรถ (เนื้อหาสาระ) เข้าใจในธรรม (สามารถอธิบายย่อหรือพิสดารได้) เข้าใจในหลักนิรุกติ (การซ้ำของในภาษา) และเข้าใจในหลักปฏิภาณ คือ ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า^๕

(๓) **พหูสูตร** ผู้เผยแผ่ธรรมต้องเป็นผู้คงแก่เรียน การได้ฟังมาก จำได้ คล่องปาก เพ่งพินิจให้ขึ้นในใจของตน และสามารถขบคิดได้ด้วยทฤษฎี คือ เห็นตามได้ด้วยเหตุผลที่เป็นจริง^๖

^๑ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๒๕/๕๓๓.

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๒๕/๕๓๔.

^๓ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๗/๔๗๘-๔๗๙.

^๔ ออง ปณจก. (บาลี) ๒๒/๑๕๙/๒๐๕.

^๕ ออง. จตุกก. (บาลี) ๒๑/๑๓๒/๒๑๖.

(๔) การรู้จักแสดงธรรมไปตามขั้นตอน ผู้เผยแผ่จะต้องแสดงธรรมไปโดยค้ำึงถึงภาวะของผู้ฟังเป็นหลัก โดยเริ่มจากสิ่งที่มองเห็นด้วยตาไปจนถึงพิจารณาเห็นด้วยปัญญาภายในของตน ได้แก่ เล่าเรื่องทานกถาให้ฟังก่อน (การให้ทาน) แล้วชี้แจงผลดีของการเป็นคนมีศีลมีความประพฤติที่เรียบร้อยดีงาม จากนั้นก็เล่าเรื่องสวรรค์ คือ ความสุขใจให้ฟังถัดมา และโยงไปหาเรื่องโทษของกามที่ทำให้มนุษย์ที่ทนทุกข์กายทุกข์ใจอยู่ขณะนี้ ข้อสุดท้ายจึงชี้แจงทางออกจากกามหรือทางออกจากทุกข์นั้น โดยวิธีการสลัดทิ้งกาม^๒

(ค) ลีลาในการเผยแผ่ธรรม ลีลาในการเผยแผ่ธรรมหรือพุทธลีลานั้น ก็เพื่อช่วยให้ผู้ฟังธรรมเกิดความเลื่อมใสและเข้าใจต่ออรรถและธรรมที่ประกาศไปแล้วนั้น โดยมีหลัก ๔ อย่าง ดังนี้

(๑) การชี้แจงให้เห็นชัด (สันทัสสนา) คือจะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง เหมือนกับว่าจูงมือไปดูให้เห็นกับตา

(๒) พุดชักชวนให้อยากจะนำไปปฏิบัติตาม (สมาทปนา) คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือห้าทำ ก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนใจยอมรับนับถือ อยากรลงมือทำหรืออยากทำไปปฏิบัติ

(๓) พุดให้เกิดความเข้าใจอาจหาญแกลั้วกล้า (สมุตเตชนา) คือปลุกเร้าให้เกิดขวัญและกำลังใจ เพื่อต่อสู้ทำความพากเพียร ไม่ย่อท้อหรืออ่อนแอเพราะสาเหตุใดก็ตาม จิตใจเข้มแข็ง ไม่กลัวเหนียว ไม่กลัวความทุกข์ยากลำบาก

(๔) พุดปลอบปลโยมใจให้สดชื่นร่าเริง (สัมปหังสนา) คือ บำรุงจิตใจให้แจ่มชื่น เบิกบานโดยชี้ให้เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่เขาจะได้รับ และทางที่จะก้าวหน้า บรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานอยู่เสมอ^๓

(ง) พุทธวิธีในการสอน การเผยแผ่ธรรมหรือพุทธวิธีของพระพุทธองค์นั้นใช้รูปแบบหลากหลายและแตกต่างกัน เพื่อความสะดวกต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมของพระพุทธองค์ เบื้องต้นได้ทรงกำหนดรู้จากตัวบุคคลที่กำลังรับฟังก่อน โดยพระพุทธองค์ทรงแตกฉานในทศพลญาณ ๑๐ ประการ กล่าวคือ

(๑) ฐานาฐานญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ฐานะ อฐานะ รู้กฎธรรมชาติเกี่ยวกับขอบเขตและวิสัยทัศน์ของบุคคลที่แตกต่างกัน

^๑ อง ปญจก. (บาลี) ๒๒/๘๗/๑๒๙.

^๒ ที.สี. (บาลี) ๙/๒๓๗/๑๘๙.

^๓ ที.สี. (บาลี) ๙/๑๙๘/๑๖๑.

- (๒) **กัมมวิปากญาณ** คือ ญาณที่หยั่งรู้ผลของกรรมที่ ผลของกรรมชั่ว
- (๓) **สัพพัตถคามินีปฏิบัติปทาญาณ** คือ ญาณที่หยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่สุคติ
- (๔) **นानาธาตุนญาณ** คือ ญาณที่หยั่งรู้ภาวะของโลกตามธรรมดาที่ประกอบด้วยธาตุ เช่น ชั้นที่ ๕ อายุตนะ ๑๒ เป็นต้น
- (๕) **นानาธิมุตติกญาณ** คือ ญาณที่หยั่งรู้หรือความสนใจของสัตว์นั้น
- (๖) **อินทริยปโรปริยัตติญาณ** คือ ญาณที่หยั่งรู้ความยิ่งและความหย่อนแห่งอินทริยของสัตว์ทั้งหลาย ในการตรัสรู้ธรรม
- (๗) **ฌานทิสังกิเลสชาติญาณ** คือ ญาณที่หยั่งรู้เหตุที่จพทำให้ญาณวิโมกข์ สมาบัติ เสื่อม หรือเจริญคล่องแล้วชัดเจนหรือก้าวหน้าขึ้น
- (๘) **บุพเพนิวาสานุสติญาณ** คือ ญาณที่หยั่งรู้ชาติ ภาพแต่หนหลังได้
- (๙) **จตุปปาตญาณ** คือ ญาณที่หยั่งรู้จุดและอุบัติของสรรพสัตว์อันเป็นไปตามกรรม
- (๑๐) **อาสวขยญาณ** คือ ญาณที่หยั่งรู้ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย^{๑)}

สำหรับพุทธวิธีสอนของพระองค์นั้น พระองค์จะพิจารณาถึงระดับสติปัญญาของผู้ฟัง ด้วย เช่น ระดับสติปัญญาน้อย พระองค์ก็จะใช้วิธีสอนธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ถ้าผู้ฟังมีสติปัญญาแก่กล้าแล้วก็จะปรับใช้อีกวิธีหนึ่ง โดยสรุปแล้ว วิธีการสอนของพระพุทธองค์สามารถแบ่งออกเป็น ๔ วิธี กล่าวคือ

(๑) **แบบสากัจฉา** เป็นการสอนธรรมโดยใช้วิธีถามคู่สนทนา เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจ หลักธรรมอันจะนำไปสู่ความเสื่อมใสศรัทธา วิธีการสอนแบบนี้ จะเห็นได้จากที่พระองค์โปรดบุคคล ในกลุ่มที่มีจำนวนจำกัด ที่สามารถพูดตอบโต้กันได้ การสอนแบบนี้มีปรากฏในหนังสือพระไตรปิฎก หลายแห่งด้วยกัน ตัวอย่างเช่น กรณีของปริพาชกชื่อว่าวัจฉโคตรที่เข้าไปพุลถามเรื่องความเห็น สุตโต้ง ๑๐ อย่าง ต่อพระองค์ และก็ได้มีการสนทนาแบบถาม -ตอบ ในเรื่องดังกล่าวระหว่าง ปริพาชกกับพระพุทธองค์ เป็นต้น^{๒)} ในการสอนแบบสากัจฉานี้ มีการถามในรายละเอียดได้มากกว่า การสอนแบบอื่น ๆ ทั่วไป และเป็นการให้ข้อมูลต่อกลุ่มชนที่มีจำนวนจำกัด โดยเมื่อพระพุทธองค์ แสดงธรรมจบผู้ฟังจะได้รับคุณพิเศษจากการฟังด้วยวิธีนี้เสมอ^{๓)}

(๒) **แบบบรรยาย** พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีสอนแบบนี้ในที่ประชุมใหญ่ เช่น ในการใช้ แสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนและพระสาวกเป็นจำนวนมากคอยรับฟังจัดเป็นวิธีสอนที่พระ

^{๑)} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๑๖๖/๑๔๐.

^{๒)} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๘๗-๑๘๙/๒๑๙-๒๒.

^{๓)} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก. ๒๕๔๔)

พุทธองค์ใช้มากที่สุดวิธีหนึ่ง เพราะมีทั้งการแสดงธรรมซึ่งมีใจความยาวและมีใจความแบบสั้นๆ ทั้งนี้แล้วแต่สถานการณ์ที่พระองค์เห็นว่าเหมาะสม เช่นในพรหมชาลสูตร พระองค์ได้ทรงบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของศีล ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ศีลระดับต้นที่เรียกว่า จุลศีล ศีลระดับกลางที่เรียกว่ามัชฌิมศีล ศีลระดับสูงที่เรียกว่า มหาศีล และในตอนท้ายก็ทรงแสดงเรื่องทิวาฏฐิ ทฤษฎีหรือปรัชญาของลัทธิต่างๆที่ร่วมสมัยพุทธกาลมีทั้งหมด ๖๒ ทฤษฎี โดยเรื่องดังกล่าวพระพุทธองค์ทรงนำมาแสดงด้วยวิธีการบรรยาย และชี้ให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีความเห็นหรือ หลักการสอนที่แตกต่างจากทฤษฎีทั้ง ๖๒ นี้อย่างไรเป็นต้น^๑

(๓) **แบบตอบปัญหา** พระองค์จะทรงสอนให้พิจารณาคู่ลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสม สำหรับการตอบปัญหาของพระองค์นั้น จะทรงพิจารณาจากความเหมาะสมตามลำดับแห่งภูมิความรู้ของผู้ถามเป็นสำคัญ เช่น ในเวทตาสังยุต มีเวทดาไปกราบทูลถามพระพุทธองค์ว่า “บุคคลให้อะไรชื่อว่าให้กำลัง ชื่อว่าให้วรรณะ ชื่อว่าให้ความสุข ชื่อว่าให้จักขุ ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ” พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า “บุคคลที่ให้ข้าวชื่อว่าให้กำลัง ให้ผ้าชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานพาหนะชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทีปชื่อว่าให้จักขุ และผู้ที่ให้ที่พักชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้ที่ปราศสอนธรรมะชื่อว่าให้อมตะ”^๒

(๔) **แบบวางกฎข้อบังคับ** พระองค์จะกำหนดหลักเกณฑ์ ข้อบังคับให้พระสาวกหรือสงฆ์ปฏิบัติด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน วิธีนี้เป็นลักษณะของการออกคำสั่งให้ผู้ศึกษา ปฏิบัติตาม เป็นการสอนโดยการวางกฎระเบียบข้อบังคับให้ปฏิบัติร่วมกันเพื่อนำมาซึ่งความสงบสุขแก่หมู่คณะ ดังจะเห็นได้จากพระองค์ทรงบัญญัติพระวินัยโดยเป็นข้อบังคับให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติตาม และที่สำคัญกฎข้อบังคับที่พระองค์ทรงบัญญัติที่พระองค์ทรงบัญญัตินั้น เป็นตัวแทนของพระองค์ได้ด้วย และมีความเสมอภาคกันทั้งหมด ไม่มีข้อยกเว้นให้แก่บุคคลใดเป็นกรณีพิเศษ พระองค์ทรงตรัสก่อนที่จะปรินิพพานว่า “ธรรมและวินัยเราได้แสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่เธอทั้งหลายหลังจากเรา ปรินิพพานไปแล้วก็เป็นศาสดาเธอทั้งหลาย”^๓

(๕) **เทคนิควิธีในการถ่ายทอดความรู้ของพระพุทธองค์** การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ทุกเรื่อง ถึงแม้ผู้ถ่ายทอดจะมีความรู้ดีสักเพียงใดก็ตาม หากขาดเทคนิคหรืออุบายในการสอนที่ดึงดูดให้ผู้เรียนมีความสนใจได้ การสอนนั้นก็จะไม่ประสบความสำเร็จสำหรับพระพุทธองค์แล้วทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศในการใช้กลวิธีหรือเทคนิคการสอนเป็นอย่างยิ่งที่ปรากฏเป็นหลักฐานมีอยู่ถึง ๑๐ วิธี กล่าวคือ

^๑ ที.สี. (ไทย) ๙/๒๘/๑๑.

^๒ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๒/๕๘.

^๓ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

(๑) การยกเรื่องชาดกหรือนิทาน การยกเรื่องชาดกหรือนิทานมาเป็นตัวอย่างนั้นจะช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความได้ง่ายและชัดเจน การใช้เทคนิคแบบนี้ของพระพุทธองค์จะเห็นได้ชัดเจนจากนิทานที่ปรากฏอยู่ทั่วไป เฉพาะนิทานชาดกอย่างเดียวที่ ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาก็มีถึง ๕๔๗ เรื่อง เช่น การสอนเรื่องความเสียหายอันเกิดจากความไม่สามัคคี โดยยกตัวอย่างเรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี^๑ หรือสอนเรื่องการอยู่อย่างสงบ ต้องอาศัยการประกอบความเพียรอยู่เสมอ โดยการยกเอาพระมหากัสสปะเป็นตัวอย่างโดยตรัสยกย่องว่า “ เป็นผู้มีสติ หมั่นประกอบความเพียร ไม่ติดอยู่ในที่ ละความห่วงอาลัยไปเหมือนหงส์ละเปลือกตามไปฉะนั้น ^๒ ” การสอนแบบนี้จึงถือว่าเป็นเรื่อง เพราะเป็นเรื่องที่ทำให้มองเห็นภาพคำสอนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยตัวละครอื่นๆ จะมีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก และการสอนแบบนี้ก็เป็นกรนำเอาตัวละครมาให้ความธรรมะให้มีความหลากหลายและเข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้น

(๒) การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา พระพุทธองค์จะทรงยกอุปมาให้เห็นคือ พระองค์จะอธิบาย เพื่อให้เรื่องที่เข้าใจยากให้สามารถเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นนามธรรมพระองค์ก็ทรงเปรียบเทียบให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยชัดเจน ตัวอย่างเช่น มีอยู่ครั้งหนึ่งที่พระองค์ได้ตรัสสอนแก่ มณฑลเศรษฐีว่า “ โทษของคนอื่นเห็นได้ง่าย ส่วนโทษของตนเห็นได้ยาก เพราะคนนั้นชอบไปรอยโทษของผู้อื่น เหมือนไปรอยแกลบ แต่กลับปกปิดโทษตนไว้ เหมือนพรานนกปกปิดร่างพรางกายตนไว้ ”^๓ อีกอย่างหนึ่งคือ ครั้งเมื่อพระ บรมศาสดาประทับอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ในกรุงสาวัตถี พระองค์ได้ตรัสว่า “ สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเล่นเลยไปไม่บรรลุธรรมที่เป็นสาระ ชื่อว่าพอกพูนเครื่องพันธนาการใหม่ๆยิ่งขึ้น ยึดมั่นในสิ่งที่ ตนได้เห็นแล้ว “ และฟังอย่างนี้จึงตกสู่หลุมถ่านเพลิงตลอดไป เหมือนแมลงตกสู่ประทีปน้ำมันฉะนั้น ”

คำอุปมาเช่นนี้จะช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบเทียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม จะช่วยให้ความหมายมีความหนักแน่นขึ้น การใช้อุปมาลักษณะนี้เป็นสิ่งที่พระองค์ใช้ประกอบการสอนอยู่เสมอในการแสดงธรรมแต่ละครั้ง

(๓) การใช้อุปกรณ์เสริมในการสอน พระพุทธองค์ทรงใช้อุปกรณ์เสริมในการสอนโดยใช้สิ่งต่าง ๆ ที่มี อยู่ในแวดล้อมตัวเพื่อเป็นสื่อในการสอน หรือแสดงธรรม ตัวอย่างเช่น ในครั้งที่ประทับอยู่ที่สี่ สุปาววันใกล้เมืองโกสัมพี ก็ได้สอนภิกษุทั้งหลายโดยใช้ใบประตูเป็นอุปกรณ์ เมื่อ

^๑ ขุ.อุ (ไทย) ๒๕/๖/๒๕.

^๒ ขุ.ขุ (ไทย) ๒๕/๙๑/๕๗.

^๓ ขุ.ขุ (ไทย) ๒๕/๒๕๒/ ๑๑๐.

^๔ ขุ.ขุ (ไทย) ๒๕/๕๙/๓๐๖.

พระองค์ได้ทรงหยิบใบประดู่ลายมาเล็กน้อย แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่าใบไม้ในป่ามากกว่า หรือ น้อยกว่า แล้วพระองค์ก็ตรัสแสดงธรรมว่า พระองค์ไม่ทรงสอนทั้งหมด แต่จะสอนแต่สิ่งที่มี ประโยชน์และจำเป็นต่อชีวิตเท่านั้น ดังนั้น สิ่งที่พระองค์ไม่ได้สอนนั้นยังมีอยู่อีกมากมาย เหมือนไม้ ประดู่ลายในป่า แต่ที่ตรัสเปรียบคำสอนที่จำเป็นว่าเหมือนใบไม้ในกำมือ เพราะมีความจำเป็นต่อการ ทำที่สุดแห่งทุกข์ให้สิ้นไป^๑

(๔) **การทำตัวเป็นตัวอย่างหรือสาธิตให้ดู** เป็นเทคนิคการสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือ การทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอนเป็นทำนอง การสาธิตให้ดู ผู้สอนจะมีลักษณะของความเป็นผู้นำอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามเกิดความมั่นใจ ในผู้สอน วิธีการสอนที่ดีที่สุด คือ การทำให้ดู พระพุทธองค์ถือว่าเป็นแบบอย่างในเรื่องนี้ ตัวอย่างเช่น กรณีของภิกษุที่ป่วยจนต้องนอนจมกองมูลและคูถของตนเอง ไม่มีภิกษุรูปใดปรารถนาที่จะเข้าไป ดูแลพยาบาล พระองค์จึงทรงสอนภิกษุทั้งหลายที่อยู่ในอาวาสนั้น ด้วยการลงมือปฏิบัติดูแลพยาบาล ภิกษุรูปนั้นด้วยพระองค์เอง หลังจากที่ทรงดูแลภิกษุรูปที่อาพาธให้มีอาการดีขึ้นแล้วในตอนประชุม สงฆ์ได้ตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลายพวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพยาบาลพวกเธอถ้าพวกเธอไม่ พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ผู้ใดจะอุปฐากเรา ขอให้ผู้นั้น พยาบาลภิกษุอาพาธเถิด”^๒

(๕) **การเล่นภาษา หรือเล่นคำศัพท์** หมายถึง การให้นิยามศัพท์ในความหมายใหม่เป็น เรื่องของการใช้ความสามารถในการใช้ภาษาผสมปฏิภาณ การแสดงธรรมแบบนี้เป็นพระปริชา สามารถของพระพุทธเจ้าที่ทรงรอบรู้ทุกด้าน ในการที่พระองค์ทรงใช้วิธีเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำ ในความหมายใหม่นี้ มีตัวอย่างเช่น กรณีของเจริญพราหมณ์ที่มากล่าวต่อว่าพระองค์ต่าง ๆ นานา แทนที่พระองค์จะปฏิเสธ คำกล่าวหานั้นแต่กลับนำคำ กล่าวหาอธิบายการใช้ภาษา การเล่นคำ โดยการนำหน้าสู่หลักการที่ถูกต้องของพระองค์ เช่น ในข้อกล่าวหาที่พราหมณ์ ต่อว่าพระพุทธองค์ ว่า “ท่านพระโคตม เป็นคนไม่มีสมบัติ” และ “สมบัติ” ในความหมายของพราหมณ์เป็นการ กล่าวถึงสมบัติภายนอก อันเป็นเครื่องตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานแต่พระพุทธเจ้าได้ให้ ความหมายใหม่ว่าการไม่มีสมบัติได้แก่การละสิ่งที่ทำให้ชีวิตติดอยู่กับวัตถุนั้น ๆ เพราะการตัด รากเหง้าแห่งอกุศลทั้งหลายได้ จึงชื่อว่าเป็นคนไร้สมบัติ เพราะการละอกุศลทั้งหลายได้อย่างสิ้นเชิง^๓

(๖) **การใช้อุบายเลือกคนให้เหมาะสม** การเลือกคนเป็นอุบายที่สำคัญในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เพื่อที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองได้เร็ว วิธีนี้จะเห็นได้จากหลังการตรัสรู้

^๑ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๑/๖๑๓.

^๒ วิ.มหา. (ไทย) ๑-๑๐/๒/๒-๔.

^๓ วิ.มหา. (ไทย) ๑-๑๐/๒/๒-๔.

ใหม่ ๆ ของพระพุทธองค์ การสอนแต่ละครั้งในช่วงนั้น จะเน้นหนักไปในด้านผู้นำในชุมชน ตัวอย่าง เช่น ภายหลังจากการตรัสรู้พระองค์ทรงเลือกไปโปรดปัญจวัคคีย์ก่อน เพราะทรงเห็นว่าพวกเขามีพื้นฐานความศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ง่ายต่อการทำความเข้าใจคำสอนของพระองค์ข้อนี้พิจารณาได้ทั้งในแง่ที่ปัญจวัคคีย์ เป็นผู้ใฝ่ธรรมโดยอุปนิสัยมาก่อน ทั้งในแง่ที่เป็นผู้เคยอุปการะกันมา เป็นการสร้างความมั่นใจ ทำให้ผู้เคยเกี่ยวข้องหมดความเคลือบแคลงใจ และตัดปัญหาในการที่ท่านเหล่านี้ อาจไปสร้างความเคลือบแคลงใจ แก่ผู้อื่นต่อไปอีกด้วย ครั้นเสร็จจากการสอนปัจฉิมวัคคีย์แล้ว ก็ได้ไปโปรดยสะกุลบุตร พร้อมทั้งเศรษฐีผู้เป็นบิดาและญาติมิตร ทรงสอนชายหนุ่มที่มีชื่อว่า ยสะกุลบุตร ซึ่งเป็นเศรษฐีและผู้นำของชายหนุ่มในชุมชนนั้น เพราะพระองค์ทรงเล็งเห็นว่าปัญจวัคคีย์ และยสะกุลบุตรนี้จะเป็นสาวกที่จะช่วยในการเผยแผ่คำสอนได้อย่างมาก^๑

แม้แต่การสอนผู้ปกครองแผ่นดินของพระพุทธองค์ก็ทรงใช้วิธีการนี้เช่นเดียวกัน เพราะเมื่อทำให้ผู้นำมีความเข้าใจ และศรัทธาได้ถูกต้องแล้ว บุคคลผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา ย่อมปฏิบัติตามผู้นำไปโดยปริยาย นี่ก็แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาญาณอย่างแท้จริงในการเผยแผ่ธรรม เพราะพระองค์ทรงรู้จักเลือกที่จะหาแกนนำคนสำคัญ สำหรับเป็นนักเผยแผ่จากบุคคลระดับผู้นำประเทศก่อน

(๗) **การรู้จักจังหวะและโอกาส พระองค์จะทรงดำริถึงความเหมาะสม** ความพร้อมของผู้ที่จะรับฟังตลอดจนถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าเหมาะสมหรือไม่ในการที่จะแสดงธรรมหรือบุญยุติข้อวัตรต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการบัญญัติพระวินัยในแต่ละสิกขาบท พระองค์จะปรารภถึงมูลเหตุของความผิดที่เกิดขึ้นก่อน แล้วจึงตรัสสอนถึงโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดนั้นในภายหลัง ต่อจากนั้นก็ทรงบัญญัติสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ หรือ ที่ควรปฏิบัติ ซึ่งต่อมาเรียกว่า “พระวินัย” ตัวอย่าง เช่น กรณีเรื่องของการสังคายนา เมื่อครั้งพระพุทธองค์ยังพระชนม์มอยู่ที่มีภิกษุหลายรูปเข้าไปทูล แสดงความประสงค์ให้พระองค์ทำสังคายนา แต่กาลเวลายังไม่สมควร จึงตรัสห้ามเสีย เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นต่อลัทธิอื่น ๆ ที่มีการแตกแยกเพราะครูอาจารย์ได้สิ้นไป จึงทรงเห็นว่าถึงเวลาแล้วโดยการอ้างตัวอย่างจากลัทธิต่าง ๆ และเหตุปัจจัยที่เหมาะสม จึงทรงมีมติให้พระภิกษุได้ทำสังคายนา โดยทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย และได้ทรงมอบหมายให้ภิกษุมิพระสารีบุตร เป็นต้น ได้ทำการสังคายนาในโอกาสที่เหมาะสม^๒

แต่ในกรณีการฆ่าของพระองค์นั้น หมายถึง การไม่เอาใจใส่ต่อบุคคลที่ไม่มีความสนใจในธรรม (จึงฆ่าเสีย) คือ ปล่อยให้หล่นไปสู่หนทางที่ไม่ดี เพราะสาเหตุจากการไม่สนใจของบุคคลนั้น การทำให้ลักษณะดังกล่าว ถือว่าเป็นการฆ่าในอริยวินัย

(๘) **การตัดเตือนลงโทษและขมเขย** จะเป็นการลงโทษซึ่งจะมีทั้งในทางธรรมและวินัย ที่มีในบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว ส่วนการให้รางวัลคือการกล่าวสรรเสริญในการกระทำที่

^๑ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๙๖-๓๐๒/๒๔๗-๒๕๐.

^๒ อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๗๐.

ถูกต้อง เช่นการแสดงธรรมไม่กระทบกระทั่ง ไม่รุกรานใคร ซึ่งถือว่าเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นด้วย ตัวอย่าง คือกรณีการลงพรหมทัณฑ์ ต่อพระฉันทะ ซึ่งมีความเยอหยิ่ง ถือว่าตนเองเป็นผู้อุปัฏฐาก พระพุทธเจ้า ในสมัยที่ยังทรงพระเยาว์จนกระทั่งออกผนวช จึงเป็นเหตุให้พระฉันทะ ไม่ยอมปฏิบัติ ตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้ท่านได้สำเหนียกในการกระทำของตน พระพุทธเจ้า จึงตรัสให้ลงพรหมทัณฑ์ ด้วยการไม่ให้ผู้ใดพูดคุย หรือกล่าวตักเตือนอะไรเลยแก่ท่าน และได้ตรัสกับ พระอานนท์ ก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า

“อานนท์ เมื่อเราล่วงไป สงฆ์พึงลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุฉันทะ ด้วยการที่ว่าแม้ภิกษุฉันทะจะฟังพูดได้ตามต้องการ แต่ภิกษุไม่พึงว่ากล่าวตักเตือนพร่ำสอนเธอ^๑

ส่วนตัวอย่างการให้รางวัล เช่น ที่ปรากฏเด่นชัดในการให้รางวัลของพระพุทธเจ้านั้น ก็คือการตรัสยกย่องในความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ ที่เรียกว่า “เอตทัคคะ” เฉพาะทาง (หมายถึงเป็นผู้เลิศเฉพาะทาง) เช่น การยกย่องพระสารีบุตรว่า มีความเป็นเลิศในด้านผู้มีปัญญามาก มีความเข้าใจธรรมแห่งธรรมที่ละเอียดลึกซึ้ง สุขุมได้ดีเยี่ยม โดยเปรียบพระสงฆ์สารีบุตรว่า เหมือนเสนาบดี ที่มีความรอบรู้ได้อย่างสูงสุด^๒

(๙) **การแก้ปัญหาที่เผชิญเฉพาะหน้า** การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ต้องอาศัยปฏิภาณคือความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสม เป็นเฉพาะเรื่องเฉพาะคราวไป เพราะปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างวาระกัน มีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด ในการประกาศพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าจึงต้องประสบกับปัญหาหลายรูปแบบ แต่พระองค์ก็ทรงอาศัยปฏิภาณในการแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เช่น ครั้งหนึ่งมีครอบครัวพราหมณ์ซึ่งอาศัยอยู่ที่เมืองราชคฤห์ สามีนับถือศาสนาพราหมณ์ ส่วนภรรยา นับถือพระพุทธศาสนาและเธอก็มักจะสรรเสริญพระพุทธเจ้าอยู่เสมอ ๆ จนกระทั่งสามีไม่พอใจ จึงคอยพูดว่าร้ายพระพุทธเจ้าต่าง ๆ นานา อยู่มาในวันหนึ่งภรรยาทำอาหารหกหล่นแล้วเปล่งอุทานด้วยคำพูดที่แสดงถึง ความเคารพต่อพระพุทธเจ้า สามีจึงเกิดความไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง จึงไป ที่วัดเชตะวัน เพื่อสอบถามหรือจะเอาชนะ ด้วยการถามให้พระพุทธเจ้าจนปัญญา โดยถามปัญหาว่า

“บุคคลกำจัดอะไรได้จึงมีความสุข กำจัดอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตม”

พระองค์ทรงใช้กลวิธีแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ด้วยการตรัสว่า

“ดูกรพราหมณ์ บุคคลกำจัดความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข กำจัดความโกรธได้จึงไม่

^๑ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๕.

^๒ ข.ม. (ไทย) ๒๙/๘๘/๒๗๕.

**เศรัวโศก พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการกำจัดความโกรธ ซึ่งมีรากเหง้าเป็นพิษ
มียอดหวาน เพราะกำจัดความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศรัวโศก”**

ภายหลังที่พระพุทธวิเศษชญาจบลง เขาก็เกิดความเลื่อมใส และยอมรับนับถือเป็นอุบาสก
ถึงพระรัตนตรัยด้วยความเคารพ ศรัทธาด้วยความพอใจยิ่งนัก^๑

จากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านกายภาพ ทำให้ทราบว่าเป็นรูปแบบวิธีการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการแก้ไขปัญหาของบุคคลนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้อง
ได้รับการสร้างพลังอำนาจขึ้นจากภายในจิตใจของบุคคล

๒) ด้านสังคม การเผยแผ่ธรรมด้านสังคมหรือศีลภาวนา เป็นการฝึกอบรมขั้นศีลธรรม
เพื่อบุคคลและพัฒนาสังคม กล่าวคือ เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีและมีมิตรภาพกับคนอื่น
เพื่อให้สังคมเป็นที่น่าอยู่ น่าปรารถนา มีสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งบุคคลจะทำให้สำเร็จได้โดยการรักษา
ศีลและปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งได้กระจายคำสอนออกเป็นข้อปฏิบัติและหลัก
ความประพฤติต่าง ๆ ในรูปแบบการประยุกต์อย่างกว้างขวาง เพื่อให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติ ทั้งแก่
ตัวบุคคลและสังคม เริ่มตั้งแต่หลักแสดงแนวทางความประพฤติที่ตรงกันกับในองค์มรรคหนึ่งซึ่ง
เรียกว่า “กรรมบถ” และหลักความประพฤติอันเป็น “มนุษยธรรม” ที่เรียกว่า “เบญจศีล” เป็นต้น

ในการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาระยะแรกนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงประสบปัญหา
เฉพาะหน้าอยู่ตลอดเวลา แต่ก็ทรงแก้ไขสำเร็จไปในรูปแบบต่าง ๆ กัน ตัวอย่างเช่น

...มีพราหมณ์ คนหนึ่งในเมืองราชคฤห์ ซึ่งไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่ภรรยาเป็นผู้มี
ศรัทธาในพระพุทธเจ้าอย่างแรงกล้า มักจะเปล่งอุทานว่า “นโม ตสฺส” อยู่เป็นประจำ คราวหนึ่ง
นางพราหมณ์ผู้ภรรยาได้นำอาหารมาให้สามี ขณะเดินมาได้ก้าวพลาดจึงอุทานว่า “นโม ตสฺส ”
พราหมณ์ผู้สามีได้ยินเข้าก็พอใจ จึงกล่าวว่า “นั่งตัวร้ายชอบพูดสรรเสริญแต่ความดีของพระหัวโล้น
นั้นอยู่เรื่อย เดียวเถอะ นั่งตัวดี ข้าจะไปปราบวาทะศาสดาของแก”

นางพราหมณ์ตอบว่า “แน่ะ พ่อพราหมณ์ ฉันทยังมองไม่เห็นว่าจะมีใครในโลกไหน ๆ มา
ปราบวาทะของพระผู้มีพระภาคอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ เอาซิพ่อพราหมณ์จะไปก็ ชิญ ไปแล้วก็
จะรู้เอง”

ฝ่ายพราหมณ์สามีทั้งโกรธอยู่นั้น ก็ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อนั่งเรียบร้อยแล้วก็ทูลถามเป็น
คำร้อยกรองว่า “ฆ่าตัวอะไรเสียได้ จึงจะนอนเป็นสุข”

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ฆ่าความโกรธเสียได้ก็จะนอนเป็นสุข ” จึงทำให้พราหมณ์เกิด
ความเลื่อมใสศรัทธาได้^๒

^๑ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๘๗/๒๖๔.

^๒ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๖๒๖-๖๓๐.

ปัจจุบันคำสอนในด้านศีลธรรมนี้อยู่ในรูปแบบประยุกต์ ซึ่งได้ มีอยู่ทั่วไปในวงการผู้เผยแพร่วรรณ ได้กระจายออกเป็นรายละเอียดมากมาย เพื่อให้เหมาะกับแต่ละกลุ่มบุคคลในสังคม เนื่องจากพุทธธรรมมีระบบที่แน่นอนและมีหลักศูนย์กลางให้เกิดความเข้าใจรวบยอด อยู่แล้ว ผู้นำไปเผยแผ่ หรือนำไปสอนจึงสามารถนำไปประยุกต์ ส่วนในรูปแบบต่าง ๆ ตามความถนัด เพื่อให้เหมาะกับอัธยาศัย ระดับการศึกษา ระดับการครองชีพและความประสงค์ของบุคคลทั่วไป เป็นการประยุกต์รายละเอียดให้เหมาะสมกับบุคคล กาลเวลา สถานที่ จึงมีศีลหรือมีบัญญัติระบบความประพฤติต่าง ๆ ที่แยกกันออกไป เช่น ศีลสำหรับคฤหัสถ์ และศีลสำหรับบรรพชิต เป็นต้น พระพุทธศาสนาสอนว่า ศีลเป็นข้อปฏิบัติขั้นเริ่มแรกที่สุด มุ่งตรงไปที่ความประพฤติขั้นพื้นฐาน จึงเน้นที่การละเว้นความชั่วต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะช่วยให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข การเน้นที่การละเว้นความชั่วนั้นก็เพื่อแสดงให้เห็นสิ่งที่ต้องการกำจัดอย่างชัดเจนเสียก่อน แล้วค่อยขยายขอบเขตยกระดับความประพฤติให้สูงขึ้นในด้านความดี ด้วยอาศัยการปฏิบัติในขั้นสมาธิและปัญญาเข้ามาช่วยมากขึ้น ๆ โดยลำดับ

ในทางปฏิบัติบางที่ก็สอนเน้นในเรื่องฝ่ายดีก่อน เช่นวางทานก่อนศีลหรืออวบคุมผสมผสานกันไป ซึ่งเป็นเรื่องเทคนิคหรือกลวิธีของผู้เผยแผ่หรือผู้สอน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ คือ

(๑) **คุณค่าทางจิตใจในขั้นศีล** (ศีล หมายถึง ความประพฤติดีงาม, สุจริต) ก็คือ เจตนาที่จะงดเว้น หรือการไม่มีความคิดในทางที่จะทำความชั่วใด ๆ ในใจ ซึ่งจะทำให้จิตใจบริสุทธิ์ ปลอดโปร่ง ไม่มีความคิดวุ่นวาย ชุ่นมัว หรือกังวลใจ ๆ มารบกวน จิตใจจึงสงบ ทำให้เกิดสมาธิง่าย เมื่อมีจิตใจสงบเป็นสมาธิแล้ว ก็เกิดความคล่องตัวในการที่จะใช้ปัญญาคิดหาเหตุผลและหาหนทางสร้างสรรค์ความดีต่าง ๆ ให้แก่ตนเองและสังคมในขั้นต่อไป

(๒) **องค์มรรคขั้นศีล** สอนว่าความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานขั้นแรกสุดของบุคคล ก็คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ในการที่จะไม่ให้มีความคิดที่จะทำความชั่ว ด้วยการเบียดเบียนหรือล่วงละเมิดต่อผู้อื่นอยู่ในจิตใจของตน

(๓) **การกำหนด ความหมายของศีลในแง่ละเว้นความชั่ว** เป็นการกำหนดข้อปฏิบัติอย่างกว้างขวางที่สุด กล่าวคือ

ขั้นศีล ได้แก่ สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ

องค์มรรคทั้ง ๓ นี้ ถือเป็นศีล ซึ่งปรากฏหลักฐานในพระคัมภีร์ มีคำจำกัดความดังนี้

ก ...ภิกษุทั้งหลาย สัมมาวาจา เป็นไฉน? นี้เรียกว่า สัมมาวาจา คือ

๑, มุสาวาทา เวรมณี = เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ

๒, ปิสุ ฌาย วาจา เวรมณี = เจตนางดเว้นจากการพูดวาจาส่อเสียด

๓, ครุสาย วาจา เวรมณี = เจตนางดเว้นจากการพูดจาหยาบคาย

- ๔, สมผุปลาปา เวมณี = เจตนาถเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ
 ข.ภิกษุทั้งหลาย สัมมากัม มันทะ เป็นไฉน ? นี้เรียกว่า สัมมากัมมันทะ คือ
 ๑, ปาณาติปาตา เวมณี = เจตนาถเว้นจากการตัดรอนชีวิต
 ๒, อทินนาทานา เวมณี = เจตนาถเว้นจากการถือเอาของที่เขามีได้ให้
 ๓, กามสุมิจฉาจารา เวมณี = เจตนาถเว้นจากการประพฤตผิดในกามทั้งหลาย
 ค.ภิกษุทั้งหลาย สัมมาอาชีวะ เป็นไฉน ? นี้เรียกว่า สัมมาอาชีวะ คือ

“อริยสาวก ละมิจฉาอาชีวะเสีย^๑ หาเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ^๒

คำจำกัดความข้างต้นนี้ ถือเป็นการประพฤตขึ้นศีล คือ **ระดับโลกิยะ**

เบญจศีล หรือ ศีล ๕ ถ้าเราพิจารณาแล้วจะรักษาได้ง่ายกว่าศีลประเภทอื่น ๆ เสียอีก ทั้งยังเป็นภาระสังฆบุญโดยไม่ต้องลงทุนอะไรอีกด้วย เพียงแต่ถว้นความชั่ว อันจะเป็นไปเพื่อการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เพียงเท่านั้นก็เป็นบุญแล้ว เพียงเท่านั้นชีวิตจะก็เป็นสุขแล้ว เป็นความสุขตรงที่ไม่ต้องไปเบียดเบียนใครให้ได้รับความเดือดร้อน ทั้งในด้านการกระทำและคำพูด เราไม่ต้องหวาดระแวงกลัว

ดังนั้น ผู้เจริญภาวนา รักษาจิตใจโดยสม่ำเสมอก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ไปในตัวโดยไม่ต้องไปขอจากพระสงฆ์ ศีลจะเกิดมีขึ้นเอง เมื่อจิตใจมีความเป็นปกติแล้ว ไม่ปล่อยความคิดที่จะเบียดเบียนใครเกิดขึ้นในจิตใจของตน เป็นต้น

ในโลกนี้มีทั้งดีและมีทั้งชั่วเป็นของคู่กัน มีสุขได้ก็มีทุกข์ได้เหมือนกันเพื่อแสดงให้เห็นเหตุผลอันต่างกันและตรงกัน เพื่อเลือกดีเป็นเหตุแห่งสุข ชั่วเป็นเหตุแห่งทุกข์ ผู้ฉลาดจึงรู้จักพิจารณาเปรียบเทียบก็ยอมเลือกเอาข้างดีอันมีผลเป็นสุขแล้วตั้งใจเว้นชั่วทำแต่ความดี เช่น รักษาศีลเป็นปกติ ก็ยอมเป็นคนดีที่มีเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายจะนับถือและเชื่อถือไว้วางใจ

วัดเป็นที่อยู่ของผู้มีศีล วัดจึงเป็นที่ปลอดภัยตลอดภัย ถ้าวัดใดปล่อยให้คนไม่มีศีลเข้าไปอิงอาศัยอยู่ และเบียดเบียนผู้อื่น วัดก็จะเสื่อมจากความนับถือไว้วางใจ คลายความเชื่อถือลงไป วัดฉันใด บ้านก็ฉันนั้น เพราะฉะนั้นทั้งวัดทั้งบ้าน ต้องสั่งสอนอบรมคนในปกครองให้เป็นผู้มีศีลให้เคารพศีล เพราะวัดกับบ้านต้องอาศัยกัน ช่วยเหลือกัน ต้องสั่งสอนอบรมคนให้เป็นผู้มีศีล เพื่อให้สังคมประเทศชาติ สงบสุข

อีกประการหนึ่ง ถ้าเรามีความรู้สึกรู้สึกนึกคิดถึงใจเขาใจเราอยู่เสมอ ๆ เชื่อแน่ว่าโอกาสที่จะล่วงละเมิดศีล ๕ จะมีน้อยมาก เพราะเมื่อคนเรารู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราแล้วรู้จักเห็นอกเห็นใจคน

^๑ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๗๕/๑๘๖.

^๒ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๙๙/๓๘๔.

อื่น สัตว์อื่น ศิล ๕ ก็เกิดขึ้นได้ ถ้านึกถึงใจเขาใจเราว่าเรามีความสุขเกลียดทุกข์ฉันใด คนอื่น สัตว์อื่นก็เช่นกัน คือ มีความรักสุขเกลียดทุกข์ฉันนั้น

ศิลยังจำแนกออกไปเป็นผลประการ มีทั้งศิล ๕ เป็นนิจศิล สำหรับชาวบ้านศิล ๘ เป็นนิจศิลสำหรับสามเณร ศิล ๒๒๗ เป็นนิจศิลสำหรับพระภิกษุ ที่แยกออกไปหลายประเภท เช่นนี้ ก็เพื่อให้เหมาะสมกับบุคคลในระดับต่าง ๆ กัน อย่างชาวบ้านมีปกติทำมาหากินมีครอบครัวที่จะต้องรับผิดชอบ ก็บัญญัติศิล ๕ ให้รักษาเป็นการป้องกันไม่ให้มีการเบียดเบียน ซึ่งกันและกัน ให้อยู่ด้วยกันด้วยความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

สำหรับพระภิกษุและสามเณรนั้น ท่านได้สละกิจการงานอย่างชาวบ้านแล้วมาใช้ชีวิตสงบสันโดษ พระพุทธองค์จึงได้ทรงบัญญัติสิกขาวิญญ์ให้เคร่งครัดยิ่งขึ้นไป เพื่อจะได้เป็นเครื่องขัดเกลาความประพฤติของบรรดาพระภิกษุและสามเณรให้อยู่ในกรอบ และขอบเขตที่ดีงาม เพื่อให้สมกับเป็นเนืองนาบุญสำหรับชาวโลก

ส่วนคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนบางท่านที่มีเวลา และมีศรัทธาที่จะรักษาให้เคร่งครัด เพื่อฝึกหัดตนให้ยิ่งขึ้นไปด้วยการรักษาศิล ๘ หรืออุโบสถศิล ความจริงศิล ๘ หรืออุโบสถศิลก็เป็นศิลอย่างเดียวกัน แต่ที่ชื่อต่างกันก็เพราะสมมุติเรียกตามวันที่รักษาถ้ารักษา เป็นปกติทุก ๆ วัน ก็เรียกว่ารักษาศิล ๘ ซึ่งปกติจะรักษาอยู่ที่บ้านก็ได้ ส่วนอุโบสถศิลนั้น เป็นการรักษาเฉพาะในวันอุโบสถ (วันพระ) หรือวันธรรมสวนะเท่านั้น ซึ่งผู้ที่รักษานั้นมักจะอยู่ค้างที่วัดตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่ง การรักษาศิลอุโบสถศิลหรือศิล ๘ นั้นมีข้อที่แตกต่างจากศิล ๕ เฉพาะข้อ ๓ เท่านั้น กล่าวคือศิลข้อ ๓ ในศิล ๕ ท่านห้ามไม่ให้ผิดคู่ครองของผู้อื่น ส่วนข้อที่ ๓ ในศิล ๘ นั้น ท่านห้ามแม้กระทั่งคู่ครองตัวเอง ส่วนข้อ ๖-๘ นั้น ท่านเพิ่มเข้ามาใหม่ ซึ่งน่าจะได้พูดถึงความมุ่งหมายกันเพื่อจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความประสงค์ที่ท่านบัญญัติไว้

ในข้อ ๖ ของอุโบสถศิลนั้น ท่านมีความมุ่งหมาย เพื่อตัดความกังวลห่วงใยในเรื่องการกินลงไปบ้าง ให้ถือเสียว่ากินเพื่ออยู่ไม่ใช่อุอยู่เพื่อกิน และจะได้ใช้เวลาที่เหลือหันมาปฏิบัติขัดเกลาจิตใจตนเองให้มาก

สำหรับข้อ ๗ นั้น ท่านมีความมุ่งหมายเพื่อไม่ให้หลงเพลินไปในเรื่องของกามคุณ อารมณ์ มีรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส เป็นต้น ไม่ใช่หลงเพลินไปกับสิ่งเหล่านี้ จิตใจก็จะสงบและเป็นสมาธิได้ง่ายยิ่งขึ้น

สำหรับข้อที่ ๘ ข้อสุดท้ายท่านก็มีความมุ่งหมาย เพื่อจะบรรเทาการติดในเรื่องการหลับ การนอนเสียบ้าง เคยนอนฟูกที่นุ่ม ๆ ก็มานอนเสื่อดูบ้าง เพื่อไม่ให้หลงเพลินในการหลับการนอน จะได้ตื่นขึ้นทำความเพียร ขำระจิตใจให้บริสุทธิ์โปรดอย่าลืมว่า การรักษาศิลอุโบสถศิลนั้น จุดประสงค์ที่สำคัญก็คือ ต้องฝึกให้เราได้ตัดกังวลในเรื่องต่าง ๆ ลงไป เช่น เรื่อง การกิน การนอน ให้หันมาฝึกอยู่อย่างง่าย ๆ อาศัยแต่เพียงปัจจัยที่จำเป็นเท่านั้น ที่ฟุ่มเฟือยหรือเกินความจำเป็นก็ตัดออกไป

ใจจะได้สบาย เป็นอิสระ ไม่ต้องเป็นกังวล และเพื่อเป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติธรรมเพื่อจะได้ละคลายจากอุปาทานในกาลข้างหน้า

ฉะนั้น จึงควรลองฝึกรักษาศีล บางคนอาจจะสงสัยว่า การรักษาศีลเป็นทางสร้างบุญได้อย่างไร เราจะเข้าใจกระจ่างขึ้น ถ้าเข้าใจว่าศีลที่แท้จริงนั้นอยู่ที่กาย หรืออยู่วาจา หรือว่าอยู่ที่ใจ เป็นปัญหาที่น่าคิดอยู่เหมือนกัน พระพุทธองค์ตรัสว่า “เจตนาหิ ภิกขเว สีลं วทามิ ” แปลว่า ภิกษุทั้งหลายเรากล่าวว่า เจตนาอันนั้นแหละเป็นตัวศีลแน่นอน เจตนาเป็นเจตสิกธรรม ย่อมเกิดขึ้นที่ใจอ่อนอันดับแรก จากนั้นจึงส่งผลไปที่ กาย วาจา อันเป็นส่วนภายนอก หมายความว่า ใจมีเจตนาอย่างไร ก็จะมีผลส่งผลให้กายและวาจาเกิดอาการอย่างที่ใจสร้างเจตนาขึ้นมา ถ้าใจมีศีล หมายถึงมีความปกติอยู่เป็นพื้น กายและวาจาก็ย่อมเป็นปกติ จึงเกิดเป็นศีลไปด้วย หรือศีลหมายถึงความสำรวมกาย วาจา ก็ไม่มีโทษก็ถูกเหมือนกัน ถ้าเราต้องการจะรักษาศีลให้บริสุทธิ์กันจริง ๆ แล้วต้องรักษาที่ต้นศีลคือในตนเอง เมื่อใจมีความเป็นปกติแล้วไม่คิดจะเบียดเบียนใคร ๆ ให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนแล้ว บุญก็ย่อมจะเกิดเพิ่มพูนขึ้นในจิตใจ

สรุป คือบุญที่เกิดจากรักษาศีลนั้น อยู่ที่เรามีจิตใจไม่คิดที่จะเบียดเบียนใครให้ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน อีกทั้งตั้งเจตนางดเว้นจากการทำความชั่วและพูดชั่วทุกอย่าง อันเป็นทางชักพอกจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากมลทินเครื่องเศร้าหมองไปโดยลำดับ การรักษาศีล นอกจากจะเป็นการสร้างบุญประการหนึ่งแล้วยังเป็นรากฐานของการปฏิบัติธรรมอย่างอื่นอีกด้วย เพราะการปฏิบัติธรรมทุกอย่าง ย่อมจะต้องงดเว้นจากความชั่วทางกายและกายวาจา โดยการรักษาจิตใจให้เป็นปกติให้ได้เสียก่อน จึงจะก้าวไปสู่ขั้นของการทำสมาธิ คือความสงบจิตใจ ตลอดจนถึงขั้นการเจริญวิปัสสนาปัญญา เพื่อความรู้แจ้งต่อไป ถ้าศีลบริสุทธิ์ดีแล้ว จิตใจก็ย่อมจะสงบเป็นสมาธิได้ง่ายและแนบแน่นมั่นคงเร็ว การรักษาศีลเพื่อเป็นบาทแก่สมาธิจะต้องรักษาที่ต้นศีล คือรักษาที่จิตใจ และต้องคอยตรวจดูศีลให้ดีว่ามีการขาดตกบกพร่องต่างพร้อยหรือไม่ ถ้าศีลยังบกพร่องก็ต้องรีบแก้ไขให้มีความบริสุทธิ์ แต่ถ้าศีลบริสุทธิ์อยู่แล้ว ก็ให้ระครองรักษาคงความบริสุทธิ์นั้นไว้ ความอึดอึดใจ กล้าวคือบุญก็ย่อมจะเกิดขึ้นด้วยอานิสงส์แห่งการรักษาศีล

ส่วนธรรมที่เป็น “มนุษยธรรม” ซึ่งจะทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างร่มเย็นเป็นสุขได้แก่ พรหมวิหารธรรม ๔ ประการได้แก่

๑. เมตตา = อยากให้เขาเป็นสุข (เมื่อเห็นเขาอยู่ดีเป็นปกติ)
๒. กรุณา = อยากให้เขาพ้นทุกข์ (เมื่อเห็นเขาทุกข์)
๓. มุทิตา = พลอยชื่นชมยินดีด้วย (เมื่อเห็นเขามีสุข สำเร็จเป็นคนดียิ่งขึ้น)
๔. อุเบกขา = วางใจเป็นกลางต่อทุกคน (เมื่อรู้ดีตระหนักว่าทุกคนต้องรับผิดชอบกรรมของตนเสมอกัน)

คำว่า “พรหม” ในความหมายทางพระพุทธศาสนา หมายถึง “ผู้ประเสริฐ” คือผู้มีจิตใจกว้างขวางยิ่งใหญ่ หรือยิ่งใหญ่ด้วยคุณธรรมความดีงาม มีใช้หมายถึงผู้ใหญ่เพียงในความหมายอย่างนี้ เข้าใจกัน^๑

ทุกคนควรมีพรหมวิหาร ทุกคนควรมีจิตใจกว้างขวางยิ่งใหญ่ไม่เฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ในปัจจุบันเข้าใจกันแพร่หลายทั่วไปแล้วว่าพรหมวิหารมีเมตตาเป็นต้น เป็นธรรมของผู้ใหญ่ ก็ควรทำความเข้าใจในแง่ที่ว่าความหมายเช่นนั้นมุ่งเอาความรับผิดชอบเป็นสำคัญ คือ เน้นว่าในเมื่อทุกคนควรบำเพ็ญพรหมวิหารผู้ใหญ่ ในฐานะที่เป็นตัวอย่างและเป็นผู้นำ ก็ควรอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิบัติให้ได้ก่อน

เมตตา หมายถึง ไม่ตรี ความรัก ความหวังดี ความปรารถนาดี ความเข้าใจกันดีต่อกัน ความเอาใจใส่ ใฝ่ใจ หรือ ต้องการที่จะสร้างเสริมประโยชน์สุขให้แก่เพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลาย^๒

โดยสาระแล้ว **เมตตา** ก็คือ ความอยากให้ผู้อื่นเป็นสุข และอยากทำให้เขาเป็นสุข เมตตาเป็นธรรมกลาง ๆ ตั้งใจแก่ผู้ควรมีเมตตา และในแง่ผู้ได้รับเมตตา ทุกคนจึงควรมีต่อกันทั้งผู้น้อยต่อผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่ต่อผู้น้อย คนจนต่อคนมี และคนดีต่อคนจน ยากต่อเศรษฐี และเศรษฐีต่อยาก คนฐานต่ำต่อคนฐานะสูง คุุห้ส่ถ่ต่อพระสงฆ์และพระสงฆ์ต่อคุุห้ส่ถ่

เมตตาเป็นธรรมพื้นฐานของใจขั้นแรก ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งทำให้มองกันในแง่ดี และหวังดีต่อกัน พร้อมทั้งจะรับฟังและพุดจาเหตุผลของกันและกัน ไม่ยึดเอาความเห็นแก่ตัว หรือความเกลียดชังเป็นที่ตั้ง

ข้อควรสังเกตสำคัญอีกอย่างหนึ่งของเมตตา ก็คือ สมบัติ และวิบัติ ของเมตตา

สมบัติ ได้แก่ ความสมบูรณ์ หรือผลสำเร็จที่ต้องการของเมตตา ว่าตามหลักสมบัติของเมตตา ก็คือ ระวังพยาบาลได้ ส่วน **วิบัติ** ได้แก่ ความล้มเหลว ความไม่สำเร็จการปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนผิดพลาด วิบัติของเมตตา คือ การเกิดสินะ (สินะสมภโว วิปตติ)^๓

ในแง่ของสมบัติไม่มีข้อสังเกตพิเศษ แต่ในแง่วิบัติมีเรื่องที่ต้องสังเกตอย่างสำคัญ คือ **สินะ** หมายถึง เสน่หา ความรักใคร่เยื่อใยในเฉพาะบุคคล ความพอใจโปรดปรานส่วนตัว เช่น บุตตสินะ ความรักอย่างบุตร ภริยสินะ ความรักใคร่ฐานภรรยา เป็นต้น

สินะ เป็นเหตุให้เกิดความลำเอียง ทำให้ช่วยเหลือกันในทางที่ผิดได้อย่างที่เรียกว่า เกิดฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะรักหรือเพราะชอบกัน) ที่ได้ยินว่า “ท่านเมตตาฉันเป็นพิเศษ” “นายเมตตาเขามาก” เป็นต้นนั้น เป็นเรื่องของสินะ ซึ่งเป็นความวิบัติของความเมตตามากกว่า หาใช่เมตตาไม่

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๔) หน้า ๒๘๓.

^๒ **ข.ม.** (ไทย) ๒๙/๙๔๔/๖๐๐.

^๓ **วิสุทธิ**. (ไทย) ๒/๑๒๓.

ส่วนเมตตาที่แท้จริงนั้น เป็นคุณสมบัติที่ช่วยรักษาความเที่ยงธรรม เพราะเป็นธรรมกลาง ๆ ปราศจากอคติต่อทุกคนสม่ำเสมอ มิใช่เป็นความรักใคร่ผูกพันส่วนตัวแต่ทำให้มีภาวะจิตที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว ที่จะเอนเอียงเข้าข้าง และไม่มีความเกลียดชัง คิดร้าย มุ่งทำลาย มีไมตรี จึงพิจารณาและตัดสินกระทำสิ่งต่าง ๆ ไปตามเหตุผล มุ่งประโยชน์สุขที่แท้จริงแต่คนทั้งหลายทั่วไป มิใช่มุ่งสิ่งที่เขาหรือตนชอบหรืออยากได้ออยากเป็น เมตตาที่แท้จริงจะเป็นไปในแบบที่พระพุทธองค์ทรงมีต่อบุคคลต่าง ๆ กล่าวคือ

...พระผู้มีพระภาคนั้น ทรงมีพระทัยเสมอกัน ทั้งต่อนายขมังธนู (ที่รับจ้างมาลอบสังหารพระองค์) ต่อพระเทวทัต ต่อโจรองคฺคิมาล ต่อช่างธนบาล (ที่พระเทวทัตปล่อยมาเพื่อฆ่าพระองค์) และต่อพระราหุล ทั่วทุกคน..

ประโยชน์ของเมตตาจะเห็นได้เช่นในกรณีของการถกเถียง ชัดแย้งในทางเหตุผลและการโต้วาทะ ทำให้ต่างฝ่ายต่างยอมพิจารณาเหตุผลของและกัน ช่วยให้คู่โต้บรรลุถึงเหตุผลที่ถูกต้องได้ เช่น เมื่อนิครนถ์ผู้หนึ่งมาเฝ้าสนทนาใช้คำพูดรุนแรงตำหนิพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงสนทนาโต้ตอบตามเหตุผล จนในที่สุดนิครนถ์นั้นกล่าวว่า

“เมื่อเป็นเช่นนี้ ข้าพเจ้าก็เสื่อมได้ต่อท่านพระโคตมผู้เจริญ เป็นความจริง ท่านพระโคตมเป็นผู้อบรมแล้วทั้งกาย อบรมแล้วทั้งจิต ” และ “นำอัสจรรย์ ไม่เคยมีเลย ท่านพระโคตมถูกข้าพเจ้าพูดกระทบกระแทกต่างคำมาไล่เรียงต้อนเอาถึงอย่างนี้ก็ยังมิฉิวพรรณสดใส” มีสีหน้าเปล่งปลั่ง

๓) ด้านจิตใจ การเผยแผ่ธรรมด้านจิตภาวนา เป็นการพัฒนาคุณภาพของจิตที่ดีของมนุษย์ เช่น ปลุกฝังให้จิตมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สติ และสมาธิ การปฏิบัติกรรมฐาน (อุบายทำใสใจสงบ) จะสามารถทำให้มนุษย์มีคุณภาพทางจิตใจ และสามารถชำระใจของตนเองให้หลุดพ้นจากนิเวศได้

ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา การเผยแผ่ธรรมะในสวนการพัฒนาจิตใจถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะพระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญในเรื่องจิต และทรงเห็นว่าทุกอย่างเป็นไปตามอำนาจของจิต^๑ (มโนปุพฺพงฺ คมา ธมฺมา นโนสฺสภูฏา มโนมยา..) ซึ่งพระพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจพระพุทธศาสนาจำต้องพัฒนาให้เจริญโดยการฝึกฝน ภาวนา ด้วยความมุ่งหมายให้เกิดความเป็นระเบียบ ให้สุข สงบ สว่าง ปลอดภัยกิเลสทั้งปวง เพราะในชีวิตของคนเรา ปรากฏการณ์ของชีวิตย่อมมีธรรมชาติเสมอเหมือนกันกับทุกชีวิตที่มีอยู่ในโลก

เมื่อคนเราได้มีโอกาสฝึกเจริญสมาธิภาวนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และจิตสงบเป็นสมาธิแล้ว ปัญญาย่อมเกิดขึ้นตามมา จึงสามารถรู้ว่ อะไรเป็นทางเจริญ อะไรเป็นทางเสื่อมการที่จะให้การศึกษาหรือปลุกฝังศีลธรรมจรรยา ก็ย่อมทำได้ง่าย เพราะคนที่จิตสงบแล้วจะเป็นผู้มีจิตใจกว้าง

^๑ ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๑/๑๕.

และพร้อมที่จะยอมรับฟังเหตุผลมากขึ้น สามารถที่จะรับการอบรมสั่งสอนในสิ่งที่ดีงามได้ง่ายกว่าคนที่จิตใจไม่สงบ

คำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายานนั้น ต่างก็มีคำสอนให้ทุกคนพัฒนาจิตใจของตนให้สูงขึ้นด้วยการเจริญภาวนาเป็นสำคัญ แต่แตกต่างกันบ้างในแง่ของการปฏิบัติโลกของพระพุทธศาสนาเป็นโลกกว้าง หากเรารู้เพียงพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท เราก็คือว่าไม่รู้โลกของพระพุทธศาสนาทั้งหมด เช่นเดียวกัน ผู้ที่รู้เพียงพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานแต่ไม่รู้เรื่องพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทก็ย่อมได้ชื่อว่า ไม่รู้โลกของพระพุทธศาสนาทั้งหมด ปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร ชาวพุทธฝ่ายเถรวาทจึงจำเป็นต้องพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชาวพุทธฝ่ายมหายานจะต้องศึกษาแนวคิดและหลักการเผยแผ่ธรรมของกันและกัน เพราะเป็นสิ่งจำเป็นที่จะส่งเสริมสนับสนุนพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์มวลมนุษยในสังคมโลกอย่างแท้จริง สมเด็จพระแท่นชิน กยัตโส ทะโลลามะ ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ในการพัฒนาจิตใจของฝ่ายมหายาน ไว้ที่น่าสนใจ และฟังว่า

“...ถ้าหากเราพัฒนาจิตใจของเรา ให้มีความเมตตา กรุณา และมีความอบอุ่นเราจะเห็นว่า แต่ละวันคุณสมบัติของเราจะค่อย ๆ พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้เราเป็นคนมีจิตใจดี มีเมตตา ทุกสิ่งที่เราต้องการในชีวิตก็จะมาหาเรา ไม่ช้าเราจะสามารถแสวงหาคณะปฏิบัติทั้งปวง และวัตรธรรมต่าง ๆ ที่เราปรารถนาได้ ถ้าหากเราเป็นคนหยาบกระด้าง ปฏิบัติตนด้วยความตระหนี่เห็นแก่ตัว เราจะไม่มีวันได้อะไรที่สมปรารถนา...”^๑

สำหรับรากฐานของการพัฒนาจิตนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประทานให้พุทธบริษัทเคารพ และยึดถือหลักธรรมได้แก่ อริยสัจ ๔ และไตรสิกขา ไว้เพื่อเป็นการอบรม เจริญ หรือ พัฒนา (ภาวนา) ซึ่งครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา (คุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุภาพจิต) และปัญญาภาวนา ซึ่งเป็นที่ยอมรับในเชิงวิชาการว่า พระพุทธเจ้า หรือพระศรีศากยมุนี เป็นพระศาสดาองค์แรกที่สอนและประกาศพระพุทธศาสนา หรือสิ่งที่เรียกว่า “พระธรรมวินัย” โดยในครั้งแรกนั้น พระองค์ทรงมุ่งใช้คำว่า “พรหมจรรย์” ว่าเป็นวิธีการและจุดมุ่งหมายของการพัฒนาจิต เพื่อประนีประนอมกับศาสนาพราหมณ์ และฮินดู เรียกว่า “เป็นศาสนา” และองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเป็นบรมครูแห่งการพัฒนารจิต พระองค์ทรงเป็นต้นแบบและเป็นตัวอย่างของการพัฒนา และได้พิสูจน์จนตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าในที่สุดดังพุทธดำรัสที่ทรงใช้คืออิจิตโตโยคะในพระบาลีโฆวาทปาติโมกข์ว่า

^๑ สมเด็จพระแท่นชิน กยัตโส ทะโลลามะ วาเท ทะโล ลามะ .ส.ศิวรักษ์, แปล , ๒๕๓๖ สำนักพิมพ์ เคสิดไทย ,๒๕๓๖) หน้า ๓๕.

“ อนุปวาโท อนุปฆาโต ปาติโมกฺเข จ สํวโร
มตตถญฺจตา จ ภาตตสฺมี ปนตถญจ สยนาสนํ
อธิจิตเต จ อาโยโค เอตํ พุทฺธานสาสนนฺติ ”

นี่คือ ความสำคัญของจิตที่จะต้องฝึกฝนด้วยวิธีการเจริญภาวนา วิธีการเจริญภาวนาแบ่งออกตามลักษณะได้ ๒ วิธี คือ

- (ก) **สมรรณภาวนา** หมายถึง การฝึกอบรมจิตใจเกิดความสงบหรือการฝึกสมาธิ
- (ข) **วิปัสสนาภาวนา** หมายถึง การฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้ง ตามความเป็นจริง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การเจริญปัญญา”^๑

คำว่า “ภาวนา” กับคำว่า “กรรมฐาน” ใช้ได้ในความหมายเดียวกัน เนื่องจากเหตุผลด้านพระคัมภีร์ที่ใช้คำแตกต่างกัน และผู้สอนการปฏิบัติธรรมในแต่ละสำนักก็ใช้คำที่ต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า “สมถกรรมฐาน” กับคำว่า “สมถภาวนา” ในความหมายอย่างเดียวกัน คือ การฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความสงบ

ในทำนองเดียวกัน คำว่า “วิปัสสนากรรมฐาน” กับคำว่า “วิปัสสนาภาวนา” ก็ใช้ในความหมายอย่างเดียวกัน คือ การฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริง โดยพระพุทธองค์ทางอาศัย พระธรรมเป็นเกณฑ์ในการจำแนกบุคคลในระดับภูมิธรรมของจิตต่าง ๆ กัน ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก กล่าวคือ

๑. การจำแนกประเภทบุคคลที่ปรากฏในอนุสุตสูตร ในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าทรงจำแนกบุคคลเป็น ๔ ประเภท คือ ^๒

๑.๑ บุคคลผู้ไปตามกระแส ได้แก่บุคคลที่ยังเสพกามทั้งหลาย ยังกระทำความอันเป็นบาป ไม่สำรวมในกามทั้งหลาย ยังไม่ปราศจากราคะ มีปรกติบริโภคมกาม (ถามโภคี) ถูกตัณหาครอบงำแล้ว เข้าถึงชาติและชราบ่อย ๆ

๑.๒ บุคคลผู้ไปทวนกระแส ได้แก่ บุคคลที่รักษาศีล ตั้งแต่ศีล ๘ ขึ้นไปไม่เสพกาม และไม่กระทำความอันเป็นบาป แม้จะต้องประสบทุกข์โทมนัส ก็ยังยินดีประพาสพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ เป็นผู้มั่งคั่งตั้งมั่นแล้วไม่เสพกาม แม้ประกอบด้วยทุกข์ก็ละกามได้

๑.๓ บุคคลผู้มีตนตั้งอยู่แล้ว ได้แก่ผู้หลุดขึ้นเกิด คือ พระอนาคามี บุคคลผู้ปรินิพพานในพรหมชั้นสุทธาวาส (ที่อยู่ของท่านผู้บริสุทธิ์ คือ ที่เกิดของพระอนาคามี ได้แก่ พรหม ๕ ชั้นสูงสุดในชั้นรูปาวจร คือ อวิหา อตปปา สุทสสา สุทสสี อกนิฐฐา) ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก

^๑ อ.จ.ท.ก. (ไทย) ๒๐/๒๗๕/๗๗.

^๒ อ.จ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๑/๕/๕.

เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ ลึกลงไป เป็นผู้มีการศึกษาบริบูรณ์ไม่มีความเสื่อม เป็นผู้ชำนาญในจิต มีอินทรีย์ตั้งมั่นแล้ว

๑.๔ บุคคลผู้เป็นพราหมณ์ ข้ามถึงฝั่งต้องอยู่บนบก ได้แก่ พระอรหันต์ บุคคลที่กระทำให้แจ้งในเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ จนอาสวะทั้งหลายสิ้นไป สามารถละธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล และอกุศลด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเป็นผู้จบเวท อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ถึงที่สุดแห่งโลก นักปราชญ์ทั้งหลายเรียกว่า ผู้ถึงฝั่ง

๒. การจำแนกประเภทบุคคลที่ปรากฏในบุคคลสูตร ในพระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าทรงจำแนกบุคคลออกเป็น ๙ ประเภท คือ^๑

- ๒.๑ ปุถุชน
- ๒.๒ พระโสดาปัตติผล (มรรค)
- ๒.๓ พระโสดาบัน (ผล)
- ๒.๔ พระสกทาคามีผล (มรรค)
- ๒.๕ พระสกทาคามี (ผล)
- ๒.๖ พระอนาคามีผล (มรรค)
- ๒.๗ พระอนาคามี (ผล)
- ๒.๘ พระอรหันต์ (มรรค)
- ๒.๙ พระอรหันต์ (ผล)

จากการจำแนกประเภทบุคคลดังกล่าวข้างต้นแสดงว่า พระพุทธศาสนาได้อาศัยภูมิธรรมที่ปฏิบัติในการจำแนกบุคคล เช่น ศีล ซึ่งถือเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ที่เรียกว่า **สัตบุรุษ** มีองค์ธรรมที่เรียกว่า สัปปริสธรรม ๑๐^๒ เป็นเกณฑ์การเป็นผู้มีศีล นำทางชีวิตตนเอง เจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนา

เราสามารถสรุปพัฒนาการของหลักการเจริญภาวนาตามแนวทางของพระพุทธเจ้า ได้แก่ ไตรสิกขา หรือมรรคมืองค์ ๘ (อริยมรรค) นั่นเอง ที่จะสามารถประกันคุณภาพของจิตได้ว่า เป็นผู้ตรัสรู้ หลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวงได้ อันได้แก่ ทฤษฎีกรรมฐาน ๒ ทฤษฎี คือ สมถกรรมฐาน ซึ่งมีโครงสร้างประกอบด้วย อารมณกรรมฐาน ๔๐ อย่าง และวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งมีโครงสร้างประกอบด้วย ความรู้เรื่องขันธ ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒ ไตรลักษณ์ หลักกรรมและวิบากกรรม เป็นพื้นฐานของการพัฒนาหรือเจริญภาวนา

^๑ อ.จ.นวก. (ไทย) ๒๓/๒๑๓/๓๕๙.

^๒ อ.จ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๘๑/๒๘๙.

จิต ซึ่งมรรกรรมวิธีการพัฒนา เรียกว่า สมาธิ ฌาน อภิญญา ฌตงค์ ธาตุปัจจเวกขณะ และสมาบัติ เป็นต้น ภายหลังจากองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จปรินิพพานแล้ว คณะสงฆ์สาวกของพระองค์จึงได้น้อมรับพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง และนำไปพัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิต และสังคมของตน และกลายเป็นนิกายใหญ่ ๆ ๒ นิกาย คือ นิกายเถรวาท (สเถรวาท) และนิกายมหายาน ตามลำดับ

วิธีปฏิบัติสมถกรรมฐาน^๑ คือการนำเอาอารมณ์เพียง ๑ อย่างใน ๔๐ อย่างที่เหมาะสมกับจิตของตนมาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ เช่น เอาดินซึ่งเป็นหนึ่งในกสิณ ๑๐ มาเป็นอารมณ์เนื่องจากสมถกรรมฐาน เป็นการฝึกจิตใจให้มีสมาธิ (ความสงบ ความมีจิตใจ แน่วแน่อยู่กับอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง) มีอารมณ์ (สิ่งที่จิตใจเข้าไปยึดไว้) ๔๐ อย่าง คือ

๑. กสิณ ได้แก่ วัตถุอันจูงใจให้เกิดสมาธิ มี ๑๐ อย่าง
 ๒. อสุภะ ได้แก่ สภาพที่ไม่งาม ในที่นี้หมายถึง ซากศพในสภาพต่าง ๆ มี ๑๐ อย่าง
 ๓. อนุสติ ได้แก่ อารมณ์ที่ควรระลึกถึงเนื่อง ๆ มี ๑๐ อย่าง
 ๔. พรหมวิหาร ได้แก่ ธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณความดียิ่งใหญ่ มี ๔ อย่าง
- อรุပ္** คือ ฌานมีรูปธรรม เป็นอารมณ์ มี ๔๐ อย่าง

อาหาเรปฏิกูลสัญญา คือ ความสำคัญหมายในอาหาร ว่าเป็นของปฏิกูล มี ๑ อย่าง จากการฝึกอบรมสมถะวิปัสสนากรรมฐาน ผู้ปฏิบัติจะได้ทิพยจักขุญาณ อันเป็น ๑ ในวิชา ๘ ประการ แห่งพระโยคาวจรทั้งหลาย กล่าวคือ

๑. วิปัสสนาญาณ-ญาณอันนับเข้าในวิปัสสนา
๒. มโนมยิทธิ-มีฤทธิ์ทางใจ
๓. อิทธิวิธี-แสดงฤทธิ์ได้
๔. ทิพโสต-หุทิพย์
๕. เจโตปริยญาณ-รู้จัก กำหนดใจผู้อื่น
๖. ปุพเพนิวาสานุสติญาณ-ระลึกชาติได้
๗. ทิพยจักขุญาณ-มีความรู้ทางใจคล้ายตาทิพย์
๘. อาสวักขยญาณ-รู้จักทำอัสวะให้สิ้น

^๑ พระมหาธีรพันธ์ วชิรญาณโณ, **วิปัสสนากรรมฐานเบื้องต้น**, (วัดระฆังโฆสิตาราม แขวงศิริราช บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๙) หน้า ๘-๙.

การปฏิบัติสมถกรรมฐาน จะต้องมีการเลือกอารมณ์ให้เหมาะสมกับจริตแต่ละชนิด^๑ คือ

1. คนมีราคจริต เป็นผู้มีนิสัยหนักไปในทางรักสวยรักงาม จะต้องเจริญกรรมฐาน ๑๑ อย่าง คือ อสุภะ ๑๐ อย่าง และกายคตาสติ คือ มีสติอยู่กับกายให้เห็นตามสภาพที่เป็นส่วนประกอบ ซึ่งล้วนแต่เป็นของไม่สะอาด อีก ๑ อย่าง

๒. คนมีโทสจริต ได้แก่ คนที่มีนิสัยหนักไปในทางโทสะ เช่น หงุดหงิดง่าย โกรธง่าย จะต้องเจริญกรรมฐาน ๘ อย่าง คือ อัปมัญญา ๔ (ธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ หมายถึง เมตตา คือ ความต้องการอยากให้เขามีสุข กรุณา คือ ความสงสารอยากให้เขาพ้นทุกข์ มุทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และ อุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลาง) และวิณณกสิณ ๔ (กสิณที่มีสี่ ซึ่งมีสีเขียว สีเหลือง สีแดง และสีขาว)

๓. คนที่มีโมหจริต ได้แก่คนที่มีนิสัยหนักไปในทางโมหะ โง่เขลา งมงาย และคนมีวิตกกจริต คือ คนที่มีนิสัยหนักไปในทาง คิดจบบด ฟุ้งซ่าน จะต้องเจริญอานาปานสติ (สติกำหนดลมหายใจเข้า-ออก)

๔. คนมีสัทธาจริต ได้แก่ คนที่มีนิสัยหนักไปในทางศรัทธา เชื่อง่าย จะต้องเจริญอนุสสติ (อารมณ์ที่ควรระลึกถึงเนื่อง ๆ) ๖ อย่าง คือ

๔.๑ พุทธานุสสติ-การระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า

๔.๒ ธรรมานุสสติ-การระลึกถึงพระคุณของพระธรรม

๔.๓ สังฆานุสสติ-การระลึกถึงพระคุณของพระสงฆ์

๔.๔ จาคานุสสติ-การระลึกถึงการบริจาค

๔.๕ เทวดานุสสติ-การระลึกถึงเทวดา

๕. คนมีพุทธิจริต ได้แก่ คนที่มีนิสัยหนักไปในทาคความรู้ (มักใช้ความคิด) จะต้องเจริญกรรมฐาน ๔ อย่าง คือ

๕.๑ มรณานุสสติ-การระลึกถึงความตาย

๕.๒ อุปสมานุสสติ-การระลึกถึงความสงบ

๕.๓ อาหเรปฏิกูลสัญญา-ความสำคัญหมายในอาหารว่าเป็นของปฏิกูล

๕.๔ จตุธาตุวัตถาน-การกำหนดธาตุ ๔

กรรมฐานที่เหลือนอกจากนี้ มี ๑๐ อย่าง คือ ปฐวี (ดิน) อาโป (น้ำ) เตโช (ไฟ)

วาโย (ลม) อากาสะ (อากาศ) อาโลกะ (ช่องว่าง) และอรูปรกรรมฐาน (กรรมฐานที่มีรูปร่างเป็นอารมณ์) อีก ๔ อย่าง เป็นที่สบายแก่จริตทั้งปวง^๑

^๑ พระธรรมธีรราชมหามุนี. หลักปฏิบัติสมถะ-วิปัสสนากรรมฐาน, กรุงเทพฯ โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๒๘) หน้า ๑๗-๑๘.

สมถกรรมฐาน มีบัญญัติเป็นอารมณ์ คำว่า **บัญญัติ** ได้แก่ ชื่อต่าง ๆ ที่คนโบราณ สมมุติไว้ ตั้งชื่อไว้ ให้รับรู้กัน เป็นรูปพรรณสัณฐาน ทำให้เกิดความเห็นว่าเป็นบุคคลเป็นเรา เป็นเขา เป็นบุรุษ เป็นสตรี ฯลฯ บังคับบัญชาได้ตามอารมณ์ของสมถกรรมฐานล้วนแต่บัญญัติที่ต้องเพ่ง โดยไม่ ย้ายอารมณ์ จิตของผู้ปฏิบัติจะต้องจดจ่ออยู่กับอารมณ์อย่างต่อเนื่อง ไม่สนใจอารมณ์อื่นที่เกิดขึ้นมา แทรก หากย้ายอารมณ์ไปก็เป็นอันเสียสมาธิ เพราะสมถกรรมฐานมีเป้าหมายอยู่ที่การทำจิตให้สงบ แน่วแนวจนเข้าถึงภาวะที่เรียกว่า **ฌาน** (ภาวะของจิตที่สงบ ประณีต ซึ่งมีสมาธิเป็นองค์ธรรม) ชั้น ต่าง ๆ การทำจิตให้แนบแน่นอยู่กับสิ่งที่กำหนดนั้น ๆ จนมีความพร้อมอยู่ในตัวของมันเองที่จะใช้ ปฏิบัติการต่าง ๆ ในกิจที่พึงประสงค์อย่างได้ผลดีที่สุด และในสภาพของจิตเช่นนี้ ก็เสواسวะต่าง ๆ ซึ่งตามปกติจะบีบคั้นรบกวนให้ฟุ้งซ่านพล่านอยู่ก็จะถูกควบคุมให้สงบนิ่งอยู่ในขอบเขตจำกัดเหมือน ผงธุรีที่ตกตะกอนอยู่ใต้น้ำในเวลาน้ำนิ่ง และสามารถมองผ่านน้ำลงไปเห็นได้อย่างชัดเจน เพราะน้ำใสและนิ่งด้วย จึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับขั้นต่อไปที่จะใช้ปัญญากำจัดตะกอนเหล่านั้นให้ หมดไปโดยสิ้นเชิง ในขั้นนี้นับว่าเป็นวิธีปฏิบัติที่เรียกว่า “สมถกรรมฐาน”^๒

วิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐานได้แก่อุบายหรือวิธีการทำให้เกิดปัญหาคือ เห็นแจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริง ตรงต่อสภาวะของมัน คือเข้าใจตามความเป็นจริง จนถอนจากความ หลงผิด รู้ผิดได้ ถึงวันต้องเปลี่ยนท่าที่ต่อโลกและชีวิตเสียใหม่ ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องซึ่ง เกิดขึ้นเรื่อย ๆ ในระหว่างการปฏิบัตินั้นเรียกว่า **ญาณ** (วิปัสสนาปัญญา) สุตท้ายญาณนี้เรียกว่า **วิชชา** (ความรู้) ซึ่งเป็นภาวะที่ตรงข้ามกับ อวิชชา^๓ หากมีเวทนาเหล่านี้จะปรากฏชัดเมื่อแรกเริ่ม ปฏิบัติ จะปรากฏชัดหลังจากที่บรรลุถึงวิปัสสนาญาณขั้นที่ ๕ คือ กังคญาณแล้ว และมักเกิดใน อิริยาบถนั่ง (กรรมฐาน) เมื่อจิตมีราคะ มีโทสะและมีโมหะ กำหนด “ราคะหนอ ๆ” เป็นต้น ที่เราต้อง มีสติกำหนดรู้ให้กันตามความเป็นจริงเมื่อจิตมีสมาธิ จะทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถจับความรู้สึก (จิต) มี ราคะนั้นได้ และแล้วจิตมีราคะนั้นก็หายไปเอง^๔ หากจิตฟุ้งซ่าน ผู้ปฏิบัติควรกำหนดรู้อาการฟุ้ง อย่างรวดเร็ว และทันท่วงทีที่มีความฟุ้งเกิดขึ้น พร้อมกับบริกรรมว่า “ฟุ้งหนอ ๆ” ซึ่งการบริกรรมนี้จะ ช่วยให้ผู้รู้ตัวมากขึ้นจนสามารถรู้เท่าทัน อาการฟุ้งได้ทันท่วงที

^๑ ภัททันตะ อาสภเถระ ธัมมาจริย, พระอาจารย์, **วิปัสสนาที่ปณีฎีกา**, (พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒) หน้า ๘๓.

^๒ พระธรรมปิฎก, **พุทธธรรม**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐) หน้า ๘๐๙.

^๓ พระธรรมธีรราชมหามุนี, **หลักปฏิบัติสมถะ-วิปัสสนากรรมฐาน**, หน้า ๑๑๒-๑๑๓.

^๔ คณะศิษย์อาจารย์นิศา เชนะกุล, **การเจริญสติปัฏฐาน**, กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทับลิขซึ่ง, ๒๕๔๐, หน้า ๗๔-๗๖.

เมื่อเข้าใจรูปและนามเป็นอย่างดีแล้ว จะรู้สึกต่อรูปและนามว่า ไม่มีเรา ไม่มีเขา ความรู้สึกเช่นนี้จัดว่าเป็นการกำจัด สักกายทิฐิได้แล้ว ไม่มีอัตตา ไม่มีตัวตน ไม่มีตัวเรา หรือไม่มีของเรา แล้วปัญญาจะประจักษ์ว่า “รูป” ที่เห็นและจิตที่ตามรู้ว่า “เห็น” นั้น เป็นคนละส่วนกัน จากนั้นปัญญาจะรู้แจ้งเกิด-ดับอย่างรวดเร็วของอาการเห็น (รูป) และจิต (นาม) ที่ตามรู้อาการเห็น ปัญญาที่เกิดขึ้นได้รู้แจ้งไตรลักษณ์ คือ ความไม่เที่ยงความเป็นทุกข์ และความเป็นอนัตตาของสภาวะธรรมเหล่านั้น

วิปัสสนากรรมฐาน มีปรมัตถ์ (รูปและนาม) เป็นอารมณ์ผู้ปฏิบัติต้องตั้งสติกำหนดรู้ทุก อารมณ์รูปและนาม อาการต่าง ๆ เช่น อาการเคลื่อนไหวของกาย ความเจ็บปวด ความสุขสบาย ความคิดนึก การเห็น การได้ยิน อารมณ์ใดปรากฏชัดก็ต้องตั้งสติกำหนดอารมณ์นั้น ^๑ คำว่า “ปรมัตถ์” ได้แก่ สภาวะธรรมที่มีลักษณะเฉพาะตน ไม่แปรปรวนไปตามกาลเวลาสถานที่ หรือ บุคคล (ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด) สภาวะธรรมนี้กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ได้เกิดขึ้นแล้วในอดีต และจะเกิดขึ้นในอนาคต ในเทวโลก หรือ ในพรหมโลก ก็มีลักษณะเฉพาะอยู่อย่างนี้ คือ ธาตุดินมีลักษณะแข็ง-อ่อน ธาตุน้ำมีลักษณะไหล-เกาะกุม ธาตุไฟมีลักษณะร้อน-เย็น ธาตุลมมีลักษณะหยาบ-ตึง ส่วนจิตมีลักษณะรับรู้อารมณ์ทางทวารทั้ง ๖ ลักษณะเหล่านี้เป็นลักษณะที่คงที่เฉพาะตัวไม่เปลี่ยนแปลง ดังเช่น ไฟมีลักษณะร้อนไปอยู่แห่งหนตำบลใดก็เป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นความร้อนของไฟ^๒

ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐานนั้น เบื้องต้นเมื่อยืนก็ต้องตั้งสติกำหนดการยืน เมื่อเดินจงกรม ก็ต้องตั้งสติกำหนดการเดิน ซ้ายย่าง ขว้าย่าง เมื่อนั่งก็ต้องตั้งสติกำหนดการพอง-ยุบของท้อง คนส่วนมากจึงมีความสงสัยว่า การกำหนดอย่างนี้ก็คือ การกำหนดบัญญัตินั่นเอง เมื่อกำหนดบัญญัติอยู่เช่นนี้จะได้ชื่อว่าเป็นการเจริญกรรมฐานได้อย่างไร คำตอบในเรื่องนี้ คือ ในตอนต้นของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานผู้ปฏิบัติจะต้องกำหนดอารมณ์บัญญัติ ไปก่อนทั้งนี้เพื่อให้จิตสงบเป็นขณิกสมาธิ (ต้องเป็นขณิกสมาธิเท่านั้น) ซึ่งเหมาะที่จะเจริญวิปัสสนากรรมฐานต่อไปไม่เช่นนั้นแล้วจิตจะไม่มีที่กำหนดเพราะปรมัตถภาวะเป็นสิ่งที่เห็นได้ยาก เมื่อปัญหาวินิจฉัยแก่กล้าแล้ว อารมณ์บัญญัติจะหายไปเอง คงเหลือแต่ปรมัตถภาวะล้วน^๓

หากบัญญัติยังไม่หายไปตราบดี ก็ยังเป็นการเจริญสมถกรรมฐานอยู่ตราบนั้น วิปัสสนากรรมฐาน มีเป้าหมายอยู่ที่การบรรลุปัญญาญาณ ดังนั้น จึงต้องใช้ องค์ประกอบของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๓ ประการ คือ อาตภาพิ ความเพียรเพื่อเผากิเลส สติมา ความระลึกได้และสำ มปชาโน ความรู้ตัวทั่วพร้อม และใช้พลังทั้ง ๕ อย่าง คือ สัทธาพลัง

^๑ ภัททันตะ อาสภเถระ ธัมมาจริย, พระอาจารย์, **วิปัสสนาที่ปณีฎีกา**, หน้า ๒๔๗.

^๒ คณะศิษย์ อาจารย์นิศา เชนะกุล, **การเจริญสติปัญญา**, หน้า ๑๕-๑๖.

^๓ ภัททันตะ อาสภเถระ ธัมมาจริย, พระอาจารย์, **วิปัสสนาที่ปณีฎีกา**, หน้า ๒๘๑-๒๘๒.

ปัญญาพละ สมาธิพละ วิริยพละ และสติพละมาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติด้วย ในบรรดาพละทั้ง ๕ นี้สหภาพพละกับปัญญาพละ สมาธิ พละกับวิริยพละ ต้องมีดพลังเสมอกัน ส่วนสติพละ อย่างเดียวเท่านั้น ยังมีพลังมากยังเป็นผลดีต่อการปฏิบัติ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดปัญญาที่เรียกว่า **ญาณ**^๑

กระจกเงาที่มีฝุ่นจับทำให้ขุ่นมัว เมื่อใดก็ตามที่เราได้ทำความสะอาดด้วยการเช็ดฝุ่นออก จากกระจกเงาบานนั้น กระจกเงาบานนั้นจะใสสะอาด และเหมาะที่จะใช้ส่องดูสิ่งแปดเปื้อน หรือไฟ ฟ้าบนใบหน้าของเราได้เป็นอย่างดี **สมณะกรรมฐาน** จะให้ความสงบใจที่เป็นความสงบชั่วขณะที่เรียกว่า **ฌณิกสมาธิ** ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติกำหนดอารมณ์ต่าง ๆ ของวิปัสสนากรรมฐาน ได้แม่นยำ ฌณิกสมาธินี้เป็นเสมือนเครื่องมือสำหรับทำให้กระจกเงาสะอาด ส่วน **วิปัสสนากรรมฐาน** เป็นเสมือนการได้เห็นสิ่งต่าง ๆ ในตัวเราเข้าใจตัวเองได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง

ข้อประพฤติปฏิบัติของนักภิกษุ คือ การสำรวมอายตนอยู่เสมอ พระพุทธองค์ท่านให้สังวรสำรวมนั้น มิใช่ไม่เห็นอะไร มิใช่ไม่ได้ยินเสียง แต่ให้พิจารณาสิ่งสัมผัส คือ ดูสิ่งที่เกิดขึ้น ให้รู้ตามความเป็นจริงของมันว่า **สิ่งทั้งปวงเป็นเพียงสภาวะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ** มิใช่ของดีของดีอะไร มากไปกว่าการเกิด-ดับ มันไม่มีส่วนไหนที่จะเป็น **อัตตา** ตัวตนได้เลย สภาวะธรรมนี้ถ้าปัญญายังมองไม่เห็น มันจะยึดติดว่าเป็นตัวเรา เป็นตัวเขา แล้วหลงยินดีร้ายอยู่กับอารมณ์สัมผัส

ถ้าจะถอนจิตออกจากอารมณ์ดังกล่าว ก็ต้องตามรู้เป็นขณะ ๆ โดยให้จิตอยู่ใน **สภาวะรู้** ไม่ใช่ **สภาวะคิด** เพราะในขณะที่อยู่ในสภาวะคิดจิตใจจะกังวล กวัดแกว่งแต่ขณะที่อยู่ในสภาวะรู้จิตจะตั้งมั่นเป็นกลาง จะรู้ตัวกำลังยืนหรือเดิน รู้ตัวว่าสุขหรือทุกข์รู้ตัวว่ายินดีหรือยินร้ายต่ออารมณ์ บรรดาอาการของจิตนั้น เมื่อจิตไปรู้เข้าแล้ว จะเห็นความจริงว่า จิตเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง เกิดแล้วก็ดับไป มันมีสภาพเป็นไตรลักษณ์เช่นเดียวกับอารมณ์ทางอายตนะทั้ง ๖ นั่นเอง

๔) ด้านปัญญา เป็นการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) หรือความรู้ทุกสรรพสิ่งตามความเป็นจริง ที่จะได้มาด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นเรื่องของความรู้คิดหยั่งเป็นเข้าใจ

การพัฒนาปัญญาต้องอาศัยอริยมรรคมีองค์ ๘ โดยเฉพาะข้อ **สัมมาสังกัปปะ** เป็นการพัฒนาปัญญาที่ชัดเจนมาก ความหมายของสัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริ หรือนึกคิดที่ปลอดจากความโลภ ออยากได้ ออยากเสพ ไม่มีความพยาบาท ขัดเคือง และเป็น อวิหิงสา คือไม่มีการเบียดเบียน ความใคร่ในกามและความโลภ พยาบาท และวิหิงสาก็ดี ความเผื่อแผ่ เสียสละ เมตตา และกรุณาที่ตรงข้ามกับ ๓ อย่าง แรกนั้น ก็ดีเป็น สภาพจิตหรือคุณสมบัติของจิตใจ ในขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องประกอบของความคิดในด้านปัญญา

^๑ อ่างแล้ว. ภัททันตะ อาสภเถระ ธัมมาจริย, พระอาจารย์, **วิปัสสนาที่ปณีฎีกา**. หน้า ๒๕๔.

ในแง่ของจริยธรรม จริยธรรมจะถูกต้อง เป็นพรหมจริยได้ ต้องให้ความถูกต้องมีอยู่และดำเนินไปในชีวิตทั้ง ๓ ด้านพร้อมกันอย่างประสานสอดคล้อง คือ ทั้งด้าน **พฤติกรรม** ที่แสดงออกภายนอกทางกาย วาจา **ทั้งด้านจิตใจ** และทั้งด้าน**ปัญญา**

ขณะที่คนเราพูดดี ทำดี ก็ต้องมีเจตนาพร้อมด้วยคุณธรรมและความรู้สึกที่ดี และมีความคิดความเข้าใจที่ดีด้วย ในทำนองเดียวกัน ในภาวะจิตใจและความรู้สึกที่ดี ด้านพฤติกรรมกาย วาจา ตลอดจนการใช้ ตา หู จู ฟัง ก็ต้องเรียบร้อยสำรวม ด้านปัญญาก็ต้องคิดเห็นชอบและมีความรู้เข้าใจตระหนักชัดสอดคล้องกัน ขณะที่คิดพิจารณาทำความเข้าใจ ความเข้าใจต่าง ๆ ก็ต้องมีสภาพจิตดี มีความรู้สึกที่เป็นกุศล เช่นไม่ขัดเคืองขุ่นมัว เศร้าหมอง ในกิจกรรมทุกครั้ง ทุกขณะของชีวิตที่คนเรากำลังกระทำ ถ้าเขาทำถูก ทำดี องค์กรทั้ง ๘ ข้อ ทั้ง ๓ ด้านก็จะดำเนินไปอย่างถูกต้องเป็นชีวิตที่ดีงาม, กิจกรรมในชีวิตคนนอกจากกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมทางกายวาจาแล้ว ยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นนามธรรมในใจ และในด้านปัญญาของคนด้วย

ธรรมซึ่งเป็นองค์ของมรรคมีความหมายกว้างขวางครอบคลุมความเป็นจริงของชีวิตทุกด้าน ทุกส่วนทำงานประสานกันเป็นระบบหนึ่งเดียว และก้าวหน้าไปด้วยกัน

ขณะที่คนทำกิจกรรมทางด้านปัญญา อยู่ถึงแม้ว่าไม่ได้เคลื่อนไหวร่างกายก็พูดชอบ คือ มีสัมมาวาจา ทำชอบ คือ มีสัมมากรรมันตะได้ หรือถ้าจะพูดให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ก็สามารถกล่าวได้ว่า “ไม่ว่าจะอยู่ในภาวะใด แม้แต่เวลาคิดก็มีศีล ” หมายความว่า ขณะที่เว้นว่างหรือปราศจากวจีทุจริตและกายทุจริตทั้งหลาย ไม่มีการพูดเท็จและการทำร้ายเบียดเบียนต่าง ๆ ลึกลงไปก็คือไม่มีเจตนาที่จะทำการร้ายใด ๆ หรือไม่มีภาวะทางจิตและอาการทางความคิดใด ๆ ที่จะโยงไปสู่การกระทำความชั่วร้ายได้ความใคร่ในกาม ความโลภ พยาบาท และวิหิงสา ก็ดี ความเพ้อฝัน เสียสละ เมตตา กรุณา ที่ตรงข้ามกันก็ดีเป็นคุณสมบัติของจิตใจ เป็นเครื่องประกอบความคิดในด้านปัญญา เพราะสิ่งที่เราต้องการในที่นี้ก็คือ **ปัญญา** เราจะพัฒนาให้แจ่มชัด บริสุทธิ์ ใสสว่างตามความเป็นจริง เป็นประโยชน์และเกื้อหนุนชีวิตให้องอกงามในมรรคยิ่งขึ้น สภาพจิตหรือคุณสมบัติฝ่ายจิตที่มาประกอบองค์มรรคนี้ จะต้องเอื้อต่อการทำงาน และการพัฒนาของปัญญา **สัมมาสังกัปปะ** มุ่งให้คนมีภาวะจิตที่ปลอดโปร่ง เป็นอิสระ เพื่อให้ความคิดเดินตามแนวความเป็นจริงได้คล่องตัว ไม่เอนเอียง ยึดติดข้างใดข้างหนึ่งเพื่อจะได้มีความรู้ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงไม่บิดเบือน

ความรู้ในระดับสัญญานั้นเป็นการกำหนดจำเหมือนนกแก้ว นกขุนทอง ที่จำคำพูดของคนได้แล้วก็พูดไปตามนั้น ไม่รู้เรื่องราวคำคำนั้นหมายถึงอะไร ส่วนความรู้ระดับวิญญาน คือ ความเข้าใจในเนื้อหานั้น ๆ ก็ยังไม่ถึงว่าเข้าสู่ระดับปัญญา ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตรมีข้อความตอนหนึ่งกล่าวว่า “อุทปาติ ญาณิ อุทปาติ ปญญา อุทปาติ วิชชา อุทปาติ อาโลโก อุทปาติ” ญาณ วิชชา แสงสว่างแบ่งบานขึ้น ไม่มี “อุทปาติ วิญญานิ” วิญญานแบ่งบานขึ้น ความรู้ในระดับวิญญานนั้นสามารถเปลี่ยนพฤติกรรม และเกิดความซาบซึ้งได้แต่ในที่สุดก็กลับกลายเป็นอื่น พฤติกรรมกลับไปเป็น

เหมือนเดิม ความซาบซึ้งก็จะเลือนหายเป็นเพื่ออยากจะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาทดแทน ความรู้ในระดับวิญญานจึงตกอยู่ในอาณัติของความไม่เที่ยง เช่นกันกับความรู้ระดับสัญญาที่ตกอยู่ในอาณัติของความไม่เที่ยง เพียงแต่อาจจะนานกว่าเท่านั้น

ความรู้ในระดับปัญญา คือ ความกระจ่างชัด แจ่มแจ้ง ทะลุปรุโปร่ง อริยสัจ ๔ มิใช่เพียงความจำและความเข้าใจ หากแต่เป็นการเห็น เห็นอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน ตรงนี้แหละที่เรียกว่า **บรรลु** ซึ่งตรงตามข้อความของธัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่กล่าว

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้เปรียบเทียบ สัญญา วิญญาน ปัญญา เหมือนชน ๓

จำพวกคือสัญญาเปรียบเป็น **เด็กเล็ก** วิญญานเปรียบเป็น **ผู้ใหญ่** ปัญญาเปรียบเป็น **ช่างเงิน เด็กเล็ก** เห็นหาปณะ (เงิน) ก็รู้ว่าสิ่งนี้สวยงาม ยาว สั้น กลม หรือ เหลี่ยม จะรู้เพียงเท่านี้ ไม่รู้ว่าชาวโลกตีราคาค่าของเงินตราว่ามีราคาเท่าไร และเปลี่ยนสิ่งของซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้หรือไม่ ชำระหนี้ได้ตามกฎหมายหรือไม่

ผู้ใหญ่ นอกจากจะรู้ว่าเงินสวยงาม ยาว สั้น กลม มีเหลี่ยมแล้วยังรู้ว่าชาวโลกตีราคาของเงินตราว่ามีราคาเท่าไร แลกเปลี่ยนสิ่งของซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคและชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย แต่ไม่รู้ว่าเงินนั้นทำมาจากเนื้ออะไร เป็นเนื้อเงินแท้-เทียมหรือไม่ เป็นเนื้อผสมด้วยเงินกับทองแดงหรือเปล่า

ช่างเงิน นอกจากจะรู้อย่างที่เด็ก ผู้ใหญ่รู้แล้ว ยังรู้อีกว่าเงินนี้ทำมาจากเนื้อ แร่ชนิดใดบ้างแท้หรือเทียม เป็นเนื้อผสมด้วยเงินหรือทองแดง และรู้อีกว่ามีแหล่งผลิตมาจากที่ไหน

ความรู้ทั้ง ๓ ระดับ ที่กล่าวมาจึงมีความแตกต่างกัน แม้พุทธธรรมจะสรรเสริญปัญญาน่าเป็นยอดแห่งความรู้ทั้งหมด (ในถลิต ปัญญา สมาอาภา = ไม่มีแสงสว่างใด เสมอด้วยปัญญา) แต่ก็ได้ปฏิเสธความรู้ในระดับที่ ๑-๒ ว่ามีความสัมพันธ์โยงใยให้เกิดผลผลิตทางด้านปัญญา ในลักษณะที่เชื่อมโยงส่งต่อถึงกันนี้ ภาษาอภิปธรรมเรียกว่า **น่านักขณิกปัจจัย** ปัจจัยต่างขณะที่หนุนเนื่องกัน หากมองในเชิงปฏิบัติการเราก็พบว่า ความรู้ในระดับสัญญาอยู่ในขั้นเก็บข้อมูล (สุตะ) ความรู้ในระดับวิญญานอยู่ในขั้นวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูล (จินตะ) ส่วนความรู้ในระดับปัญญาอยู่ในขั้นทดลองลงมือทำให้ข้อมูลแยกตัว (ภาวนา)

ระบบการศึกษาแผนปัจจุบันยังเป็นที่น่าพอใจอยู่ว่า เริ่มต้นจากสัญญาและตัวเข้าไปสู่วิญญาน คือจำและเข้าใจ (จำและคิด) แต่ก็น่าเสียดายตรงที่ไม่ค่อยก้าวสู่ปัญญา เพราะไม่ยอมลงสู่ภาคสนามฝึกปฏิบัติ เป็นเพียงองค์ความรู้ที่อยู่ในตำราอยู่ในห้องเรียน ครั้นออกมาสู่ภาคสนามจริง ๆ ความรู้ในห้องเรียนก็ ประสบการณ์ภายนอกกลับแตกต่างกัน จนมีคำกล่าวว่า “เรียนรู้หรือจะสู้ประสบการณ์” ดังนั้น การเรียนรู้จดจำและเข้าใจ จึงยังไม่ใช่ผลิต ผลของการศึกษาที่แท้จริง และครบวงจร ยิ่งอยู่ในระดับของความจำด้วยแล้ว ยิ่งไม่ใช่เพราะนั่นเป็นเพียง การย้ายหรือลอกข้อมูลที่

^๑ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๙/๙.

มีอยู่ในหนังสือมาบรรจู้ใส่สมอง และบางคนก็กรองข้อมูลไม่เป็น พุดไปตามหนังสือเขาเขียนอย่างไรก็ พุดไปอย่างนั้น อย่างนี้ไม่ถือว่าเป็นความรู้ที่แท้จริง

ปัจจุบันจึงมีใช้เรื่องแปลกที่เรามักจะได้ยินคำพุดที่สวยงามจากนักวิชาการว่า “เวลาได้แย้งทางวิชาการ เราควรใช้เหตุผล ไม่ใช่อารมณ์” หรือจากนักการศาสนาว่า “เรามีอารมณ์ที่น่าพอใจและไม่น่าพอใจ (อิฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์) เข้ามากระทบ อย่าหวั่นไหวไปตามอารมณ์นั้น ๆ ตัดที่ผัสสะกระทบน้ำเสีย” แต่ครั้งประสบกับเหตุการณ์เข้าจริง ๆ นักวิชาการก็เซ นักการศาสนาก็แวง เพราะคำพุดดังกล่าวเป็นเพียงคำพุดในเชิงวิชาการและในเชิงจริยธรรมเท่านั้น พุดไปตามประเพณีที่พุด ๆ กันมา ไม่ได้พุดออกมาจากใจ ไม่ได้พุดด้วยความจริงใจเพราะนักวิชาการยังเกาะติดอยู่กับทฤษฎีและมติของตน ส่วนนักการศาสนาก็ยังฝึกจิตไม่เพียงพอ

หากเราจะพิจารณาถึงบ่อเกิดของความรู้ (ญาณวิทยา) ในแต่ละระดับว่ามีจุดกำเนิดอย่างไรความรู้ในระดับสัญญา เกิดจากการกำหนดจดจำด้วยการเห็น ฟัง และบันทึก (สุตะ) ความรู้ในระดับวิญญาณ เกิดจากการคิดพิจารณา (จินตะ) ความรู้ในระดับ ปัญญา เกิดจากการลงมือปฏิบัติ (ภาวนา) ในความรู้ทั้ง ๓ ระดับนี้ ที่พึงประสงค์ของพุทธธรรมจริง ๆ คือ ความรู้ในระดับปัญญา ซึ่งมีแหล่งกำเนิดมาจากการลงมือปฏิบัติธรรม

แต่ทั้งนี้พุทธธรรมก็ไม่ได้ปฏิเสธความรู้ในระดับสัญญา และวิญญาณดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เราจะพบโครงสร้างของพุทธธรรม ซึ่งดำเนินไปอย่างเป็นระบบ คือ **ปริยัติ ปฏิบัติ และ ปฏิเสธ** นั้นหมายถึง การเริ่มต้นของพุทธธรรมจะเริ่มจากการกำหนดจดจำทบทวนพิจารณา และลงมือปฏิบัติ จนกระทั่งบรรลุผล กระบวนการพัฒนาของพุทธ ธรรมจึงเป็นไปตามลำดับขั้นตอน มิใช่ก้าวกระโดดแบบลัดชั้น เพียงแต่ในระหว่างการพัฒนาอย่าหยุดชะงัก หรือ ชื่นชมพอใจอยู่แต่ในจุดใดจุดหนึ่งเท่านั้น

วัตถุประสงค์ของพุทธธรรมคือ การดับทุกข์และการดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ นี้ก็มีใช้เรื่องยุ่งยากซับซ้อนเกินกว่าบุคคลจะสามารถทำได้ พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้อรียสัจ ๔ และทางปฏิญญาตน เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยอรียสัจ ๔ ก็คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค กล่าวโดยสรุปก็คือ อรียสัจ ๔ เป็นเรื่องเกี่ยวกับทุกข์และการดับทุกข์เท่านั้น ซึ่งพระพุทธองค์ทรงหยั่งรู้ในตัวเองนี้ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง แม้การแสดงธรรมด้วยสำนวนอันหลากหลายก็ตามที่ แต่ที่แสดงทั้งหมดล้วนเป็นเรื่อง อรียสัจ ๔ ว่าด้วยทุกข์และการดับทุกข์

การแสดงธรรมของพระองค์จึงมุ่งไปที่การบรรเทาดับทุกข์เท่านั้น ^๑
พุทธบริษัททั้งหลายมีความเชื่อว่า พระพุทธเจ้าเป็นสัพพัญญูรู้สรรพสิ่งทรงเป็นโลกวิทู รู้แจ้งโลก ไม่เฉพาะเพียงมนุษยโลกเท่านั้น แต่รวมถึงเทวโลก และพรหมโลกด้วย พระองค์ทรงรู้อย่างถ่องแท้ ตามธรรมดาพระพุทธเจ้าจะตรัสพระวาจาจริง เป็นประโยชน์และถูกกาล ถ้าจริง ไม่เป็น

^๑ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๙/๒๑๐.

ประโยชน์ และไม่ถูกกาล ก็ไม่ตรัส ถ้าจริงเป็นประโยชน์ แต่ไม่ถูกกาล ก็ไม่ตรัส จะตรัสเฉพาะพระ
วาจาจริง เป็นประโยชน์และถูกกาลเท่านั้น^๑ มีปัญหามากมายหลายอย่างที่พระองค์ไม่ทรงพยากรณ์
เรียกว่า **อพยากตปัญหา** เช่น เรื่องโลก จักรวาล ว่ามาอย่างไรไปอย่างไร ซึ่งเป็นปัญหาทางอภิปรัชญา
(Metaphysics) มีคนไปถามปัญหาเรื่องนี้กับพระองค์ พระองค์ไม่ตรัสตอบ เพราะไม่เป็นประโยชน์
เกื้อกูล ต่อการดับทุกข์

กล่าวโดยสรุปก็คือ เรื่องทุกข์และความดับทุกข์ เป็นสาระสำคัญของพุทธธรรม และ
พระพุทเจ้าก็ทรงเน้นย้ำมาตลอด ซึ่งถือว่าเป็นการจำกัดสัพพัญญุตญาณ อัน เป็นความรู้ครอบคลุม
สรรพสิ่งและอนันตญาณอันกว้างไกลไม่มีสิ้นสุดของพระองค์ให้แคบลง ทั้งนี้ก็เพื่อความเบาใจของ
พุทธบริษัทไม่ต้องชวนขวยอะไรให้มากไปกว่านี้

แต่ถ้าลำพังเพียงเรื่องทุกข์และการดับทุกข์อย่างเดียว ก็คงไม่เพียงพอที่จะก่อตั้งพระ
ศาสนาให้ยืนยงดำรงสภาพอยู่ได้ พระบรมศาสดาจะต้องรู้อะไรหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะยึดถือซึ่ง
จึงจะบ่งบอกถึงความเป็น สัพพัญญูรู้สรรพสิ่ง ซึ่งในที่นี่จะขอนำนิยาม ๕ ประการที่พระองค์ทรงตรัสรู้
มาเปิดเผยแสดง กล่าวคือ

- (๑) **อุตุนิยาม** คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิจึงหรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะ ดิน น้ำ อากาศ และฤดูกาล ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมสำหรับมนุษย์
- (๒) **พีชนิยาม** คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมเป็นต้น
- (๓) **จิตตนิยาม** คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต
- (๔) **กรรมนิยาม** คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือกระบวนการให้ผล
ของการกระทำ

(๕) **ธรรมนิยาม** คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุและเป็นผล
แก่กันและกันของสิ่งทั้งหลาย^๒

นิยามทั้ง ๕ ประการพระพุทเจ้าทรงตรัสรู้ เพียงแต่จะทรงแสดงหรือไม่เท่านั้น ถ้าเรา
หันมาพิจารณา ศาสนธรรม อันยอดเยี่ยมของ พระองค์ก็จะพบว่า นิยามทั้ง ๕ ประการนี้ มิได้นำมา
แสดงทั้งหมด นำมาเพียงบางประการ พระพุทเจ้าเน้นเฉพาะกรณีเพียง ๓ ประการ คือ **จิตตนิยาม**
กรรมนิยาม และ **ธรรมนิยาม** เนื่องจากมีพุทธประสงค์ให้ศึกษาเฉพาะนิยามทั้ง ๓ ประการนี้เท่านั้น
ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึง กฎเกณฑ์หรือกลไกการทำงานของจิต กรรม และธรรม ดังที่ทรงจำแนกแจกแจง
เรื่องจิตออกไปให้เห็นเป็นข้อปลีกย่อยมากมาย ซึ่งปรากฏรายละเอียดในอภิธรรมปิฎก ทรงแสดงเรื่อง
กรรมที่พระองค์ทรงประกอบและที่บุคคลต่าง ๆ กระทำมาในอดีต และส่งผล (วิบากกรรม) มาถึง

^๑ ที.สี. (ไทย) ๘/๔-๘/๔.

^๒ พระเทพเวที. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. ฉบับประมวลธรรม, กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, ๒๕๓๒, หน้า

ปัจจุบัน ทั้งพระอรรถกถาจารย์ก็ได้จำแนกกรรมออกมา ๑๒ อย่าง มีอุปถัมภ์กรรม อุปปี ฬกรรม เป็นต้น และทรงเน้นเรื่องกรรมให้ความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ถึงกับตรัสยอมรับว่า

“แม้เราตถาคต จะอุบัติขึ้นมาหรือไม่ก็ตาม สังขารทั้งหลายก็ไม่เพียงเป็นทุกข์ และกรรมทั้งหมดก็ล้วนเป็นอนัตตา เหล่านี้ยังเป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติอยู่ตราบนั่น^๑

พระพุทธองค์ ทรงเน้นนิยามทั้ง ๓ ประการข้างต้น ก็เพราะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคน โดยตรง วิถีชีวิตจะดำเนินไปตามกฎธรรมชาติเหล่านี้อยู่ตลอดเวลา หากไม่ศึกษาที่จะมีทราบสภาพความจริงที่ดำเนินไปอยู่ ไม่รู้เท่าทัน และไม่ยอมรับกฎธรรมชาติ ดังเช่นในสมัยพุทธกาลมีผู้หญิงคนหนึ่งชื่อ กิสาโคตมี มีบุตรคนแรก ครั้นบุตรตาย นางก็ไม่ยอมรับการตาย จึงเที่ยวร้องไห้ขอให้คนช่วยรักษาบุตรของตน จนกระทั่งพระพุทธเจ้าแสดงธรรมให้ฟังนางจึงยอมรับและเข้าใจ เป็นต้น

การเกิดการพลิกผันแปรเปลี่ยนไปเป็น อย่างอื่น มักจะทำให้คนเราเสียใจ พระพุทธศาสนาจึงต้องการให้เรียนรู้กฎธรรมชาติเหล่านี้ เพื่อให้ทราบถึงสภาพความเป็นจริง รู้เท่าทันและยอมรับว่าเป็นอย่างนั้น (ตถตา) เมื่อทราบแล้วก็รู้ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรให้สอดคล้องกับกฎธรรมชาติเหล่านั้น โดยไม่ฝืนใจใด ๆ ซึ่งจะส่งผลดีให้แก่ตน และคนอื่นด้วย

นิยามทั้ง ๓ ประการ อันได้แก่ จิต ตนิยาม กรรมนิยาม และธรรมนิยาม เป็นเรื่องภายใน อยู่ในตัวตน มิใช่เรื่องนอกตัว เป็นโลกภายในมิใช่โลกภายนอก การศึกษาโลกภายในจนเข้าใจกระจ่าง จะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมหรือปรับตัวได้โดยไมยาก ซึ่งนั่นเป็นความประสงค์ในทางธรรม ส่วนโลกภายนอก แม้จะศึกษาเล่าเรียนให้รู้เข้าใจรายละเอียดลึกซึ้งเพียงใด ก็ไม่สามารถเปลี่ยนได้ เช่น เราไม่สามารถเปลี่ยนพระอาทิตย์ ให้ขึ้นทางด้านทิศตะวันตก พระพุทธองค์จึงไม่ยากให้เสียเวลากับการศึกษาโลกภายนอก ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงไม่ประสงค์จะตรัสเรื่องอตุณีย ามและพีชนิยาม เพราะเป็นเรื่องนอกตัว ปล่อยให้เป็นที่ของนักวิทยาศาสตร์ศึกษาไป เพราะเป็นความต้องการทางโลก

แม้ว่าพระพุทธองค์ไม่ทรงให้ความสำคัญต่อเรื่องดังกล่าว แต่ถ้าเกิดปรากฏการณ์อัน เป็นที่น่าสะพึงกลัวหรือมีใครมา ทูลถาม ก็ตรัสบอกเช่นกัน เช่นในครั้งที่พระองค์ทรงปลงอายุสังขารจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน แผ่นดินเกิดไหวสะเทือน พระอานนท์ตกตลิ่งในเหตุการณ์นั้น จึงเข้าไปทูลถาม พระองค์ก็ตรัสบอกเหตุแห่งแผ่นดินไหว ๘ ประการคือ^๒

(๑) มายาปฐุมพีตั้งอยู่บนน้ำ น้ำตั้งอยู่บนลม ลมตั้งอยู่บนอากาศเวลาที่ลมพายุพัดแรง น้ำจะกระเพื่อม ก็เกิดแผ่นดินไหวไปตามแรงกระเพื่อมของน้ำนั้น

(๒) สมณพราหมณ์ มีฤทธิ์มีความชำนาญทางจิต หรือเทพมีฤทธิ์านุภาพมากเพียงเจริญปฐวี สัจญาเล็กน้อย เจริญอาโปสัจญาอย่างแรงกล้า ก็สามารถทำให้ทำแผ่นดินไหวได้

^๑ อ.จ.เอก. (ไทย) ๒๐/๕๗๖/๓๖๘.

^๒ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๘/๑๐๙.

- (๓) พระโพธิสัตว์จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิต เสด็จลงมาสู่พระครรภ์ของพระมารดา
- (๔) พระโพธิสัตว์ ประสูติจากพระครรภ์ของพระมารดา
- (๕) พระพุทธเจ้าตรัสรู้อุตรตรมสัมโพธิญาณ
- (๖) พระพุทธเจ้าทรงขับเคลื่อนกองล้อมธรรม
- (๗) พระพุทธเจ้าทรงปลงอายุ สังขาร
- (๘) พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน

แผ่นดินไหวด้วยเหตุทั้ง ๘ ประการนี้ จะทรงมุ่งหมายหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ปรากฏให้เราเห็นว่า ข้อ (๑) เป็นเรื่องอุตินิยาม พระองค์รู้ว่า มหาปฐพีตั้งอยู่บนน้ำ น้ำตั้งอยู่บนลม ลมตั้งอยู่บนอากาศ ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ว่า น้ำมีมากกว่า ดิน คือมีน้ำอยู่ ๓ ส่วน มีดินเพียง ๑ ส่วน ดินลอยอยู่บนน้ำ แท้จริงโลกใบนี้ คือ น้ำ ลูกใหญ่หมุนลอยคว้างกว้างอยู่ในห้องอวกาศ เมื่อน้ำเกิดกระเพื่อมไหวแผ่นดินก็จะไหวไปตาม จะเห็นได้ชัดจากประเทศญี่ปุ่นที่มีภูมิประเทศเป็นเกาะ มักจะเกิดแผ่นดินไหวอยู่บ่อยครั้ง

การศึกษาเพื่อให้เกิดปัญญา จะเน้นย้ำเรื่องทุกข์และความดับทุกข์ ทุกข์จึงเป็นปัญหาในระดับต้นที่ควรศึกษาทำความเข้าใจ (ปริณญะย) และความดับทุกข์ จึงเป็นเป้าหมายในระดับสูงที่ควรทำให้แจ่มแจ้ง (สัจฉิกาทัพพ) จุดประสงค์หลักอยู่ที่เรื่องนี้เท่านั้น นอกจากนี้ถือว่าเป็นเพียงส่วนร่วม หรือองค์ประกอบแม้แต่เรื่อง การตายแล้วจะเกิดอีกหรือไม่ จะขาดสูญหรือเปล่า ซึ่งถกเถียงกันมาก่อน สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าก็ไม่ให้ความสำคัญ ดังข้อความที่พระเจ้า ปเสนทิโกศลได้ทูลถามพระองค์ในครั้งหนึ่งว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หลังจากสัตว์ตายแล้ว เกิดอีกหรือไม่”

“ตลาคตไม่พยากรณ์”

“แสดงว่าไม่เกิด”

“ตลาคต ไม่พยากรณ์”

“ถ้าอย่างนั้น ก็เกิดและไม่เกิด”

“ตลาคตไม่พยากรณ์”

“สรุปว่าจะเกิดก็ไม่ใช่ จะไม่เกิดก็ไม่เชิง”

“ตลาคตไม่พยากรณ์”

“เหตุใดพระองค์จึงไม่ทรงพยากรณ์ พระพุทธเจ้าข้า”

“เพราะชนทั้งหลาย มักจะบัญญัติสัตว์ด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ แต่ตลาคต ละรูป เวทนา สัญญา สังขารวิญญาณนั้นได้แล้ว ตั้ดราภอนโคณจนสิ้นซาก เหมือนต้น

ตาลที่ถูกถอนไปจนหมด ไม่เหลืออะไรให้งอกอีก ตถาคตพ้นจากการที่เรียกว่ารูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณอย่างสิ้นเชิง มีคุณล้ำเลิศประมาณค่ามิได้ ยากจะหยั่งถึงเหมือนมหาสมุทร”^๑

พระพุทธดำรัสนี้ ตรัสผ่านการเกิดและการไม่เกิดไป มิให้ความสำคัญต่อเรื่องดังกล่าว มุ่งสู่ระดับสูง (ปรมาตม์) ซึ่งทรงประสงค์จะแสดงให้เห็นว่าแท้จริงนั้นคือ การประชุมรวมตัวกันของธาตุ ทั้ง ๔ ที่ก่อตัวเป็นสังขาร และแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ไม่มีใครเกิด ไม่มีใครตาย เป็นเพียงการปรากฏตัว และแตกสลายไปตามธรรมชาติแห่งสังขาร

สิ่งที่ควรสนใจ คือ ปัจจุบันเรายังมีทุกข์อยู่ จะดับทุกข์อย่างไร พระพุทธองค์ทรง สนับสนุนให้ศึกษาเรื่องทุกข์ และดำเนินไปสู่ความดับทุกข์ ทรงปฏิเสธการแสวงหาความรู้เรื่องโลกว่า มีความเป็นมาอย่างไร จะสิ้นสุดเมื่อไหร่ หากชวนขวายแสวงหาความรู้ในเรื่องนี้จะตายเสียก่อน ดังที่ ทรงยกอุปมาเปรียบเทียบ เหมือนบุรุษถูกยิงด้วยลูกศร^๒ กิจเร่งด่วนที่ควรกระทำในขณะนั้นคือถอน ลูกศรออกรีบสมานแผลรักษาให้หายโดยเร็ว มิใช่เที่ยวถามว่า ค นยิงที่ไหน เป็นลูกเต้าเหล่าใคร รูปพรรณสัณฐานสูงต่ำดำขาวขนาดไหน มีชื่อเสียงเรียงนามว่าอย่างไร มีสถานะทางสังคมสูงไหม ต้องรู้ให้ได้เสียก่อน จึงจะยอมถอนลูกศรออกจากอก ถ้ามีคำถามอยู่อย่างนี้ คนเจ็บก็ตายเสียก่อน เช่นเดียวกัน ถ้าหากมีใครรู้ว่าจะเกิดหรือไม่เกิด มัวถกเถียงกันก็ได้ถอนความทุกข์ คือลูกศร ที่เสียบคาอกอยู่ ดังที่นักอภิปรัชญา อยากู้เรื่องโลกพากันคิดค้นหาคำตอบว่าอะไรเป็นปฐมธาตุของโลก โลกมาอย่างไร ไปอย่างไร แทนที่จะคิดว่าตนมีช่วงอายุอยู่ไม่เท่าไร โลกมีอายุมากกว่าตน เกิน กำลังสติปัญญาไป ทั้งตนก็มี ข้อจำกัดทางอินทรีย์ภาพ (อายตนะ) ไม่อาจล่วงรู้ได้อย่างทั่วถึง แต่ยิ่ง พยายามคิดหาเหตุผลมาถกเถียงกันอย่างไม่ข้อยุติ ถึงแม้จะรู้ตามกระบวนการของตรรกวิทยา สมเหตุสมผล ก็ไม่แน่ว่าจะจริงเพียงใด^๓ (มา ตกตเหตุ = อย่าปักใจเชื่อเพราะอ้างตรรกะ) และถ้ารู้จริงก็ไม่อาจรู้ได้ทั้งหมดควรใช้ช่วงเวลาชีวิตสั้น ๆ นั้นให้คุ้มค่าและมีความหมาย ดีกว่าไปเสียเวลากับ เรื่องเหล่านี้

ดังนั้น ปัญญาจึงเป็นความรอบรู้ในเรื่องที่ควรรู้ ส่วนความรู้ในเรื่องไม่ควรรู้จัดเป็นอวิชา นี้เป็นประเด็นหนึ่งที่เราควรใส่ใจในด้านปัญญา เพราะยุคนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร และข้อมูลข่าวสาร ต่าง ๆ จะแพร่ออกสู่สังคมอย่างรวดเร็ว และยากแก่การตรวจสอบในโลกไร้พรมแดนหรือยุคโลกาภิวัตน์นี้

^๑ ส.ส. (ไทย) ๑๘/๗๕๘/๔๐๘.

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๕๐/๑๑๙.

^๓ อจ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๕๐๕/๒๔๓.

๒.๑.๒ เทคนิคการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

สมัยปัจจุบันนับว่ามีความเจริญก้าวหน้ามากในด้านเทคโนโลยีการสื่อสารมวลชน เพื่อให้การเผยแพร่หลักพุทธธรรม มีประสิทธิภาพสูงสุดหรือให้ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ดังนั้นแนวทางการเผยแพร่งจึงมีผลกระทบ ดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป กล่าวคือ

๑. การเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยการเทศน์

การเทศน์ในปัจจุบันนิยมกัน ๒ แนวทาง คือ

ก. การอ่านคัมภีร์ เพื่อปฏิบัติธรรมแนวธรรมนิยมเดิม

ข. การเทศน์ปฏิภาณ คือ การแสดงธรรมโดยใช้โวหารความสามารถ มีทั้งเทศน์เดี่ยวเทศน์คู่ เทศน์ปุจฉา-วิสัชนา ๒ หรือ ๓ ธรรมาส์ก็มี โดยยึดหลักธรรมเนียมปฏิบัติในการสมมุติเต็มรูปแบบ หรือตามเหมาะสมแก่โอกาส สถานที่ บุคคล ^๑ ส่วนรูปแบบที่ใช้ปรับปรุงประยุกต์ตามกาลสมัย

๒. การปาฐกถา คือ การแสดงธรรมโดยการยืนหรือนั่งก็ได้แต่ไม่ได้อ่านคัมภีร์

๓. การอภิปราย คือ การจัดแสดงความคิดเห็นในเรื่องเดียวกัน แต่ต่างทัศนะ โดยมีผู้ควบคุมการอภิปราย

๔. การสนทนา คือ รายการทางสื่อมวลชนที่จัดในรูปแบบให้พระภิกษุสามารถสนทนากับคฤหัสถ์ เพื่อสอบถามประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

๕. พิธีกรรายการ คือพระภิกษุรับดำเนินรายการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเผยแพร่ธรรม และสามารถสอดแทรกหลักธรรมได้ทุกขั้นตอนในขณะทำหน้าที่เป็นพิธีกร ผู้บรรยาย คือ พระภิกษุเป็นผู้ดำเนินรายการทางสื่อมวลชน เพื่อบรรยายในรายการทาง วิทยู หรือโทรทัศน์

๖. การเขียนบทความทางวิทยู และโทรทัศน์ คือ การที่พระภิกษุเผยแพร่แนวคิด ข้อธรรมะผ่านบทความ โดยผู้ดำเนินการโทรทัศน์ อาจนำบทความนั้นไปสร้างเป็นภาพยนตร์ก็ได้ เช่น เรื่องพุทธานุภาพ หลวงตา เป็นต้น

๗. การเขียนบทความลงวารสารหรือหนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ทุกชนิด

๘. มัคคุเทศก์ คือเป็นผู้นำชมพุทธศาสนสถาน และปูชนียสถานทางประวัติศาสตร์

๙. ครู อาจารย์ หรือ วิทยากร ได้แก่ พระภิกษุที่ได้รับนิมนต์ให้ไปสอน ในสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น โครงการครูพระสอนหนังสือในโรงเรียน ของกระทรวงวัฒนธรรม เป็นต้น

๑๐.การจัดรายการวิทยูและโทรทัศน์ ได้แก่ การดำเนินรายการทางสื่อมวลชนโดยพระภิกษุจะใช้หลายวิธี เช่น การเทศน์ ปาฐกถา สนทนาธรรมและบรรยายธรรม ฯ

^๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. *คู่มืออบรมนักเทศน์*. (ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔.

๒.๒ กำเนิดพระธรรมทูต

ภายหลังการตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตัดสินพระทัยที่จะประกาศสังฆธรรม ก็ทรง ระลึกถึงอาหารดาบสและอุกดาบส เจ้าลัทธิตีที่พระองค์เคยได้ศึกษาอยู่ซึ่งเป็นผู้มีกิเลสน้อย มีสติปัญญาสามารถรู้ตามทันได้ถ้าได้ฟังธรรม แต่ท่านทั้งสองได้มรณะไปเสียก่อนแล้ว จึงได้ทรงระลึกถึงปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ซึ่งได้เคยอุปฐากพระองค์เมื่อครั้งทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยา และเมื่อตอนเช้าตรู่ของวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ จึงได้เสด็จจากพุทธคยาไปหาปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมือง พาราณสี ซึ่งห่างกันถึง ๑๘ โยชน์ เพียงวันเดียวเท่านั้น ได้ทรงแสดงธัมมจักรกัปปวัตตสูตรเป็นปฐมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ ทำให้พระอัญญาโกณฑัญญะบรรลุนิโรธอาสวและได้ทูลขอบรรพชาอุปสมบท รวมทั้งคนอื่น ๆ ก็ได้บรรลุนิโรธอาสวในวันต่อมา จนครบทั้ง ๕ ท่าน และเมื่อถึงวันแรม ๕ ค่ำ พระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ก็ได้ฟังพระธรรมเทศนาอนัตตลักขณสูตรจบแล้ว ก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ ต่อมาในวันแรม ๘ ค่ำ ทรงแสดงโมเนยยปฏิบัติทาแก่พระนาลกเถระที่ออกบวชเป็นดาบส รอคอยการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าของเจ้าชายสิทธัตถะตามคำแนะนำของอสิตดาบสผู้เป็นลุง หลังจากนั้นก็ได้ทรงแสดงธรรมโปรดยสะกุลบุตรให้บรรลुพระอรหันต์ผลแล้ว ทรงอนุญาตให้อุปสมบท ได้แสดงอนุุปพิทกาพร้อมทั้งอริยสัจ ๔ แก่เศรษฐีบิดามารดาและภรรยาเก่าของพระยสะ ได้บรรลุนิโรธอาสวพร้อมทั้งได้แสดงตนเป็นอุบาสก อุบาสิกา สหายของพระยสะ ๔ คน คือ วิมลละสุพาหุ ปุณณชิ และควัมปติ พร้อมสหายคนอื่น ๆ อีก ๕๐ คน ได้ขอบรรพชาอุปสมบทและได้บรรลุอรหันต์ในเวลาต่อมา

เมื่อออกพรรษาแรกแล้ว พระพุทธองค์ได้ส่งพระอรหันต์สาวกทั้ง ๖๐ องค์ เหล่านี้ให้จาริกไปประกาศพระศาสนาโดยรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่ สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ ครบบริบูรณ์ บริสุทธิ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูปคือกิลีสในจักขุน้อยมีอยู่ แต่เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี.....”

พระบรมศาสดาทรงส่งพระภิกษุธรรมทูตซึ่งพ้นจากทุกข์ทั้งปวง คือบรรลุนิโรธอาสว ไปช่วยทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลายที่ยังไม่พ้นจากความทุกข์ด้วยการแสดงธรรมให้เขาได้ฟัง เข้าใจ และปฏิบัติถูกต้องตามความเป็นจริง เพื่อได้รับสุขอันเกิดจากการได้ฟังธรรมและประโยชน์สุขตามพระพุทธประสงค์ การแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่ สุด คือการแสดงธรรมเกี่ยวกับเรื่องศีล สมาธิและปัญญา และให้ประกาศและเผยแผ่ พรหมจรรย์คือพระพุทธศาสนา เน้นให้สอนในเรื่อง

การบวชเป็นสมณะในพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งประโยชน์และปฏิบัติ ทตลอดจนวัตรปฏิบัติของผู้บวช ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาพระศาสนาพร้อมด้วยพระสงฆ์สาวกได้จาริกไปประกาศพระศาสนา สั่งสอนมหาชน จนมีผู้เลื่อมใสขอบวชเป็นพระภิกษุ ปฏิญญาตนเป็นอุบาสกอุบาสิกา บรรลุอรหัตตผลและ เข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นจำนวนมากมาย ตลอดพระชนมาชีพของพระพุทธองค์

ในราวปี พ.ศ.๒๑๘ พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ครองราชสมบัติเป็นกษัตริย์เมืองปาฏลิบุตร แคว้นมคธ ทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ทรงอุปถัมภ์การทำสังคายนาครั้งที่ ๓ จัดทำศิลาจารึกประกาศธรรมตามนโยบาย ธรรมวิชัยทั่วอาณาจักร เมื่อคณะสงฆ์ได้ทำสังคายนา เสร็จสมบูรณ์ตามพุทธบัญญัติแล้ว พระองค์มีพระประสงค์จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังนานา ประเทศด้วย จึงทรงโปรดให้พระโมคคัลลีสบุตร ผู้เป็นประธานสงฆ์ในการทำสังคายนา คัดเลือก พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามเมืองต่าง ๆ โดยได้จัดแบ่งพระ ธรรมทูตออกเป็น ๙ คณะ คือ

๑. พระมัทธันติกะเถร พร้อมคณะไปแคว้นแคชเมียร์และคันธาระ ทางทิศตะวันตกเฉียง เหนือของอินเดียรวมทั้งดินแดนบางส่วนของประเทศปากีสถานและประเทศอัฟกานิสถาน

๒. พระมหาเทวเถร พร้อมคณะไปมทิสมนทล อยู่ทางทิศใต้ของแม่น้ำโคธารี ซึ่งได้แก่ แคว้นไมซอร์ อยู่ทางภาคใต้ของอินเดีย

๓. พระรักขิตเถรพร้อมคณะ ไปยังวาสิประเทศได้แก่แคว้นแคว้นกะนะระเหนือ หรือ ดินแดนแถบภาคตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย

๔. โยนกพระธรรมรักขิตเถร (เป็นพระที่สืบเชื้อสายมาจากกรีก ซึ่งเดินทางมารุกราน อินเดียสมัยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์) พร้อมคณะไปยังปรันตปะประเทศ แคว้นทางตอนชายทะเลเหนือ เมืองบอมเบย์

๕. พระมหาธรรมรักขิตเถรพร้อมคณะ ไปยังมหารัฐประเทศแคว้นที่อยู่ทางตอนบนลำน้ำ โคธารี ได้แก่ รัฐมหาราษฏรีในปัจจุบัน

๖. พระมหารักขิตเถร พร้อมคณะไปโยนกประเทศ ได้ดินแดนแถวประเทศ อิหร่าน เปอร์เซีย

๗. พระมัทธิมเถร พร้อมคณะไปยังทมิฬประเทศ ได้แก่ประเทศเนปาล อยู่ทาง ตอนเหนือของอินเดีย

๘. พระโสณะและพระอุตตระ พร้อมคณะไปสุวรรณภูมิ ได้แก่ ไทย มอญ และพม่า

๙. พระมหินทเถร พร้อมคณะไปเกาะตัมปปณณิ ได้แก่ประเทศศรีลังกา

การเดินทางไปประกาศพระศาสนาของพระมหาเถรทั้ง ๙ รูป พร้อมด้วยคณะครั้งนี้ นับเป็นการถือกำเนิดพระธรรมทูตรุ่นแรก ภายหลังการดับขันธปรินิพพานของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระพุทธศาสนาก็แผ่เข้ามาสู่สุวรรณภูมิในครั้งนี้ด้วย อย่างไรก็ตามการส่งพระธรรมทูตไป

คราวนั้น อาจกล่าวได้ว่า ประสบความสำเร็จที่ปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนใน ๒ คณะด้วยกัน คือ พระมหินทเถระ ที่ได้เดินไปประดิษฐานพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา พร้อมกับการนำต้นพระศรีมหาโพธิ์ไปปลูกไว้ด้วย อีกคณะหนึ่งมีพระโสณะและพระอุตระ เป็นหัวหน้าเดินทางไปยังสุวรรณภูมิ ราวปี พ.ศ.๓๐๐ ซึ่งเชื่อกันว่าสุวรรณภูมิก็คือประเทศไทยในปัจจุบัน จากหลักฐานพระปฐมเจดีย์ที่จังหวัดนครปฐมและเป็นที่ตั้งของอาณาจักรทวารวดีมาก่อน

การส่งพระธรรมทูตครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นการส่งพระธรรม ทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นทางการ โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ดำเนินการ ก่อนหน้านี้มีความเป็นไปได้ว่าน่าจะมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนำพระพุทธศาสนาออกเผยแผ่ไปยังต่างประเทศแล้ว เพียงแต่ยังไม่ทางการ เพราะเวลาได้ล่วงเลยมาถึง ๓๐๐ ปี พระพุทธศาสนาที่พระมหาเถระทั้ง ๒ รูปนำมาเผยแผ่ในดินแดนสุวรรณภูมิ คงจะเจริญรุ่งเรืองอยู่ในระยะหนึ่งตามหลักฐานทางโบราณคดีวัตถุที่สร้างขึ้นในสมัยนั้นแล้วเจียบหายไปไม่ปรากฏว่าพระพุทธศาสนาที่พระเถระทั้งสองนำมาประดิษฐานไว้เจริญหรือไม่อย่างไร ต่อมา ประมาณปี พ.ศ.๖๒๐ พระเจ้ากนิษฐกะ กษัตริย์ราชวงศ์กุชาน ขึ้นครองราชย์ ณ เมืองบุรุษปุระ แคว้นคันธาระราชกัฏร์ ทรงศรัทธาในพุทธศาสนา มหายาน ซึ่งเป็นนิกายพุทธศาสนาที่เจริญแพร่หลายอยู่ทางตอนเหนือของอินเดีย คณะสงฆ์มหายานเมื่อได้ทำสังคายนา จากกรีกพระไตรปิฎกเป็นภาษาสันสกฤต แล้วก็มีความเจริญรุ่งเรืองแพร่หลายไปในชมพูทวีปภาคเหนือ คือประเทศทิเบต จีน เกาหลี ญี่ปุ่น และเวียดนาม และยังแพร่หลายไปถึงประเทศแถบตะวันออกด้วย เช่น เกาะสุมาตรา ชวา กัมพูชา พม่า และมอญ ในราว ปี พ.ศ.๑๓๐๐ กษัตริย์ผู้ครองอาณาจักรศรีวิชัยในเกาะสุมาตราได้แผ่อาณาจักรเข้ามาทางแหลมมลายู จนถึงเมืองนครศรีธรรมราช ไชยา ทวารวดี ได้เผยแผ่พุทธศาสนาแบบมหายานเข้ามาด้วย ซึ่งคาดว่าพุทธศาสนา มหายาน คงเจริญรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนแถบนี้ระยะหนึ่งก่อนจะเสื่อม เพราะปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นโบราณวัตถุ เช่น พระธาตุไชยา พระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช และรูปปั้นพระอวโลกิเตศวร เป็นต้น

๒.๓ พระธรรมทูตจากลังกาเดินทางมาประเทศไทย

ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า ราว พ.ศ.๑๖๘๘ พระเจ้าปรักกมพาหุ ได้ครองราชย์ในลังกา ทรงทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา ทรงรับเป็นผู้อุปถัมภ์ ให้คณะสงฆ์อันมีพระกัสสปเถระเป็นประธาน ทำสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นครั้งที่ ๗ จัดวางระเบียบข้อวัตรปฏิบัติแห่งสงฆ์ให้เป็นแบบเดียวกันทั่วทั้งสังฆมณฑล ทำให้พระพุทธศาสนาในลังกาเจริญรุ่งเรืองมาก ชาวใต้แพร่มาถึงประเทศไทย พม่า มอญ เขมร พระสงฆ์ในประเทศเหล่านี้ได้เดินทางไปศึกษาการพระศาสนา ณ ประเทศลังกา เมื่อเห็นข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ชาวลังกามีระเบียบแบบแผนดีงาม มีความพอใจใคร่ศึกษา เพื่อจักได้นำไปเผยแผ่ในบ้านเมืองของตน แต่พระสงฆ์ชาวลังการังเกียจว่า สมณวงศ์ในต่างประเทศแตกต่างกันเป็นนานาสังวาส จึงให้พระสงฆ์เหล่านั้นอุปสมบทใหม่ตามแบบลังกาเพื่อให้มี

สังวาสเสมอกัน พระสงฆ์ต่างชาติเหล่านั้นยอมทำตาม แล้วได้ศึกษาพระธรรมวินัยและระเบียบปฏิบัติจนมีความรอบรู้แล้วกลับบ้านเมืองของตน บางรูปได้นิมนต์พระสงฆ์ลังกามากับตนด้วย คณะสงฆ์ลังกาได้เข้ามาสู่ประเทศไทยราว พ.ศ. ๑๘๐๐ พระสงฆ์ไทยที่ได้อุปสมบทใหม่ตามแบบลังกาและพระสงฆ์ลังกาบางรูปมาตั้งสำนักอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช และได้เปลี่ยนแปลงพระบรมธาตุเจดีย์องค์เดิม ที่ฝ่ายมหานายกสร้างไว้ ให้มีรูปทรงแบบลังกาดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในปี พ.ศ. ๑๙๐๔ พระมหาธรรมราชาลิไท พระราชชนัดดาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ทรงศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก ได้สละราชสมบัติออกผนวชระยะหนึ่ง เป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงผนวช เป็นนักปราชญ์มีความรอบรู้ในพุทธวจนะ ทรงนิพนธ์หนังสือไตรภูมิพระร่วง ได้นิมนตร์พระมหาสวามีชาวลังกาเข้ามาสู่กรุงสุโขทัย เพื่อปรับปรุงระเบียบแบบแผนในสังฆมณฑลให้เหมือนในลังกา โดยแบ่งคณะสงฆ์ออกเป็น ๒ คณะ คือคณะคามวาสี (คัมภีร์) ได้แก่พวกศึกษาเล่าเรียนธรรมวินัย อยู่วัดในบริเวณหมู่บ้าน และคณะอรัญญวาสี (วิปัสสนาธุระ) ได้แก่พวกศึกษาปฏิบัติทางวิปัสสนา อยู่ตามป่าเขา

๒.๔ พระธรรมทูตไทยไปลังกา

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ์ ซึ่งขึ้นครองราชในปี พ.ศ. ๒๒๗๕ พระพุทธศาสนาและกิจการคณะสงฆ์เจริญรุ่งเรืองมาก เห็นได้จากโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนา เช่น พระสถูป พระเจดีย์ และวัดวาอารามที่ยังปรากฏอยู่ เป็นเหตุให้พระเจ้ากรุงลังกาส่งทูตมาเพื่อขอให้คณะสงฆ์ไทยไปจัดตั้งคณะสงฆ์ขึ้นที่นั่น เพราะสมณวงศ์ของลังกาหมดสิ้นไป พระเจ้าบรมโกษฐ์ได้จัดส่งคณะสงฆ์อันมีพระอุบาลีและพระอริยมุนีเป็นหัวหน้า พร้อมด้วยพระสงฆ์ ๑๒ รูป ไปประดิษฐานคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ที่ลังกา เรียกว่า *“คณะสงฆ์สยามวงศ์”* ซึ่งเป็นต้นวงศ์ของคณะสงฆ์ลังกามาจนปัจจุบันนี้

๒.๕ พระสงฆ์ไทยเดินทางไปดินแดนพุทธภูมิ

การเดินทางไปประเทศอินเดียของภิกษุสามเณรไทยอย่างเป็นทางการเริ่มต้นขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๔๙๖ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาสภมหาเถร) ได้ส่งพระภิกษุสามเณร นักศึกษาไทยรุ่นแรกไปศึกษาวิปัสสนาและพระพุทธศาสนาในประเทศพม่า ศรีลังกา และอินเดีย ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางไปศึกษาต่างประเทศของพระภิกษุสามเณรไทย โดยการสนับสนุนของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ แม้ก่อนหน้าจะมีพระภิกษุสามเณรเดินทางไปอินเดียบ้างแล้ว เช่น ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ พระโลกนาถ พระสงฆ์ชาวอิตาลี ได้พาพระภิกษุสามเณรไทยจำนวนหนึ่งไปศึกษาและเผยแผ่ในอินเดีย แต่ยังเป็น การส่วนบุคคลหรือกลุ่มบุคคล การเดินทางไปศึกษาของพระภิกษุสามเณรรุ่นแรก ๆ เป็นตัวอย่างให้

พระภิกษุสามเณรเดินทางไปศึกษาในประเทศอินเดียเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มตั้งแต่มหาวิทยาลัยนาลันทา มหาวิทยาลัยมคธ และขยายกว้างขวางออกไปตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศอินเดีย

๒.๖ พระธรรมทูตไทยไปอินเดีย

หลังจากที่ประเทศอินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษใหม่ ๆ และพยายามหาวิธีการที่จะจัดระเบียบทางสังคมของประเทศอยู่ ประจวบกับที่ชาวพุทธทั่วโลกกำลัง จะจัดงานเฉลิมฉลองกิ่งพุทธกาล (พ.ศ.๒๕๐๐) รัฐบาลอินเดียที่มี ดร.บี.อาร์ เอ็มเบดการ์ ร่วมคณะอยู่ด้วย เป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์แก่พระพุทธศาสนาอินเดียยุคใหม่ พยายามทำให้พุทธศาสนากลับคืนสู่อินเดียอีกครั้ง โดยมีความคิดว่าสิ่งเดียวที่จะแก้ปัญหาสังคมของชาวอินเดียได้คือพุทธศาสนา และพยายามจะทำให้ประเทศอินเดียกลับเป็นพุทธอีกครั้งหนึ่ง โดยได้นำชาวพุทธใหม่ประมาณ ๕๐๐ ,๐๐๐ คนทำพิธีปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะในวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๙๙ บริเวณใจกลางเมืองนาคปูร์ มีชื่อว่า ดิฆุมิ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นตัวอย่างของการปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะของชาวพุทธใหม่สืบมาจนปัจจุบันนี้

ในปี พ.ศ.๒๔๙๙-๒๕๐๐ รัฐบาลอินเดียได้ มีพิธีฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ (พุทธชยันตี) เช่นเดียวกับประเทศพุทธศาสนาอื่น ๆ ทั่วโลก รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีศรีวาราลาล เนห์รู ได้เชิญชวนให้ประเทศพุทธศาสนาทั้งหลายทั่วโลก ไปสร้างวัด ณ บริเวณโพธิมณฑล รัฐบาลไทยตอบรับคำเชิญและเป็นประเทศแรกที่ได้สร้างวัดไทยพุทธคยาขึ้นเป็นวัดแรก ณ บริเวณโพธิมณฑลพุทธคยา ซึ่งเป็นสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เริ่มแต่ปี พ .ศ. ๒๕๐๐ ต่อมาวัดไทยก็เกิดขึ้น ณ สังเวชนียสถานและพุทธสถานอื่น ๆ อีกหลายแห่ง เมื่อการสร้างวัดไทยพุทธคยาสำเร็จเป็นรูปร่างพอแก่การปฏิบัติศาสนกิจแล้ว รัฐบาลได้ส่งพระธรรมทูตไปปฏิบัติศาสนกิจอยู่ประจำ ณ วัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดียนับตั้งแต่สร้างวัดจนปัจจุบันนี้ ซึ่งได้มีพระธรรมทูตไทยไปปฏิบัติศาสนกิจประจำอินเดียมาแล้ว ๓ คณะ ประกอบด้วย คณะแรกมีสมเด็จพระธีรญาณมุนี (ปลุณณกมหาเถร) พ.ศ.๒๕๐๒-๒๕๐๖ เป็นหัวหน้าคณะ ต่อมาคณะที่สองมีพระสุเมธาธิบดี (ทตตสุทิมมหาเถร) สมัยดำรงสมณศักดิ์ที่พระเทพวิสุทธิโมลี เป็นหัวหน้าคณะ พ .ศ. ๒๕๐๖-๒๕๓๑ และคณะที่สามซึ่งกำลังปฏิบัติศาสนกิจตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๑- ๒๕๕๔ โดยมี พระเทพโพธิเทศ (ภูริपालมหาเถร) เป็นหัวหน้าคณะ คณะที่สี่ซึ่งกำลังปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในปัจจุบันมาตั้งแต่ปี พ .ศ.๒๕๕๔ โดยมี พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธเถร) เป็นหัวหน้าคณะ

๒.๗ พระพุทธศาสนาสู่ยุโรป

คณะพระสงฆ์ไทยเริ่มเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศแถบยุโรปและอเมริกาสืบเนื่องจากเมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๕๐๑ พระพิมลธรรม (ต่อมาคือสมเด็จพระพุฒาจารย์ อัสสัมมหาเถร) ได้เดินทางรอบโลกครั้งแรก เพื่อร่วมกับองค์การ เอ็ม.อาร์.เอ. ในการรณรงค์ส่งเสริมศีลธรรมให้แพร่หลาย เมื่อได้เดินทางถึงประเทศอังกฤษ ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยถึงผลงานการเผยแพร่พระพุทธศาสนากับพระอานันท์โพธิ พระภิกษุ ชาวแคนาดา ที่ได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้วเกิดความเลื่อมใสและได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ได้เปิดสอนวิปัสสนากรรมฐานอยู่พุทธวิหารแฮมพ์สเดท การตั้งสำนักสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระอานันท์โพธิ มีคนเลื่อมใสศรัทธาสมัครขอเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พระอานันท์โพธิได้ติดต่อขอพระราชลิตินิ พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนา วัดมหาธาตุฯ

พระราชลิตินิ (ต่อมาเป็นพระธรรมธีรราชมหามุนี) และพระมหาวีจิตร ดิสสทตฺโต เดินทางไปทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอังกฤษตามคำอาราธนาของคณะกรรมการสังฆสมาคม โดยไปพำนักที่พุทธวิหารแฮมพ์สเดท กรุงลอนดอน เมื่อทางราชการถวายความอุปถัมภ์ จึงได้ย้ายไปอยู่แห่งใหม่ โดยซื้อบ้านและที่ดินเป็นสมบัติของพุทธศาสนา ตั้งสำนักสงฆ์แห่งใหม่ขึ้นมาชื่อวัดไทยพุทธวิหาร (ต่อมาได้รับพระราชทานนามวัดว่า วัดพุทธปทีป) ได้ทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งปริยัติและปฏิบัติ จัดให้มีการศึกษาพระอภิธรรมและปรัชญา การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ จึงได้เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่ปี พ .ศ.๒๕๐๗ จนกระทั่งปัจจุบันนี้

กรมการศาสนาพิจารณาเห็นว่าถึงเวลาสมควรที่จะจัดคณะพระธรรมทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอังกฤษ ประจวบกับที่ขณะนั้นมีพระสงฆ์ไทยอยู่ที่ประเทศอังกฤษแล้ว กรมการศาสนาจึงได้อาราธนาพระราชลิตินิ เป็นหน้าคณะพระธรรมทูตไทยในประเทศอังกฤษ นอกจากสอนประจำที่พุทธวิหารแฮมพ์สเดทแล้ว คณะพระธรรมทูตได้แบ่งเวลาเดินทางไปสอนที่ สก็อตแลนด์ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยอื่นๆ ตลอดถึงสมาคมที่สนใจพระพุทธศาสนาและได้อาราธนาไปสอน นับเป็นภารกิจที่เพิ่มพูนมากขึ้น เพราะมีผู้สนใจเข้าศึกษาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามลำดับ นอกจากทำการสอนในประเทศอังกฤษแล้วยังได้เดินทางไปสอนยังพุทธสมาคมในประเทศเยอรมันและเนเธอร์แลนด์ ทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติ ติดต่อกันหลายสัปดาห์ นับว่าพระพุทธศาสนาได้ฉายแสงเข้าไปสู่จิตใจประชาชนชาวอังกฤษและยุโรป ซึ่งเป็นผลงานของคณะสงฆ์ไทยที่ไปประกาศพระพุทธศาสนาทำให้ชาวตะวันตกหันมาสนใจและนับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น

๒.๘ การฝึกอบรมพระธรรมทูตอย่างเป็นทางการ

เมื่อคณะสงฆ์จะริเริ่มงานพระธรรมทูตในต่างประเทศในปี พ.ศ.๒๕๐๙-๒๕๑๑ ก็ต้องหยุดชะงักลงด้วยปัญหาและอุปสรรคหลายประการ พระธรรมทูตยุคแรก ๆ ที่เข้าไป เผยแผ่ศาสนาจึงเป็นไปแบบต่างคนต่างทำ ไม่เป็นไปในลักษณะหรือนโยบายที่มีแนวทางปฏิบัติให้เป็นไปในทางเดียวกัน จนกระทั่ง พ.ศ.๒๕๓๘ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาและกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้เริ่มดำเนินงานโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศขึ้นเป็นรุ่นแรก และในปีต่อ ๆ มา ได้มีพระธรรมทูตได้สมัครเข้ารับการฝึกอบรมเป็นจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันปี พ.ศ.๒๕๕๑ โครงการได้ดำเนินการฝึกอบรมมาถึงรุ่นที่ ๑๔ แล้ว โดยโครงการได้วางหลักสูตรการฝึกอบรมไปในแนวทางเดียวกัน มีเป้าหมายที่ชัดเจน และวิธีการในการเผยแผ่ที่แน่นอนมีประสิทธิภาพในการทำงานประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งประมาณครึ่งหนึ่งของพระสงฆ์เหล่านี้ ที่ผ่านการฝึกอบรมกำลังปฏิบัติศาสนกิจอยู่ตามวัดต่าง ๆ ในทวีปยุโรป เอเชีย และสหรัฐอเมริกา ร่วมกับพระเถรานุเถระผู้ที่ได้เข้ามาปฏิบัติงานพระศาสนาในยุคแรกและสืบทอดมาจนปัจจุบันนี้

๒.๙ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา

คนไทยได้เข้ามาอยู่อาศัยในประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่เมื่อใดนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด มลรัฐที่มีคนไทยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเช่นรัฐแคลิฟอร์เนีย โดยเฉพาะแคลิฟอร์เนียตอนใต้ เมื่อประมาณ ปี พ.ศ.๒๕๐๗ ปรากฏว่าคนไทยในนคร ลอสแอนเจลิส ได้กลายเป็นชุมชนไทยในต่างประเทศที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งมีคนไทยอาศัยอยู่ประมาณ ๘๐,๐๐๐ คน มีรายได้จากการทำงานและโอกาสในการสร้างตัวเป็นสิ่งล่อใจ ทำให้มีคนไทยอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

คณะสงฆ์ไทยได้เริ่มงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๑ โดยมีสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) วัดมหาธาตุฯ เป็นพระภิกษุไทยรูปแรกที่ได้รับนิมนต์ จาก ดร.แฟรงค์ บุษแมน ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นประธานของขบวนการส่งเสริมศีลธรรม (Moral Rearmament : M.R.A.) ซึ่งรู้จักกันดีในชื่อ เอ็ม.อาร์.เอ. เพื่อไปร่วมงานฉลองอายุครบ ๘๐ ปีของดร.แฟรงค์ บุษแมน และฉลองครบรอบ ๑๐ ปี ของเอ็ม.อาร์.เอ. ที่มลรัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ประชุมสัมมนาทางด้านส่งเสริมศีลธรรมที่เกาะแม็กกินอร์ ในทะเลสาบมิชิแกน เมื่อเสร็จจากการเดินทางไปประชุมดังกล่าวแล้ว พระพิมลธรรมพร้อมด้วยคณะยังได้เดินทางไปประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาในมลรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศต่างๆ ในยุโรปร่วมกับบองค์กร เอ็ม.อาร์.เอ. อีกด้วย เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่พระพิมลธรรม ตำแหน่ง

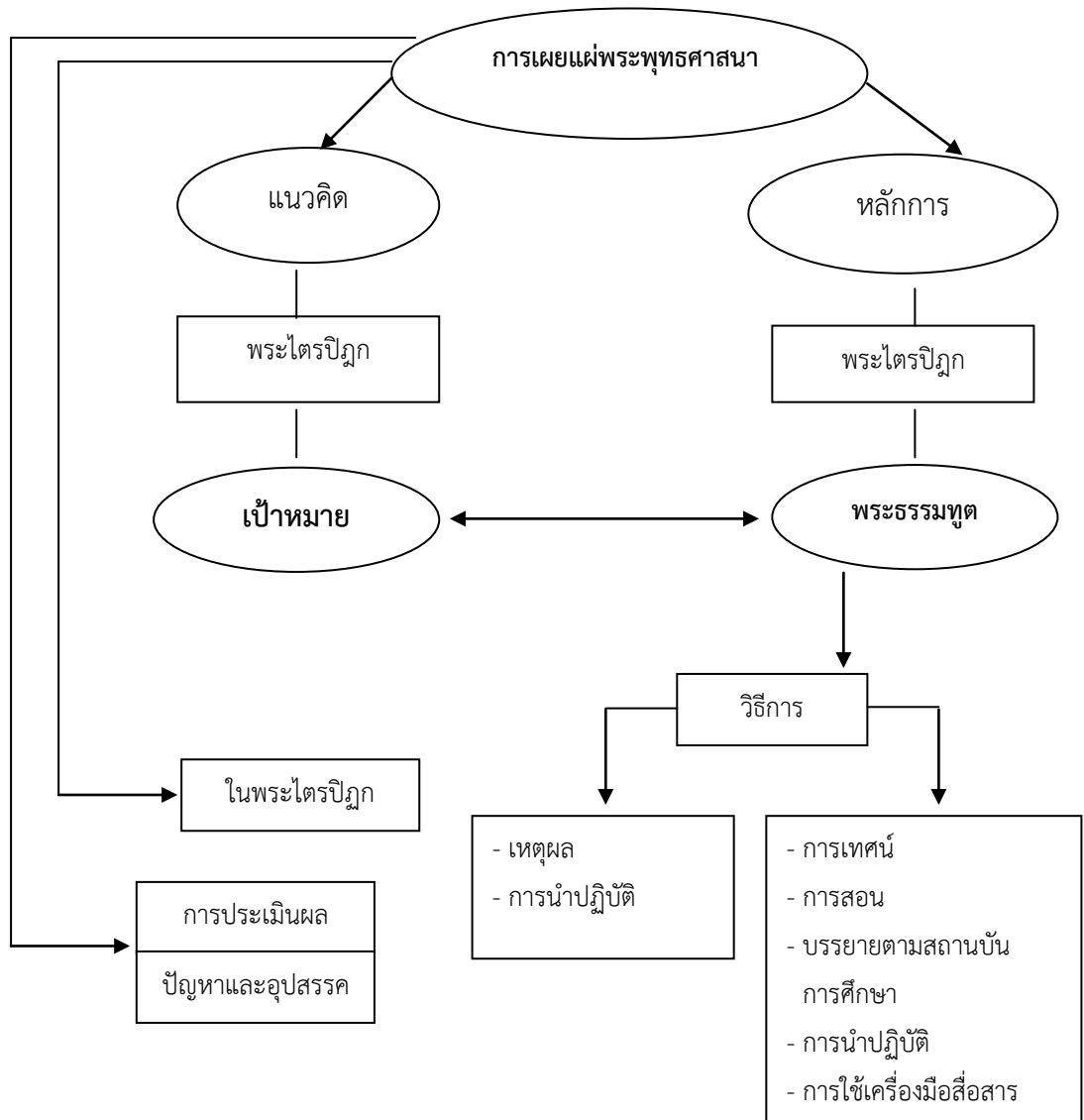
เป็นสังฆมนตรีองค์การปกครอง และนายกสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ท่านได้เดินทางรอบโลกเพื่ออุปัชฌายาพระศาสนา และกลับมากำหนดนโยบาย พร้อมเสนอแนะคณะสงฆ์ไทยในการเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศ อีกทั้งได้จัดส่งพระสงฆ์ออกไปยังประเทศต่าง ๆ รวมทั้งสหรัฐอเมริกา เพื่อฉลองศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่ต้องการที่พึ่งทางจิตใจ

สำหรับการก่อสร้างวัดไทยอย่างเป็นทางการขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ โดยได้ทำการก่อสร้างวัดไทยในนคร ลอส แองเจลิส เป็นวัดแรก ซึ่งประมาณการว่ามีคนไทยกระจัดกระจายอยู่เฉพาะในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน และในปี พ.ศ.๒๕๑๗ ก็ได้ก่อสร้างวัดไทยในกรุงวอชิงตัน ดีซี และวัดไทยในมลรัฐอื่นๆ เรื่อยมา จนกระทั่งปัจจุบันนี้ปรากฏว่ามีวัดไทยในสหรัฐอเมริกาที่สังกัดสมัชชาสงฆ์ไทยทั้งหมด ๗๓ วัด ใน ๒๔ รัฐ วัดต่าง ๆ เหล่านั้น ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในภาคปริยัติและปฏิบัติ และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อการปลูกฝังเยาวชนไทยให้ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศถือได้ว่าเป็นความผลงานที่โดดเด่นของพระสงฆ์ไทย ที่ทำให้คนทั่วโลกให้การยอมรับในความรู้ความสามารถ มีความเชื่อมั่นในการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องจาก พระพุทธศาสนา ไม่ได้บังคับให้บุคคลต้องยอมจำนนในการนับถือ หรือการปฏิบัติแต่หากเป็นการเชิญชวนให้ผู้สนใจในแนวทางการปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลทุกๆ อนุแห่งชีวิตที่ดำเนินชีวิตอยู่บนโลกนี้ได้มีโอกาสเข้าสู่วิถีแห่งผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยตนเอง ด้วยความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อมวลมนุษยชาติ พระธรรมทูตจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการขับเคลื่อนกงล้อแห่งธรรมให้กระจายไปอยู่ทั่วทุกมุมโลก การที่จะปฏิบัติภารกิจอันสำคัญยิ่งนี้ให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น พระธรรมทูตจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจถึง แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก มี เป้าหมาย และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ ในแต่ละสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่างกัน รวมถึงมีวิธีการในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึง กำหนดเป็นกรอบแนวคิดเพื่อศึกษา แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิ และศึกษาความคิดเห็นของพระธรรมทูตเกี่ยวกับ เป้าหมาย และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ด้วย จึงได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดประกอบการศึกษา ดังนี้

๒.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

แนวคิด เป้าหมาย และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

๓.๑ สารสำคัญของหลักสูตรอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

เป้าหมายของหลักสูตรมุ่งสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพพระธรรมทูตสายต่างประเทศทั้ง ๔ ด้าน คือ การบริหาร การเผยแผ่ การศึกษาและการสาธารณูปการให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นหรือประเทศที่พระธรรมทูตแต่ละรูปจะไปปฏิบัติศาสนกิจ ลักษณะของหลักสูตรการนำไปใช้และปฏิบัติได้จริง มีภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎี ภาคสาธารณูปการ ภาคฝึกประสบการณ์ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การมอบหมายงานให้ค้นคว้า ประชุมกลุ่ม อภิปรายร่วมกันและการติดตามประเมินผล เป็นการผสมผสานทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ วิชาที่เน้นหลักพิเศษก็คือการใช้ภาษาอังกฤษ และวิปัสสนากรรมฐาน การใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อการสอนและบรรยายธรรม ซึ่งสำหรับหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศของมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้นได้พัฒนาหลักสูตรมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่รุ่นที่ ๑-๑๘ ทำให้ได้หลักสูตรที่มีพัฒนาการเนื้อหาสาระที่เป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้พระธรรมทูตความทันสมัยเป็นปัจจุบันของความเคลื่อนไหวในสังคมโลก เพื่อให้เห็นความสอดคล้องและทันสมัยของหลักสูตรการอบรม ผู้วิจัยขอเสนอหลักสูตรอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศรุ่นที่ ๑๘ ของมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้

รหัสรายวิชา	ชื่อรายวิชา	แนวสังเขปรายวิชา	วิทยากร
พธ ๑๘๐๑	ความรู้เกี่ยวกับงานพระธรรมทูต	ศึกษาประวัติศาสตร์ และพัฒนาการพระธรรมทูต เป้าหมาย อุดมการณ์ หลักการวิธีการปฏิบัติงานพระธรรมทูตตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน	
พธ ๑๘๐๒	การปกครองคณะสงฆ์ไทย	ศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปกครองคณะสงฆ์ไทยในอดีตถึงปัจจุบัน วิเคราะห์แนวโน้มการปกครองคณะสงฆ์ไทยในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม	

^๑ หลักสูตรอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๑๘ มหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พธท ๑๘๐๓	พระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน	ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์องค์การทางพระพุทธศาสนาทั้งในไทยและต่างประเทศ เชื่อมโยงกับสถานการณ์เศรษฐกิจ สังคม การเมืองโลกปัจจุบัน และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองโลกในอนาคต ตลอดจนถึงบทบาทของพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน	
พธท ๑๘๐๔	ความรู้เกี่ยวกับศาสนาทั่วไป	ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะที่เป็นสากลร่วมกัน ลักษณะเหมือนกันและต่างกันของศาสนาสำคัญของโลก เช่น ศาสนาฮินดู คริสต์ และอิสลาม โดยเปรียบเทียบกับพระพุทธศาสนา วิธีการเผยแผ่ของศาสนาอื่น ๆ และความร่วมมือระหว่างศาสนา	
พธท ๑๘๐๕	ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมต่างประเทศ	ศึกษาประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และค่านิยม และองค์การจัดการจัดการด้านวัฒนธรรมของประชาชนในประเทศต่างๆ และแนวทางการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมของประเทศนั้นๆ	
พธท ๑๘๐๖	ภาษาอังกฤษพื้นฐานสำหรับพระธรรมทูต	ศึกษาและพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษพื้นฐานในการสื่อสาร และฝึกการนำศัพท์สำคัญทางพระพุทธศาสนาภาษาอังกฤษมาใช้ในสถานการณ์ต่างๆ	
พธท ๑๘๐๗	ธรรมะภาคภาษาอังกฤษสำหรับพระธรรมทูต	เรียนรู้หลักธรรมะ หมวดธรรมสำคัญ ภาคภาษาอังกฤษ ตลอดถึงฝึกบรรยายธรรมในโอกาสต่าง ๆ การอนุโมทนา สุนทรพจน์ ปาฐกถา อภิปราย และการสนทนาธรรม โดยใช้ภาษาอังกฤษ	

พธท ๑๘๐๘	วิปัสสนากรรมฐาน เบื้องต้นภาคภาษาอังกฤษ	ศึกษานิยาม ความหมาย ความรู้เบื้องต้น เทคนิค วิธีการสอน และฝึกปฏิบัติการ สอนวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏ ฐาน ๔ ภาคภาษาอังกฤษ	
พธท ๑๘๐๙	เทคนิคการสอนวิปัสสนา กรรมฐาน	ศึกษานิยาม ความหมาย ความรู้เบื้องต้น เทคนิค วิธีการสอนวิปัสสนากรรมฐาน และฝึกปฏิบัติการสอนวิปัสสนากรรมฐาน ตามหลักสติปัฏฐาน ๔	
พธท ๑๘๑๐	เทคนิคการสอบอารมณ์ กรรมฐาน	ศึกษาแนวทาง เทคนิค วิธีการสอบอารมณ์ การแนะนำการปฏิบัติกรรมฐาน และฝึก ปฏิบัติการส่งและการสอบอารมณ์ กรรมฐาน	
พธท ๑๘๑๑	คอมพิวเตอร์เบื้องต้นเพื่อ การเผยแพร่	ศึกษาวิทยาการทางคอมพิวเตอร์ ฝึกการ ใช้งานชุดโปรแกรมพื้นฐานต่างๆ เช่น wo rd excel powerpoint การจัดการ แฟ้มข้อมูลต่างๆ รวมทั้งฝึกการใช้ โปรแกรมกราฟฟิคเบื้องต้น	
พธท ๑๘๑๒	เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่	ศึกษาความหมาย ความสำคัญ ประเภท และประโยชน์ของเทคโนโลยี ฝึกทักษะ การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่ เช่น การพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การสร้าง เว็บไซต์ การสืบค้นข้อมูล การสื่อสารผ่าน อินเทอร์เน็ต	
พธท ๑๘๑๓	พระไตรปิฎกศึกษา	ศึกษาประวัติ ความเป็นมา ความหมาย โครงสร้าง การแบ่งหมวดหมู่ของ พระไตรปิฎก ศึกษาวิเคราะห์และ ประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหา การ พัฒนาตนเองและสังคม	
พธท ๑๘๑๔	ศาสนพิธีปฏิบัติ	ศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญ ของศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา บทบาท ของพระสงฆ์ในพิธีกรรมและงานพิธีการ	

		อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจนถึงการ ประยุกต์ศาสนพิธีเพื่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ	
พชท ๑๘๑๕	หลักธรรมนิเทศสำหรับ พระธรรมทูต	ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีในการสอน การ จัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา การ สื่อสารเพื่อสร้างความรู้และศรัทธาตาม แนวพระพุทธศาสนา	
พชท ๑๘๑๖	ศาสตร์และศิลป์แห่งการ แสดงธรรม	ศึกษาความหมาย ความสำคัญ เทคนิค และวิธีการแสดงธรรมให้สอดคล้องกับ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบการ แสดงธรรมของไทยและสากลนิยม	
พชท ๑๘๑๗	หลักมนุษยสัมพันธ์และ เทคนิคการให้คำปรึกษา	ศึกษาแนวคิดและหลักการสร้างมนุษย สัมพันธ์ ฝึกทักษะการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการ ประยุกต์ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์และ จิตวิทยากับพุทธธรรมเพื่อการให้ คำปรึกษา	
พชท ๑๘๑๘	การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อ การเผยแผ่	ศึกษาแนวคิดและความสำคัญของการ พัฒนาบุคลิกภาพ การแสดงบทบาทต่างๆ ในที่สาธารณะ ศึกษาบรรยายทางสังคม และฝึกปฏิบัติการพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม อันดีงามของไทย	
พชท ๑๘๑๙	ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเชิงรุก	ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน ฝึกทักษะ การวางแผนยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเชิงรุก	
พชท ๑๘๒๐	ประสบการณ์การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาใน ต่างประเทศ	ศึกษาประสบการณ์และบทเรียนการ ปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ต่างประเทศ ความเป็นมาของชุมชนคน ไทยและวัดไทยในต่างประเทศ กฎหมายที่	

		ข้องเกี่ยวกับวัด ปัญหาและอุปสรรคของ ชุมชน-วัดไทยในต่างประเทศและแนว ทางแก้ไข	
พทท ๑๘๒๑	งานเลขานุการและการ บัญชี	ศึกษาและพัฒนาทักษะงานเลขานุการ เช่น งานจดหมาย การประสานงาน การ บริหารสำนักงาน งานบัญชีรับ-จ่ายของ วัด และงานเอกสาร-ห้องสมุด งานพิธีการ และงานประชุม ศึกษาเทคนิควิธีการใน การจัดประชุมอย่างมีประสิทธิภาพ การ เตรียมการ การดำเนินการ การบันทึก การสรุปรายงานการประชุมประเภทต่างๆ	

๓.๒ นโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

ระหว่างปีพุทธศักราช ๒๕๑๐ - ๒๕๑๑ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการจัดอบรมพระธรรมทูตสาย
ต่างประเทศขึ้น แต่ก็หยุดชะงักลงเป็นเวลายาวนาน จวบจนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการร้องขอจากสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ได้ร่วมมือกับ
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามนโยบายของมหาเถรสมาคม ได้จัดอบรมพระธรรมทูตสาย
ต่างประเทศขึ้นเป็นรุ่นแรก และดำเนินการต่อมาเป็นลำดับจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ได้จัดอบรมไปแล้ว
๑๗ รุ่นแล้ว มีพระธรรมทูตฯ ที่ผ่านการอบรมมากกว่า ๑,๑๙๖ รูป และส่วนมากได้เดินทางออกไป
ปฏิบัติศาสนกิจในประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินนโยบายด้านกิจการต่างประเทศ
ตามวิสัยทัศน์ที่มุ่งให้มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ ในหลาย
ๆ โครงการ เช่น การจัดประชุมชาวพุทธนานาชาติ การรับวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาใน
ต่างประเทศเข้าเป็นสถาบันสมทบ เป็นต้น และการจัดโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
อันเป็นการสนองงานของคณะสงฆ์ที่จะส่งพระ ธรรมทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังต่างประเทศ
ที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อม เพื่อเป็นการปรับพื้นฐานให้เกิดการเรียนรู้ และรู้จักการแก้ปัญหา
เมื่อต้องไปใช้ชีวิตในต่างแดน กอปรกับในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๕ ถือเป็นปีมหามงคลของปวงชนชาว
ไทย เนื่องในวโรกาส ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เจริญพระชนมพรรษาครบ ๗ รอบ ๘๔ พรรษา
ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะได้จัดโครงการอบรมพระธรรมทูต เพื่อให้ผู้ผ่านการอบรมเป็นพระธรรมทูตที่มีความพร้อมทุกด้าน ในการออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ และเพื่อเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสสำคัญของทั้งสองพระองค์ โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่ร่วมให้การสนับสนุน ซึ่งมี วัตถุประสงค์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๕ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๕ เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จะทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕ เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร จะทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ เพื่อผลิตพระธรรมทูตที่มีความรู้ มีความสามารถ มีจริยวัตรตรงดงาม มีปฏิปทาน่าเคารพเลื่อมใส มีความพร้อมและมั่นใจในการเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ ในต่างประเทศ และเพื่อสนองงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของมหาเถรสมาคม

มหาวิทยาลัยมีพันธกิจ ๔ ด้าน คือ ด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจัดอยู่ในพันธกิจด้านการบริหารวิชาการแก่สังคม สำหรับ นโยบายและยุทธศาสตร์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในต่างประเทศ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้น นั้น ได้มีการทำงานร่วมกันกับองค์กร คณะบุคคล ทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้มีข้อตกลงและแนวทางนโยบายที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งผลจากการจัดกิจกรรมร่วมกันทั้งในและต่างประเทศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยฝ่ายกิจการต่างประเทศ จึงได้ใช้ ปณิญาหรือข้อตกลงระหว่างองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการมอบหมายเกี่ยวกับงานการต่างประเทศของอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำหนดเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย

พระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวว่า การดำเนินงานทั้งปวง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ ต้องมีกลยุทธ์ กลยุทธ์ คือ สิ่งที่สร้างประสิทธิภาพ เพราะพระธรรมทูตเราน้อย จึงจำเป็นต้องกำหนดกลยุทธ์ประสิทธิภาพ หมายถึง ลงทุนลงแรงน้อย แต่ได้ผลตอบแทนมาก ถ้าไม่มีกลยุทธ์ ก็จะได้ประสิทธิภาพน้อย การเผยแผ่ในต่างประเทศ คือ กลยุทธ์เชิงรุก การวางแผน คือ การกำหนดล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และอย่างไร ^๑ ในการไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น ความรู้ความสามารถของเรามีด้วยกันทั้งนั้น แต่ที่ไม่ค่อยบรรลุผลตามที่เราต้องการ คงจะเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยุทธศาสตร์ จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ

^๑ พระธรรมโกศาจารย์, ยุทธวิธีการเผยแผ่ธรรมในระดับนานาชาติ. สัจจัตถ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศรุ่นที่ ๑๗ , ๒๕๕๔, ถอดเทปการบรรยาย.

มาก บางท่านเทคนิคสอนดี ก็ยังอยู่ไม่ได้ ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะยังมีปัจจัยอะไรหลายอย่าง งานพระธรรมทูตมีความละเอียดอ่อนมาก แถมยังถูกค่อนข้างขอตัวไปสอนเฉพาะกับคนไทยด้วยกัน เขาเอาเราไปเปรียบเทียบกับพระธรรมทูตทิเบต ญี่ปุ่น หรือแม้กระทั่งศรีลังกาที่ประสบผลสำเร็จมากกว่าในการเผยแผ่กับชาวต่างประเทศ ในขณะที่เราประสบความสำเร็จกับคนไทย จึงต้องทำให้หันมามองเหมือนกันว่าเรื่องนี้เป็นเพราะอะไร ก่อนที่เราจะลงไปเผยแผ่จริงๆ เราต้องทำการวิเคราะห์อย่างที่น่าวางแผนทั้งหลายทำกันก่อนจะไปลงมือปฏิบัติการจริง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยก็ทำการวิเคราะห์ชนิดนี้ซึ่งเรียกว่า SWOT Analysis ก่อนที่เราจะลงมือปฏิบัติการจริงต้องทำการวิเคราะห์สถานการณ์ ๔ ด้าน คือ SWOT ประกอบด้วย

๑. จุดแข็ง (S=Strength)
๒. จุดอ่อน (W=Weakness)
๓. โอกาส (O=Opportunity)
๔. สิ่งคุกคาม (T=Threat)

๑. จุดแข็ง (Strength)

คำแรกคือจุดแข็ง(Strength) ได้แก่ เวลาที่จะลงไปในพื้นที่ใดต้องหาข้อมูลให้ได้ก่อนว่าพื้นที่นั้นมีอะไรเป็นจุดแข็งที่ทำให้เราน่าจะทำงานก้าวหน้าไปด้วยดี ผมลองวิเคราะห์ดูจากประสบการณ์จากหลายแห่งที่ผมเคยไปทำงานมาเปรียบเทียบดู เช่น ถ้าเราดูจุดแข็งของการเผยแผ่พระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา จุดแข็งก็คือความเข้มแข็งของชุมชนชาวไทย ซึ่งข้อนี้เป็นจุดดีเพราะคนไทยรวมกลุ่มกันสร้างวัดและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี นี่คือฐานที่มั่นจุดดีของคนไทยในต่างประเทศคืออยากบริจาคทรัพย์ทำบุญ เมื่อบริจาคก็ทำให้วัดมีเงินมาก ในยุโรปก็เช่นเดียวกัน แต่ในอินเดียนั้นไม่ใช่คนไทยในอินเดียบริจาค แต่เป็นคนไทยในประเทศไทยไปบริจาคสร้างวัดไทยในอินเดีย เพราะฉะนั้นคนไทยทั้งในและต่างประเทศให้การสนับสนุนเรื่องเงินเป็นอย่างดีในการสร้างวัด ส่วนพระลังกาไม่มีจุดแข็งนี้ พระลังกาเคยบ่นให้ฟังเมื่อเวลาไปพบกันที่ต่างประเทศว่า คนลังกาทำบุญนิด ๆ หน่อย ๆ ทั้งที่มีเงินมากเหมือนกัน ท่านบอกว่าคนลังการวยสู้คนไทยไม่ได้ เพราะคนไทยทำธุรกิจร้านอาหารไทยดังไปทั่วโลก ไปที่ไหนก็เจอแต่ร้านอาหารไทย วันหนึ่ง ๆ พระธรรมทูตไทยไปสวดมนต์ฉันเพลที่ร้านอาหารไทย ก็หมดเวลาแล้ว

จุดแข็งอีกประการหนึ่งของคนไทยในต่างแดนคือชอบเข้าวัด คนไทยที่เมืองไทยไม่ค่อยชอบเข้าวัด แต่คนไทยในต่างประเทศจะเข้าวัดบ่อย อันนี้เป็นจุดดี เมื่อเข้าวัดบ่อย พาลูกหลานมาเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขาทำกิจกรรมให้วัด เพราะคนไทยเหงาจึงต้องการพบคนไทย และสถานที่ที่เขาจะพบกันคือวัด ทางสถานทูตไทยเมื่ออยากจะทำอะไรก็จะไปขอความช่วยเหลือที่วัด ฉะนั้นวัดจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชน เหมือนวัดในประเทศไทยสมัยโบราณ

๒. จุดอ่อน (Weakness)

คำที่สองคือจุดอ่อน (Weakness) ได้แก่เรื่องภาษาและการบริหารจัดการ ภาษาอังกฤษ เป็นจุดอ่อนของพระธรรมทูตไทย เราจึงสอนได้แต่เฉพาะคนไทยเท่านั้น เราจำเป็นต้องแก้ปัญหาให้ได้ ในปี ๒๕๓๐ ผมเป็นคนบติผู้ก่อตั้งบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิการบดีในยุคนั้น แต่งตั้งผมเป็นคนบติ แต่ไม่มีงบประมาณให้เปิดปริญญาโท ผมเป็นเจ้าของไม่มีศาล ไม่มีนิติสิกรูปเดียว มีโต๊ะทำงานอยู่ตัวหนึ่ง เมื่อถามอธิการบดีว่าทำไมไม่เปิดบัณฑิตวิทยาลัย ท่านบอกว่าไม่มีเงิน หลังจากนั้นผมได้รับนิมนต์ไปชิคาโก ก่อนกลับไทย ผมขอเทศน์กัณฑ์หนึ่งเพื่อระดมทุนไปเปิดปริญญาโทที่เมืองไทย ผมคุยว่าจะผลิตมหาบัณฑิตให้พูดภาษาอังกฤษได้ ญาติโยมชิคาโกชอบ ไอเดียนี้เพราะที่อเมริกาหาพระไทยพูดอังกฤษเก่งได้น้อย บางคนสงสัยว่าจะทำได้หรือ ผมบอกว่าจะทำได้ คือทำให้พระพูดภาษาอังกฤษได้ แต่ไม่ได้บอกว่าพูดได้ดีขนาดไหน เมื่อเทศน์จบ ปรากฏว่าผมได้กัณฑ์เทศน์เกือบสองแสนบาท สมัยเมื่อสิบห้าปีที่แล้วเป็นเงินไม่ใช่่น้อย ผมนำเงินมาถามอธิการบดีว่าจะอนุญาตให้เปิดปริญญาโทไหม ถ้าอนุญาต ผมจะถวายเงินเข้ามหาวิทยาลัย ถ้าไม่อนุญาต ผมจะนำไปถวายวัดประยุรเพื่อให้เปิดการอบรมพระนักเทศน์ ท่านอธิการบดีตกลงอนุญาต บัณฑิตวิทยาลัยจึงเกิดขึ้นได้เพราะเงินกัณฑ์เทศน์นั้น ซึ่งโยมชิคาโกถวายมาเพื่อผลิตมหาบัณฑิตที่เทศน์เป็นภาษาอังกฤษได้ ทุกวันนี้ มหาจุฬามีหลักสูตรปริญญาโทนานาชาติสอนเป็นภาษาอังกฤษ แต่พระไทยที่ภาษาอังกฤษดีพอที่จะเรียนจบหลักสูตรมีน้อย

การบริหารวัดในต่างประเทศ

จุดอ่อนในเรื่องนี้อีกข้อหนึ่งก็คือการที่คนไทยเข้าวัดบ้อย ญาติโยม ชอบบริหารจัดการวัดแทนพระ ทำตัวเป็นเหมือนกับเจ้าของวัด แต่กลายเป็นจุดอ่อนเพราะชาวบ้านไม่ค่อยเข้าใจวัฒนธรรมวัด มักคิดว่าตัวเองเป็นเจ้าของวัด เพราะวัดจดทะเบียนในนามของสมาคมหรือองค์กร ตั้งกฎระเบียบไว้ว่าเป็นองค์กรไม่แสวงผลกำไร (non-profit organization) การบริหารจัดการอยู่ในรูปคณะกรรมการ พระในบางวัดแทบไม่มีอำนาจเลย มีโยมเก่งๆจัดการให้เสร็จเรียบร้อย เวลาพระไม่ทำตามนโยบายของกรรมการ เขาไม่พอใจ พระก็อยู่ไม่ได้ จุดแข็งที่คนเข้าวัดมากกลายเป็นจุดอ่อนไปทันที ถ้าพระบริหารจัดการไม่ดี คือมือไม่ถึง ไม่สามารถเรียกศรัทธาญาติโยมได้ เพราะฉะนั้น เมื่อจะไปเป็นพระธรรมทูตต้องให้ครบเครื่อง ถ้าเราไม่ครบเครื่องก็ต้องสามัคคีกันให้ดี ทำงานเป็นทีม คนไทยในต่างแดนแข่งขันแย่งกันดำรงตำแหน่งเป็นประธานหรือเป็นกรรมการต่างๆ ก่อให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งหรือขัดแย้งกันเองในระหว่างผู้ที่เข้าวัดด้วยกัน จุดแข็งกลายเป็นจุดอ่อนถ้าบริหารไม่ดี เพราะฉะนั้นความรู้ในเรื่องของการบริหารการจัดการเป็นเรื่องสำคัญมาก ปัญหาทุกที่ ถ้าแก้ปัญหาไม่ทันจะลุกลาม กลายเป็นจุดทำลายวัดไปได้ ถ้าแก้ปัญหาทันก็กลายเป็นดีไป จะมีคนไทยเข้าวัดมาก และส่งเสริมสนับสนุนให้พระเผยแผ่กับชาวต่างประเทศได้มากขึ้น ในต่างประเทศมีโยมมาช่วยบริหาร

จัดการวัด พระช่วยทำงานสอนธรรมะ สอนภาษาไทย ทำให้บางวัดเจริญมาก ถ้าทำงานสัมพันธ์กัน เป็นทีมจะดีมาก แต่ถ้าไม่เป็นทีมก็ปวดหัวมาก ๆ เพราะโยมก็ยึดเป็นเจ้าของวัดไป เราเป็นพระธรรมทูตเข้าไปอยู่ใหม่ ดีไม่ดีก็อยู่ไม่ได้ ต้องสร้างความเข้าใจสร้างความสัมพันธ์ สร้างระบบบริหารกับเจ้าของพื้นที่ให้ดี แล้วจะกลายเป็นพลังสำคัญในการบริหารวัด

๓. โอกาส (opportunity)

ถ้าเราไปอยู่วัดต่างประเทศแล้ว แต่ทำงาน กับชาวต่างประเทศไม่ได้ เพราะภาษาอังกฤษของเราไม่ดี ก็ขลุกอยู่แต่ข้างในวัด เห็นหน้ากันอยู่แค่นั้น สอนคนไทยอยู่คนละมุมสองมุมในวัด งานไม่ก้าวหน้า ถ้าท่านไปสอนคนต่างประเทศ ท่านมีโอกาสเยอะมากที่จะทำงานในเชิงรุก ไปทำงานนอกวัด ท่านต้องหาโอกาสนี้ให้เจอ ต้องวางแผนว่าท่านจะไปเผยแพร่กับใคร ถ้าท่านเก่งเรื่องกรรมฐาน บังเอิญวัดนั้นเขามีอาจารย์สอนกรรมฐานอยู่แล้ว ท่านจะไปไม่รอด ท่านต้องไปสอนกรรมฐานแต่ไม่ใช่กับคนไทยในวัด ต้องสอนแก่ชาวต่างประเทศได้ ถ้าภาษาอังกฤษยังใช้ไม่ได้ ต้องจับใครสักคนมาเป็นล่าม หลวงพ่อชาพูดภาษาอังกฤษไม่ได้ แต่สอนพระฝรั่งได้ เพราะใช้ล่ามแปลพระบางรูปอายุมากแล้วจะพัฒนาภาษาอังกฤษให้ดีคงยาก แต่ต้องยอมรับว่าโอกาสยังมี เราต้องเรียนบทเรียนจากทางสายหลวงปู่ชา ซึ่งมีข้อด้อยเหมือนเรา แต่ประสบความสำเร็จ ไปสอนที่ไหนก็ตามเขาจะมีคนไทยมาช่วยหนุนหลังสร้างวัด คนไทยช่วยบริจาคทรัพย์ แต่ในขณะเดียวกันเขาจะบุกเบิกไปยังคนในท้องถิ่นที่เช่นไปในอังกฤษ จุดแข็งของคนในอังกฤษ คือเป็นคนค่อนข้างอนุรักษ์นิยม (conservative) ชอบเรื่องศาสนา โอกาสดี (opportunity) คือ คนอังกฤษเป็นผู้สนใจธรรมะ ศาสนาไหนเข้ามา จะรับไว้ก่อนทั้งนั้นนี่เป็นโอกาสดีของพระ

สังคมอเมริกันชอบลองของใหม่เรียกว่าเป็นนักหาประสบการณ์ อะไรดี ๆ เขาอยากลอง เห็นว่าเป็นสิ่งท้าทาย พลอยเป็นโอกาสดีของเราด้วย คนอเมริกัน เป็นคนละเอียดกับคนอังกฤษที่หัวโบราณ เมื่อสอนกรรมฐาน คนอเมริกัน จะลองดูก่อน เขายังไม่เชื่อหรือกลัวถือเป็นโอกาสที่จะพิสูจน์ และเวลาที่เรไปทำงานที่นั่นถ้าเราไปเจอคนที่กล้ามาพิสูจน์ จะต้องเตรียมการดี ถ้ามีโอกาสเช่นนั้น ผมคิดว่าช่องทางโอกาสนั้นมีมาก ท่านทั้งหลายต้องเตรียมตัวศึกษาหาโอกาสให้พบ

บริหารแบบมืออาชีพ

จุดแข็งของมหาจุฬาฯ คือการเป็น “มหาวิทยาลัย” เราไม่ใช่แค่วัดหรือสำนักกรรมฐาน แต่เป็นมหาวิทยาลัย (University) เรามีตรงนี้เป็นจุดขาย เพราะฉะนั้นเราจะทำงานเผยแพร่แบบวัดไม่ได้ ความเป็นมหาวิทยาลัยคือความเป็นนักวิชาการ หมายถึงความเป็นมืออาชีพ เราต้องทำงานอย่างมืออาชีพ ผมอยากให้ท่าน ไปดูวิธีการทำงานของมหาจุฬาฯ บางที พวกท่านที่ยังมองไม่เห็นคำว่ามืออาชีพว่าต่างจากมวยวัดอย่างไร มืออาชีพ (professional) คือจุดแข็งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ คำว่ามืออาชีพคือ วิชาการ มีการศึกษามีทีมงานวิจัยหนุนหลัง มีความรู้และการวางแผนล่วงหน้า นี่คือนักจุดแข็ง เรามีจุด

แข็งที่มหาเศรษฐีมาคมต้องมอบหมายงานให้เราทำหลายเรื่อง รวมถึงงานอบรมพระธรรมทูตด้วย ความ เป็นมืออาชีพคือเราจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีข้อมูลเพียงพอ ไม่ตายตาบั่น ยกตัวอย่างเช่น ถ้า ผมจะไปทำงานอะไรที่ไหนก็ตาม ถ้าไปในนามมหาวิทยาลัยที่มิต้องหาข้อมูลก่อน ตรวจสอบว่ามี ประโยชน์มากน้อยแค่ไหน ในทำนองเดียวกัน พิธีปราสาทปริญญาของมหาจุฬาฯ เมื่อเทียบกับงานวัด จะต่างกันมาก เพราะความเป็นระเบียบ มีขั้นตอนพิธีการ มีจุดมุ่งหมายเสมอว่าเราทำเพื่ออะไร ไม่ทำ สะเปะสะปะ เพราะฉะนั้นต้องมีขั้นตอนมีวิธีการและการดำเนินงานทุกอย่าง เชื่อมประสานสัมพันธ์อยู่ ภายใต้การควบคุม (under control) ไม่ให้มีสิ่งไม่ประสงค์ เกิดขึ้น รู้ที่มาที่ไป ไม่ให้อะไรเกิดขึ้นโดย ไม่รู้หรือคุมไม่ได้ ไม่ใช่อยู่ ๆ ใครนึกมาเป็นพิธีกรก็มา จะต้องมีการตกลงกันก่อน มีการตกลง เตรียมการ ว่าใครจะทำอะไร ตรงไหน อย่างไร ทุกขั้นทุกตอน เรื่องนี้ถ้าเราทำไม่สะดวกหรือไม่ เชื่อวชาญ เราก็ตั้งคำถามว่าใครจะมาช่วยเรา ต้องมีทีมหนุนหลัง (back up) เพราะถ้ามีจุดอ่อน (Weakness) ก็ต้องถามว่ามีใครมาช่วย ใครมาทำ ยกตัวอย่างเช่น ถ้าภาษาอังกฤษไม่เก่ง ใครมาช่วย เป็นล่าม ไม่ใช่ว่าภาษาอังกฤษไม่เก่งก็ยิ่งพูดหูขึ้นไป เขียนอะไรเรื่อยเปื่อยไป ไม่ใช่ครับ ต้องเอาฝรั่งมา ช่วยเรา ผมจัดประชุมนานาชาติหลาย ๆ ครั้ง ให้ฝรั่งมาช่วย ใช้คนที่เก่งภาษาอังกฤษมาช่วย มาจัดทำ หนังสือ เราจะดูว่าตรงไหนเราทำได้ ตรงไหนเราทำไม่ได้ หากคนจะมาช่วย เพราะฉะนั้น คำว่า “คนมา ช่วย” คือโอกาส (opportunity) ของมหาจุฬาฯต่างจากมหาวิทยาลัยอื่น ตรงที่มีผู้มีศรัทธายินดีมา บริจาค หรือมาช่วยลงแรง ช่วยอย่างไม่มีขอบเขต ไม่มีจำกัด คนศรัทธาพระในเมืองไทยมีจำนวน มหาศาล เรามีโอกาสมหาศาล นี่คือทุนทางสังคม

โอกาสด้านเครือข่าย

เว็บไซต์ (website)ของมหาวิทยาลัยได้ เชื่อมเครือข่ายข่าวสารข้อมูลของทุกวิทยาเขต ทั้งทำซอฟต์แวร์ต่าง ๆ ให้มีโครงสร้างพื้นฐานหรือเครือข่ายเชื่อมไปทุกวิทยาเขต เรามีเครือข่ายที่เชื่อม ในประเทศ และต่างประเทศ จะใช้ประโยชน์หลายอย่าง เช่น เรียนทางไกล ถ่ายทอดตอนผมพูดอยู่ ตรงนี้ ต่อไปทุกคนทั่วโลกจะดูได้หมด เป็นการศึกษากทางไกล (Teleconference) แล้วบันทึกไว้ใน server ของเรา ใครเปิดดูก็ได้ เขาเรียกว่าวีดิทัศน์ตามต้องการ (video on demand) อาจารย์สอน วิชาแล้วบันทึก ไว้ใครจะมาเปิดดูเมื่อไรก็ได้ทั่วโลก บางคนบอกว่าผมฝัน ถ้าผมพูดแบบพระทำไม่ได้ เราไม่ใช่มืออาชีพ แต่ผมหาคนมาช่วยทำให้ ผมใช้เครือข่ายที่สำคัญมากเข้ามาช่วย เป็นเครือข่ายของ ทีเอ หรือเทเลคอมเอเชีย (TA=Telecom Asia) ทุกวันนี้ทีเอมีอินเทอร์เน็ต เขาวางเครือข่ายพื้นฐานไว้ หมดแล้วอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เขาบวารถว่าจะช่วยมหาจุฬาฯ เขาส่งทีมมาดู และวิเคราะห์ให้หมด พาพวกเราไปดูงานที่บริษัทด้วย ชัดชัดตรงไหนให้บอกท่านอธิบดี เจียรนวนนท์ ประธานใหญ่ของซีพี (เจริญโภคภัณฑ์) ส่งตรงมาเอง อันนี้คือโอกาส และไม่ใช่เรื่องนี้เรื่องเดียว พอเรา จะประชุมนานาชาติ คนก็เอาเงินมาให้เราทำงาน

เมื่อปีที่แล้วมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (World Council of Religious Leaders) ปีหน้าเราจะจัดประชุมผู้นำเยาวชนเพื่อสันติภาพโลก (World Youth Peace Summit) เพราะฉะนั้นโอกาสของมหาจุฬาลงกรณ คือการ สร้างเครือข่ายกระจายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว คนมาสมัครเรียนมหาจุฬาลงกรณกันมากมาย เรามีจุดอ่อน คือเมื่อคนมาเรียนมาก ไม่มีห้องเรียน ชั้นเรียนเต็มไปหมด เพราะฉะนั้นโอกาสของเราคือต้องไปสร้างมหาวิทยาลัย ในพื้นที่ใหม่เกือบร้อยไร่ ตอนแรกปี ๒๕๔๓ เราตั้งงบประมาณไว้ ๕๐๐ ล้านบาท เศรษฐกิจตกตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา เราจะไปหาเงินที่ไหน เศรษฐกิจก็ไม่ดี แต่ภายในสามปีที่เราทำมา ตอนนี้ได้ ๕๐๐ ล้านบาทแล้ว เราขยายงบเพิ่มเป็น ๑,๒๐๐ ล้านบาท และจะสร้างวัดติดกับมหาวิทยาลัย เราได้เงินบริจาคมากเพราะใช้โอกาสทั้งนั้น ผมไม่ใช่คนก่อสร้าง แต่เราได้เงินมาก เพราะเรารู้จุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาส ของเรา

๔. สิ่งคุกคาม (Threat)

นอกจากสามคำดังกล่าวแล้ว คำที่สี่ที่ต้องนำมาวิเคราะห์ คือ เราต้องรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่คุกคามเรา (Threat) สิ่งที่เป็นภัยคุกคามมหาจุฬาลงกรณ คือต่อไปคนบวชน้อยลง อันนี้เป็นสิ่งคุกคาม คณะสงฆ์ทั่วไปด้วย เราสร้างมหาวิทยาลัยใหญ่โต ปรากฏว่าเด็กจะเรียนในโรงเรียนมากขึ้น เมื่อเด็กเรียนในโรงเรียนมากขึ้น บวชน้อยลง บวชพระน้อยลง ใครจะมาเรียน เพราะมหาจุฬาลงกรณสร้างที่เรียนไว้เยอะ ถามว่าเรามีแผนเตรียมรับภาวะคุกคามไหม ท่านไปสอนในวัดที่อเมริกา ภาวะคุกคามคืออะไร ท่านมีวัดใหญ่โต มีพร้อมหมดทุกอย่าง ภาวะคุกคามก็คือความเป็นวัดใหญ่โตนั้น สำหรับคนไทยรุ่นพ่อแม่ ท่านนั้นที่บริจาค รุ่นลูกไม่ยอมเข้าวัด เขาพูดภาษาอังกฤษ เรียนโรงเรียนฝรั่ง เป็นหนุ่มเป็นสาวไม่เข้าวัด วัดที่สร้างใหญ่โต รุ่นพ่อแม่ เมื่อเกษียณแล้วกลับไทย หรือตายจากไป อีก ๑๐ หรือ ๒๐ ปีข้างหน้า ใครเข้าวัด นี่คือนั่นที่คุกคาม

จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และสิ่งคุกคาม (SWoT) ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

เราวิเคราะห์ทุกอย่าง พูดในสิ่งที่ใกล้ตัวแล้ว คราวนี้ลองมาวิเคราะห์สี่คำที่ใกล้ตัวบ้าง ท่านจะไปเป็นพระธรรมทูต อะไรคือจุดเด่นของท่าน ท่านเก่งด้านไหน เช่น เก่งเรื่องก่อสร้าง ปรากฏว่าไปที่วัดนั้นเขาสร้างหมดแล้ว กลายเป็นว่าจุดแข็งไม่มีประโยชน์ อะไรคือจุดเด่นของท่าน ท่านสอนกรรมฐาน เทศน์เก่ง บรรยายธรรมคล่อง แต่ภาษาอังกฤษไม่ได้เรื่อง ไปอยู่ที่นั่นปรากฏว่าคนอื่นเขายึดธรรมาสันต์หมดแล้ว ท่านไม่มีโอกาสที่จะแสดงธรรม ท่านต้องหาจุดแข็ง ของท่านใหม่ สร้างขึ้นมาให้ได้ ให้สอดคล้องกับโอกาส (opportunity) โอกาสมีด้วยกันทั้งนั้นแหละ ท่านไปทำงานที่ไหนก็ตาม บางท่านไม่เทศน์ภาษาอังกฤษ ใช้ภาษาลาวหรือภาษาเขมรอย่างเดียว ยังไปรอดได้ เพราะว่าชุมชนชาวลาว ชาวเขมรใหญ่ๆ ในออสเตรเลีย อเมริกาและฝรั่งเศส แคพูดภาษาของเขาได้ก็สบายแล้ว นี่เป็นจุดแข็งได้ เพราะฉะนั้น เมื่อท่านจะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านต้องมีความสามารถในทางภาษา ผมคาดหวังท่านให้เก่งภาษา จะเป็นภาษาอะไรก็ได้ ถ้าพระธรรมทูตไปอยู่ในต่างประเทศ สิ่งที่เขาต่อว่ามากก็คือ ให้ไปเทศน์หรือสอนเป็นภาษาอังกฤษบ้าง ท่านก็พอจะทำได้ แต่มักไม่เตรียมพูดเป็น

ภาษาอังกฤษ พระสังกาสวดมนต์ฉันเพลเสร็จ เขาจะเทศน์ ๑๕ นาทีเป็นภาษาอังกฤษ แต่พระไทยไม่ยอมเทศน์ เสียโอกาสมาก ๆ อ้างว่าพูดอังกฤษไม่ได้ ถ้าพูดไม่ได้ก็ท่องไป ถ้าสอนเด็กพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นภาษาไทย เขาไม่เข้าใจธรรมะหรอก เด็กไทยในอเมริกาพูดภาษาอังกฤษ ถ้าจะให้ชนะใจเด็กที่โน้น ต้องสอนสองเรื่อง คือสอนพระพุทธรักษาเป็นภาษาอังกฤษ และสอนให้เด็กพูดภาษาไทย เขียนและอ่านภาษาไทยได้ พ่อแม่เด็กจะชอบใจมาก

เพราะฉะนั้น ก่อนไปต่างประเทศ จะต้องรู้วิธีสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติได้ สอนภาษาไทยผ่านภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ก. ไก่ แบบนี้ใครก็สอนได้ แต่สอนผ่านภาษาอังกฤษ ต้องฝึก เพราะเด็กต่างประเทศไม่รู้ภาษาไทย ถ้าท่านสามารถใช้ภาษาอังกฤษไปสอนภาษาไทยให้เขา เด็กก็สอนภาษาอังกฤษให้เรา เราเตรียมคู่มือการใช้ภาษาอังกฤษสอนภาษาไทยติดมือไป ผมเคยเจอฝรั่งที่พูดไทยได้ ถามว่าเขาเรียนภาษาไทยจากไหน เขาบอกว่าจากหลวงพี่ที่วัดไทยในอเมริกา ถ้าภาษาอังกฤษดี ให้ท่านสอนธรรมะเป็นภาษาอังกฤษ ผมสังเกตดูเด็กไทยที่โน้นไม่เข้าใจภาษาไทย ถ้าเราสอนธรรมะเป็นภาษาอังกฤษให้เขา เขาจะเข้าใจเร็วมาก เขาจะซาบซึ้งนับถือเราเร็วขึ้น ผมเคยไปสอนเด็กที่ชิคาโกอยู่หลายเดือนเหมือนกัน เด็กตั้งแต่ ป.๒ ป.๓ ที่โน้นพูดภาษาไทยไม่ค่อยได้ แต่เด็กจะสนใจพระพุทธรักษา มาก ภาษาอังกฤษผมก็ใช้ว่าจะดีถึงขนาดสอนธรรมะเป็นนามธรรมให้เด็กเข้าใจได้ เราไปศึกษาวิธีสอนในโรงเรียนปกติของเด็ก คือเขาแจกอุปกรณ์เยอะ เขาไม่ไปบรรยายกันค่อย ๆ ครูสมัยโบราณต่างจากครูสมัยปัจจุบัน ครูสมัยโบราณมีหนังสือให้อ่านแล้วครูอธิบาย เด็กก็จำ แบบที่เราเรียนกันมา สมัยนี้เขาไม่ใช่มีหนังสืออย่างเดียว ยังมีคอมพิวเตอร์ด้วย ครูมีหน้าที่แนะนำให้เด็กอ่านแล้วก็มารายงานหน้าชั้น ให้เด็กถามและตอบปัญหา ให้เด็กอภิปราย เราก็ใช้วิธีการเดียวกันในการสอนธรรมะ ท่านสอนเด็กด้วยความรู้ความเข้าใจพระพุทธรักษาที่ท่านเตรียมการสอนไว้ ได้ตำราที่จะสอนเด็กทั้งหมดก็เอาเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ ไปปริ้นท์แจกแต่ละบทเรียน ให้เด็กอ่าน อภิปราย (Discuss) กัน แล้วเราก็ตอบคำถามบ้าง พยายามฟังสำเนียงเด็กให้รู้เรื่องก่อน แล้วก็เยสโน (yes no) ตอบไป เท่านั้นเราก็สอนได้แล้ว ข้อสำคัญก็คือหาหนังสือสอนเด็กมีภาพการ์ตูน ซึ่งทุกวันนี้หลักสูตรที่สอนเด็กเป็นภาษาอังกฤษมีเว็บไซต์ต่าง ๆ สำหรับสอนชั้นประถม มัธยมไว้อย่างดีพอสมควร ผมแนะนำว่า จะสอนเด็กนั้น ท่านต้องมีคู่มือมีสื่ออุปกรณ์พยายามอธิบายเป็นภาษาอังกฤษเด็กจะเข้าใจดี

สอนพระพุทธรักษาสำหรับวัยรุ่นของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

วัยรุ่นในต่างประเทศร้องทุกข์ว่าทำไมเวลาพระสอนพระพุทธรักษา ไม่รู้จักประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตเขา อันนี้เป็นจุดอ่อนของเราอย่างหนึ่ง มหายานปรับตัวเร็วกว่าเรา เราจะมีศาสนพิธีมากซึ่งปรับยาก ถ้าไม่อธิบายไม่ทำความเข้าใจ และไม่วิเคราะห์ให้ดี เราจะได้เฉพาะคนแก่ ๆ เข้าวัดเท่านั้น เวลาฝ่ายมหายานสอนนั่งกรรมฐาน เขาจะมีเบาะรองนั่ง หรือมีเก้าอี้ เขาไม่ให้นั่งขัดสมาธิบนพื้น เพราะฝรั่งนั่งยาก คนไทยก็เมื่อย ฉะนั้นคนไปโบสถ์ฝรั่ง เขานั่งเก้าอี้กัน มีวัดไทยในต่างประเทศ

บางวัดไปซื้อโบสถ์คริสต์ก็ยกเก็บเก้าอี้ที่นั่งยาวๆ เอาไว้ให้มีการปรับประยุกต์บ้าง ข้อสำคัญที่สุดเด็ก ๆ ไปเรียนอยู่ในโรงเรียนคริสต์เขากลับมาบอกพ่อแม่ว่า ศาสนาคริสต์ทันสมัยมาก พระไทยไม่เห็นสอนอะไรที่ใช้ประโยชน์ได้เลย ท่านสอนอริยสัจสี่ ไตรลักษณ์ ทือ ๆ แต่ศาสนาคริสต์แพรวพราวมาก ผมสงสัยว่าเขาสอนอย่างไร ผมไปที่นั่น ผมไปเปิดเคเบิลทีวีช่องหนึ่ง มีแต่เรื่องศาสนาคริสต์ ๒๔ ชั่วโมง เวลาบาทหลวงเทศน์ จัดเวทีน้อ ๆ คอนเสิร์ต มีทั้งวงเครื่องร้องเพลง เวลาพูดเขาไม่นั่งอย่างนี้ เขาเดินครับ มีไม้ค้ำติดหน้าอก ทอล์คโชว์ดี ๆ นี่แหละ เดินไปพูดไปถือหนังสือ ใบเบิลเล่มหนึ่ง เวลาบาทหลวงเล่าเรื่องต้องแสดงท่าประกอบด้วย เช่นเล่าถึงความทุกข์ของมนุษย์ ผู้หญิงคนหนึ่งทุกข์ทรมานเหลือเกินอย่างนั้นอย่างนี้ หลวงพ่อพอดี้ไปเจอเข้าก็ปลอบ ผู้หญิงเล่าความทุกข์ให้หลวงพ่อฟัง หลวงพ่อฟังแล้ว เศร้าจริง ๆ น้ำตาไหลพูดถึงตรงนี้ แล้วน้ำตาบาทหลวงไหลจริง ๆ รักสงสารเธอ เศร้าใจกับชีวิตเธอ เล่าไปร้องไห้ไปด้วย คนเป็นพินในห้องประชุมฟังเงียบสะเทือนใจ ขณะใจคนฟัง การที่เขาสอนอย่างนี้ เราไปศึกษาจุดแข็งของเขาเอามาใช้ ผมไปที่ไปประชุมนานาชาติ ผมจะไปดูวิธีการว่าทำไมคนจึงมาสนใจฟังนักพูดดัง ๆ แม้แต่ศาสนาอื่นผมก็ไปดู “รู้เรารู้เขา”

ฉะนั้น สิ่งที่ผมใช้สอนบางส่วนมาจากการที่ไปดูนักเทศน์ศาสนาอื่นสอนกัน เราก็นำมาประยุกต์ อย่างที่ผมพูดบรรยายและใช้เรื่องเล่าประกอบ บางคนอาจจะนึกว่าผมเอามาจากหลวงตาแพรว-เยื่อไม้ แต่ผมไปดูศาสนาอื่นเขาสอน เขามีเรื่องเล่าประกอบทั้งนั้น มีแต่พระไทยเท่านั้นสอนธรรมะแล้ว ยกเรื่องเล่าที่ไม่ค่อยเข้ากับธรรมะ นึกจะเล่าก็เล่า นึกจะจบก็จบ ไม่รู้ว่าสอนให้รู้เรื่องอะไร แต่นักเทศน์ดี ๆ ระดับโลกไม่ว่าจะเป็นที่ไหนก็ตาม ผมลองอ่านงานและนำมาวิเคราะห์ พบว่าเขาจะมีเรื่องเล่าประกอบทั้งสิ้น เขาเรียกว่าพูดเป็นบุคคลาธิษฐาน

โอกาสเป็นการทำลาย

การพูดครั้งแรก เราไม่ต้องไปหวังว่าจะต้องสำเร็จร้อยเปอร์เซ็นต์ ต่อให้ท่านเป็นนักพูดที่ดีขนาดไหน ถ้าท่านไปเวทีใหม่ ๆ เป็นครั้งแรก เช่น ท่านไปสอนในต่างประเทศปีแรก ท่านอย่าไปหวังผลร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ถือว่าเป็นการเปิดตัว เป็นการสร้างโอกาสและแก้ไขปรับปรุงตัว ข้อสำคัญ คือโอกาสนั้นเป็นการทำลาย รับงานใหม่ให้มาก งานทำลายเรา และให้โอกาสเรา ตรงนี้เรียกว่าทำวิกฤตให้เป็นโอกาส ผมจะพาตัวเองเข้าไปหาโอกาสหรือวิกฤตต่าง ๆ เสมอ บางทีถ้าเป็นงานที่ยากและท้าทาย ผมจะรับพูด งานที่ยากสำหรับผม เช่น การประชุมนานาชาติ บางทีสหประชาชาตินิมนต์มาผมก็ไป เคยไปพูดที่อียิปต์ ซึ่งเป็นงานท้าทาย ตอนนั้นมีการประชุม เรื่อง ประชากรและการพัฒนา (Population and Development) ผู้จัดนิมนต์พระไทยไปรูปเดียวจากเมืองไทย อียิปต์เป็นประเทศอิสลาม ไม่ให้พระเข้าประเทศ คนเข้าประชุมประมาณ ๑๔,๐๐๐คน พอหนังสือนิมนต์มา ผมถึงเลวจะไปดีหรือไม่ หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ (Bangkok Post) รายงานว่าตอนนั้นมุสลิมหัวรุนแรงในอียิปต์ประกาศว่าถ้าใครมาประชุมจะยิงให้ตายหมด ทำไมมุสลิมหัวรุนแรงถึงจะยิงคนที่ไปประชุม ได้ความว่าเพราะการประชุมนี้สนับสนุนการคุมกำเนิดการคุมกำเนิดขัดกับพระประสงค์ของพระเจ้า

พระเจ้าสร้างมนุษย์ แล้วสั่งว่าจงแพร่หลายต่อไป การคุมกำเนิดถือว่าขัดพระประสงค์ในคัมภีร์พันธสัญญาเดิม (old Testament) ซึ่งอิสลามนับถือมาก เขาจึงแพร่หลายเกิดเอาเกิดเอาในประเทศไทย ส่วนพุทธถืออพรหมจรรย์ เวรมณี คุมกำเนิด พุทธแบบอิสลามก็คือ ใครมาพูดเรื่องคุมกำเนิดยิ่งให้ตายหมด ผมจะให้ไปเผยแพร่ที่นั่นก็มีสิทธิ์ถูกยิงตาย ต่อมา มีข่าวว่าตอนนั้นเขาจับพวกหัวรุนแรง ๔๐๐ คน เข้าคุกแล้ว ปลอดภัยดี ผมก็ตกลงไป พอไปถึงอียิปต์ ตำรวจคุ้มกันตั้งแต่สนามบิน นี่คือการใช้วิกฤตเป็นโอกาส

ทำงานเป็นทีม

ทุกคนมีจุดอ่อนด้วยกันทั้งนั้น ถ้าเราไม่สามารถจะแก้จุดอ่อนของเราได้เอง ต้องหาคนที่มีความแข็งแรงตรงจุดอ่อนของเรามาช่วยสนับสนุนเรา สร้างเครือข่าย (Network) ในยุคนี้พระธรรมทูตจะอยู่ลำพังคนเดียวไม่ได้ บินเดี่ยวคงยาก ถ้าท่านจะทำงานให้ประสบความสำเร็จ ท่านต้องเอาทีมมาเสริม ถ้าจุดแข็งไม่มีอยู่ในทีมของเรา ท่านต้องเอาเขารวบรวมมาช่วย เอาคนมาแปลธรรมเป็นภาษาอังกฤษ ใช้คนที่มีความแข็งแรงมาเสริมจุดอ่อนของเรา ตรงไหนเป็นจุดอ่อน ให้เอาคนอื่นมาช่วยเสริม ตรงไหนเรามีจุดแข็งเราลุยเราทำ^๑

สรุปจากการบรรยายของอธิการบดีและโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และข้อตกลงความร่วมมือการทำงานเผยแพร่พระพุทธรูประหว่างมหาวิทยาลัยกับองค์กรทางคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน พอสรุปเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการเผยแพร่พระพุทธรูปของมหาวิทยาลัยได้ว่า มหาวิทยาลัยมีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการเผยแพร่พระพุทธรูปและจัดการศึกษาในต่างประเทศ ในส่วนการเผยแพร่พระพุทธรูปในต่างประเทศนั้นมีการจัดตั้งหน่วยงานการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศมีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อผลิตพระธรรมทูตที่มีความรู้ มีความสามารถ มีจริยวัตรตรงตามมีปฏิปทาน่าเคารพเลื่อมใส มีความพร้อมและมั่นใจในการเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ ในต่างประเทศ และเพื่อสนองงานการเผยแพร่พระพุทธรูปในต่างประเทศของ มหาเถรสมาคมในอนาคตอันใกล้นี้มีแนวโน้มว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจะมีการจัดตั้งสถาบันพระธรรมทูตสายต่างประเทศโดยมีพันธกิจเพื่อจัดการศึกษาผลิตบัณฑิต วิจัย บริการวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการเผยแพร่พระพุทธรูปในต่างประเทศเป็นสำคัญ

^๑ พระธรรมโกศาจารย์,ศ.ดร.. บรรยายในการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ . จัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ณ พุทธมณฑล นครปฐม วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๖.

๓.๓ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์พระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน ๑๐๐ รูป ตามประเด็นที่กำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผลการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้เป็นประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

๓.๑.๑ แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต พบว่า พระธรรมทูตมีหลักการและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักพุทธโอวาท โดยได้ดำเนินการตามแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการแสดงธรรมแก่เวไนยสัตว์ตลอดพระชนมายุของพระองค์ ได้ทรงประกาศหลักคำสอนซึ่งกระทำในหลายรูปแบบ เช่น โดยการแสดงธรรม , การสนทนาธรรม , การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจ เป็นต้น โดยที่พระองค์ได้ประทานหลักการและเทคนิคในการเผยแผ่ธรรมะให้พระสาวกยึดถือปฏิบัติเป็นหลักการในการแสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ ให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น^๑ เจตนารมณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ยังคงมีอุดมการณ์เหมือนเดิม ตามที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่พระอรหันต์ ๖๐ รูปว่า^๒ “จรถ ภิกขเว จา ริกั พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानิ มา เอเกน เทว อค มิตถ เทเสถ ภิกขเว ฌมมํ อาทิกถยาณิ มชฺฌกถยาณิ ปรีโยสานกถยาณิ สาทถํ สพฺพญชฺชนิ เกวลปริ ปุณฺณิ ปริสุทฺธิํ พรหมจริยํ ปกาเสถ สนติ สตฺตา อปฺปรชฺกขชาติกา อสฺสวตฺตา ฌมฺมสฺส ปรีหายนติ ภวิสฺสนติ ฌมฺมสฺส อญฺญาตาโร อหฺมปิ ภิกขเว เยน อรุเวลา เสนานิกโม เตนุสฺสงกมฺมสฺสามิ ฌมฺม เทสนายาติ” แปลความว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธี สัตว์ทั้งหลาย จำพวกที่มีธูรีคือกิเลสในจักรขุ่นน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมน้อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุ เวลาเสนานิกมเพื่อแสดงธรรม”

^๑ อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๔/๒๖๓.

^๒ วิ. มหา. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

๓.๑.๒ เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อ ประโยชน์ เกื้อกูล ความสุข แก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใช้ชาวพุทธ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มุ่งที่จะ พัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาว พุทธในต่างประเทศ โดยเฉพาะการเผยแผ่ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศไทย

๓.๑.๓ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลักการของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์หรืออุบาสกอุบาสิกาจำเป็น จะต้องยึดหลักการเผยแผ่ คือ ไม่ว่าร้าย ไม่โจมตีใคร ไม่ทำร้าย ไม่เบียดเบียนใคร มีความสำรวมในศีล หรือข้อปฏิบัติอยู่ในกรอบ กติกา วินัย รู้จักประมาณในการบริโภคปัจจัยสี่ รู้จักอยู่ในที่สงบ สงัด ไม่ คลุกคลีด้วยหมู่คณะมากเกินไป และหมั่นฝึกฝนจิตของตนให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น สำหรับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่มีข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีเป็นสิ่งเชื่อมพระพุทธศาสนา เข้ามาอยู่ในสังคมอเมริกาได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งก็อาจจะมีเหตุผลหลายประการที่เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยให้ การแพร่ขยายของคำสั่งสอน ไปถึงผู้นับถือได้อย่างรวดเร็ว เช่นการเดินทางด้วยรถยนต์ รถไฟ และ เครื่องบิน ซึ่งรวดเร็วกว่าการเดินทางด้วยเท้า การใช้สื่อใช้เทคโนโลยีสื่อแบบสมัยโบราณอยู่แล้ว ยิ่งตอนนี้มี เครื่องมือสื่อสาร ที่ทันสมัยและรวดเร็วยิ่งกว่ากระพริบตาเสียอีก เช่น การส่งเคลื่อนวิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ โทรสาร และอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (อีเมล) ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็น เครื่องมือในการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนได้ทั้งสิ้น^๑ จากการสัมภาษณ์พระธรรมทูตพบว่า มีวิธีการ เผยแผ่เผยพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง (การจัดกิจกรรมภายในวัด) เช่น

- ๑.๑ การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ
- ๑.๒ การ เทศน์ การปลุกเสก การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
- ๑.๓ การสร้างห้องสมุดทางพระพุทธศาสนา หรือ ห้องสมุดธรรมะฯ

^๑ ดร.พระมหาถนิต อุตตจจารี, บทบาทพระธรรมทูตไทยในต่างแดน ,บรรยายพิเศษ ณ เสถียรธรรมสถาน, (วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๔ เวลา ๑๖.๐๐ น.)

๒. การเผยแพร่พระพุทธศาสนาออกที่ดั่ง เช่น

- ๒.๑ การสอน,บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
นอกวัด
- ๒.๒ การใช้เทคโนโลยี สื่อสารมวลชน วิทยุโทรทัศน์หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนา
นอกวัด
- ๒.๓ การเขียนบทความ การแต่งตำราหรือหนังสือธรรมะ เช่น หนังสือสวดมนต์ ฯ
นอกวัด

๓. การเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น

- ๓.๑ การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัด
กิจกรรม
- ๓.๒ การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ๓.๓ การสร้างเครือข่ายชาวพุทธทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์ (สมัชชาสงฆ์ไทย) ฯ

บทที่ ๔

ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของข้อมูลและปรากฏการณ์ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ ประมวล และสรุปผลตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลพื้นฐาน

๔.๑.๑ รายชื่อวัดและพระธรรมทูตที่เป็นเจ้าอาวาสวัดไทยในสหรัฐอเมริกา

ปัจจุบันมีพระธรรมทูต-พระสงฆ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวนมากกว่า ๕๐๐ รูป^๑ โดยวัดไทยในสหรัฐอเมริกา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีจำนวน ๑๐๐ วัด โดยมี พระเทพกิตติโสภณ วัดวชิรธรรมปทีป มลรัฐนิวยอร์ก เป็นประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา (ปี ๒๕๕๔) สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ๕๑ วัด โดยมี พระราชสิทธิโมลี วัดวอชิงตันพุทธนาราม มลรัฐวอชิงตัน เป็นประธานกรรมการบริหารคณะสงฆ์ธรรมยุตในประเทศสหรัฐอเมริกา (ปี ๒๕๕๔)^๒ มีรายละเอียด ดังนี้

๑. รัฐอลาสกา (Alaska : AK)

๑.๑ วัดธรรมภาวนา

พระมหาสมปอง สุชีโต (ปลื้มเปี่ยม)

E-mail : watthai_alaska@hotmail.com

๑.๒ วัดอลาสกาญาณวราธรรม (ธ)

พระครูศาสนกิจวิเทศ (บุญเนตร ขนติพล)

E-mail : wat_yan@hotmail.com

^๑ การประชุมคณะกรรมการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศรุ่นที่ ๑๘ ณ ห้อง ๒๐๕ อาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๕)

^๒ ส่วนศาสนวิเทศ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ . บัญชีรายชื่อวัดไทยในต่างประเทศ. (ข้อมูล ณ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔)

๒. รัฐอลาบามา (Alabama : AL)

๒.๑ วัดพุทธรักษา

พระมหาชัยวัฒน์ รตนโชโต (โมฬีชาติ)

E-mail : buddaraksa@gmail.com

๒.๒ วัดมอนท์โกเมอรีพุทธาราม (ธ)

พระปลัดอนุวัช หารคำตัน

E-mail : Watmongomery@gmail.com

๓. รัฐอาร์คันซอ (Arkansas :AR)

๓.๑ วัดพุทธสามัคคีธรรม (ธ)

พระสมุห์ สงบ ปริสนโต

E-mail :parissanto@hotmail.com

๓.๒ วัดอาร์คันซอส์พุทธวนาราม (ธ)

พระครูวิเศษศาสนกิจ (สงบ ปริสนโต)

email Chetawan1@hotmail.com

๓.๓ วัดแจ๊คสันวิลล์พุทธวนาราม (ธ)

พระครูสมุห์สมหมาย นิยมโล

Email: sommai1967@yahoo.com/watJacksonville@yahoo.com

๔. รัฐริโซนา (Arizona : AZ)

๔.๑ วัดพรหมคุณาราม

พระครูวิเทศพรหมคุณ (วินัย บุญญญาโณ)

E-mail :watprom @ hotmail.com

๔.๒ วัดธรรมรัตน์าราม

พระมหาสุทัศน์ ธีรปณฺโญ

E-mail : sarnanta@msn.com, sarnanta@q.net

๔.๓ วัดไตรรัตน์

พระวิโรจน์ จันทธมฺโม

E-mail :wirot_yahoo.com

๔.๔ วัดป่าอริโซน่า (ธ)
 คณะกรรมการบริหารคณะสงฆ์ธรรมยุตในสหรัฐอเมริกา
 รรก.
 email: watarizona@gmail.com

๕. รัฐแคลิฟอร์เนีย (California :CA)

- ๕.๑ วัดไทยลอสแอนเจลิส
 พระราชาธรรมวิเทศ (อมโร)
 E-mail : watthaila@hotmail.com
- ๕.๒ วัดสามัคคีธรรมาราม
 พระครูสมุห์ทองสุข ปรีชาโน (ดีมาก)
 E-mail : d_daoraung@hotmail.com
- ๕.๓ วัดมงคลรัตนาราม เบิร์คเลย์
 พระมหามันัส อภิญญาจารย์สมปโน (สุขสะอาด)
 E-mail : watmongkol@hotmail.com
- ๕.๔ วัดพุทธานุสรณ์
 พระวิเทศธรรมกวี (ประเสริฐ กวิสโร)
 E-mail : buddhanusorn@hotmail.com
- ๕.๕ วัดโพธิ์วารังงศุขมู
 พระอดิเรก อารทวิริโย (อ่างคำ)
 E-mail : bodhiraree46 @yahoo.com, chaiyasakol@hotmail.com
- ๕.๖ วัดนครธรรม (วัดของชาวเขมร)
 พระสมโภชน์ กนตสาโร (ศรีพรหมทอง)
 E-mail : nagara @ thaicomupter.com
- ๕.๗ วัดพระธรรมกายแคลิฟอร์เนีย
 พระครูวิเทศปัญญาภรณ์ (สมบุญ สมมาบุญโญ)
 E-mail : losangeles @ dimc.net, pmsamma@hotmail.com
- ๕.๘ วัดพุทธประทีป ซานฟรานซิสโก
 พระครูวรสิทธิวิเทศ (สิทธิพร เมธงโร)
 E-mail :buddhapradeep2002@yahoo.com

- ๕.๙ วัดพุทธจักรมงคลรัตนาราม
พระมหาบุญตา กิตติวณฺโณ
E-mail :Buddhajakramongkolrat@yahoo.co.th
- ๕.๑๐ วัดพุทธวิปัสสนา
พระครูวิเทศญาณวิมล (ประมวล ญาณจारी) (ลิมศิริวัฒน์)
E-mail : vipassana@iirt.net, pwatana@hotmail.com
- ๕.๑๑ วัดชาวพุทธ
พระครูสุนทรธรรมสาธิต (ถาวร ถาวรธมฺโม) (กันทะทรง)
E-mail : obm8033@hotmail.com
- ๕.๑๒ วัดสมเด็จพระมหาธีรราชมิ่งคลาจารย์
พระมหาสุชุม สุชุม (หาญประสพ)
E-mail : watsomdejsa@hotmail.com, watsomdejsa@yahoo.com
- ๕.๑๓ วัดพรหมจริยการาม
พระมหาวันดี กนตสีโล (วงษาเคน)
E-mail : watbck@yahoo.com
- ๕.๑๔ วัดพุทธธมฺโม
พระครูสังฆรักษ์นิคม วรธมฺโม (พูลศรี)
E-mail : nikom04@yahoo.com
- ๕.๑๕ วัดพุทธชินฮิลล)
พระครูใบฎีกาฐิติกร กลุยานธมฺโม
E-mail : watchino@sbcglobal.net, watchino@hotmail.com
- ๕.๑๖ วัดป่าธรรมชาติ (ธ)
พระภิกษุญาณวิเทศ (เหรียญ ธนลาโภ)
E-mail : watpa34@hotmail.com, rienwatpala@gmail.com
- ๕.๑๗ วัดเมตตาวนาราม (ธ)
พระภิกษุวิธานปริชา (พระเจฟฟี ฐานิสสร)
E-mail : -
- ๕.๑๘ วัดภูริทัตตวนาราม (ธ)
พระครูวิฑูรธรรมนิเทศ (สำรวย ตายโน)
E-mail : watpu_temple@yahoo.com

- ๕.๑๙ วัดสุทธาวาส
พระครูศรีวิเทศธรรมคุณ (หงส์รัตน์)
E-mail : wat_suddhavasa@yahoo.com
- ๕.๒๐ วัดพุทธศาสตร์กาญจนาราม
พระมหาพูน กิตติสาโร (จันสม)
E-mail : abmt125@yahoo.com
- ๕.๒๑ วัดพุทธปารมี
พระมหาเฉลิม เมตติโก (พลเวียงคำ)
E-mail : -
- ๕.๒๒ วัดธรรมสุจิตต์ (บ๊ิกแบร์)
พระมหาสมบัติ สุกกธมโม (วันชะเอม)
E-mail : sujiggo@yahoo.com
- ๕.๒๓ วัดพุทธปัญญา
พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ (คงจินดา)
E-mail : chanya001@yahoo.com
- ๕.๒๔ วัดพุทธเมตตาธรรม
พระสอนสวรรค์ อภิญญาโณ (คำใบ)
E-mail : psonekb@yahoo.com
- ๕.๒๕ วัดพุทธนิมิต (ธ)
พระครูปลัดอรรถจริยานุกิจ (สมาน ปสนนจิตโต)
E-mail : buddhanimit@hotmail.com
- ๕.๒๖ วัดพุทธคุณ
พระมหาบุญก้า ฐิตเวโท (ทันใจ)
E-mail : buddhakun@yahoo.com
- ๕.๒๗ วัดสคาเมนโตพุทธวนาราม (ธ)
พระเฉลิม สุธีโร (สวัสดี)
E-mail : Watsacbudhavanaranm@gmail.com
- ๕.๒๘ วัดพระพุทธรังษณีย์
พระครูวิเทศพุทธิคุณ (สมบุญ อธิภูธราโน) (ลักษณะอำพร)
E-mail : watstokton@gmail.com

- ๕.๒๙ วัดรัตนปัญญา
พระมหามานพ ปญญาวชิโร (สนธิรักษ์)
E-mail : ratanapanya@yahoo.com
- ๕.๓๐ วัดธรรมานุสรณ์
พระมหาแก่ง อนาลโย (จู่ไร)
E-mail : jurai95404@yahoo.com
- ๕.๓๑ วัดสันติ (ธ)
พระประติษฐ อภิชาโต
E-mail : Watsantiusa@gmail.com
- ๕.๓๒ วัดไชยมงคล
พระมหาเกษตร ปญญาทีโป (เจ้าอาวาส)
e-mail : Kasetchaikaew@yahoo.com
- ๕.๓๓ วัดพระธาตุบัวหลวงไทย
พระอธิการประเสริฐ อธิญาโณ (เจ้าอาวาส)
- ๕.๓๔ วัดมอญรามัญ
พระมหานุญเทิด ปญญาวชิโร
email: montemplela@yahoo.com
- ๕.๓๕ วัดมหาพุทธภูมิ
พระมหาสายบัว ปญญาวชิโร
- ๕.๓๖ วัดพุทธประทีป เมอร์เซด
พระมหานราธิป อธิจิตโต
email watthaimc@yahoo.com/pan-peek@hotmail.com
- ๕.๓๗ วัดพุทธธัมมธโร (ธ)
พระเริ่มชัย ชินวิโส
email : Watconcord@gmail.com
- ๕.๓๘ วัดชานพรานธัมมาราม (ธ)
พระประเสริฐ พันธุ์หงษ์
email watsanfran@yahoo.com,ppunhong@gmail.com

๖. รัฐโคโลราโด (Colorado : CO)

๖.๑ วัดพุทธวราราม

พระครูโพธิธรรมวิเทศ

E-mail : watbuddhawararam@hotmail.com

๖.๒ วัดสันติธรรม โคโลราโด สปริงส์

พระมหาสุวิทย์ สุจิณฺเณ

E-mail : treekoon@hotmail.com

รัฐคอนเนกติกัต CONNECTICUT :CT

๖.๓ ศูนย์ปฏิบัติธรรมเวสต์เรตติ้ง

พระดา สมมาคโต

email : dnil51@yahoo.com

๗. รัฐฟลอริดา (Florida : FL)

๗.๑ วัดมงคลรัตนาราม แทมปา

พระครูวิเทศสุตคุณ (ปรีชา) ธรรมจารี

E-mail : wattampa@yahoo.com, wattampa@hotmail.com

Website : WWW.wattampa.iirt.net

๗.๒ วัดพุทธรังษี ไมอามี

พระสิริธรรมวิเทศ (สุรเชษฐ์ บุญน้อม)

E-mail : -

๗.๓ วัดปัญญาวนาราม (ธ)

พระครูธรรมธรมหาสมหมาย (สมหมาย อชีโต)

E-mail : dhammathorn@hotmail.com

๗.๔ วัดฟลอริดาธรรมาราม (ธ)

พระวิจิตรธรรมภาณี (สุนันท์ ธนนโท)

E-mail : watfloridadhammaram@yahoo.com

๗.๕ วัดมงคลรัตนาราม (แห่งที่ ๓)

พระมหาฉันทน์มัส กิตติปาโล (แสนเหมือน)

E-mail : mongkoltemple@yahoo.com

- ๗.๖ วัดมหาธาตุเจติยาราม
พระครูวินัยธรทูลถวายเป็น วิชิรญาโณ (ถั่วประโคน)
E-mail : mraksk@hotmail.com
- ๗.๗ วัดพระธรรมกายพลอริต้า
พระชัชวาลย์ ปโมทิตโต
email: pamotito@msn.com
- ๗.๘ วัดพลอริตาพุทธาราม
พระมหาวัลลภ นุชชถาวโร
email : vallobhs@hotmail.com
- ๗.๙ สำนักสงฆ์โอ๊กิโอโซบิตาสนคุณ (ธ)
พระครูสังฆรักษ์ สรวินัญญ์ มากดี
email watnites_78654@hotmail.com

๘ รัฐจอร์เจีย (Georgia : GA)

- ๘.๑ วัดสันติธรรม (ธ)
พระมหาบุญมี ฐิตินังโก
E-mail : watsantidham@yahoo.com
- ๘.๒ วัดพุทธบูชา (ธ)
พระราชสิทธิโมลี (สมาน คุณากโร)
E-mail :3094@bellsouth.net
- ๘.๓ วัดพระธรรมกาย จอร์เจีย
พระวุฒิพงษ์ วุฑฒิวโร
E-mail :gmci_us@hotmail.com
- ๘.๔ วัดพระมหาชนก
พระมหาปัสัณห์ ปิยธมโม (มาลีหวล)
E-mail :watphramaha@hotmail.com

๙ รัฐฮาวาย (Hawaii : HI)

- ๙.๑ วัดพุทธจักรมงคลวราราม
พระปลัดสง่า กตปุญโญ (มีบุญ)
E-mail : watpearl@pixi.com

- ๙.๒ วัดธรรมวิหาร ฮาวาย
 พระมหาสุเทพ อากาศโร (จงแพร)
 E-mail : watthaihawaii@yahoo.com,wdhvihara@aol.com

๑๐. รัฐอิลลินอยส์ (Illinois : IL)

- ๑๐.๑ วัดฉั่มมาราม
 พระมหาพยอม กิตติโสภโณ (ทับทิมทอง)
 E-mail : s_paengsorn@hotmail.com
- ๑๐.๒ วัดพุทธธรรม
 พระวรศักดิ์ วรรณโม (ศิริลักษณ์)
 E-mail : surasakprat@yahoo.com
- ๑๐.๓ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ชิคาโก
 พระรัตน์ รตนโชโต (ทองกระจาย)
 E-mail : watphrasri@iirt.net
- ๑๐.๔ วัดป่าชิคาโก (ธ)
 พระครูวิเทศศาสนคุณ
 E-mail : watpachicago@gmail.com
- ๑๐.๕ วัดพระธรรมกาย ชิคาโก
 พระชีพ ตปสีโล (แช่ลิ้ม)
 E-mail : mcc_072@yahoo.com
- ๑๐.๖ สำนักสงฆ์ศีลสังวร (ธ)
 พระใบฎีกา บุญจันทร์ ทิพย์สุทธิ
 email dhammabucha@gmail.com

อินเดียนน่า INDIANA :IN

- ๑๐.๗ สำนักสงฆ์ วัดป่าอินเดียนน่า
 คณะกรรมการบริหารคณะสงฆ์ ๓สอ. (รักษาการ)

๑๑. รัฐแคนซัส (Kansas : KS)

- ๑๑.๑ วัดวิชิตาราม (ธ)
 พระอมรมณี (สุทิน ปณณาโร)
 E-mail : watwichitarams@yahoo.com

- ๑๑.๒ วัดแคนชัยสุนาราม (ธ)
พระครูปลัดบุญเลี้ยง ธรรมวโร
E-mail : watkansas.org
- ๑๑.๓ วัดพระวิเทศธรรมรังษี
พระมหาสงกรานต์ สิริธโร
E-mail: watsomdej2548@hotmail.com
- ๑๑.๔ แคนตักกี KN
ที่พักสงฆ์วัดโบว์ลิ่งกรีน
พระจรัส อภิชาโต

๑๒. รัฐหลุยเซียนา (Louisiana : LA)

- ๑๒.๑ วัดพุทธสามัคคีวนาราม (ธ)
พระครูสิทธิญาณมงคล (เล็ก สิทธิญาณ)
E-mail : buddhasamakeevanaram@yahoo.com
- ๑๒.๒ วัดวิมุตตยาราม
พระครูปลัดวุฒิชัย กิตติเมธี
e-mail : wimuttayaram@gmail.com

๑๓. รัฐแมสซาชูเซต (Massachusetts : MA)

- ๑๓.๑ วัดบอสตันพุทธาวาราม (ธ)
พระนิโรจน์ หมั่นบ่อแก
E-mail : watboston125@hotmail.com
- ๑๓.๒ วัดนวมินทรราชูทิศ
พระมหาไสว ชลิตปณฺโญ
E-mail : watnawamin@hotmail.com

๑๔. รัฐแมริแลนด์ (Maryland : MD)

- ๑๔.๑ วัดไทยวอชิงตัน ดี.ซี.
พระวิเทศธรรมรังษี
E-mail : watthai dc@iirt.net

๑๔.๒ วัดธรรมประทีป วอชิงตัน ดี.ซี. (ธ)
 พระครูโสภณธรรมวิเทศ (สุนทร วราสโม)
 E-mail : wattum@verizon.net

๑๕. รัฐมิชิแกน (Michigan : MI)

๑๕.๑ วัดพุทธวิหารนานาชาติมิดเวสต์
 พระมหาชื่น โชติญาโณ (เพ็งแจ่ม)
 E-mail : praram5@hotmail.com

๑๕.๒ วัดป่าธรรมศาลา (ธ)
 พระดักลาส เขมสนโต
 วัดพุทธของชาวต่างชาติ
 E-mail : dhammasala1@live.com

๑๕.๓ วัดปากน้ำมิชิแกน
 พระมหาพิมล ญาณวิมล

๑๖. รัฐมินเนโซตา MN

๑๖.๑ วัดพระธรรมกาย มินเนโซต้า
 พระมหาสงวน สุริยวิโส
 email : psuriya@hotmail.com/ mmc_072@yahoo.com

๑๖.๒ วัดไทยมินิโซต้า
 พระสุภาพ จันทวิโส
 email: watthaimn@hotmail.com

๑๖.๓ วัดสิริจันทราวาส (ธ)
 พระมหาถวิล วรคุโณ
 email, Watsirijundhawas@hotmail.com

๑๗. รัฐมิสซูรี (Missouri : MO)

๑๗.๑ วัดพระศรีรัตนาราม
 พระนิคม สีลนนโท ป.
 E-mail : wat_prasri@hotmail.com

๑๗.๒ วัดพุทธมณีรัตนาราม (ธ)
 พระครูวิจิตรศีลคุณ จิตสีโล
 email Wat_Buddhamanee@yahoo.com

๑๘. รัฐนอร์ทแคโรไลนา (North Carolina : NC)

๑๘.๑ วัดแคโรไลนาพุทธจักรวนาราม (ธ)
 พระวิสุทธิธรรมาภรณ์ (สมบัติ ปวีตโต)
 E-mail : watcarolina@yahoo.com

๑๘.๒ วัดมั่งมีศรีสุข
 พระมหาชินพัฒน์ จุกกเมธี (โคตวงศ์)
 E-mail : watthainc@hotmail.com,
 watmungmesrisuk@yahoo.com
 Website : WWW.mungmesrisuk.net

๑๘.๓ วัดอนันตชิน
 พระมหาสวาทดี ฐิริสสี
 email: watanantachin2009@gmail.com

๑๘.๔ วัดแสงธรรมวาราราม
 พระครูธรรมธรวิจารณ์ สุวณาโก

๑๘.๕ วัดพุทธราเลย์ ญาณสังวราราม (ธ)
 พระครูมหาพุทธเจติยาบาล
 email Watraleigh@hotmail.com

๑๘.๖ วัดโกสต์สโบโรวนาราม (ธ)
 พระครูสังฆรักษ์บุญธรรม บุญธรรม (ปัญญาสาโร)

๒๐. รัฐนิวเจอร์ซีย์ (New Jersey : NJ)

๒๐.๑ วัดพระธรรมกาย นิวเจอร์ซีย์
 พระฐาปกรณ สุฐาปโก
 E-mail : dimcnj@hotmail.com

๒๑. รัฐนิวเม็กซิโก (New Mexico : NM)

- ๒๑.๑ วัดพุทธมงคลนิมิตร นิวเม็กซิโก
พระครูโสภณศาสนวิเทศ (ทองสุข)
E-mail : watnimit@yahoo.com/somkidd@hotmail.com
- ๒๑.๒ วัดพุทธโสธรวิเทศ
พระครูวิมลศาสนวิเทศ (จันทวงศ์)
(สุนทร จันทวิโส)
E-mail : sonthorn02@yahoo.com

๒๒. รัฐเนวาดา (Navada : NV)

- ๒๒.๑ วัดพุทธภาวนา ลาสเวกัส
พระครูวิจิตรบุญสาร ปุณฺณสาโร (เรืองฤทธิ์)
E-mail : ruangrit-w@yahoo.com
- ๒๒.๒ วัดป่าพุทธยานันทาราม
พระมหาติเรก พุทธยานนโท (ศักดิ์สิทธิ์)
E-mail:watpalasvegas@hotmail.com
- ๒๒.๓ วัดเนวาดาธรรมาราม (ธ)
พระครูสังฆรักษ์จันทิ ญาณฐานโน
E-mail: watnevada@watnevada.com
- ๒๒.๔ วัดโพธิญาณ ลาสเวกัส
พระมหาไม้มย์ คุณากร (โพธิเทพา)
E-mail : bhodiyana@yahoo.com
- ๒๒.๕ วัดไทยลาสเวกัส
email : peesang2003@hotmail.com
- ๒๒.๖ วัดศรีเจริญธรรม
พระศรีไพโร กกุสลจิตโต
email : P4735 @hotmail.com

๒๓. รัฐนิวยอร์ก (New York : NY)

- ๒๓.๑ วัดวชิรธรรมปทีป
พระเทพกิตติโสภณ ประธาน
สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา
E-mail : vajiradham@hotmail.com
- ๒๓.๒ วัดพุทธไทยถาวราราม (ธ)
พระครูวินัยธรถวิล (ถวิล อุตตคุตโต)
E-mail : Pukhaonews@yahoo.com
- ๒๓.๓ วัดพุทธคุณาราม (ธ)
พระมหาบำเพ็ญ พุทธญาโณ
E-mail : -
- ๒๓.๔ วัดนิวยอร์กธัมมาราม (ธ)
พระเมธี ธีรปญโญ
E-mail : watnyd@yahoo.com, uokny@yahoo.com

๒๔. รัฐโอไฮโอ OH

- ๒๔.๑ วัดปากน้ำอเมริกา
พระครูวิสุทธิคุณ (สมัคร สมคโค) เจ้าอาวาส
E-mail : watohio@gmail.com
- ๒๔.๒ สำนักสงฆ์โอไฮโอธรรมาราม (ธ)
พระรักษพล สกุลวัฒนา
email: watohiocolumbus@gmail.com

๒๕. รัฐโอคลาโฮมา (Oklahoma : OK)

- ๒๕.๑ วัดสังฆรัตนาราม (ธ)
พระครูพุทธพากยประกาศ
E-mail : Sangharatanaram@yahoo.com
- ๒๕.๒ วัดชัยรัตนาราม
พระครูวิชัยบวรกิจ สุขุมมาโล (ปีกโคถ่านง)
E-mail : watchaibowon@hotmail.com

๒๖. รัฐโอเรกอน (Oregon : OR)

- ๒๖.๑ วัดพุทธโอเรกอน
พระปลัดสุบิน วชิรปญโญ (สิงห์ทอง)
E-mail : ssingthong@yahoo.com
- ๒๖.๒ วัดพระธรรมกาย ออเรกอน
พระนิรันดร์ สุวีโร
email : omc072@yahoo.com

๒๗. รัฐเพนซิลวาเนีย (Pennsylvania : PA)

- ๒๗.๑ วัดมงคลเทพมุนี
พระครูมงคลธรรมวิเทศ (น้อม กาญจนวีสี) (กาละสังข์)
E-mail : watphila@hotmail.com

๒๘. รัฐเซาธ์แคโรไลนา (South Carolina : SC)

- ๒๘.๑ วัดซัมเตอร์พุทธาราม (ธ)
พระครูคัมภีร์ปัญญาภรณ์ (ศรี ขนตยาโคโม)
E-mail : -
- ๒๘.๒ วัดรัตนวนาราม (ธ)
พระเรวัตร์ ธรรมธีโร (รก.เจ้าอาวาส)
E-mail : ratana@stc.i.net

๒๙. รัฐเทนเนสซี (Tennessee : TN)

- ๒๙.๑ วัดพุทธาราม (ธ)
พระครูวินัยธรสุวรรณ เตชปญโญ
(วัดของชาวลาว)
E-mail : -
- ๒๙.๒ วัดอัมพวัน อเมริกา
พระครูสมุห์ปรีดา สุขมงคลคุณ เจ้าอาวาส
- ๒๙.๓ วัดพุทธาราม เมมฟิส
พระมหาสมยศ จันทูปโม
email: Buddharamtemple@yahoo.com, somyot_dhd7@yahoo.com

๓๐. รัฐเท็กซัส (Texas : TX)

- ๓๐.๑ วัดพุทธาวาส ฮิวส์ตัน
 พระสุนทรพุทธวิเทศ (ประชัน ชุตินธโร)
 E-mail : wat@sbcglobal.net, prachanpm@hotmail.com
- ๓๐.๒ วัดพุทธนานาชาติ ออสติน
 พระอธิการแรม ขนติมโน
 E-mail : wataustin@yahoo.com
- ๓๐.๓ วัดสี่ท้าวธรรม
 พระครูสุตธรรมวิเทศ (วิญญู วิญญู)(ตันกลั่น)
 E-mail : winyu95@hotmail.com
- ๓๐.๔ วัดป่าสามัคคี
 พระจำเนียร จิรสโท (ไทยยิ้ม)
 E-mail : watpahsamarki@yahoo.com
- ๓๐.๕ วัดสังฆบุชา (ธ)
 พระถาวร ฐิตคุโณ (แก้วศิริ)
 E-mail : sanghabucha@yahoo.com
- ๓๐.๖ วัดธรรมบุชา (ธ)
 พระนิเทศศาสนคุณ (สมาน สิริปัญญา)
 E-mail : dhammbucha@gmail.com
- ๓๐.๗ วัดพุทธดัลลัส (ธ)
 พระราชสุวรรณเมธี (ทองปลิว มาสวโร)
 E-mail : phanomd@gmail.com
- ๓๐.๘ วัดพุทธรัตนาราม (ธ)
 พระเทพสารมณี (เฟ็ชร์ สารมโม)
 E-mail : watkeller1982@hotmail.com
- ๓๐.๙ วัดธรรมรัตนาราม (ธ)
 พระมหาวิวัฒนา ปุณฺณวโร
 E-mail : -
- ๓๐.๑๐ วัดพุทธมหามุนี
 พระครูสิริพุทธวิเทศ (สมบุญณ์ จิตตปัญญา) (รัตนวีรพงษ์)
 E-mail : watmahamuneetx@hotmail.com

- ๓๐.๑๑ วัดพระธรรมกายเท็กซัส
พระสมบุรณ์ ปุณฺญากโร
E-mail: meditationoftexas@gmail.com
- ๓๐.๑๒ วัดนิเทศศาสนคุณาราม (ธ.)
พระปลัด สุเมธต์ ฐานิโก
E-mail : watnites_78654@hotmail.com
- ๓๐.๑๓ วัดป่าศรีถาวร (ธ)
พระคณิต อธิปญฺโญ
E-mail : kanit20@hotmail.com
- ๓๐.๑๔ วัดป่าพุทธญาณ
พระครูปลัดภาค สิริปญฺโญ
email. Watpabuddhayan@gmail.com
- ๓๐.๑๕ วัดตรีเทพธรรมาราม
พระครูธรรมธรมุณี ภูมิจโร
email : watthrethepdhammaram@hotmail.com
- ๓๐.๑๖ วัดไทยแอลฟาไซ
พระครูวินัยธรไสว สิริภทฺโท
email : sawaisf@yahoo.com
- ๓๐.๑๗ วัดบุศย์ธรรมวนาราม
พระเกษม ปณฺฑิตโต
email : watbusaya@gmail.com

๓๑. รัฐยูทาห์ (Utah : UT)

- ๓๑.๑ วัดธรรมคุณาราม
พระมหาอิสริตน์ อิศรญาโณ (ฤทธิธรรม)
E-mail : suphachate@hotmail.com
- ๓๑.๒ วัดชัยมงคลญาณสังวราราม
พระมหาสุภัทร์ เมธีสุภทฺโท เจ้าอาวาส
e-mial : sukyai123@hotmail.com

๓๒. รัฐเวอร์จิเนีย (Virginia : VA)

- ๓๒.๑ วัดญาณรังษี (ธ)
พระครูวินัยธรอุดม
E-mail : udomusa@yahoo.com
- ๓๒.๒ วัดป่าสันติธรรม
พระมหาอุดม ปภังกร (บุตรศรีภูมิ)
E-mail : santidhamma_9@hotmail.com
- ๓๓.๓ วัดป่าเทศรังษี (ธ)
พระธรรมรักษ์ บุตสาทิพย์
E-mail : dhamma007@hotmail.com
- ๓๓.๔ วัดปานานาชาติ (ธ)
พระครูสังฆรักษ์ คำพอง ปญญาวุธ
E-mail : Watpananachart@yahoo.com
- ๓๓.๕ วัดพระธรรมกาย ดี.ซี.
พระครูวินัยธรหาญชัย อาสภกนฺโต
E-mail : mdc072@yahoo.com

๓๔. รัฐวอชิงตัน (Washington : WA)

- ๓๔.๑ วัดวอชิงตันพุทธวนาราม (ธ)
พระครูปลัดสุวัฒนสุตาจารย์
E-mail : rosehom@yahoo.com
- ๓๔.๒ วัดริชแลนด์พุทธวนาราม (ธ)
พระสมพร (สมพร ถิรส์วโร)
E-mail : watrichland 1998@yahoo.com
- ๓๔.๓ วัดอ้อมมยตาราม
พระครูสิทธิธรรมวิเทศ (ฤทธิ์ ถิรจิตฺโต) (เรื่องพุทธ)
E-mail : ritthi@yahoo.com
- ๓๔.๔ วัดพระธรรมกาย ซีแอตเติล
พระครูภาวนาวิเทศ (วิรัตน์ มณีกนฺโต)
E-mail : seattle072@yahoo.com

๓๔.๕ วัดพุทธางกูร (ธ)

พระรัศมี ชุตินธโร

E-mail : phraratsamee@yahoo.com,

๓๕. รัฐวิสคอนซิน (Wisconsin : WI)

๓๕.๑ วัดพุทธรักษา วิสคอนซิน (ธ)

พระครูวรพรตศีลขันธ (พล ชีรพล)

E-mail : pphommason@yahoo.com

๔.๑.๒ จำนวนพุทธศาสนิกชนไทยในสหรัฐอเมริกา

ชาวพุทธที่เป็นคนไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ยังไม่มีการสำรวจที่แน่นอนแต่ยังได้ เพื่อให้เห็นถึงการเพิ่มจำนวนของคนไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยขอเสนอ สถิติคนไทยในสหรัฐอเมริกา^๑ ดังนี้

ปี ๒๕๐๔-๒๕๑๓ มีประชากรไทยจำนวน ๕,๐๐๐ คนอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา

ปี ๒๕๑๔-๒๕๒๓ มีประชากรไทยจำนวน ๔๔,๐๐๐ คนอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา

ปี ๒๕๒๔-๒๕๓๓ มีประชากรไทยจำนวน ๖๔,๔๐๐ คนอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา

ปี ๒๕๓๖ มีประชากรเชื้อสายไทยจำนวน ๑๒๐,๐๐๐ คนอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา

ปี ๒๕๔๓ มีประชากรเชื้อสายไทยจำนวน ๑๕๐,๐๙๓ คนอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา

การเพิ่มขึ้นจำนวนของประชากรไทยที่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกานั้น มีสาเหตุประการสำคัญมาจากการที่ได้มีทหารอเมริกัน จี.ไอ. ไปร่วมรบในสงครามเวียดนาม (ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๑๘) เป็นผลให้ทหารอเมริกันได้เริ่มสัมผัสกับวัฒนธรรมไทย ปัจจุบัน มีประชากรไทยที่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกานับจำนวน ๒๑๐,๘๕๐ คน หรือเท่ากับ ๐.๐๕% ของประชากรสหรัฐอเมริกา ลอสแอนเจลิส มลรัฐแคลิฟอร์เนีย นับว่าเป็นเมืองที่มีจำนวนประชากรไทยที่อาศัยอยู่นอกประเทศมากที่สุด และประมาณ ๖๖% ของคนไทยในสหรัฐอเมริกานั้น อาศัยอยู่ในเมืองลอสแอนเจลิส อีกทั้งเมืองลอสแอนเจลิสยังเป็นแห่งแรกและแห่งเดียวที่มี "ไทยทาวน์" และในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ นั้น มีคนไทยอาศัยอยู่ในลอสแอนเจลิสถึงกว่า ๘๐,๐๐๐ คน บางครั้งจึงเรียกเมืองลอสแอนเจลิสว่า จังหวัดที่ ๗๗ ของประเทศไทย (ผ่านมาแล้ว ๑๐ ปี) ปัจจุบันคนไทยในประเทศสหรัฐอเมริกายังเพิ่มจำนวนมากขึ้น สืบเนื่องจากการสร้างวัดมากขึ้น

^๑ <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=455722> สืบค้นเมื่อ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๕

ภาพรวมของคนไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งชาวไทยเอเชียและประเทศอื่นๆ ที่กระจายกระจายตามรัฐต่าง ๆ เป็นจำนวนมากไม่ต่ำกว่า ๖๐๐,๐๐๐ คน^๑ ส่วนใหญ่เป็นชาวเอเชียที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะคนไทยที่อยู่กันหนาแน่นในบางเมือง เช่น ลอสแอนเจลิส ซานฟรานซิสโก ชิคาโก เป็นต้น ก็ได้ร่วมกันจัดตั้งวัดไทยขึ้นในชุมชนของตน เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นแหล่งที่ใช้พบปะสังสรรค์กันระหว่างชาวพุทธ วัดไทยในสหรัฐอเมริกาจึงมีกระจายอยู่ตามรัฐต่างๆ เป็นอันมาก ซึ่งมีบทบาทนอกเหนือจากศาสนกิจแล้ว ยังเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของไทยไปด้วย ได้แก่ การเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และภาคฤดูร้อนให้เด็ก ๆ ลูกหลานไทยที่เกิดเติบโตในสหรัฐอเมริกาได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ภาษาไทย ที่มีความสนใจในพระพุทธศาสนา เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยด้วย ปัจจุบันมีพระธรรมทูตอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวนมากกว่า ๕๐๐ รูป^๒

๔.๒ ข้อมูลการสัมภาษณ์ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสาร บทความ การบรรยายของพระสงฆ์ที่ให้ทัศนะเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ของพระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการเผยแผ่ในต่างประเทศ และทำการสัมภาษณ์พระธรรมทูตไทยในอเมริกาจำนวน ๑๐๐ รูป เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวล สรุปผล ซึ่งสามารถสรุปผลเป็นประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์พระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานและเคยปฏิบัติงานในประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน ๑๐๐ รูป ประกอบกับการรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารและรายงานผลการประชุมสัมมนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศทั่วโลก ณ วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. มลรัฐแมรี่แลนด์ สหรัฐอเมริกา วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ จัดโดย สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และวัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ทำให้ได้ข้อมูลเพียงพอที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลและจำแนกปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ดังนี้

^๑<http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%AB%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B2> สืบค้นเมื่อ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๕

^๒ การประชุมคณะกรรมการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศรุ่นที่ ๑๘ ณ ห้อง ๒๐๕ อาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๕)

๔.๒.๑ ปัญหา อุปสรรคและประเภทของปัญหา

๑. ปัญหาด้านนโยบายและแนวทางการสร้างวัด

- ๑) คณะสงฆ์ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างวัดและขยายวัดในต่างประเทศ
 - ๒) แนวคิดการสร้างวัดส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากความศรัทธาของชาวบ้าน
 - ๓) เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการสร้างวัดของคนไทยแตกต่างกัน
 - ๔) ความคาดหวังของชาวพุทธที่มีต่อพระสงฆ์มีอยู่สูง
 - ๕) ความต้องการสร้างวัดของประชาชนมีความแตกต่างกัน
 - ๖) แนวคิดการสร้างวัดของพระสงฆ์กับญาติโยมผู้ให้การสนับสนุนไม่ตรงกัน
 - ๗) ความขัดแย้งระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์ พระสงฆ์กับชาวบ้าน
 - ๘) พุทธศาสนิกชนศรัทธาและยึดติดในตัวบุคคลมากกว่าคณะสงฆ์ส่วนร่วม
 - ๙) พุทธศาสนิกชนไม่เข้าวัด ไม่เข้าใจพระสงฆ์
 - ๑๐) เป็นชาวพุทธเพียงในนาม ไม่สนใจศึกษาปฏิบัติ
 - ๑๑) เข้าวัดเพื่อโชคลาภ ประโยชน์ส่วนตนหรือหมกมุ่นในไสยศาสตร์
 - ๑๒) ขาดความรู้เข้าใจในพระพุทธศาสนา
 - ๑๓) ขาดการมีส่วนร่วม
 - ๑๔) มีการศึกษาดี แต่ไม่สามารถเป็นผู้นำชาวพุทธ
 - ๑๕) มีกระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม
 - ๑๖) มีอบายมุขแพร่หลาย
 - ๑๗) มีการหวังพึ่งไสยศาสตร์
 - ๑๘) รั่ววัฒนธรรมตะวันตกโดยขาดความรู้เท่าทัน
 - ๑๙) วิถีชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาไม่แพร่หลายในสังคมไทย
 - ๒๐) ขาดวินัยในการอยู่ร่วมกัน

๒. ปัญหาด้านความพร้อมของบุคลากรฝ่ายสงฆ์

- ๑) ขาดความรู้ความสามารถของพระธรรมทูตด้านภาษาอังกฤษและภาษาท้องถิ่น
- ๒) ขาดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน
- ๓) ขาดความมุ่งมั่นและความเสียสละของพระธรรมทูต

- ๔) ขาดความเป็นเอกภาพ ความสามัคคีของคณะสงฆ์ภายในวัด
- ๕) ขาดความรู้ด้านธรรมะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน (ภาษาไม่ดี กัมมัฏฐานต้อง

เก่ง)

- ๖) ขาดความกล้าหาญและทักษะในการการเผยแผ่ธรรมะไม่เพียงพอ
- ๗) การเป็นพระธรรมทูตมีเป้าหมายเพื่อลาสิกขา มิใช่การดำรงพระศาสนา
- ๘) ฝึกอบรมบุคลากรและวางแผน บริหารทรัพยากรสงฆ์ให้ดี
- ๙) ศึกษาพระธรรมไม่ลึกซึ้งและไม่ต่อเนื่อง
- ๑๐) ไม่ประพฤติตามบทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูต
- ๑๑) มีการสร้างนี้ไว้มากทำให้ไม่มีพระสงฆ์ไปอยู่
- ๑๒) พระธรรมทูตส่วนหนึ่งไปเรียนจึงทำให้ผลการปฏิบัติงานพระธรรมทูตน้อย
- ๑๓) ไม่มีกระบวนการสร้างและสืบต่อศาสนทายาทที่เป็นระบบ
- ๑๔) พระธรรมทูตใหม่ยังไม่กล้าพูดกับชาวต่างประเทศ

๓. ปัญหาด้านงบประมาณและการสนับสนุน

- ๑) ขาดปัจจัย (เงินทุน) ในการสร้างและพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง
 - ๒) ไม่มีแผนพัฒนาหรือระดมทุนในการสร้างวัดหรือขยายวัดอย่างเป็นระบบ
- ๓) ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์กรสงฆ์และหน่วยงานของรัฐ
 - ๔) ขาดการสร้างเครือข่ายของผู้มาร่วมกิจกรรมภายในวัด
- ๕) วัดเป็นหนี้ทำให้เกิดผลกระทบต่อพระธรรมทูตและกิจกรรมทางศาสนา
 - ๖) วัดในสหรัฐอเมริกามีรายได้จากการบริจาคไม่เพียงพอ
 - ๗) ขาดการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการบริหารวัดจากหน่วยงานภาครัฐ

๔. ปัญหาด้านกฎหมาย สังคม และชุมชนในท้องถิ่น

- ๑) พระธรรมทูตไม่รู้กฎหมายขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและจารีตของคนในท้องถิ่น
 - ๒) วัดถูกฟ้องร้องไม่มีทนายแก้ต่างให้
 - ๓) วันอาทิตย์เป็นวันพักผ่อนแต่วัดจัดกิจกรรมทำให้รบกวนชุมชน
 - ๔) กฎหมายในประเทศนั้นๆ ไม่เอื้อต่อการบริหาร
 - ๕) ชุมชนขาดโอกาสในการสร้างวัดเพราะกฎระเบียบของสมาชิกสงฆ์
 - ๖) คณะกรรมการ ประจำวัดไม่มีที่มาที่ชัดเจน
 - ๗) เจ้าอาวาสไม่มีสิทธิ์ขาดในการบริหารกิจการภายในวัด
 - ๘) ไม่มีนักกฎหมายประจำวัด
 - ๙) เจ้าอาวาสและคณะกรรมการประจำวัดขาดเอกภาพ

๕. ปัญหา ด้านความขัดแย้ง

- ๑) พระธรรมทูตมีความขัดแย้งกันเอง ไม่เป็นเอกภาพ
- ๒) ความขัดแย้งระหว่างพระสงฆ์ กับชาวบ้าน
- ๓) ความขัดแย้งเรื่องการจัดกิจกรรมทางศาสนาและชมรมชาวพุทธ
- ๔) เจ้าอาวาสและคณะกรรมการประจำวัดขาดเอกภาพ

๖. ปัญหาด้านสถานะขององค์กรคณะสงฆ์ไทยในต่างประเทศ

- ๑) การยอมรับสถานะและโครงสร้างขององค์กร
- ๒) ความเข้มแข็งในการบริหารงานขององค์กร
- ๓) สถานะขององค์กรไม่เป็นที่ยอมรับตามกฎหมายคณะสงฆ์ในประเทศไทย
- ๔) อำนาจในการดูแลองค์กรไม่อยู่ภายใต้การบริหารงานของมหาเถรสมาคม
- ๕) โครงสร้างปัจจุบันไม่มีความทันสมัยในการบริหารงานขององค์กร
- ๖) ควรมีการจัดคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ให้เหมาะกับงานบริหาร
- ๗) แยกคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ช่วยในการบริหารองค์กร
- ๘) ควรเพิ่มกรรมการในการบริหารองค์กร เช่น เพิ่มรองประธานฯ เป็น ๓ เป็นต้น
- ๙) ควรปรับปรุงการออกคำประกาศ เป็นระเบียบ หรือข้อบังคับ

กล่าวโดยสรุป ปัญหา อุปสรรค ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีดังนี้ คือ

๑. ปัญหาด้านการสื่อสาร

- ๑) เรื่องภาษาอังกฤษเป็นปัญหาสำหรับพระธรรมทูต ที่ยังไม่มีความรู้มาก่อน
- ๒) การพูดภาษาอังกฤษเป็นอุปสรรคอย่างมากในการเผยแผ่ให้แก่ชาวต่างชาติ
- ๓) ภาษา เวลา และอุปกรณ์ ไม่ค่อยพร้อม
- ๔) พระธรรมทูตขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องภาษาหรือหลักธรรมไม่ดีพอ
- ๕) เรื่องภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน
- ๖) ภาวะเศรษฐกิจทำให้สาธุชนมีเวลาจำกัดในการมาวัด
- ๗) สถานที่ของวัดมีข้อจำกัดในการรองรับคนจำนวนมาก
- ๘) พื้นฐานความรู้วัฒนธรรมชาวพุทธของชาวต่างประเทศมีน้อย
- ๙) ปัญหาและอุปสรรคก็คือเรื่องภาษาเพราะการมาอยู่ในอเมริกาจำเป็นต้องศึกษา

และค้นคว้าในการเล่าเรียน แต่ถึงแม้ได้เรียน การเรียนก็ไม่ต่อเนื่องบางครั้งขัดข้องเรื่องการใช้ภาษา, เทคนิค, สื่อ มีความรู้พุทธศาสนาดีแต่ขาดจิตวิทยาบางคนมาวัดครั้งแรกชอบ แต่พอมารู้ที่ สอง สาม เริ่มจืด

๑๐) ปัญหาด้านการเข้าถึง อธิบายให้คนอเมริกันในท้องถิ่นเข้าใจในพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยยากต้องใช้เวลา การใช้ภาษาการออกเสียง การเข้าร่วมกิจกรรมกับการเข้าร่วม กิจกรรมกับท้องถิ่นมีน้อย

๒. ปัญหาทางการศึกษา/การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

- ๑) สถานที่ไม่เพียงพอต่อการจัดห้องเรียน งบประมาณมีจำกัด
- ๒) ขาดการสนับสนุนและความเห็นชอบจากผู้บริหารวัด
- ๓) ขาดสถานที่เหมาะสมเพื่อให้เยาวชนเข้ามาศึกษา
- ๔) การศึกษาต่อเนื่องเป็นไปได้น้อย
- ๕) การขยายศูนย์การศึกษามีข้อจำกัด จะทำได้เฉพาะในวัดเท่านั้น
- ๖) เด็กที่เกิดที่นี่ยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาพุทธศาสนา
- ๗) ศึกษาข่าวสารบ้านเมืองของท้องถิ่นที่คนทำงานเผยแผ่
- ๘) ควรสอนพระพุทธศาสนาที่เป็นแก่นแท้ให้มาก ไม่ควรเน้นที่พิธีกรรมมากเกินไป
- ๙) พระที่อยู่ในอเมริกาส่วนมากไม่มีโอกาสเรียนภาษาอังกฤษนอกวัด ต้องปฏิบัติกิจ

ในวัด

- ๑๐) ควรมีการศึกษาอบรมมากกว่านี้ก่อนส่งไปเผยแผ่ในต่างประเทศ
- ๑๑) อยากให้ทุกวัดมีส่วนร่วมตลอด
- ๑๒) มีการทำบุญประจำทุกอาทิตย์
- ๑๓) มีการเทศน์หรือสัมมนาหม่อนก่อนฉันหรือหลังฉัน
- ๑๔) มีการสวดมนต์ร่วมกันก่อนฉันเช้า-เพล
- ๑๕) เทศน์ตามวาระโอกาสอำนวยหรือเทศกาลต่างๆ
- ๑๖) พระธรรมทูตขัดแย้งกันเอง ขาดความสามัคคีในหมู่คณะ
- ๑๗) พระธรรมทูตทุกรูปทุกรุ่นมีความพร้อมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่
- ๑๘) คิดได้แต่ทำไม่ได้ เพราะขาดสิทธิในการจัดการ
- ๑๙) ด้านการศึกษาวัดใหญ่ๆ มีโอกาสให้การศึกษาเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวัน

อาทิตย์สอนภาษาไทยให้เด็กๆ ส่วนด้านการศึกษาภาษาอังกฤษเพิ่มเติม พระธรรมทูตยังมีโอกาสน้อย ที่จะเรียนต่อสูงๆ ในมหาวิทยาลัยของ

- ๒๐) เรียนภาษาอังกฤษเกือบทุกวัน

๓. ปัญหาด้านสังคมสงเคราะห์

มีปัญหาอุปสรรค และมีการปฏิบัติเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

๑) การสังคมสงเคราะห์มีมากแก่คนไทย ด้านการช่วยเหลือทางด้านที่พึ่งทางจิตใจ การแนะนำในการดำเนินชีวิต ปัญหาการสังคมสงเคราะห์ แก่คนในท้องถิ่นยังมีไม่มากนัก เช่น เราไม่คิดจะเปิดโรงเรียนแก่เด็ก ๆ ในชุมชนที่เป็นคนท้องถิ่น ปัญหาเรื่องทุน, กฎหมาย, ภาษา

๒) ไม่ค่อยมีปัญหาสามารถช่วยเหลือได้ทุกเวลา

๓) มีปัญหาเนื่องจากอคติของผู้ที่ไม่มีความประสงค์ด้านการสงเคราะห์แก่ประชาชน จึงทำพระธรรมทูตต้องมีหัวข้อจำกัดในด้านความสามารถให้การสงเคราะห์

๔) ด้านสังคมสงเคราะห์กับชุมชนรอบวัดทั้งหน่วยราชการและคนรอบวัด ไม่มีปัญหา เนื่องจากมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยทางวัดได้เข้าไปสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนและส่วนราชการอย่างสม่ำเสมอทั้งโดยการบริจาคสิ่งของและปัจจัย

๕) สอนให้คนท้องถิ่นใส่บาติพระเป็นการปูพื้นฐานจิตใจให้จักการให้

๖) การสังคมสงเคราะห์ในสหรัฐอเมริกาไม่จำเป็นต้องสงเคราะห์มาก ส่วนมากก็บริการในการด้านวิชาการและการสอนศิลปวัฒนธรรมไทยฟรี

๗) ให้ความอนุเคราะห์ด้วยธรรมแก่ผู้มีปัญหา เช่น ปัญหาครอบครัว ,สำนักงาน ที่ทำงาน

๘) เป้าหมายที่คนไทยในอเมริกาเพื่อขยายไปสู่คนต่างชาติ

๙) ให้ที่พักแก่ญาติโยมคนไทยที่ไม่มีที่อยู่ช่วงไปทำงานใหม่

๑๐) จัดพิธีบำรุงขวัญกำลังใจในรูปแบบกิจกรรมต่างๆ เช่น วันเกิด ,วันสงกรานต์ เป็นต้น

๑๑) ยังขาดภาวะผู้นำในด้านนี้

๑๒) ยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจน

๑๓) ต้องมีการกระตุ้นในเรื่องนี้

๑๔) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรเพิ่มงานสังคมสงเคราะห์แก่ญาติโยม

๑๕) พระธรรมทูตได้ให้การช่วยเหลือคนไทยเกี่ยวกับที่พักและการดำเนินการเรื่องวีซ่า

๑๖) การเข้าถึงประชาชนที่อาศัยในท้องถิ่นหรือพื้นที่นั้นให้มากขึ้น

๑๗) จุดเด่นพระพุทธศาสนา,และความเป็นพระทำให้ดูน่าสนใจ

๑๘) พระธรรมทูตขาดความเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมรวมถึงเทคนิควิธีการถ่ายทอดฯ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระธรรมทูต พบว่า ปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น สิ่งที่เป็นปัญหาเร่งด่วนและมีผลกระทบต่อปัญหาอื่นๆ ตามมาก็คือปัญหา ด้านบุคคลกร พระธรรมทูต ยังไม่เข้าใจภาษา และวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแผ่ดีพอทำให้การสื่อสารกับคนในประเทศนั้นได้ไม่ดีพอ และด้านองค์กรสงฆ์ที่มีส่วนในการดูแลพระธรรมทูตยังไม่เข้มแข็งพอจึงให้การสนับสนุนและดูแลได้ไม่ทั่วถึง แม้ปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยตรงแต่ก็ยังไม่ครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง เช่นศูนย์ควบคุมดูแลพระไปต่างประเทศก็ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำหน้าที่อีกอย่าง อบรมพระธรรมทูตแล้ว ส่วนการคัดเลือกว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง เมื่อผ่านเกณฑ์พิจารณาแล้วก็ต้องผ่านขั้นตอนในการขอหนังสือเดินทาง ขอวีซ่าเข้าประเทศ บางประเทศยากมากและให้เวลาในการพำนักในประเทศนั้นๆ น้อยทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๒.๒ แนวทางการแก้ไขปัญหา

๑. การบริหารงาน ใช้หลักความสามัคคี ทำอะไรพร้อมเพียงกันทำ เช่น ทำวัตรเช้า-เย็น ฯ
๒. การมอบหมายงานยึดหลัก put the right man on the right job
๓. ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด ไม่ควรขึ้นกับเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว
๔. ผู้นำควรนั่งอยู่ในใจคน พุดคุยกับพระลูกวัดและบุคคลอื่นด้วยความรัก ความสามัคคี
๕. ควรสร้างศาสนทายาทหรือผู้สืบทอดตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปต่อไป
๖. ควรนำศาสนพิธีนำธรรมะ (นำศาสนา)
๗. ควรศึกษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างชนชาติ
๘. ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการติดต่อสื่อสารกับบุคลากรในวัดเพื่อความสะดวก
๙. จัดกิจกรรมทางศาสนาชักชวนญาติโยมเข้าวัดและร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
๑๐. จัดโครงการบำเพ็ญประโยชน์ เช่น โครงการมารยาทไทย สอนเด็กๆ ในชุมชน
๑๑. ปลุกจิตสำนึกความเป็นไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย
๑๒. การออกรับบิณฑบาตเป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดี
๑๓. ควรมีการชี้แจงและปลุกศรัทธาในพระรัตนตรัยมากกว่าพระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง
๑๔. ควรมีการฝึกปฏิบัติวิปัสสนาเพื่อให้รู้จักตัวเอง และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

๑๕. วิธีการเผยแผ่...ธรรมสู่บ้าน... จัดทำวารสาร..คู่มือชาวพุทธ..
๑๖. หลักธรรมสำหรับชาวพุทธแต่ละกลุ่มอายุ
๑๗. มีระบบและวิธีการดูแล ศาสนสมบัติ การ บริหารวัดด้วยกลยุทธ์และเทคนิคที่เหมาะสม
๑๘. จัดระเบียบวัดให้เป็นแหล่งสัจปายะ มีความเป็นรมณีสถาน ประโยชน์สูง ประหยัดสุด
๑๙. การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่าย
๒๐. ความอ่อนน้อมถ่อมตน
๒๑. การบริหารทรัพยากรบุคคลและวัสดุได้เกิดประโยชน์สูงสุดประหยัดสุด
๒๒. ความโปร่งใสในการก่อสร้างหรือขยายวัดในประเทศสหรัฐอเมริกา
๒๓. มีระบบการบริหารจัดการวัดอย่างเป็นระบบ
๒๔. สร้างผู้นำ (เจ้าอาวาส) ที่เป็นสัมมาทิฐิจะทำให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง
๒๕. สร้างศาสนบุคคล ด้วยการจัดบรรพชาสามเณร นำเด็กรุ่นใหม่เข้าวัด
๒๖. มีกระบวนการขัดเกลาทางสังคมสงฆ์ที่มีระบบและขั้นตอนที่สามารถเห็นผลเป็นรูปธรรม
๒๗. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรเป็นการเผยแผ่แบบ one stop service
๒๘. ประกอบศาสนพิธีเพื่อเป็นกำลังใจและสร้างความมั่งคั่งขึ้นในใจของบุคคลกรกร
๒๙. ช่วยกันรักษาศาสนสมบัติของวัดและของส่วนร่วม (ให้ทุกคนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของวัด)
๓๐. ใช้หลัก อปรีหานิยธรรม หมั่นขยันประชุมกันทุกสัปดาห์
๓๑. มอบงานให้ทุกคนมีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่
๓๒. การศึกษาคูงานหรือเยี่ยมหน่วยงานอื่นๆ ใกล้เคียง (สร้างสัมพันธภาพ)
๓๓. กฎหมาย สังคม ชุมชน พระธรรมทูตต้องเรียนรู้
๓๔. สร้างวัดเน้นการศึกษา..พัฒนาคุณธรรม..นำเศรษฐกิจพอเพียง หลีกเลี้ยงอบายมุข
๓๕. มีเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นในแนวเดียวกัน
๓๖. มีบริเวณจัดสวัสดิการ ให้คำปรึกษาชีวิตและสังคมแก่โยม
๓๗. รับฟังและรับรู้ปัญหาของบุคคลทุกคนที่อยู่ในชุมชนและนอกชุมชน

๓๘. ผู้นำต้องเพิ่มวิสัยทัศน์ มองไกล ใฝ่สู่อุทิศในการบริหารวัด
๓๙. เผยแพร่หนังสือธรรมะให้หลากหลาย
๔๐. ให้การศึกษาแก่บุคลากร (พัฒนาทรัพยากรสงฆ์ด้วยการศึกษา)
๔๑. การนุ่งห่มจีวรและเสื่อผ้า พระธรรมทูตต้องชี้แจงถึงความจำเป็น
๔๒. เรื่องที่อยู่อาศัย(ใช้บ้านทำเป็นวัด) ต้องอธิบาย
๔๓. ควรเน้นการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมมากกว่าพูดอย่างเดียว
๔๔. จัดทำแผนกิจกรรมการทำบุญในโอกาสต่างๆ อย่างเป็นระบบ (ปฏิทิน)
๔๕. หาเครื่องมือการสื่อสาร หรืออุปกรณ์ช่วยในการเผยแผ่ธรรมที่มีประสิทธิภาพ
๔๖. ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีทุกระดับ
๔๗. ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน
๔๘. มีการสำรวจและเก็บสถิติของผู้มาทำบุญหรือมาร่วมกิจกรรมภายในวัด
๔๙. พระธรรมทูตต้องศึกษาระเบียบกฎหมาย ขนบประเพณี และนโยบายสงฆ์
๕๐. การเงินของวัดต้องโปร่งใสตรวจสอบได้
๕๑. ยึดหลักอภิธานิยธรรมหมั่นประชุมปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหา
๕๒. จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมพระธรรมทูตเน้นความชำนาญเฉพาะทาง
๕๓. อบรมบุคลากร ส่งเสริมหรือให้โอกาสการศึกษา
๕๔. ให้มีองค์กรรับผิดชอบดูแล และให้นโยบาย และติดตามผลการปฏิบัติงานพระ
ธรรมทูต
๕๕. องค์กรและหน่วยงาน ของวัดนั้นๆ ต้องดูแลรับผิดชอบ
๕๖. จัดกิจกรรมบริการวิชาการอยู่เป็นประจำ (ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย)
๕๗. เจ้าอาวาสหรือสมัชชาควรมีนโยบายหรือมาตรการเกี่ยวกับอาสาสมัครช่วยงานวัด
๕๘. ต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตแต่ละวัดในรอบ ๖ เดือน
หรือ ๑ ปี
๕๙. ส่งบุคลากรไปเรียนภาษาอังกฤษหรือภาษาท้องถิ่นเพิ่มเติม
๖๐. ฝึกอบรมด้านการเทศน์หรือการบรรยายธรรมให้ชำนาญและเชี่ยวชาญ
๖๑. กำหนดเป้าหมายและนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศให้
ชัดเจน

๖๒. จัดตั้งองค์กรที่ให้การสนับสนุนภารกิจที่ชัดเจนทั้งองค์กรสงฆ์และรัฐบาท, เอกชน
๖๓. มีระบบการติดตามผลการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตแต่ละระดับที่ชัดเจน
๖๔. ทำการสำรวจผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต
๖๕. มหาวิทยาลัยสงฆ์หรือองค์กรดูแล ควรมีเจ้าหน้าที่ประสานงานพระธรรมทูตอย่างใกล้ชิด
๖๖. ให้มีหน่วยงานที่เชื่อมระหว่างการศึกษา อบรม และส่งพระธรรมทูตไปต่างประเทศ
๖๗. จัดตั้งคณะบุคคลหรือบุคคลทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาพระธรรมทูต
๖๘. คุณสมบัติของพระธรรมทูต : ยังขาดวิชาและจรณะ ขาดภูมิธรรมภูมิปัญญา
๖๙. ขาดความรู้เฉพาะด้าน เช่น ด้านภาษา การบริหารจัดการ หรือมีความรู้ในศาสตร์อื่นๆ
๗๐. ไม่ลึกซึ้งในหลักธรรมและหลักการทางพระพุทธศาสนา
๗๑. มีความประพฤติพระวินัยย่อหย่อนและเสื่อมลง
๗๒. แสวงหาความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
๗๓. พยายามสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับตนเองแล้วขยายไปสู่ประชาชน
๗๔. เป้าหมายของการเผยแผ่ให้มุ่งไปที่เด็ก เยาวชน คนหนุ่มสาว และวัยทำงานมากขึ้น
๗๕. ต้องสร้างทีมในการทำงานและทำงานด้วยความชอบอย่างต่อเนื่อง
๗๖. พระธรรมทูตต้องมีความรู้ทั้งศาสตร์และศิลป์ รู้ในสรรพวิชา
๗๗. มีทักษะในการประยุกต์ธรรมเข้ากับสถานการณ์
๗๘. มีคุณลักษณะของพระธรรมทูตที่พึงประสงค์
๗๙. มีข้อวัตรปฏิบัติอันเคร่งครัด และดำเนินวิถีแห่งพุทธะอย่างแท้จริง
๘๐. รู้เขารู้เราทอดสะพานทั่วทิศ ผู้กมิตร์ทั่วหล้า สามารถนำพุทธธรรมเข้าไปช่วยผู้คนที่
- ได้
๘๑. ให้ความสนใจปลูกฝัง รัก ห่วงแทนพระพุทธศาสนาแก่เด็กและเยาวชน
๘๒. เน้นการเผยแผ่ศาสนธรรม เพื่อความยั่งยืนมั่นคงของวัด
๘๓. ควรสร้างเครือข่ายในคณะพระธรรมทูตด้วยกัน

๘๔. มีเป้าหมายเมตตามุทสะรณะเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก
๘๕. พระธรรมทูตสายต่างประเทศเป็นสินค้าที่ควรเลือกสรรก่อนส่งออก
๘๖. มีความรู้ แต่ขาดวินัย ก็ไร้ความหมาย ถ้ามีวินัย แต่ขาดความรู้ก็มีติดบอด
๘๗. ไม่มีงานอะไรในวัดที่พระธรรมทูตทำไม่ได้พระธรรมทูตจึงควรมีความรู้ใน
สรรพวิชา
๘๘. ต้องมีความรู้คู่คุณธรรม
๘๙. พระธรรมทูตต้องมีใจเต็มร้อย รักงาน ตั้งใจสนองงานพระศาสนาน้อมเป็นพุทธ
บูชา
๙๐. พระธรรมทูตควรสนใจใฝ่ศึกษาหาความรู้ อ่านให้มาก รู้เขารู้เรา ฉลาดในการใช้
คน
๙๑. งานใดควรใช้ฝรั่ง งานใดควรใช้คนไทย ก็ควรมอบหมายงานให้
๙๒. พระธรรมทูตต้องจดจำปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ศึกษาเข้าใจในพระไตรปิฎก
๙๓. ธรรมทูตต้องเป็นเมล็ดพันธุ์แห่งพุทธะ สร้างด้วยอุดมคติ มีคุณภาพ มีคุณธรรม
๙๔. พระธรรมทูตปัจจุบันสร้างแบบติดตาทาบกึ่ง จึงต้องปลุกอุดมการณ์
๙๕. โลกวัตถุเจริญ จิตใจผู้คนตกต่ำลง ชีวิตเพิ่มทุกข์มากยิ่งขึ้น
๙๖. พระสงฆ์จะย่อหย่อนในพระธรรมวินัยพุทธเถรวาทอาจกลายเป็นพุทธมหายาน
๙๗. จึงขอเสนอรูปแบบธรรมทูตที่เหมาะสม คือ รูปแบบวัดหนองป่าพง สายหลวงพ่อ
ชา
๙๘. ต้องการรู้สภาพปัญหาแท้จริงของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
๙๙. เพื่อนำข้อเท็จจริงไปปรับแผนพัฒนางาน และหลักสูตรพระธรรมทูต
๑๐๐. เสนอรูปแบบตัวอย่าง พระธรรมทูตมหายานใต้หวัน
๑๐๑. อยากจะเห็นหนังสือธรรมะของพระนักปราชญ์ของฝ่ายเถรวาทขึ้นหิ้งจำหน่าย
บ้าง
๑๐๒. พระธรรมทูตได้ร่วมกับนักภาษาแปลธรรมะ จัดพิมพ์เผยแพร่
๑๐๓. เป็นโอกาสทองของพระธรรมทูตในการเยียวยาชีวิตจิตใจของให้เพื่อนผู้ร่วมโลก
๑๐๔. ได้รับความสงบรมเอ็น คลายทุกข์จากสมาธิภาวนา และคำสั่งสอนทาง
พระพุทธศาสนา

กล่าวโดยสรุป แนวทางการแก้ไขปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหาร การจัดการ และการปกครองสำหรับผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ จัดตั้งสถาบันหรือวิทยาลัยการพระธรรมทูต เพื่อพัฒนาบุคลากรด้านงานเผยแผ่พระศาสนาต่างประเทศ (อาจรวมในประเทศด้วยก็ได้) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารกิจการพระธรรมทูต ซึ่งคณะกรรมการฯ ชุดนี้ควรได้รับมอบอำนาจค่อนข้างเด็ดขาดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ในที่นี่ได้แก่มหาเถรสมาคม) ให้สามารถเข้าไปดูแลเรื่องการคัดเลือก จัดส่งพระธรรมทูตฯ ไปประจำหรือทำงานในต่างประเทศ การดูแลเรื่องสวัสดิการ การเจ็บไข้ได้ป่วย การเดินทางไปเผยแผ่ การอยู่ปฏิบัติงานในที่นั้นๆ การพิจารณาให้ความดีความชอบ และมาตรการลงโทษกันบ้าง พร้อมกันนี้ ก็ควรมีกองทุนพระธรรมทูตฯ มีบุคลากร และงบประมาณรับสนองงานด้านนี้อย่างเพียงพอ **ตั้งกองทุนหรือกองทุน หรือ มูลนิธิเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดนนั้น ถ้าจะปรับระบบกันจริงๆ คงเว้นเรื่องของปัจจัยสนับสนุน คือ มูลนิธิ หรือกองทุนไม่ได้เลย ไม่ว่าจะด้านการบริหาร จัดการ ปกครอง เผยแผ่ การสังคมสงเคราะห์ การศึกษาพัฒนาบุคลากร หรือ แม้แต่การเผยแผ่ผ่านสื่อต่างๆ ฯลฯ การขยับตัวแต่ละครั้งล้วนแต่ต้องใช้เงินทั้งนั้น ไม่มากก็น้อย ถ้าไม่มีเงินก็เลิกพูดกันเลยทีเดียว **สร้างเครือข่ายการเผยแผ่ และการติดตามประเมินผล** กิจการพระธรรมทูตของพระสงฆ์ไทยสายต่างประเทศจะสัมฤทธิ์ผลอย่างที่เราเรามุ่งหวังหรือไม่นั้น น่าจะขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ๆ คือ ความลึกซึ้งทางจิตและวิญญาณ และมีฉันทะเอาจริงเอาจังในงานการเผยแผ่และมีความจริงจังในการสนับสนุน และการบริหารจัดการชัดเจนยิ่งขึ้น

๔.๓ ทิศนคติต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอเมริกา

เพื่อให้เห็นภาพรวมของความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของพระธรรมทูตไทยในอเมริกา ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต โดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลส่วนตัวของพระสงฆ์ไทยที่จำพรรษาในสหรัฐอเมริกา จำแนกตาม อายุ , พรรษา , เคยเป็นพระธรรมทูต /นักเผยแผ่ในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่ , ระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูต /นักเผยแผ่ในประเทศสหรัฐอเมริกามาเป็นเวลานานกี่ปี , ระดับการศึกษาปริญญาตรี , เปรียญธรรมกี่ประโยค , ระดับการศึกษาสายสามัญ, ปัจจุบันมีสัญชาติใด มีรายละเอียด ดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑

จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
- ๒๘-๓๖	๔๐	๖๓.๕
- ๓๗-๔๕	๑๔	๒๒.๒
- ๔๖-๕๔	๔	๖.๓
- ๕๕-๖๓	๕	๗.๙
พรรษา		
- ๑-๑๑	๒๖	๔๑.๓
- ๑๒-๒๓	๓๐	๔๗.๖
- ๒๔-๓๕	๔	๖.๓
- ๓๖-๔๗	๓	๔.๘
ก่อนมาเป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาท่านเคย เป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่		
- เคย	๖	๙.๕
- ไม่เคย	๕๗	๙๐.๕
ท่านมาเป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเวลา กี่ปี		
- ๐.๙-๕.๒	๔๘	๗๖.๒
- ๕.๓-๙.๖	๑๐	๑๕.๙
- ๙.๗-๑๔.๐	๓	๔.๘
- ๑๔.๑-๑๘.๔	๒	๓.๒
ระดับการศึกษาปริญญาตรี นักรธรรมชั้น		
- โท	๘	๑๒.๗
- เอก	๕๕	๘๗.๓
ระดับการศึกษาปริญญาตรี เปรียญธรรม		
- ๑-๓ ประโยค	๒๘	๔๔.๔
- ๔-๖ ประโยค	๓๒	๕๐.๘
- ๗-๙ ประโยค	๓	๔.๘

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษาสายสามัญ		
- ต่ำกว่าปริญญาตรี	๘	๑๒.๗
- ปริญญาตรี	๓๘	๖๐.๓
- สูงกว่าปริญญาตรี	๑๗	๒๗.๐
ปัจจุบันท่านถือสัญชาติ		
- ไทย	๕๒	๘๒.๕๔
- สหรัฐอเมริกา	๓	๔.๗๖
- ทั้งไทยและสหรัฐอเมริกา	๔	๖.๓๕
- อื่น	๔	๖.๓๕

จากตารางที่ ๔ .๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อายุตั้งแต่ ๒๘ -๓๖ ปี คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ รองลงมาคืออายุตั้งแต่ ๓๗-๔๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๒ มีอายุตั้งแต่ ๕๕-๖๓ ปี คิดเป็นร้อยละ ๗.๙ และมีอายุตั้งแต่ ๔๖-๕๔ ปี คิดเป็นร้อยละ ๖.๓

จำนวนพรรษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพรรษาดังแต่ ๑๒-๒๓ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๖ รองลงมาคือพรรษาดังแต่ ๑-๑๑ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓ มีพรรษาดังแต่ ๒๔-๓๕ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๖.๓ และมีพรรษาดังแต่ ๓๖-๔๗ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๔.๘

ก่อนมาเป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาท่านเคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ตอบไม่เคย คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๕ และที่ตอบว่าเคย คิดเป็นร้อยละ ๙.๕

ท่านมาเป็นพระธรรมทูต /นักเผยแผ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเวลากี่ปี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระธรรมทูต ตั้งแต่ ๐.๙-๕.๒ ปี คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๒ รองลงมาคือตั้งแต่ ๕.๓-๙.๖ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๙ ตั้งแต่ ๙.๗-๑๔.๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔.๘ และตั้งแต่ ๑๔.๑-๑๘.๔ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓.๒

ระดับการศึกษาปริยัติธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ นักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๓ และนักธรรมชั้นโท คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗

ระดับการศึกษาปริยัติธรรม เปรียญธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ๔-๖ ประโยค คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๘ รองลงมาเปรียญธรรม ๑-๓ ประโยค คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๔ และเปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค คิดเป็นร้อยละ ๔.๘

ระดับการศึกษาสายสามัญของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๓ รองลงมาสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐ และต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗

ปัจจุบันสัญชาติของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ สัญชาติไทย คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๕ รองลงมาเป็นสัญชาติทั้งไทย และสหรัฐอเมริกาและสัญชาติอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ ๖.๓๕ และสัญชาติสหรัฐอเมริกา คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๖

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม

ระดับความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรมได้แก่ ด้านวิธีการเผยแผ่ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ด้านการเผยแผ่ธรรมใช้ “กลยุทธ์ กลวิธี” ด้านการเผยแผ่ธรรมะในทางจริยธรรม ด้านเทคนิควิธีการในการเผยแผ่ธรรม ด้านแนวทางในการเผยแผ่ธรรม ด้านบุคลิกภาพของผู้เผยแผ่ธรรม และด้านหัวข้อธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่และการสอน แสดงด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ ๔.๒-๔.๙

ตารางที่ ๔.๒

ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา โดยภาพรวม

โดยภาพรวม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
วิธีการเผยแผ่ที่ท่านปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน	๓.๒๙	๐.๙๒	ปานกลาง
การเผยแผ่ธรรมใช้ “กลยุทธ์ กลวิธี”	๓.๓๑	๐.๘๙	ปานกลาง
การเผยแผ่ธรรมะในทางจริยธรรม	๓.๑๗	๐.๙๖	ปานกลาง
เทคนิควิธีการในการเผยแผ่ธรรม	๓.๕๐	๐.๘๖	มาก
แนวทางในการเผยแผ่ธรรม	๓.๒๗	๐.๙๐	ปานกลาง
บุคลิกภาพของผู้เผยแผ่ธรรม	๓.๘๒	๑.๐๒	มาก
หัวข้อธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่และการสอน	๓.๖๓	๑.๐๐	มาก
ภาพรวม	๓.๑๙	๐.๘๙	ปานกลาง

จากตาราง ๔.๒ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๑๙ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน แล้วพบว่า ด้านเทคนิควิธีการในการเผยแผ่ธรรม บุคลิกภาพของผู้เผยแผ่ธรรม และหัวข้อธรรม

ที่ใช้ในการเผยแพร่และการสอน พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และนอกจากนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๓

แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ด้วยวิธีการเผยแพร่
ที่ท่านปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน

วิธีการเผยแพร่ที่ท่านปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑. การสนทนาธรรม	๓.๕๒	๑.๐๖	มาก
๒. การแสดงธรรม การเทศน์	๓.๒๔	๑.๐๑	ปานกลาง
๓. การปาฐกถาธรรม	๓.๑๔	๑.๒๒	ปานกลาง
๔. การบรรยายธรรม	๓.๒๗	๑.๐๗	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๒๙	๑.๐๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม ในด้านวิธีการเผยแพร่ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๙$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายชื่อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อการสนทนาธรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก

ตารางที่ ๔.๔

แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ด้วยการเผยแพร่ธรรมใช้
“กลยุทธ์ กลวิธี”

การเผยแพร่ธรรมใช้ “กลยุทธ์ กลวิธี”	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑. หลักการและอุดมคติของนักเทศน์	๓.๓๐	๑.๐๔	ปานกลาง
๒. วิธีการเข้าถึงความสำเร็จของนักเทศน์	๓.๓๒	๑.๑๒	ปานกลาง
๓. พื้นความรู้ความสามารถของนักเทศน์	๓.๓๘	๐.๘๗	ปานกลาง
๔. การเข้าใจและยอมรับของผู้ฟัง	๓.๒๕	๑.๐๐	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๓๑	๑.๐๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ในด้านการเผยแพร่ธรรมใช้ “กลยุทธ์ กลวิธี” โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๑$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายชื่อ พบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๕

แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต
ด้วยการเผยแพร่ธรรมะในทางจริยธรรม

การเผยแพร่ธรรมะในทางจริยธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑. การสาธิตหรือทำเป็นตัวอย่างให้ดู	๓.๕๑	๑.๐๓	มาก
๒. ใช้สื่อการสอนเป็นรูปภาพ	๓.๑๓	๑.๑๔	ปานกลาง
๓. ใช้สื่อการสอนยกนิทานประกอบ	๓.๒๑	๑.๑๒	ปานกลาง
๔. ใช้สื่อการสอนโดยมีระบบ IT เช่น PowerPoint	๒.๘๓	๑.๒๕	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๑๗	๑.๑๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรมในด้านการเผยแพร่ธรรมะในทางจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๑๗$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อการสาธิตหรือทำเป็นตัวอย่างให้ดู มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๖

แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต
ด้วยเทคนิควิธีการในการเผยแพร่ธรรม

เทคนิควิธีการในการเผยแพร่ธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑. การยกเรื่องชาดกและนิทาน	๓.๔๔	๑.๑๐	ปานกลาง
๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา	๓.๔๔	๑.๐๑	ปานกลาง
๓. การทำตัวเป็นตัวอย่าง	๓.๕๙	๑.๐๓	มาก
๔. ให้กิจกรรมด้านการปฏิบัติ	๓.๕๑	๑.๐๑	มาก
ภาพรวม	๓.๕๐	๑.๐๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรมในด้านเทคนิควิธีการในการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๐$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่าข้อการทำตัวเป็นตัวอย่าง และข้อให้กิจกรรมด้านการปฏิบัติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อการยกเรื่องชาดกและนิทานและข้อการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๗

แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต
ด้วยแนวทางในการเผยแพร่ธรรมของท่านเป็นด้านใด

แนวทางในการเผยแพร่ธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑. ด้านพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด	๓.๕๖	๑.๐๘	ปานกลาง
๒. การใช้สื่อหรือเทคนิควิธีกระตุ้นให้เกิดความสนใจ	๓.๐๖	๑.๑๓	ปานกลาง
๓. เรื่องบรรยากาศ	๓.๒๗	๑.๑๑	ปานกลาง
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม	๓.๒๙	๐.๙๙	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๒๗	๑.๐๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรมในด้านแนวทางในการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๗$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๘

แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม ด้านบุคลิกภาพของผู้เผยแพร่ธรรม

บุคลิกภาพของผู้เผยแพร่ธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑. การยิ้มแย้มแจ่มใส	๓.๗๘	๑.๑๐	มาก
๒. การแต่งกายเรียบร้อย	๓.๘๑	๑.๑๓	มาก
๓. การควบคุมอารมณ์	๓.๙๒	๑.๐๗	มาก
๔. การมีมนุษยสัมพันธ์	๓.๗๖	๑.๑๐	มาก
ภาพรวม	๓.๘๒	๑.๑๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม ในด้านบุคลิกภาพของผู้เผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๒$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๙

แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรมด้านหัวข้อธรรม
ที่ใช้ในการเผยแพร่และการสอนของพระธรรมทูต

หัวข้อธรรมที่ใช้ในการเผยแพร่และการสอน	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑. เรื่องทาน	๓.๖๐	๑.๐๔	มาก
๒. เรื่องศีล	๓.๖๐	๑.๑๑	มาก
๓. เรื่องสมาธิ	๓.๗๐	๑.๑๒	มาก
๔. เรื่องปัญญา	๓.๖๒	๑.๒๒	มาก
ภาพรวม	๓.๖๓	๑.๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรมในด้านหัวข้อธรรมที่ใช้ในการเผยแพร่และการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ ๔.๑๐

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม
จำแนกตาม อายุของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

อายุ	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
๒๘-๓๖ ปี	๔๐	๓.๓๓	๐.๘๓	๒.๘๖	๐.๐๔*
๓๗-๔๕ ปี	๑๔	๓.๗๑	๐.๔๗		
๔๖-๕๔ ปี	๔	๓.๒๕	๐.๕๐		
๕๕-๖๓ ปี	๕	๔.๒๐	๐.๔๕		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวม ที่มีช่วงอายุต่างกัน ๔ ระดับ ได้แก่ ๒๘-๓๖ ปี ๓๗-๔๕ ปี ๔๖-๕๔ ปี และ ๕๕-๖๓ ปี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๓, ๓.๗๑, ๓.๒๕, ๔.๒๐ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีช่วงอายุต่างกัน มีความคิด

เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกันได้แก่ อายุตั้งแต่ ๒๘ -๓๖ ปี กับ อายุตั้งแต่ ๕๕-๖๓ ปี รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑๑

การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามอายุของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

(I) อายุ	(J) อายุ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
๒๘-๓๖	๓๗-๔๕	-๐.๓๙	๐.๒๓	๐.๐๙
	๔๖-๕๔	๐.๐๘	๐.๓๘	๐.๘๔
	๕๕-๖๓	-๐.๘๘*	๐.๓๔	๐.๐๑
๓๗-๔๕	๒๘-๓๖	๐.๓๙	๐.๒๓	๐.๐๙
	๔๖-๕๔	๐.๔๖	๐.๔๑	๐.๒๖
	๕๕-๖๓	-๐.๔๙	๐.๓๘	๐.๒๐
๔๖-๕๔	๒๘-๓๖	-๐.๐๘	๐.๓๘	๐.๘๔
	๓๗-๔๕	-๐.๔๖	๐.๔๑	๐.๒๖
	๕๕-๖๓	-๐.๙๕	๐.๔๙	๐.๐๖
๕๕-๖๓	๒๘-๓๖	๐.๘๘*	๐.๓๔	๐.๐๑
	๓๗-๔๕	๐.๔๙	๐.๓๘	๐.๒๐
	๔๖-๕๔	๐.๙๕	๐.๔๙	๐.๐๖

*The mean difference is significant at the .๐๕ level

ตารางที่ ๔.๑๒

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม
จำแนกตาม พรรษาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

พรรษา	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
๑-๑๑	๒๖	๓.๑๙	๐.๘๐	๒.๒๘	๐.๐๙
๑๒-๒๓	๓๐	๓.๗๐	๐.๗๐		
๒๔-๓๕	๔	๓.๕๐	๐.๕๘		
๓๖-๔๗	๓	๓.๖๗	๐.๕๘		

จากตารางที่ ๔.๑๒ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยภาพรวม ที่มีพรรษาต่างกัน ๔ ระดับ ได้แก่ ๑-๑๑ ปี ๑๒-๒๓ ปี ๒๔-๓๕ ปี และ ๓๖-๔๗ปี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๙,๓.๗๐,๓.๕๐,๓.๖๗ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๓

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม
จำแนกตาม เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่

	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
เคย	๖	๓.๘๓	๐.๔๑	๒.๐๑	๐.๐๗
ไม่เคย	๕๗	๓.๔๔	๐.๗๘		

จากตารางที่ ๔.๑๓ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยภาพรวม ด้วยวิธีการทดสอบค่าที (t-test) เมื่อจำแนกตาม เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่ ได้แก่ เคย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ และ ไม่เคย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๔ พบว่าโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๔

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม
จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
๐.๙-๕.๒ ปี	๔๘	๓.๔๔	๐.๗๔	๑.๘๙	๐.๑๔
๕.๓-๙.๖ ปี	๑๐	๓.๓๐	๐.๘๒		
๙.๗-๑๔.๐ ปี	๓	๔.๓๓	๐.๕๘		
๑๔.๑-๑๘.๔	๒	๔.๐๐	๐.๐๐		

จากตารางที่ ๔.๑๔ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยภาพรวม ที่มีระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกต่างกัน

๔ ระดับ ได้แก่ ๐.๙-๕.๒ ปี ๕.๓-๙.๖ ปี ๙.๗-๑๔.๐ ปี และ ๑๔.๑-๑๘.๔ ปี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๔, ๓.๓๐, ๔.๓๓, ๔.๐๐ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๕

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม
จำแนกตาม ระดับการศึกษาปริยัติธรรม (นักธรรมชั้น) ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
นักธรรมชั้นเอก	๕๕	๓.๔๒	๐.๗๙	-๒.๗๙	๐.๐๑*
นักธรรมชั้นโท	๘	๓.๘๘	๐.๓๕		

จากตารางที่ ๔ .๑๕ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยภาพรวม ด้วยวิธีการทดสอบค่าที (t-test) เมื่อจำแนกตาม การศึกษาปริยัติธรรม (นักธรรมชั้น) ได้แก่ นักธรรมชั้นเอก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓ .๔๒ และนักธรรมชั้นโท ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓ .๘๘ พบว่าโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๖

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม
จำแนกตาม เปรียญธรรม (ประโยค) ของผู้ตอบแบบสอบถาม

	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
๑-๓ ประโยค	๒๘	๓.๕๔	๐.๘๔	๐.๑๘	๐.๘๔
๔-๖ ประโยค	๓๒	๓.๔๔	๐.๗๒		
๗-๙ ประโยค	๓	๓.๓๓	๐.๕๘		

จากตารางที่ ๔.๑๖ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยภาพรวม ที่เปรียญธรรม (ประโยค) ต่างกัน ๓ ระดับ ได้แก่ ๑ -๓ ประโยค ๔-๖ ประโยค และ ๗-๙ ประโยค (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๔, ๓.๔๔, ๓.๓๓ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกามีเปรียญธรรม (ประโยค)

ต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๗

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม
จำแนกตาม ระดับการศึกษาสายสามัญ ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๘	๒.๓๘	๐.๗๔	๑๔.๗๘	๐.๐๐
ปริญญาตรี	๓๘	๓.๗๑	๐.๖๑		
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๗	๓.๔๗	๐.๖๒		

จากตารางที่ ๔.๑๗ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวม ระดับการศึกษาสายสามัญ ต่างกัน ๓ ระดับ ได้แก่ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒ .๓๘,๓.๗๑,๓.๔๗ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีระดับการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกันได้แก่ ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี กับสูงกว่าปริญญาตรี รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๘

การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามระดับการศึกษาสายสามัญ ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

(I) ระดับการศึกษาสายสามัญ	(J) ระดับการศึกษาสายสามัญ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	-๑.๓๔*	๐.๒๕	๐.๐๐
	สูงกว่าปริญญาตรี	-๑.๑๐*	๐.๒๗	๐.๐๐
ปริญญาตรี	ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑.๓๔*	๐.๒๕	๐.๐๐
	สูงกว่าปริญญาตรี	๐.๒๔	๐.๑๘	๐.๒๐
สูงกว่าปริญญาตรี	ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑.๑๐*	๐.๒๗	๐.๐๐
	ปริญญาตรี	-๐.๒๔	๐.๑๘	๐.๒๐

*The mean difference is significant at the .๐๕ level

ตารางที่ ๔.๑๙

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม
จำแนกตาม สัญชาติของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

สัญชาติ	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ไทย	๕๒	๓.๔๒	๐.๗๕	๑.๓๔	๐.๒๗
สหรัฐอเมริกา	๓	๔.๐๐	๑.๐๐		
ทั้งไทยและสหรัฐอเมริกา	๕	๔.๐๐	๐.๐๐		
อื่นๆ	๔	๓.๒๕	๐.๙๖		

จากตารางที่ ๔.๑๙ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวม สัญชาติของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่ต่างกัน ๔ ระดับ ได้แก่ ไทย สหรัฐอเมริกา ทั้งไทยและสหรัฐอเมริกา อื่นๆ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๒, ๔.๐๐, ๔.๐๐, ๓.๒๕ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกามีสัญชาติของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ระดับความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ได้แก่ ด้านการเผยแพร่พระศาสนา ด้านการศึกษา และด้านสังคมสงเคราะห์ แสดงด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ ๔.๒๐-๔.๒๓

ตารางที่ ๔.๒๐

แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

แนวคิดและหลักการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑. ด้านการเผยแพร่พระศาสนา	๓.๑๙	๐.๘๙	ปานกลาง
๒. ด้านการศึกษา	๓.๐๓	๐.๙๗	ปานกลาง
๓. ด้านสังคมสงเคราะห์	๒.๖๘	๐.๙๑	ปานกลาง
ภาพรวม	๒.๙๖	๐.๙๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๙๖$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๑

แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

ด้านการเผยแผ่พระศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนชาวสหรัฐอเมริกา	๒.๙๗	๑.๑๕	ปานกลาง
2. ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนชาวต่างชาติได้	๒.๙๕	๑.๑๘	ปานกลาง
3. เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกา	๓.๓๕	๑.๑๗	ปานกลาง
4. เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธต่างชาติ	๓.๒๑	๑.๑๒	ปานกลาง
5. เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมไทยแก่ชาวไทย	๓.๖๒	๑.๒๙	มาก
6. เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมแก่ชาวต่างชาติในสหรัฐอเมริกา	๓.๓๒	๑.๒๕	ปานกลาง
7. ได้ประกาศเกียรติคุณของชาติให้ประจักษ์แก่คนต่างชาติในสหรัฐอเมริกา	๓.๒๗	๑.๒๖	ปานกลาง
8. ได้ประกาศเกียรติคุณของพระพุทธศาสนาให้ประจักษ์แก่คนต่างชาติ	๓.๓๒	๑.๓๕	ปานกลาง
9. ได้ประกาศเกียรติคุณของพระธรรมทูตไทยให้ประจักษ์แก่คนต่างชาติ	๓.๑๓	๑.๑๔	ปานกลาง
10. ได้ประกาศเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ให้ประจักษ์แก่ต่างชาติ	๓.๓๒	๑.๒๔	ปานกลาง
11. เผยแผ่ศิลปกรรมทางสถาปัตยกรรมหรือโทรทัศน์	๒.๔๖	๑.๑๕	น้อย
12. เผยแผ่ศิลปกรรมทางสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ	๒.๙๘	๑.๒๔	ปานกลาง
13. เผยแผ่ศิลปกรรมทางวิทยุกระจายเสียงในชุมชน	๒.๔๖	๑.๓๔	น้อย
14. จัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญ	๓.๖๕	๑.๑๗	มาก
15. จัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา	๓.๗๘	๑.๒๖	มาก
ภาพรวม	๓.๑๙	๑.๒๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในด้านด้านการเผยแผ่พระศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ยกเว้น เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมไทยแก่ชาวไทย , จัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมและจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาในวันสำคัญ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก แต่การเผยแผ่ศีลธรรมทางสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์ และเผยแผ่ศีลธรรมทางวิทยุกระจายเสียงในชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ ๔.๒๒

แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

ด้านการศึกษา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
16. ท่านได้สนับสนุนทุนการศึกษาให้เด็กและเยาวชน	3.22	1.46	ปานกลาง
17. ได้ช่วยเหลือวัสดุ อุปกรณ์การเรียน การสอนและสิ่งการเรียนรู้อื่นๆ	2.97	1.29	ปานกลาง
18. มีโครงการจัดแหล่งสถานที่การเรียนการสอนหลักธรรมภายในวัด	3.19	1.16	ปานกลาง
19. ได้ส่งเสริมจัดกิจกรรมการบูรณาการเรียนรู้อื่นๆภายในวัดและชุมชน	3.25	1.16	ปานกลาง
20. ได้หาแหล่งทุนสนับสนุนแก่เด็กด้านการศึกษา	2.81	1.01	ปานกลาง
21. ได้เสนอแนะแนวอบรมด้านวิชาการแก่คนในสหรัฐอเมริกาและคนในชุมชน	2.81	1.01	ปานกลาง
22. การจัดให้มีการเรียนการสอนหลักปริยัติธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์	2.98	1.30	ปานกลาง
23. การจัดให้มีการเรียนรู้ของคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ	3.10	1.21	ปานกลาง
24. ผู้บริหารระดับสูงให้การช่วยเหลือด้านการศึกษาของหน่วยงานของท่าน	2.90	1.23	ปานกลาง
ภาพรวม	3.03	1.21	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในด้านด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.03$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๓

แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

ด้านสังคมสงเคราะห์	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
25. จัดโครงการส่งเสริมชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน	๒.๖๕	๑.๐๙	ปานกลาง
26. ส่งเสริมชาวบ้านให้มีอาชีพเสริม	๒.๓๒	๑.๐๐	น้อย
27. กิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการออมทรัพย์	๒.๕๙	๑.๑๗	ปานกลาง
28. ให้การส่งเสริมอุดหนุนทุนโครงการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อชุมชน	๒.๔๐	๑.๒๑	น้อย
29. เป็นแกนนำในการสงเคราะห์ประชาชนเมื่อประสบภัยพิบัติ	๒.๘๙	๑.๒๑	ปานกลาง
30. จัดกิจกรรมช่วยเหลือด้านสุขภาพชุมชน	๒.๖๓	๑.๑๔	ปานกลาง
31. จัดหาปัจจัยสี่ เช่น อาหารเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย	๒.๘๖	๑.๒๙	ปานกลาง
32. ส่งเสริมประชาชนลด ละ เลิกอบายมุข สิ่งเสพติดให้โทษ	๓.๑๑	๑.๒๒	ปานกลาง
33. จัดหาทุนสนับสนุนประชาชนสร้างสาธารณประโยชน์	๒.๘๔	๑.๒๒	ปานกลาง
34. จัดโครงการพัฒนาคุณภาพการประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือชุมชน วัด บ้าน โรงเรียน	๒.๔๘	๑.๐๑	น้อย
ภาพรวม	๒.๖๘	๑.๑๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในด้านด้านสังคมสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๖๘$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ยกเว้น เรื่องส่งเสริมชาวบ้านให้มีอาชีพเสริม, ให้การส่งเสริมอุดหนุนทุนโครงการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อชุมชน และจัดโครงการพัฒนาคุณภาพการประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือชุมชน วัด บ้าน โรงเรียน อยู่ในระดับน้อย

๔.๕ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ ๔.๒๔

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา จำแนกตามอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุ	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
๒๘-๓๖ ปี	๔๐	๒.๘๘	๐.๙๔	๐.๗๘	๐.๕๑
๓๗-๔๕ ปี	๑๔	๓.๑๔	๐.๗๗		
๔๖-๕๔ ปี	๔	๒.๗๕	๑.๒๖		
๕๕-๖๓ ปี	๕	๓.๔๐	๐.๕๕		

จากตารางที่ ๔.๒๔ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม อายุต่างกัน ๔ ระดับ ได้แก่ อายุตั้งแต่ ๒๘-๓๖ ปี อายุตั้งแต่ ๓๗-๔๕ ปี อายุตั้งแต่ ๔๖-๕๔ ปี และอายุตั้งแต่ ๕๕-๖๓ ปี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๘, ๓.๑๔, ๒.๗๕, ๓.๔๐ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๕

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา จำแนกตาม พรรษา ของผู้ตอบแบบสอบถาม

พรรษา	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
๑-๑๑ พรรษา	๒๖	๒.๘๑	๑.๐๒	๑.๐๓	๐.๓๙
๑๒-๒๓ พรรษา	๓๐	๓.๐๐	๐.๗๙		
๒๔-๓๕ พรรษา	๔	๓.๒๕	๐.๙๖		
๓๖-๔๗ พรรษา	๓	๓.๖๗	๐.๕๘		

จากตารางที่ ๔.๒๕ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม พรรษาต่างกัน ๔ ระดับ

ได้แก่ ๑-๑๑ พรรษา ๑๒-๒๓ พรรษา ๒๔-๓๕ พรรษา และ ๓๖-๔๗ พรรษา (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๑, ๓.๐๐, ๓.๒๕, ๓.๖๗ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีพรรษา ต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๖

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา จำแนกตาม เคยเป็นพระธรรมทูต ในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่

	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
เคย	๖	๓.๐๐	๐.๘๙	๐.๐๙	๐.๙๓
ไม่เคย	๕๗	๒.๙๖	๐.๙๑		

จากตารางที่ ๔.๒๖ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา โดยภาพรวม ด้วยวิธีการทดสอบค่าที (t-test) เมื่อจำแนกตาม เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่ ได้แก่ เคย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๐ และ ไม่เคย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๖ พบว่าโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๗

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
๐.๙-๕.๒ ปี	๔๘	๒.๙๔	๐.๘๖	๐.๔๓	๐.๗๔
๕.๓-๙.๖ ปี	๑๐	๒.๙๐	๑.๒๐		
๙.๗-๑๔.๐ ปี	๓	๓.๓๓	๐.๕๘		
๑๔.๑-๑๘.๔ ปี	๒	๓.๕๐	๐.๗๑		

จากตารางที่ ๔.๒๗ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม ระยะเวลาที่เป็นพระธรรม

ทูตไทยในสหรัฐอเมริกาต่างกัน ๔ ระดับ ได้แก่ ๐.๙-๕.๒ ปี ๕.๓-๙.๖ ปี ๙.๗-๑๔.๐ ปี และ ๑๔.๑-๑๘.๔ ปี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๔, ๒.๙๐, ๓.๓๓, ๓.๕๐ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๘

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตาม ระดับการศึกษาปริยัติธรรม (นักธรรมชั้น) ของพระธรรมทูตไทย ในสหรัฐอเมริกา

	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
นักธรรมชั้นเอก	๕๕	๒.๘๗	๐.๙๐	-๒.๒๙	๐.๐๓
นักธรรมชั้นโท	๘	๓.๖๓	๐.๕๒		

จากตารางที่ ๔.๒๘ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา โดยภาพรวม ด้วยวิธีการทดสอบค่าที่ (t-test) เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษาปริยัติธรรม (นักธรรมชั้น) ได้แก่ นักธรรมชั้นเอก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๗ และ นักธรรมชั้นโท ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓ พบว่าโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๙

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา จำแนกตาม เปรียญธรรม (ประโยค)

	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
๑-๓ ประโยค	๒๘	๒.๙๓	๐.๙๘	๐.๒๗	๐.๗๖
๔-๖ ประโยค	๓๒	๒.๙๗	๐.๘๖		
๗-๙ ประโยค	๓	๓.๓๓	๐.๕๘		

จากตารางที่ ๔.๒๙ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม เปรียญธรรม (ประโยค) ต่างกัน ๓ ระดับ ได้แก่ ๑-๓ ประโยค ๔-๖ ประโยค และ ๗-๙ ประโยค (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๓, ๒.๙๗, ๓.๓๓ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าเปรียญธรรม

(ประโยชน์) ต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๓๐

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
จำแนกตาม ระดับการศึกษาสายสามัญ ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๘	๑.๖๓	๐.๕๒	๑๖.๕๕	๐.๐๐
ปริญญาตรี	๓๘	๓.๒๖	๐.๖๔		
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๗	๒.๙๔	๐.๙๗		

จากตารางที่ ๔.๓๐ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม ระดับการศึกษาสายสามัญต่างกัน ๓ ระดับ ได้แก่ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๖๓, ๓.๒๖, ๒.๙๔ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าระดับการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกันได้แก่ ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี กับสูงกว่าปริญญาตรี รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓๑

ตารางที่ ๔.๓๑

การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามระดับการศึกษาสายสามัญของผู้ตอบแบบสอบถาม

(I) ระดับการศึกษาสายสามัญ	(J) ระดับการศึกษาสายสามัญ	Mean Difference(I-J)	Std. Error	Sig.
ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	-๑.๖๔*	๐.๒๘	๐.๐๐
	สูงกว่าปริญญาตรี	-๑.๓๒*	๐.๓๑	๐.๐๐
ปริญญาตรี	ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑.๖๔*	๐.๒๘	๐.๐๐
	สูงกว่าปริญญาตรี	๐.๓๒	๐.๒๑	๐.๑๔
สูงกว่าปริญญาตรี	ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑.๓๒*	๐.๓๑	๐.๐๐
	ปริญญาตรี	-๐.๓๒	๐.๒๑	๐.๑๔

*The mean difference is significant at the .๐๕ level

ตารางที่ ๔.๓๒

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
จำแนกตาม สัญชาติ ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

สัญชาติ	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ไทย	๕๒	๒.๙๔	๐.๘๙	๑.๐๑	๐.๓๙
สหรัฐอเมริกา	๓	๓.๓๓	๐.๕๘		
ทั้งไทยและสหรัฐอเมริกา	๕	๓.๕๐	๐.๕๘		
อื่นๆ	๕	๒.๕๐	๑.๒๙		

จากตารางที่ ๔.๓๒ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม สัญชาติ ต่างกัน ๔ ระดับ ได้แก่ ไทย สหรัฐอเมริกา ทั้งไทยและสหรัฐอเมริกา และอื่นๆ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๔, ๓.๓๓, ๓.๕๐, ๒.๕๐ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าสัญชาติต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

บทที่ ๕

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก ศึกษาแนวคิด เป้าหมายและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา อีกทั้งปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งด้านศาสนธรรมและศิลปวัฒนธรรม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรคือ กลุ่มผู้บริหารโครงการพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้แก่ สมัชชาสงฆ์ไทย หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมพระธรรมทูต และจากพระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานและเคยปฏิบัติงานเป็นพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวน ๑๐๐ รูป ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสมผสานทั้งปริมาณและคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ ดังนี้ วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล การวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามตอนที่ ๒ -๔ ซึ่งเป็นข้อมูลระดับความคิดเห็นในการให้ความคิดเป็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม ได้แก่ด้านวิธีการเผยแผ่ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ด้านการเผยแผ่ธรรมใช้ “กลยุทธ์ กลวิธี” ด้านการเผยแผ่ธรรมะในทางจริยธรรม ด้านเทคนิควิธีการในการเผยแผ่ธรรม ด้านแนวทางในการเผยแผ่ธรรม ด้านบุคลิกภาพของผู้เผยแผ่ธรรม และด้านหัวข้อธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่รวมทั้งการสอนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ตามแนวคิดของเบสท์และแปลความหมาย และเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ ๕ วิเคราะห์ ประมวลจัดกลุ่มและสรุปผลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวคิดและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ซึ่งได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ การสังเกต การเข้าร่วมประชุมและจดบันทึก

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต

พบว่า พระธรรมทูตมีหลักการและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักพุทธโอวาท โดยได้ดำเนินตามแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า โดยที่พระองค์ได้ประทานหลักการและเทคนิคในการเผยแผ่ธรรมะให้พระสาวกยึดถือปฏิบัติเป็นหลักการในการแสดงธรรมให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตาโดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น^๑ เจตนาธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศยังคงมีอุดมการณ์เหมือนเดิม ตามที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่พระอรหันต์ ๖๐ รูปว่า^๒ “จรถ ภิกขเว จาริกิ พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานิ ฯ” แปลความว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”

๕.๑.๒ เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ เกื้อกูลความสุข แก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใช้ชาวพุทธ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มุ่งจะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์ร่วมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ โดยเฉพาะการเผยแผ่ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศไทย

๕.๑.๓ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลักการของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์หรืออุบาสกอุบาสิกาจำเป็นจะต้องยึดหลักการเผยแผ่คือ ไม่ว่าร้าย ไม่โจมตีใคร ไม่ทำร้าย ไม่เบียดเบียนใคร มีความสำรวมในศีล หรือข้อปฏิบัติอยู่ในกรอบ กตिका พระวินัย รู้จักประมาณในการบริโภคปัจจัยสี่ รู้จักอยู่ในที่สงบ สงัด ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะมากเกินไป และหมั่นฝึกฝนจิตของตนให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น จากการสัมภาษณ์พระธรรมทูตพบว่า มีวิธีการเผยแผ่เผยพระพุทธศาสนา ดังนี้

ก) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง (การจัดกิจกรรมภายในวัด) เช่น

๑. การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ

^๑ อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓.

^๒ วิ. มหา. (ไทย) ๔/๓๒/ ๔๐.

๒. การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
๓. การสร้างห้องสมุดทางพระพุทธศาสนา หรือ ห้องสมุดธรรมะฯ

ข) การเผยแพร่พระพุทธศาสนานอกที่ตั้ง เช่น

๑. การสอน,บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน นอกวัด
๒. การใช้เทคโนโลยี สื่อสารมวลชน วิทยุโทรทัศน์ Internetหรือการจัดกิจกรรมทางศาสนาภายนอกวัด
๓. การเขียนบทความ การแต่งตำราหรือหนังสือธรรมะ เช่น หนังสือสวดมนต์ ฯ ภายนอกวัด

ค) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น

๑. การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม
๒. การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
๓. การสร้างเครือข่ายชาวพุทธทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์ของสมัชชาสงฆ์ไทย ฯ

๕.๑.๔ ปัญหาและอุปสรรคการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา

สิ่งที่เป็นปัญหาเร่งด่วนและมีผลกระทบต่อปัญหาอื่นๆ ตามมาก็คือปัญหาด้านบุคคลากร พระธรรมทูตยังไม่เข้าใจภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแพร่ดีพอ ทำให้การสื่อสารกับคนในประเทศนั้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร และด้านองค์กรสงฆ์ที่มีส่วนในการดูแลพระธรรมทูตยังไม่เข้มแข็งพอ จึงให้การสนับสนุนและดูแลได้ไม่ทั่วถึง แม้ปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยตรงแต่ก็ยังไม่ครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง เช่นศูนย์ควบคุมดูแลพระไปต่างประเทศก็ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำหน้าที่อีกอย่างหนึ่ง เมื่อบรมพระธรรมทูตแล้ว ส่วนการคัดเลือกว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง เมื่อผ่านเกณฑ์พิจารณาแล้วก็ต้องผ่านขั้นตอนในการขอหนังสือเดินทาง ขอวีซ่าเข้าประเทศ บางประเทศ ทำได้ยากและให้เวลาในการพำนักในประเทศนั้นๆ น้อยทำให้เกิดความไม่ต่อเรื่องในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

๕.๑.๕ แนวทางการแก้ไขปัญหาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา

ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหาร การจัดการ และการปกครองสำหรับผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ จัดตั้งสถาบันหรือวิทยาลัยการพระธรรมทูต เพื่อพัฒนาบุคลากรดำเนินงานเผยแผ่พระศาสนาต่างประเทศ (อาจรวมในประเทศด้วยก็ได้) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารกิจการพระ

ธรรมทูต ซึ่งคณะกรรมการฯ ชุดนี้ควรได้รับมอบอำนาจเต็มที่ ให้ขาดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ในที่นี้ได้แก่มหาเถรสมาคม) ให้สามารถเข้าไปดูแลเรื่องการค้าเลือก จัดส่งพระธรรมทูตฯ ไปประจำ หรือทำงานในต่างประเทศ การดูแลเรื่องสวัสดิการ การเจ็บไข้ได้ป่วย การเดินทางไปเผยแพร่ การอยู่ปฏิบัติงานในที่นั้นๆ การพิจารณาให้ความดีความชอบ และมีมาตรการลงโทษ พร้อมกันนี้ ก็ควรมีกองงานพระธรรมทูตฯ มีบุคลากรและงบประมาณรับสนองงานด้านนี้อย่างเพียงพอ จัดตั้งกองทุน หรือมูลนิธิเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างแดนนั้น ถ้าจะปรับระบบกันจริงๆ คงเว้นเรื่องของปัจจัยสนับสนุน คือ มูลนิธิ หรือกองทุนไม่ได้ ไม่ว่าจะด้านการบริหาร จัดการ ปกครอง เผยแผ่ สังคมสงเคราะห์ การศึกษาพัฒนาบุคลากร หรือแม้แต่การเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ฯลฯ การดำเนินงานตัวแต่ละครั้งล้วนแต่ต้องใช้ทุนทั้งสิ้น ถ้าไม่มีทุนก็จะทำให้นั้นไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร การสร้างเครือข่ายการเผยแพร่ และการติดตามประเมินผล กิจกรรมพระธรรมทูตของพระสงฆ์ไทยสายต่างประเทศจะสัมฤทธิ์ผลอย่างที่มีหวังหรือไม่ นั้น น่าจะขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ๆ คือ ความลึกซึ้งทางจิตอาสา มีจิตวิญญาณและฉันทะเอาจริงเอาจังในงานการเผยแพร่และมีความมุ่งหวังในการสนับสนุน และการบริหารจัดการชัดเจนยิ่งขึ้น

๕.๑.๖ ทศนคติต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

สำหรับการศึกษาทศนคติต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นผู้วิจัยได้ทำการสำรวจทศนคติโดยการใช้แบบสอบถาม ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อายุตั้งแต่ ๒๘-๓๖ ปี คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ มีพรรษาตั้งแต่ ๑๒-๒๓ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๖ ก่อนมาเป็นพระธรรมทูต เผยแผ่ธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา ท่านเคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่ ตอบไม่เคย คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๕ ท่านมาเป็นพระธรรมทูตเผยแผ่ธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเวลาที่ปี ตั้งแต่ ๐.๙-๕.๒ ปี คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๒ ระดับการศึกษาปริญญาตรีของ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ นักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๓ ระดับการศึกษา เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๘ ระดับการศึกษาสายสามัญ ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๓ ปัจจุบันสัญชาติ ไทย คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๕๔

๒. ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม

๒.๑ ด้านวิธีการเผยแผ่ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๙$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ยกเว้น ข้อการสนทนาธรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก

๒.๒ ด้านการเผยแพร่ธรรมใช้ “กลยุทธ์ กลวิธี” โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

๒.๓ ด้านการเผยแพร่ธรรมในทางจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อการสาธิตหรือทำเป็นตัวอย่างให้ดู มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๒.๔ ด้านเทคนิควิธีการในการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่าข้อการทำตัวเป็นตัวอย่าง และข้อให้กิจกรรมด้านการปฏิบัติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อการยกเรื่องชาดกและนิทานและข้อการเปรียบเทียบกับข้ออุปไมย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒.๕ ด้านแนวทางในการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒.๖ ด้านบุคลิกภาพของผู้เผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๒.๗ ด้านหัวข้อธรรมที่ใช้ในการเผยแพร่และการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

จากการสรุปผลความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่า หลักการและวิธีการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก อยู่ในระดับ ปานกลาง และพบว่า ด้านเทคนิควิธีการในการเผยแพร่ธรรม บุคลิกภาพของผู้เผยแพร่ธรรม และหัวข้อธรรมที่ใช้ในการเผยแพร่และการสอน พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล นำไปสู่การตอบสนองสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ดังตารางที่ ๕.๑

ตารางที่ ๕.๑

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
ปัจจัยส่วนบุคคล	ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม	
อายุ	✓	-
พรรษา		✓
เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่		✓
ระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา		✓
การศึกษาปริยัติธรรม (นักธรรมชั้น)	✓	
มีเปรียญธรรม (ประโยค)		✓
การศึกษาสายสามัญ	✓	
สัญชาติ		✓

พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีช่วงอายุต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐาน

พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่ ได้แก่ เคย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓ .๘๓ และ ไม่เคย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓ .๔๔ พบว่าโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

การศึกษาปริยัติธรรม (นักธรรมชั้น) ได้แก่ นักธรรมชั้นเอก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓ .๔๒ และ นักธรรมชั้นโท ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓ .๘๘ พบว่าโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐาน

พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีเปรียญธรรม (ประโยค) ต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีระดับการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐาน

พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีสัญชาติของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ด้านการเผยแผ่พระศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ยกเว้น เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมไทยแก่ชาวไทย, จัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรม และจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาในวันสำคัญ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก แต่การเผยแผ่ศีลธรรมทางสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์ และเผยแผ่ศีลธรรมทางวิทยุกระจายเสียงในชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.03$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ด้านสังคมสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.68$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ยกเว้น เรื่องส่งเสริมชาวบ้านให้มีอาชีพเสริม, ให้การส่งเสริมอุดหนุนทุนโครงการพัฒนาชุมชน และจัดโครงการพัฒนาคุณภาพการประกอบอาชีพ เพื่อช่วยเหลือชุมชน วัด อยู่ในระดับน้อย

จากการสรุปผลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบสรุปได้ว่า แนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง

๕ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล นำไปสู่การตอบสนองสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ดังตารางที่ ๕.๒

ตารางที่ ๕.๒

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
ปัจจัยส่วนบุคคล	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	
อายุ		✓
พรพชา		✓
เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่		✓
ระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา		✓
การศึกษาปริยัติธรรม (นักธรรมชั้น)	✓	
มีเปรียญธรรม (ประโยค)		✓
การศึกษาสายสามัญ	✓	
สัญชาติ		✓

พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

พบว่าพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาที่มีพรพชา ต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่ ได้แก่ เคย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓ .๐๐ และ ไม่เคย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒ .๙๖ พบว่าโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

พบว่าระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

ระดับการศึกษาปริยัติธรรม (นักธรรมชั้น) ได้แก่ นักธรรมชั้นเอก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒ .๘๗ และ นักธรรมชั้นโท ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓ พบว่าโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐาน

พบว่าเปรียญธรรม (ประโยค) ต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

พบว่าระดับการศึกษาสายสามัญ ต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐาน

พบว่าสัญชาติต่างกัน มีความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

๖ การนำเสนอปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

จากการศึกษาพบว่า ข้อคิดเห็นและแนวคิดหลักด้านการเผยแผ่ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เรื่องการพูดภาษาอังกฤษเป็นอุปสรรคอย่างมากในการเผยแผ่ให้แก่ชาวต่างชาติ เนื่องจากมีชาวต่างชาติเป็นส่วนมากที่อยู่ใกล้วัด ภาษาในการสื่อสารที่ไม่เข้าใจด้วยภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ปัญหาด้านการเข้าถึง อธิบายให้คนอเมริกันในท้องถิ่นเข้าใจในพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยยากต้องใช้เวลาการใช้ภาษาการออกเสียง การเข้าร่วมกิจกรรมกับการเข้าร่วมกิจกรรมกับท้องถิ่นมีน้อย

จากการศึกษาพบว่า ข้อคิดเห็นและแนวคิดหลักด้านการศึกษา มีปัญหาอุปสรรค และมีการปฏิบัติเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เรื่องสถานที่ไม่เพียงพอจัดห้องเรียน ขาดความสนับสนุนและความเห็นชอบจากผู้บริหารวัด และเกี่ยวกับการศึกษาพระพุทธศาสนา สำหรับชาวต่างชาติ ยังทำได้ในวงจำกัด เนื่องจากยังไม่สามารถเข้าไปในสถานศึกษาได้อย่างหลายๆ ประเทศทำให้การขยายจุดนี้ทำได้เฉพาะผู้เข้ามาศึกษาในวัดเท่านั้น พระที่อยู่ในอเมริกาส่วนมากจะไม่มีโอกาสเรียนภาษาอังกฤษนอกวัด ส่วนมากจะรักษาระเบียบประเพณีเป็นแบบไทยๆ ไว้ประเพณีอนุรักษ์นิยม และควรมีการศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางวัดและตามกฎหมายของรัฐนั้นๆ ควรมีการศึกษาอบรมมากกว่านี้ก่อนส่งไปเผยแผ่ในต่างประเทศ ปัญหาเรื่องเวลา, เรื่องทุน

จากการศึกษาพบว่า ข้อคิดเห็นและแนวคิดหลักด้านสังคมสงเคราะห์ มีปัญหาอุปสรรค และมีการปฏิบัติเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา คือเรื่องการสังคมสงเคราะห์มีมากแก่คนไทย ด้านการช่วยเหลือทางด้านที่พึ่งทางจิตใจ การแนะนำในการดำเนินชีวิต ปัญหาการสังคมสงเคราะห์ แก่คนในท้องถิ่นยังมีไม่มากนัก เช่น เราไม่คิดจะเปิดโรงเรียนแก่เด็กๆ ในชุมชนที่เป็นคนท้องถิ่น ปัญหาเรื่องทุน, กฎหมาย, ภาษา และส่วนมาก

ก็บริการในการด้านวิชาการ และการสอนศิลปวัฒนธรรมไทยฟรี ทาง มจร. ควรชี้แนะและสัมมนา เรื่องนี้ ให้ที่พักแก่ คฤหัสถ์ผู้เดือดร้อนไม่มีที่ไปชั่วคราว สนับสนุนประกาศทางราชการและหน่วยงาน เอกชนอื่นๆ ปัญหาทางสังคมคือสังคมไทยในอเมริกันเป็นสังคมที่ถืออัตราสูง และมีการสงเคราะห์ ประชาชนที่เดือดร้อนได้ดีทั้งนักเรียนไทยและผู้มาทำงานแล้ววีซ่าขาด พระ/วัด ก็ต้องไปช่วยเหลือ ซึ่ง จุดเด่นพระพุทธศาสนาและความเป็นพระทำให้ดูน่า เลื่อมใส จุดด้อยภาษา และวิธีการในการ ถ่ายทอดโดยมีจิตวิทยาและอุปกรณ์เป็นสื่อ

จากการศึกษาพบว่า ข้อคิดเห็นและแนวคิดหลักด้านรวมคือด้านการเผยแผ่ ด้าน การศึกษา และด้านสังคมสงเคราะห์ มีปัญหาอุปสรรค และมีจุดเด่น จุดด้อย ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ด้านสังคมสงเคราะห์ ไม่ชัดเจนเนื่องจาก จำนวนผู้เข้าวัดนั้นมีจำนวนน้อย จุดเด่นคือ เมื่อกุศลบุญได้ ทุนทรัพย์และเวลา ซึ่งทำให้สื่อสารได้ ดี แต่การพูดคุยยังไม่ลึกซึ้ง การศึกษาธรรมะยังน้อย การสังคมสงเคราะห์ก็มีตามโอกาส โดยสรุป คือ ทางวัดต้องทำงานให้มากขึ้น บุค คลากรภายในวัดต้องศึกษาทั้งภาษาและวัฒนธรรม เพื่อขยายงานให้ มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความมองอาจ และ มีความมองอาจ ที่จะอธิบายธรรมะให้กับชาวต่างได้ แนว ทางแก้ไข แบบสอบถามน่าจะสอดคล้องกับสถานการณ์สภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีในสหรัฐอเมริกา เพราะว่าผลการวิจัยออกมาอาจจะไม่สอดคล้องกับแบบสอบถามในสหรัฐฯ การบริหารการเผยแผ่แตกต่างจากเมืองไทยเป็นอย่างมาก พระพุทธศาสนามีจริยธรรมในหลายๆ ด้าน แต่ไม่ใช่ให้ดีเท่าที่ควร และควรมีการสนับสนุนให้มีการสัมมนาบ่อยๆ ในทุกด้านดังกล่าว

๕.๒ อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึง

ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม ที่กล่าว มาแล้ว พอสรุปได้ว่า หลักการและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก อยู่ในระดับ ปานกลางและพบว่า ด้านเทคนิควิธีการในการเผยแผ่ธรรม บุคลิกภาพของผู้เผยแผ่ธรรมและหัวข้อ ธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่รวมทั้งการสอน พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกามีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี มาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า พระบรมศาสดาได้ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยพระองค์เองในลำดับแรก โดยการแสดงธรรมแก่เวไนยสัตว์ตลอดพระชนมายุ ของพระองค์ ได้ทรงประกาศหลักคำสอนซึ่งกระทำในหลายรูปแบบ เช่น โดยการแสดงธรรม , การ สนทนาธรรม , การปฏิบัติตนให้เป็นปฏิปทาน่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจเป็นต้น โดยที่ พระองค์ได้ประทานหลักการและเทคนิคในการเผยแผ่ธรรมะให้พระสาวกยึดถือปฏิบัติเป็นหลักการ ในการแสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ ให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดย ลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตาโดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดง

ธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มผู้อื่น^๑ ซึ่งจากแนวทางดังกล่าวเมื่อพระธรรมทูตมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเผยแผ่ในด้านเทคนิควิธีการในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาสอดคล้องกับแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าแล้วย่อมเป็นเหตุปัจจัยส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมทูตเป็นไปตามพุทธนโยบาย

๑. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่ ระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา การศึกษาปริยัติธรรม ด้านนักธรรม มีเปรียญธรรม และการศึกษายาสายสามัญ สัญชาติ พบว่า อายุ การศึกษาปริยัติธรรมสายนักธรรม สายบาลีและการศึกษายาสายสามัญ ที่แตกต่างกันจะมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ เป็นไปตามสมมติฐาน ส่วน พรรษา เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่ ระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา มีเปรียญธรรม สัญชาติ แตกต่างกันจะมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

อายุ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม แตกต่างกัน ซึ่งอธิบายได้ว่า พระธรรมทูตที่มีอายุแตกต่างกันย่อมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการนำธรรมเข้าสู่กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ท่านที่มีอายุน้อยกว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ชีวิตมาก่อนท่านที่มีอายุน้อย ฉะนั้นอายุจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พระธรรมทูตมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแตกต่างกันไปด้วย

ระดับการศึกษาปริยัติธรรมสายนักธรรม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม แตกต่างกัน อธิบายได้ว่า ระดับการศึกษาแผนกธรรม มีระดับขั้นของความยากง่ายของเนื้อหาสาระการที่พระธรรมทูตมีระดับการศึกษาทางนักธรรมที่ต่างกัน ย่อมมีความคิดเห็นต่อวิธีการเผยแผ่ที่แตกต่างกันไปด้วยเนื่องจาก องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในระดับสูงขึ้นไปทำให้ผู้ศึกษามีแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่มากกว่าท่านที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ซึ่งประสบการณ์การเรียนรู้ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่า ระดับการศึกษาสายนักธรรมมีความจำเป็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การศึกษายาสายสามัญ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม แตกต่างกัน อธิบายได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันต้องอาศัยวิทยาการใหม่ๆ เข้ามาเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพต่อการปฏิบัติหน้าที่ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต การที่พระธรรมทูตมีระดับการศึกษาสายสามัญที่สูงขึ้นย่อมสามารถนำวิทยาการใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ระดับการศึกษาสายสามัญ

^๑ อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓.

จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปสู่กลุ่มเป้าหมายในรูปแบบที่หลากหลาย

๒. ความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการสรุปผลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบสรุปได้ว่า แนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลางและระดับ มาก สะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามพุทธนโยบายนั้น พระธรรมทูตมีความตระหนักรู้อยู่เสมอว่าภาระงานของพระธรรมทูตที่ต้องสนองตอบและนำไปสู่การปฏิบัตินั้นก็คือแนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า เพื่อความเป็นเอกภาพด้านการปฏิบัติงาน หากพระธรรมทูตมีแนวคิดในเรื่องอุดมคติที่เป็นแนวทางเดียวกันเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามพุทธนโยบายแล้วจะทำให้ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกได้หาแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นรูปธรรมตามแนวคิดด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันนี้

๓. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ อายุ พรรษา เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่ ระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา การศึกษาปริยัติธรรม สายนักธรรม บาลีมีประโยค การศึกษาสายสามัญ สัญชาติ พบว่า การศึกษาปริยัติธรรมสายนักธรรมและการศึกษาสายสามัญ ที่แตกต่างกันจะมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ เป็นไปตามสมมติฐาน ส่วน อายุ พรรษา เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่ ระยะเวลาที่เป็นพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา มีเปรียญธรรม ที่เป็นระดับประโยค สัญชาติ แตกต่างกันจะมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

การศึกษาปริยัติธรรมสายนักธรรม บาลี แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม แตกต่างกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า พระธรรมทูตที่มีระดับการศึกษาในแผนกบาลีนั้น ย่อมมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของแก่นธรรมในระดับที่แตกต่างกัน และมีลักษณะคล้ายๆ กับระดับการศึกษาแผนกธรรม แต่การศึกษาทางภาษาบาลี ทำให้ผู้ที่มีวุฒิความรู้ในด้านนี้สามารถเข้าใจถึงภาษาที่เป็นพุทธพจน์และสามารถสื่อความหมายกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

การศึกษาสายสามัญ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรม แตกต่างกัน ซึ่งอธิบายได้ว่า การศึกษาสายสามัญนั้น เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการนำความรู้ไปสู่การวางแผน การปฏิบัติในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะประยุกต์ใช้ได้

ยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ด้านวิทยาการเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้เพื่อประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความหลากหลายและเป็นไปตามยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

จากการศึกษาพบว่า ข้อคิดเห็นและแนวคิดหลักด้านการเผยแผ่ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เรื่องการพูดภาษาอังกฤษเป็นอุปสรรคอย่างมากในการเผยแผ่ให้แก่ชาวต่างชาติ เนื่องจากมีชาวต่างชาติเป็นส่วนมากที่อยู่ใกล้วัด ภาษาในการสื่อสารที่ไม่เข้าใจด้วยภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ปัญหาด้านการเข้าถึง อธิบายให้คนอเมริกันในท้องถิ่นเข้าใจในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยค่อนข้างยาก ซึ่งต้องใช้เวลามากในการใช้ภาษาสื่อสารกันเมื่อมีกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมกับท้องถิ่นจึงมีน้อย จากปัญหาอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ทำให้พบว่า ภาษาการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดน โดยเฉพาะในโลกตะวันตก หากมีการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตด้านการสื่อสารภาษาถิ่นในแต่ละพื้นที่แล้วย่อมเป็นช่องทางแรกที่ทำให้เกิดความเข้าใจถึงแก่นธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าได้อย่างรวดเร็ว เป็นเหตุทำให้บุคคลหรือสังคม ชุมชนนั้น ๆ มีความเข้าใจเป้าหมาย คุณประโยชน์ที่พึงมีพึงได้ในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง กล่าวคือ แนวทางการปฏิบัติเพื่อความอยู่ดีมีสุขของตนเอง ครอบครัว สังคม ชุมชน และประเทศชาติ

จากการศึกษาพบว่า ข้อคิดเห็นและแนวคิดหลักด้านการศึกษา มีปัญหาอุปสรรค และมีการปฏิบัติเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เรื่องสถานที่ไม่เพียงที่จะจัดเป็นห้องเรียน ขาดความสนับสนุนและความเห็นชอบจากผู้บริหารวัด เกี่ยวกับการศึกษาพระพุทธศาสนาสำหรับชาวต่างชาติ ยังทำได้ในวงจำกัด เนื่องจากยังไม่สามารถเข้าไปในสถานศึกษาได้อย่างกว้างขวาง ทำให้การขยายยุทธศาสตร์นี้ทำได้เฉพาะผู้เข้ามาศึกษาในวัดเท่านั้น พระสงฆ์ที่อยู่ในอเมริกาส่วนมากก็ไม่มีโอกาสเรียนภาษาอังกฤษนอกวัด จำนวนแปดสิบเปอร์เซ็นต์จะรักษาระเบียบประเพณีเป็นแบบไทยอนุรักษ์นิยม จึงควรมีการศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางวัดและตามกฎหมายของรัฐนั้นๆ ควรมีการศึกษอบรมด้านภาษาแบบเข้มข้นก่อนส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่ยังต่างประเทศ ปัญหาเรื่องเวลา เรื่องทุน ซึ่งในด้านการจัดการศึกษานั้นเป็นกิจกรรมที่พระธรรมทูตหรือพระสงฆ์ทั่วโลกจำเป็นต้องจัดให้มีกิจกรรมเพื่อให้ปัญญาแก่ประชาชนอยู่แล้ว การขาดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น สถานที่ไม่เพียงพอ หรือไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษา ขาดการสนับสนุนจากชุมชน สังคม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาของพระธรรมทูต แต่อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ของพระธรรมทูตก็มีรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันไปตามปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งปัญหาอุปสรรคที่ขัดขวางการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตดังกล่าวไม่ได้ส่งผลต่อ

ความมุ่งมั่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเท่าใดนัก เนื่องจากพระธรรมทูต หรือ พระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ในการให้ปัญญาแก่บุคคลในสังคมอยู่แล้ว สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า ข้อคิดเห็นและแนวคิดหลักด้านสังคมสงเคราะห์ มีปัญหาอุปสรรค และมีการปฏิบัติเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยใน สหรัฐอเมริกา คือเรื่องการสังคมสงเคราะห์มีมากแก่คนไทย ด้านการช่วยเหลือทางด้านที่พึ่งทางจิตใจ การแนะนำในการดำเนินชีวิต ปัญหาการสังคมสงเคราะห์ แก่คนในท้องถิ่นยังมีไม่มากนัก เช่นไม่พบ นโยบายที่จะเปิดโรงเรียนแก่เด็กๆ ในชุมชนที่เป็นคนท้องถิ่น ปัญหาเรื่องทุน, กฎหมายภาษา ที่พบส่วนมากก็บริการในการด้านวิชาการและการสอนศิลปวัฒนธรรมไทยฟรี ทาง มจร. ควรเสนอแนะ และสัมมนาเรื่องนี้ ให้ที่พักแก่ฆราวาสผู้เดือดร้อนไม่มีที่พำนักชั่วคราว สนับสนุนประกาศทางราชการ และหน่วยงานเอกชนอื่นๆ ปัญหาทางสังคมคือสังคมไทยในอเมริกาเป็นสังคมที่ถืออัตตาสูง พระธรรมทูตจึงมีการสงเคราะห์ประชาชนที่เดือดร้อนได้ดีทั้งนักเรียนไทยและผู้มาทำงานแล้ววิชาขาดอายุ พระ/วัด ต้องไปช่วยเหลือ จึงเป็นจุดเด่นพระพุทธศาสนา, และความเป็นพระสงฆ์ทำให้อนุภานับถือ และจุดด้อยภาษาอังกฤษและวิธีการในการถ่ายทอดโดยใช้จิตวิทยา อุปกรณ์ การสังคมสงเคราะห์ เป็นอีกบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติต่อชาวบ้านหรือประชาชนทั่วไป เมื่อประชาชนมีความเดือดร้อนทางกาย พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการชี้แนะสังคมให้เกิดความเมตตาปราณี เอื้อเฟื้อซึ่งกัน และกัน ทำให้เกิดสังคมเอื้ออาทรกัน ซึ่งเป็นบทบาทของพระสงฆ์ที่ต้องแสดงออกต่อชาวโลกใน ลักษณะการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเพื่อให้เกิดสังคมแบ่งปัน หรือ การแสดงออกในลักษณะจิตอาสา มากขึ้น อย่างไรก็ตาม พระธรรมกิตติวงศ์ ^๑ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้

๑. ปัญหาเรื่องด้านนโยบายและแนวคิดการสร้างวัด ของคณะสงฆ์ในภาพรวมยังไม่ชัดเจน แนวคิดส่วนใหญ่มาจากชาวบ้าน คนไทยมีแนวคิด มีนโยบายในการสร้างวัดต่างกัน คนในประเทศ ต่างประเทศมี ๒ ประเภทคือ ๑.ชาวบ้านธรรมดา แม่บ้าน ๒. ดี ขึ้นมาหน่อยคือ แพทย์ พยาบาล ผู้มีการศึกษา ฝ่ายหนึ่งต้องการเห็นวัดแบบธรรมดาอย่างไรก็ได้ มีการเฮฮาสนุกสนานบ้าง ฝ่ายที่สอง ต้องการเห็นวัดแบบโบราณ อยากได้วัดเจียบสงบ ให้ความรู้ ต้องการให้พระสอนพวก ท้องถิ่น สอนชาวบ้านชาวเมืองเรื่องวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งสองฝ่ายทำให้เกิดปัญหา เกิดการสร้างวัด ไม่ยอมลงรอยกัน ถ้าลงรอยกันได้ ปัญหาอุปสรรคก็หมดไป อันนี้เป็นปัญหาของโยมกับพระ บางที ก็มีระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน ชาวบ้านกับพระไม่ชอบกันก็มี วิธีแก้ปัญหาก็ต้องมีนโยบายที่ชัดเจน

^๑ โครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๑๗ , สุจิตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

๒. ปัญหาด้านความไม่พร้อมของบุคลากรฝ่ายสงฆ์ ถ้าพระสงฆ์ไม่พร้อม ถือว่าเป็นนักรบที่ไม่ค่อยมีคุณภาพ เมื่อจะเป็นนักรบ ต้องเป็นนักรบที่ดี ต้องใช้อาวุธเป็น ความไม่พร้อมของพระสงฆ์คือภาษาและธรรมะใช้การยังไม่ได้ ถ้าภาษาไม่ได้ ธรรมะต้องเก่งคือกัมมัฏฐานต้องเก่ง ต้องแม่นยำอย่างหลวงพ่อบุชชา บุคลากรของเราไม่เก่งพอ สุดท้ายก็ สอนได้เฉพาะคนไทย บางรูปสอนคนไทยยังไม่ได้ พุดง่าย ๆ ก็คือไปสร้างวัดเท่านั้น จิตใจบางที่ไม่พร้อมไปแล้วเปลี่ยนแปลงคือลาสิกขาซึ่งในอเมริกามีเป็นจำนวนมาก การสึกไม่ได้ห้ามเมื่อจะสึกต้องคิดถึงบุคคลที่ไปตามหลัง ถ้าจะสึกก็ควรมาสึกแล้วอยู่ที่เมืองไทย ยิ่งเป็นพระหนุ่มหน้าตาดีภาษาคล่องแคล่วด้วย เดี่ยวท่านก็สึก ท่านมาก็สึกจะไปโทษเขาก็ไม่ได้ เพราะมันเห็นบ่อย ๆ ไป ๆ มา ๆ ก็เหมือนกับอยู่ในเมืองไทย ที่จะเผยแพร่ศาสนาที่มีนิกายซึ่งก็มีบางวัดเหมือนกัน มีฝรั่งมา ปฏิบัติกัมมัฏฐาน นั้นแหละคือเผยแพร่แท้จริง วิธีแก้ก็ต้องฝึกบุคลากรและวางแผนด้านบุคลากรให้ดีขึ้น

๓. ปัญหาด้านทุนและการสนับสนุน ในการสร้างวัด ทุนหมายถึงเงินในการสร้างวัด เรื่องอาหารไม่ต้องกลัวอด อาหาร มีมากโดยเฉพาะอาหารไทย ทุนในการสร้างวัด ส่วนใหญ่เราจะจับเสือมือเปล่าไปเช่าบ้าน ฝรั่งก็ดูถูก คล้าย ๆ ว่าคนไทยกระจอก ทำปึงทำอะไรไม่ได้ สิบปีก็ยังทำอะไรไม่ได้ สร้างหนี้สิน เป็นจำนวนมาก บางทีใช้ หนี้ไม่ไหวก็ทิ้งเสีย บางทีทำแล้วไม่ได้ก็ ต้องหนีปัญหาจึงมาจากบุคลากรและทุนด้วย

๔. ปัญหาด้านกฎหมายด้านสังคมและชุมชนในท้องถิ่น เราไม่ทราบกฎหมายกติกากฎเกณฑ์ มีการฟ้องร้องกันเป็นประจำ ถ้าวัดใดไม่ถูกฟ้องเลยถือว่าเด่นที่สุด อย่างคนไทย ไปจอดรถหน้าบ้านเขา ไปกินเลี้ยงบนสนามหญ้าเขา แล้วทิ้งไว้ เสียงดัง ฯลฯ เขาก็ฟ้องร้อง โดยเฉพาะวันอาทิตย์เป็นวันที่เขาพักผ่อน ห้าม มิให้มีเสียง ส่วนเราวันอาทิตย์ ถือเป็นวันรื่นเริงไป เพราะฉะนั้นด้านสังคม ด้านกฎหมาย ด้านชุมชน ต้องเรียนรู้เขา ในถิ่นนั้น ๆ ว่าอะไรได้หรือไม่ได้อย่างไร ชาวอเมริกาบางที่เขาตีมาก ถ้าเราทำถูกกฎหมาย เขาจะไม่ ต่อว่าหรือฟ้องอะไรสักอย่างเดียว เขาเคารพกฎหมายมาก ซึ่งจะเอานิสัยคนไทย ไปใช้ไม่ได้เลย

๕. ปัญหาด้านความขัดแย้ง ความแตกแยกและไม่เป็นเอกภาพ

จากการศึกษาพบว่า ข้อคิดเห็นและแนวคิดหลัก ด้านภาพรวมคือด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาและด้านสังคมสงเคราะห์ มีปัญหาอุปสรรค และมีจุดเด่น จุดด้อย ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ด้านสังคมสงเคราะห์ ไม่ชัดเจนเนื่องจากจำนวนผู้เข้าวัดนั้นมีจำนวนน้อย จุดเด่นคือ เมื่อเราหาทุนทรัพย์ได้ ทุนทรัพย์และเวลา ซึ่งทำให้สื่อสารได้ดี แต่การพูดคุยเรื่องธรรมะยังไม่ลึกซึ้งพอ การศึกษาธรรมะยังน้อย การสังคมสงเคราะห์ก็มีตามโอกาส โดยสรุป คือทางวัดต้องทำงานให้มากขึ้น บุคลากรภายในวัดต้องศึกษาทั้งภาษาและวัฒนธรรม เพื่อขยายงานให้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความมองอาจและสามารถที่จะอธิบายธรรมะให้กับชาวต่างชาติได้ สำหรับแนวทางแก้ไข แบบสอบถามน่าจะสอดคล้องกับสถานการณ์สภาพแวดล้อม

ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีในสหรัฐอเมริกา เพราะว่าผลการวิจัยออกมาอาจจะไม่สอดคล้องกับแบบสอบถามในสหรัฐฯ การบริหารการเผยแพร่แตกต่างจากเมืองไทยเป็นอย่างมาก ชาวพุทธเรามีจริยธรรมในหลายๆ ด้าน แต่ไม่ใช่ให้ดีเท่าที่ควร และควรมีการประชุมสัมมนาบ่อยๆ ในด้านต่างๆ ที่กล่าวมา อย่างไรก็ตามจากการศึกษาโดยภาพรวมแล้ว พอสรุปเป็นข้อมูลเพื่อความเข้าใจถึงบริบทของการปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมทูตในด้านความคิด ทศนคติ การปฏิบัติได้ว่า โดยภาพรวมนี้ พระธรรมทูตมีความคิดเห็นต่อพันธกิจหลักของการทำหน้าที่เป็นสงฆ์สาวกขององค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าอยู่ในระดับมาก ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานอยู่บ้าง แต่ก็ไม่เป็นปัจจัยที่ทำให้พระธรรมทูตเกิดความท้อแท้ หหมดกำลังใจในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

๕.๓.๑.๑ ในการนำแนวคิดในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก ควรมีการพัฒนาด้านวิธีการเผยแพร่ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ด้านการเผยแพร่ธรรมใช้ “กลยุทธ์ กลวิธี” และด้านการเผยแพร่ธรรมะในทางจริยธรรม เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

๕.๓.๑.๒ ทางวัดต้องทำงานให้มากขึ้น บุค คลาการภายในวัดต้องศึกษาทั้งภาษาอังกฤษและวัฒนธรรม เพื่อขยายงานให้มากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความมองอาจและ สามารถที่จะอธิบายธรรมะให้กับชาวต่างชาติได้

๕.๓.๑.๓ การเผยแพร่ศีลธรรมทางสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์ และเผยแพร่ศีลธรรมทางวิทยุกระจายเสียงในชุมชน ยังมีน้อยควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมในด้านนี้ให้มาก

๕.๓.๑.๔ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาทาง Internet โดยใช้วิธีสร้างสื่อเท่าที่สามารถสร้างได้ โดยเผยแพร่ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมในชุมชน และควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมในด้านนี้ให้มาก

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา
๒. ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการวัดที่มีประสิทธิภาพในสหรัฐอเมริกา
๓. ศึกษารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในสหรัฐอเมริกา

๔. ศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา
๕. ศึกษาประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูตไทยไปต่างประเทศ
๖. ควรเพิ่มจำนวนตัวอย่างที่สำรวจให้มากกว่านี้ทั้งฝ่ายพระธรรมทูตและฝ่ายฆราวาส
๗. ควรประเมินผลการอบรมพระธรรมทูตก่อนและหลังเข้าอบรมและมีการติดตามการปฏิบัติงาน
๘. ควรขยายผลการศึกษาไปสู่ประเทศอื่นๆ ที่มีพระธรรมทูตไปปฏิบัติงาน

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ . **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ . **อรรถกถาภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ . **ฎีกาภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาฎีกา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย , โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๓๙ - ๒๕๔๕.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **ธมมปทฎีกา ปฐม ภาค - อฏฐิม ภาค**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

_____ . **วิสุทธิมคคส นาม ปกรณ์วิเสสส ตติโย ภาค**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ :

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **พระพุทธศาสนาแก่งสังคมไทย**, กรุงเทพฯ.

คณะศิษย์อาจารย์นิศา เชนะกุล. **การเจริญสติปัฏฐาน** . กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทับลิขชิง,

๒๕๔๐.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, **สื่อมวลชนกับวิกฤตศรัทธาในพระพุทธศาสนา**, รายงานวิจัย

ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

นิธิ เอียวศรีวงศ์และคณะ, **การปฏิรูปพระพุทธศาสนาในประเทศไทย** , กองทุน รักรัษธรรมเพื่อการ

ฟื้นฟูพระพุทธศาสนา, ๒๕๓๘.

นันทสาร สีสลับ , **เสรีภาพทางศาสนาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศาสนาในโรงเรียนของรัฐสำหรับ**

ผู้ปกครองประเทศสหรัฐอเมริกา , สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, สำนัก

นายกรัฐมนตรี, ๒๕๓๘.

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, **ทฤษฎีบทบาท** , เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาจิตวิทยาสังคมโครงการ

ปริญญาโทสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔.

- พระเทพเวที. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, ๒๕๓๒.
- พระธรรมธีรราชฆานมุนี. **หลักปฏิบัติสมณะ-วิปัสสนากรรมฐาน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๒๘.
- พระธรรมปิฎก. (ปอ. ปยุตโต). **พระพุทธศาสนาในเอเชีย**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐.
 _____ . **พุทธธรรม**. กรุงเทพฯ: มุลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.
 _____ . **พุทธธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.
 _____ . **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๔.
 _____ . **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, ๒๕๔๔
- พระมหาธีรพันธ์ วชิรญาโณ . **วิปัสสนากรรมฐานเบื้องต้น** . วัดระฆังโฆสิตาราม แขวงศิริราช เขต
 บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๙
- พระมหาวิญญู ปุณฺณญาโณ, **รู้เรื่องสหรัฐอเมริกาและพระธรรมทูตไทย**, สหธรรมิก, ๒๕๔๔.
- พระมหาสมทรง สิริธโรและคณะ, **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต** , แสงรุ่งการพิมพ์,
 ๒๕๒๘.
- พระราชวรมนี. (ประยุทธ์ ปยุตโต). **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า** . กรุงเทพฯ: มุลนิธิพุทธธรรม,
 ๒๕๓๑.
- ภัททันตะ อาสภเถระ ธีรมาจริย, พระอาจารย์. **วิปัสสนาที่ปณีฎีกา**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร:
 โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกับสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาและกรมการศาสนา, **พระธรรม
 ทูตสายต่างประเทศรุ่นที่ ๘**, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **วารสารพุทธจักรปีที่ ๕๗ ฉบับที่ ๙ กันยายน ๒๕๔๖**, มหาจุฬา
 ลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. **คู่มืออบรมนักเทศน์** . ขอนแก่น:
 คลังนาวิทยา, ๒๕๔๕.
- สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา, **รายงานการปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูตไทย ใน
 สหรัฐอเมริกา**, พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายหวน บุญเข้ม, สหธรรมิก, ๒๕๔๗.
- สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา, **ประวัติวัดไทยในสหรัฐอเมริกา**, สหธรรมิก, ๒๕๓๙.
- สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา, **สงฆ์ไทย**, วัดอัมมาราม, ๒๕๓๔.
- สุนน อมรวินธุ์, **การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์** , โครงการกิตติเมธีสาขาวิชา
 ศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒.
- สมเด็จพระแท่นชิน กยัตโส ทะไลลามะ. **วาทะ ทะไล ลามะ** .ส.ศิริรักษ์, แปล , ๒๕๓๖ สำนักพิมพ์
 เคล็ดไทย ,๒๕๓๖.

(๒) บรรยายพิเศษ

พระธรรมโกศาจารย์, ยุทธวิธีการเผยแผ่ธรรมในระดับนานาชาติ. สู่จิตร์พระธรรมทูตสาย
ต่างประเศร่นที่ ๑๗ , ๒๕๕๔, ถอดเทปการบรรยาย.

พระธรรมโกศาจารย์,ศ.ดร.. บรรยายในการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ . จัดโดย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ณ พุทธมณฑล นครปฐม (วันที่ ๙ พฤษภาคม
๒๕๕๖).

ดร.พระมหานัด อตถจารี, บทบาทพระธรรมทูตไทยในต่างแดน ,บรรยายพิเศษ ณ เสถียรธรรม
สถาน, (วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๔ เวลา ๑๖.๐๐ น.).

(๓) INTERNET

<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=455722> สืบค้นเมื่อ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๕

<http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%AB%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B2> สืบค้นเมื่อ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๕

ภาคผนวก ก
บทความวิจัย

ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

A Study of Concepts and Principles of Buddhist Dissemination
of Thai Buddhist Missionaries in the United State of America

Asst. Prof. Dr. Phramaha Suriya Varamedhi

พระมหาสุริยา วรเมธี

Phra Soravit Ahipanyo

พระสรวิชัย อภิพลโณ

Asst. Prof. Dr. Prayoon Suyachai

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร สุขะใจ

Asst. Prof. Dr. Methaphan Phothitheerarat

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เมธาพันธ์ โพธิธีโรจน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย
ในสหรัฐอเมริกา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ แนวคิด
ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก ศึกษาแนวคิด เป้าหมายและวิธีการในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัย ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลกับ
กลุ่มประชากรคือ กลุ่มผู้บริหารโครงการพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้แก่ สัมฆาสนิกไทย หน่วยงาน
ที่ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมพระธรรมทูต และจากพระธรรมทูตที่ ปฏิบัติงานและเคยปฏิบัติงานเป็นพระ

ธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวน ๑๐๐ รูป ซึ่งได้มาโดยการสุมแบบบังเอิญ สำหรับการวิเคราะห์ ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสมผสานทั้งปริมาณและคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า

๑. แนวคิด วิธีการและเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเป็นไปตามหลัก พุทธโอวาท แสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น

เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ แก่กุศล ความสุข แก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใช้ชาวพุทธ มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วย ตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ โดยมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัด สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนานอกที่ตั้ง เช่น การสอน,บรรยาย ธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่อยู่นอกวัด การใช้เทคโนโลยี สื่อสารมวลชน วิทยุ โทรทัศน์หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนาออกวัด เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายชาวพุทธทั้งฝ่ายฆราวาสและ พระสงฆ์ (สมัชชาสงฆ์ไทย)

๒. ปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ประเทศสหรัฐอเมริกานั้น พระธรรมทูต ยังไม่เข้าใจภาษา และวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแผ่ดีพอ ทำให้การสื่อสารกับคนในประเทศนั้นได้ ไม่ดีเท่าที่ควร ด้านองค์กรสงฆ์ที่มีส่วนในการดูแลพระธรรมทูตยัง ก็ไม่เข้มแข็งพอ จึงให้การสนับสนุนและ ดูแลได้ไม่ทั่วถึง แม้ปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยตรงแต่ก็ยังครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง เช่นศูนย์ ควบคุมดูแลพระไปต่างประเทศก็ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำหน้าที่อีกอย่าง อบรม พระธรรมทูตแล้วส่วนการคัดเลือกว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง เมื่อผ่านเกณฑ์พิจารณาแล้วก็ต้องผ่านขั้นตอนในการขอหนังสือเดินทาง ขอวีซ่าเข้าประเทศ บางประเทศ ก็ ยากมากและให้เวลาในการพำนักในประเทศนั้นๆ น้อย ทำให้เกิดความไม่ต่อเรื่องในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา

๓. แนวทางการแก้ไขปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา ควร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหาร การจัดการและการปกครองสำหรับผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ โดยจัดตั้ง

สถาบันหรือวิทยาลัยพระธรรมทูต เพื่อพัฒนาบุคลากรดำเนินงานเผยแผ่พระศาสนา ในต่างประเทศ จัดตั้ง คณะกรรมการบริหารกิจการพระธรรมทูต ซึ่งคณะกรรมการฯ ชุดนี้ควรได้รับมอบอำนาจจากมหาเถรสมาคม ให้สามารถเข้าไปดูแลเรื่องการคัดเลือก จัดส่งพระธรรมทูตฯ ไปประจำหรือทำงานในต่างประเทศ การดูแลเรื่องสวัสดิการ สุขภาพ การเดินทางไปเผยแผ่ การพิจารณาให้ความดีความชอบ และมาตรการลงโทษ พร้อมกันนี้ก็ควรมีบุคลากร และงบประมาณรับรองงานด้านนี้อย่างเพียงพอ

ABSTRACT

The research on A Study of Concept and Principle in Disseminating Buddhism of Thai Buddhist Missionary Monks in the United States of America is a survey research with the objective in spreading the concept in disseminating Buddhism from Tipitaka, studying the concept, goal and the way of disseminating Buddhism of the Thai Buddhist missionary monks in the United States of America, including the study of problem and obstacle in disseminating Buddhism. For collecting data, the researchers use the questionnaire and interview in collecting data from the people such as a group of administrators of the project of overseas Thai missionary monks, consisting of the General Assembly of the Thai monks, the office responsible for training the Thai missionary monks and from ๑๐๐ Thai missionary monks who are performing their duty and used to perform their duty as missionary monks in the United States of America. The data collecting has been done by way of random. The data analysis is used by the mixture of both quantitative and qualitative research.

The result of research is found as follows:

๑. Concept, method and goal of disseminating Buddhism of the missionary monks are based on the principle of the Buddha's teachings, preaching Dhamma suitable for the time and place, reasonability, preaching Dhamma with loving kindness, focusing on providing benefit to the listeners. Preaching Dhamma is neither because of desiring the offerings nor preaching Dhamma by the swagger. The objectives of disseminating Buddhism of overseas Thai missionary monks are for the benefit, support, happiness of the people who are Buddhists and non-Buddhists, focusing on developing

the efficiency of the people in living their own life, using the principle and the teachings of the Buddha as the guideline for the others by not performing the carelessness in their life, being the center of hearts and the activities of Buddhist people in the United States of America in relation to the dissemination i.e., dissemination of Buddhism in their own place by organizing the activity in the temple such as activity in practicing meditation on the important days of Buddhism and the nation, Dhamma preaching, speech delivering, article writing, and premises arranging for religious ritual etc. and dissemination of Buddhism outside the temple such as Dhamma preaching in the educational institute, public and private agency located outside the temple, using communication technology, radio and television or organizing the activity concerning the Thai culture at the meeting buildings etc., dissemination of Buddhism by using network i.e., organizing the academic activity, exchanging the way of practice in organizing the activity, forwarding the activity that is jointly useful for the temple or the agency concerned, making Buddhist network of lay people and the Sangha inside the affiliation and outside the affiliation of the General Assembly of the Thai Sangha.

๑๖. The problem and obstacle of the dissemination of Buddhism in the United States of America are because some Buddhist missionary monks have less skills of English language and culture causing the problem in communicating with the people of this country and the Sangha Organization responsible for taking care of the Buddhist missionary monks is not strong enough causing that the support and supervision are not thorough. Even though at present time, there are many agencies responsible directly for supervision but not covered thoroughly such as the Controlling and Supervising Center for the Overseas Missionary Monks and the Buddhist Missionary Monks Training Office are working in the different way. When the Buddhist missionary monks have been trained, the selection of monks for going abroad is the duty of another office. When having passed the consideration criteria the missionary monks have to pass the process of passport and visa entry requirement that has to be waited for a long time and the

permission for staying in the USA. is very short, bringing about the disconnection in disseminating Buddhism.

๓. There should be the way in solving the problem in disseminating Buddhism of the missionary monks in the United States of America by exchanging knowledge on management and administration for the persons concerned at every level. Also, there should be the establishment of institute or missionary monks college for developing the personnel relating to the dissemination of Buddhism in foreign countries. The executive committees for the missionary monks affairs should be established and empowered from the Mahathera Association to enable them to supervise the selection of sending the missionary monks to work and perform the duty in foreign countries, and paying attention to the welfares, health, travelling for propagation, consideration of laurel and punishment measure. On the one hand, there should be the personnel and budget to support this work adequately.

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย พระสงฆ์ไทยมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมเสมอมาทั้งระดับพื้นฐาน คือให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมที่ประชาชนสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขเช่น หลักพรหมวิหาร หลักสังคหวัตถุ เบญจศีล เบญจธรรม หิริโอตตปปะ และระดับหลักธรรมขั้นสูงในพระพุทธศาสนาที่ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตไปสู่ความพ้นทุกข์ ได้แก่ การฝึกวิปัสสนากรรมฐาน หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีคุณค่าและประโยชน์สูงสุดที่จะนำพามนุษย์ให้สามารถใช้ชีวิตในโลกปัจจุบันอย่างมีความสุข ทั้งยังมีความพิเศษมากกว่าหลักธรรมในศาสนาอื่นอีก นั่นคือพระพุทธศาสนามีคำสอนที่จะช่วยให้มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพชีวิตของตนด้วยตนเอง จนสามารถก้าวสู่ความหลุดพ้นโดยไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงถือว่าการเผยแผ่สิ่งที่ดีงามเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโลก โดยแท้ ดังพุทธพจน์ตอนที่พระพุทธองค์ส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรกว่า “ จรณ ภิกขเว จาริกิ พุทฺชนฺหิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกานุกมฺปาย อตถาย หิตาย สุขาย สเทว มนุสฺसानิ ”

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิ.มหา.๑ เล่มที่ ๔/๒๗) ซึ่งหมายความว่า “ภิกษุทั้งหลาย จงเที่ยวไปสู่ที่จาริก เพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” นี่คือนิยาม หรือ วัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ธรรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์อยู่ในกำกับของรัฐ ได้ตระหนักต่อความสำคัญในด้านการส่งเสริมให้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ ได้จัดให้มีการเปิดอบรมหลักสูตรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับพระภิกษุ สามเณร และ คฤหัสถ์ ซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ในสาขาธรรมนิเทศ และหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย โครงการนี้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๘ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนับได้ ๑๓ รุ่นแล้ว ใช้เวลาในการฝึกอบรมรวม ๓ เดือน/รุ่น จนพระสงฆ์ทุกรูปมีความมั่นใจว่าสามารถไปปฏิบัติงานเผยแผ่พระธรรมคำสอนในต่างประเทศได้ ขณะนี้มีเครือข่ายเผยแผ่พระธรรมคำสอนอยู่ทั่วโลก

สาเหตุที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ เพราะว่า ได้รับรู้รับฟังปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสายต่างประเทศ ทั้งจากบุคคลทั่วไปที่สนใจในพระพุทธศาสนา และจากคณะผู้ดำเนินงานการอบรม ตลอดจนผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือ พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๑๓ ว่า

“ในการไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น ความรู้ความสามารถมีด้วยกันทั้งนั้น แต่ที่ไม่ค่อยบรรลุผลตามที่ต้องการ คงจะเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยุทธศาสตร์ จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ มาก บางท่านเทศน์ดีสอนดีก็ยังไม่สำเร็จ ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะยังมีปัจจัยอะไรหลายอย่าง งานของพระธรรมทูตมีความละเอียดอ่อนมาก แล้วยังถูกค่อนข้างขอตัวไปสอนเฉพาะกับคนไทยด้วยกัน เขาเอาเราไปเปรียบเทียบกับพระธรรมทูตทิเบต ญี่ปุ่น หรือแม้กระทั่งศรีลังกา ที่ประสบผลสำเร็จมากกว่าในการเผยแผ่กับชาวต่างประเทศ ” (พระธรรมโกศาจารย์ ๒๕๔๙ : ๒๒๑) จากปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสายต่างประเทศซึ่งยังไม่ ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนี้ มีผลกระทบต่อสถาบันพระพุทธศาสนาโดยตรง และโดยอ้อมก็คือ ผลกระทบที่มีต่อความมั่นคงความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ที่นับพระพุทธศาสนา กับผู้ที่นับถือศาสนาอื่นๆในต่างประเทศ เมื่อไม่สามารถทำความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ถูกต้อง ก็จะเป็นผลเสียหายต่อสังคมชาวพุทธ ความแปลกแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมความเชื่อความศรัทธา ความรู้สึกนึกคิดยิ่งห่างเหินกันมากเท่าใด ความเข้าใจผิดความแยกพรรคพวกก็เกิดขึ้นจนไม่สามารถนำพาสันติสุขสู่ประชาชนชาวโลกซึ่งอยู่ร่วมกันได้ ส่วนการที่ผู้วิจัยเลือกเอา ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นพื้นที่ศึกษานั้น เนื่องจาก สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศมหาอำนาจใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติหลาย

วัฒนธรรม และเป็นประเทศที่มีความเจริญทางวัตถุสูงสุดมีวัดไทยอยู่ทั่วทุกมลรัฐของประเทศประมาณ ๖๗ วัด มีพระธรรมทูตไทยปฏิบัติหน้าที่อยู่ประมาณ ๔๐๐ รูป การสำรวจข้อมูล และการวิเคราะห์ ข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ศึกษา จะทำให้ได้ภาพรวมของปัญหาอุปสรรคต่างๆในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาได้ชัดเจน.

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย ในสหรัฐอเมริกา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ แนวคิด ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก ศึกษาแนวคิด เป้าหมายและวิธีการในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัย ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลกับ กลุ่มประชากรคือ กลุ่มผู้บริหารโครงการพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้แก่สมัชชาสงฆ์ไทย หน่วยงาน ที่ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมพระธรรมทูต และจากพระธรรมทูตที่ ปฏิบัติงานและเคยปฏิบัติงานเป็นพระ ธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวน ๑๐๐ รูป ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ สำหรับการวิเคราะห์ ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสมผสานทั้งปริมาณและคุณภาพ

ผลการศึกษา

จากการศึกษา ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย ในสหรัฐอเมริกา สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า

๑. แนวคิด วิธีการและเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเป็นไปตามหลัก พุทธโอวาท แสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ แก่กุล ความสุข แก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใจชาวพุทธ มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วย ตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ โดยมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัด

สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแพร่พระพุทธศาสนานอกที่ตั้ง เช่น การสอน, บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่อยู่นอกวัด การใช้เทคโนโลยี สื่อสารมวลชน วิทยุ โทรทัศน์หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนานอกวัด เป็นต้น การเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายชาวพุทธทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์ (สมัชชาสงฆ์ไทย)

๒. ปัญหาและอุปสรรคการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น พระธรรมทูตยังไม่เข้าใจภาษา และวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแพร่ดีพอ ทำให้การสื่อสารกับคนในประเทศนั้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร ด้านองค์กรสงฆ์ที่มีส่วนในการดูแลพระธรรมทูต ยังก็ไม่เข้มแข็งพอ จึงให้การสนับสนุนและดูแลได้ไม่ทั่วถึง แม้ปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยตรงแต่ก็ยังคงครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง เช่น ศูนย์ควบคุมดูแลพระไปต่างประเทศก็ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำหน้าที่อีกอย่าง อบรมพระธรรมทูตแล้วส่วนการคัดเลือกกว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง เมื่อผ่านเกณฑ์พิจารณาแล้วก็ต้องผ่านขั้นตอนในการขอหนังสือเดินทาง ขอรหัสเข้าประเทศ บางประเทศ ก็ยากมากและให้เวลาในการพำนักในประเทศนั้นๆ น้อย ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

๓. แนวทางการแก้ไขปัญหาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหาร การจัดการและการปกครองสำหรับผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ โดยจัดตั้งสถาบันหรือวิทยาลัยพระธรรมทูต เพื่อพัฒนาบุคลากรด้านงานเผยแพร่ศาสนา ในต่างประเทศ จัดตั้งคณะกรรมการบริหารกิจการพระธรรมทูต ซึ่งคณะกรรมการฯ ชุดนี้ควรได้รับมอบอำนาจจากมหาเถรสมาคม ให้สามารถเข้าไปดูแลเรื่องการคัดเลือก จัดส่งพระธรรมทูตฯ ไปประจำหรือทำงานในต่างประเทศ การดูแลเรื่องสวัสดิการ สุขภาพ การเดินทางไปเผยแพร่ การพิจารณาให้ความดีความชอบ และมาตรการลงโทษ พร้อมกันนี้ก็ควรมีบุคลากร และงบประมาณรับสนองงานด้านนี้อย่างเพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศควรกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุนให้พระธรรมทูตในต่างประเทศนำวิธีการการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ตามหลักพุทธโอวาท กำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ สร้างกลยุทธ์เครือข่ายการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ระหว่างพระธรรมทูตและชาวพุทธในต่างประเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

๒. มหาวิทยาลัยสงฆ์และองค์กรร่วมมือฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ควรเพิ่มเติมเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย ใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้แนะบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ เช่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนานอกที่ตั้ง เช่น การสอน,บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกวัด

๓. รัฐบาล ควรสนับสนุนส่งเสริมนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของมหาเถรสมาคมอย่างใกล้ชิด การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อดูแลกิจการพระพุทธศาสนาในต่างแดน การอำนวยความสะดวกให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ได้สะดวก การสนับสนุนเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกรูปแบบ

๔. สถานทูตในแต่ละประเทศที่มีพระธรรมทูตอยู่ ควรกำหนดเป็นนโยบายในการส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของประเทศที่พระธรรมทูตจะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งของการคงอยู่ของวัดในต่างประเทศด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา วัด การจัดกิจกรรม และการสร้างความเข้าใจระหว่างชาวพุทธและชาวศาสนาอื่น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. หน่วยงานฝึกอบรมพระธรรมทูต(สถาบันการศึกษาทางคณะสงฆ์) ร่วมกับ องค์กรพระธรรมทูตในต่างประเทศร่วมกันจัดทำหลักสูตรที่เอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแต่ละพื้นที่(ประเทศ) เพื่อให้การปฏิบัติงานของพระธรรมทูตมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

๒. รัฐบาลนำแนวนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาเถรสมาคมมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยให้พระธรรมทูตเป็นสื่อกลางนำวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

๓. สร้างความเข้มแข็งให้กับ องค์กรที่ดูแลพระธรรมทูต สายต่างประเทศ โดยการสร้างระบบเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในแต่ละประเทศ รวมถึงระหว่างพระธรรมทูตต่างประเทศและพระสงฆ์ในประเทศไทย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งกันและกัน

๔. การวางกรอบภาระงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศให้เป็นเอกภาพ เช่น ศูนย์ควบคุมดูแลพระไปต่างประเทศ สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต (มหาวิทยาลัยสงฆ์) หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและวางกรอบขั้นตอนและการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของพระธรรมทูตทุกขั้นตอน

๕. มหาวิทยาลัยสงฆ์ร่วมกับองค์กรคณะสงฆ์และหน่วยงานสนับสนุนควรวางแผนทางการจัดตั้งสถาบันหรือวิทยาลัยพระธรรมทูต เพื่อพัฒนาบุคลากรด้านงานเผยแผ่พระศาสนา ในต่างประเทศ จัดตั้งคณะกรรมการบริหารกิจการพระธรรมทูต ซึ่งคณะกรรมการฯ ชุดนี้ควรได้รับมอบอำนาจจากมหาเถรสมาคม ให้สามารถเข้าไปดูแลเรื่องการค้าเลือก จัดส่งพระธรรมทูตฯ ไปประจำหรือทำงานในต่างประเทศ การดูแลเรื่องสวัสดิการ สุขภาพ การเดินทางไปเผยแผ่ การพิจารณาให้ความดีความชอบ และมาตรการลงโทษ พร้อมกันนี้ก็ควรมีบุคลากร และงบประมาณรับสนองงานด้านนี้อย่างเพียงพอ

๖. พระธรรมทูตในต่างประเทศต้อง ทำงานให้มากขึ้น โดยเฉพาะพระธรรมทูต ภายในวัดต้องศึกษาทั้งภาษาอังกฤษและวัฒนธรรม เพื่อขยายงานให้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความองอาจและ สามารถที่จะอธิบายธรรมะให้กับชาวต่างชาติได้ ขณะเดียวกันควรมีการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบที่หลากหลายผ่านสื่อเทคโนโลยี Internet วิทยุหรือโทรทัศน์ ส่งเสริมสนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา
๒. ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการวัดที่มีประสิทธิภาพในสหรัฐอเมริกา
๓. ศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในสหรัฐอเมริกา
๔. ศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา
๕. ศึกษาประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูตไทยไปต่างประเทศ
๖. ควรเพิ่มจำนวนตัวอย่างที่สำรวจให้มากกว่านี้ทั้งฝ่ายพระธรรมทูตและฝ่ายฆราวาส
๗. ประเมินผลการอบรมพระธรรมทูตก่อนและหลังเข้าอบรมและมีการติดตามการปฏิบัติงาน
๘. ควรขยายผลการศึกษาไปสู่ประเทศอื่นๆ ที่มีพระธรรมทูตไปปฏิบัติงาน

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้

๑. มหาเถรสมาคม/องค์กรพระธรรมทูตในต่างประเทศ

จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุนให้พระธรรมทูตในต่างประเทศนำวิธีการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามหลักพุทธโอวาทโดยการ กำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ สร้างกลยุทธ์เครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ระหว่างพระธรรมทูตและชาวพุทธในต่างประเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

๒. มหาวิทยาลัยสงฆ์และองค์กรร่วมมือฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

๑. ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเพิ่มเติมเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แบบเครือข่าย ใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ เช่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง เช่น การสอน,บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกวัด

๒. ทำการวิจัย ศึกษา เพื่อใช้งานวิจัยเป็นฐานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องเช่น ศึกษาผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการวัดที่มีประสิทธิภาพในสหรัฐอเมริกา ศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในสหรัฐอเมริกา ศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา และ ประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูตไทยไปต่างประเทศ เป็นต้น

๓. รัฐบาล/หน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรมพระพุทธศาสนา

๑. สนับสนุนส่งเสริมนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของมหาเถรสมาคมอย่างใกล้ชิด โดยการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อดูแลกิจการพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ รัฐบาลนำแนวนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาเถรสมาคมมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยให้พระธรรมทูตเป็นสื่อกลางนำวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของ

พระพุทธศาสนาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สร้างความเข้มแข็งให้กับ องค์การที่ดูแลพระธรรมทูตสายต่างประเทศ โดยการสร้างระบบเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในแต่ละประเทศ รวมถึงระหว่างพระธรรมทูตต่างประเทศและพระสงฆ์ในประเทศไทย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งกันและกัน

๔. สถานทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา

กำหนดเป็นนโยบายในการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของประเทศที่พระธรรมทูตจะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งของการคงอยู่ของวัดในต่างประเทศ เข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ เกื้อกูล พัฒนาวัด การจัดกิจกรรม รวมถึงการสร้าง ความเข้าใจระหว่างชาวพุทธและชาวศาสนาอื่น

ภาคผนวก ค
แผนการดำเนินการวิจัย

แผนการดำเนินการวิจัย
เรื่อง “ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา”

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลลัพธ์
๑.จัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อขออุดหนุนทุนวิจัย	ประชุมปฏิบัติการเขียนโครงร่างการวิจัย และวิพากษ์โครงร่างงานวิจัย	มิ.ย. – ก.ค.	ผู้ทรงคุณวุฒินักวิจัย	ได้โครงร่างงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
๒.เพื่อศึกษาเอกสารงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องและนิตยสารและนิตยสาร	ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนิตยสาร	ก.พ. – มี.ค.	ผู้ทรงคุณวุฒินักวิจัย	ได้เอกสารบทที่ 2 และนิตยสาร
๓. เพื่อสร้างเครื่องมือสำหรับการเก็บ	สร้างเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล	มี.ค.-เม.ย.	ผู้ทรงคุณวุฒินักวิจัย	ได้เครื่องมือฉบับสมบูรณ์
๔. จัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ ๑	วิพากษ์และสรุปผลการศึกษาเบื้องต้น	มี.ค.-เม.ย.	ผู้ทรงคุณวุฒินักวิจัยและ	ได้ประเด็นสำคัญเพื่อจัดทำรายงานความก้าวหน้า
๔.๑ เพื่อเก็บข้อมูล	ติดต่อพระธรรมทูตทางโทรศัพท์และE-mail เข้าร่วมสัมมนาพระธรรมทูตเก็บประเด็นที่เกี่ยวข้อง	พ.ค. – ต.ค.	ผู้ทรงคุณวุฒินักวิจัยและ	ได้ข้อคิดเห็นของพระธรรมทูตและบทสรุปจากการประชุมพระธรรมทูตโลก
๕. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล	ตรวจสอบข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณ	พ.ย.	ผู้ทรงคุณวุฒินักวิจัย	ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
๗. เพื่อตรวจสอบรายงานการวิจัย	วิพากษ์งานวิจัยตรวจสอบรายงานการวิจัย	ธ.ค.	คณะกรรมการ	ได้ประเด็นสำคัญเพื่อปรับปรุงเอกสารรายงานการวิจัย

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลลัพธ์
๘. เพื่อเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์	นำประเด็นสำคัญจากที่ประชุมมาปรับปรุง	๖.ค.	คณะกรรมการ	ได้รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
๙. เพื่อส่งรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์	จัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์	๖.ค.	คณะกรรมการ	ได้เล่ม งานวิจัยฉบับสมบูรณ์ จำนวน 10 เล่ม

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามงานวิจัย

แบบสอบถามงานวิจัย
เรื่อง
ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามชุดนี้มีทั้งหมด ๕ ตอน

ตอนที่ ๑. แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒. แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของพระธรรมทูต

ตอนที่ ๓. แบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต

ตอนที่ ๔. แบบสอบถามแนวคิดและหลักการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๕. แบบเสนอแนะข้อคิดเห็น

๒. ขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อและตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด การตอบแบบสอบถามนี้จะไม่เป็นผลเสียใด ๆ ต่อตัวท่านและหน่วยงานของท่าน แต่จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายวางแผน พัฒนา ปรับปรุงการดำเนินงานพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาต่อไป

ขอขอบพระคุณอย่างสูงในการอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม
คณะผู้วิจัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาเขียนเครื่องหมาย / ลงใน [] หน้าข้อความที่เป็นความจริง
เกี่ยวกับตัวท่านและเติมข้อความในช่องว่าง.....ให้ครบถ้วน

1. อายุ.....ปี
2. พรรษา.....
3. ก่อนมาเป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในสหรัฐอเมริกาท่านเคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศ
มาก่อนหรือไม่
[] เคย เป็นเวลา.....ปี [] ไม่เคย
4. ท่านมาเป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเวลา.....ปี
5. ระดับการศึกษาปริญญาตรี นักรธรรมชั้น.....เปรียญธรรม.....ประโยค
6. ระดับการศึกษาสายสามัญ [] ต่ำกว่าปริญญาตรี [] ปริญญาตรี
[] สูงกว่าปริญญาตรี
๗. ปัจจุบันท่านถือสัญชาติ [] ไทย [] สหรัฐอเมริกา [] ทั้งไทยและสหรัฐอเมริกา
[] อื่น ๆ

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของพระธรรมทูต

คำชี้แจง ให้ท่านอ่านข้อความแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริง
มากที่สุด เพียงช่องเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ อันดับ ได้แก่

มากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนี้ตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมากที่สุด
มาก	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมาก
ปานกลาง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านบ้าง ไม่จริงบ้าง
น้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อย
น้อยที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อยที่สุด

คุณลักษณะของพระธรรมทูต	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. มีความรู้เกี่ยวกับประเทศสหรัฐอเมริกา					
๒. มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ศาสนา					
๓. มีความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในสหรัฐอเมริกา					
๔. มีความรู้ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ					

๕.มีแผนการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจน					
๖.วัด/สถานที่พำนักที่ท่านอยู่มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา					
๗. การปฏิบัติศาสนกิจของท่านขึ้นอยู่กับศรัทธาของพุทธศาสนิกชน					
๘. การมาปฏิบัติศาสนกิจที่นี้ทำให้สภาวะของท่านรู้สึกต่อพุทธศาสนาดีขึ้น					
๙. ท่านรู้สึกว่าการมาปฏิบัติพระธรรมทูต ทำให้ท่านรู้ความสามารถของตนเองด้อยลง					
๑๐. ท่านรู้สึกขาดความมั่นใจเมื่อต้องการสนทนาธรรมกับชาวต่างชาติ					
๑๑. ท่านพร้อมที่จะแสดงบทบาทผู้นำทาง จิตใจตลอดเวลา					
๑๒. ท่านคิดว่าตนเองเป็นที่ยอมรับของ คนสหรัฐอเมริกาส่วนในสหรัฐอเมริกา					
๑๓. ท่านคิดว่าตนเองเป็นที่ยอมรับของ คนต่างชาติ					
๑๔. ท่านต้องชวนขวยเรียนรู้อื่นๆ ในสหรัฐอเมริกาอยู่ตลอดเวลา					
๑๕. งานพระธรรมทูตจำเจน่าเบื่อหน่าย					
๑๖. ท่านรู้สึกเบื่อที่ต้องคอยเอาใจใส่ดูแลผู้คนที่มาวัด					
๑๗. พระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกามีการแบ่ง เป็นพรรคเป็นพวกกัน					
๑๘. คนสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ไม่ค่อยศรัทธาพระธรรมทูตเท่าใดนัก					
๑๙. พระธรรมทูตไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติเท่าใดนัก					
๒๐. วัดยังไม่ค่อยมีบทบาทกับชุมชนรอบวัดมากนัก					
๒๑. พระธรรมทูตสามารถปรับตัวได้ดีกับวัฒนธรรมแบบสหรัฐอเมริกา					
๒๒. ท่านไม่ยอมรับมุมมองและวิธีการที่แตกต่างกัน					

๒๓. ท่านได้ใช้เทคนิคและความคิดใหม่ ๆ ในการ แก้ไขปัญหา					
๒๔. ท่านมีโอกาสใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการ ปฏิบัติงาน					
๒๕. ท่านวางแผนและตั้งเป้าหมายสำหรับการเผยแพร่					
๒๖. ท่านพร้อมที่จะเสียประโยชน์ระยะสั้นเพื่อประโยชน์ ระยะยาว					
๒๗. ท่านรู้และเข้าใจจุดเด่น – จุดด้อย ของตนเอง					
๒๘. ท่านรู้ความต้องการและความรับผิดชอบของตนเอง					
๒๙. ท่านรู้สึกผูกพันอย่างยิ่งกับการเป็นพระธรรมทูต					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต

คำชี้แจง ให้ท่านอ่านข้อความแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพียงช่องเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ อันดับ ได้แก่

มากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนี้ตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมากที่สุด
มาก	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมาก
ปานกลาง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านบ้าง ไม่จริงบ้าง
น้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อย
น้อยที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อยที่สุด

วิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
วิธีการเผยแพร่ที่ท่านปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน					
๑. การสนทนาธรรม					
๒. การแสดงธรรม การเทศน์					
๓. การปาฐกถาธรรม					
๔. การบรรยายธรรม					
การเผยแพร่ธรรมใช้ “กลยุทธ์ กลวิธี					
๑. หลักการและอุดมคติของนักเทศน์					
๒. วิธีการเข้าถึงความสำเร็จของนักเทศน์					

๓. พื้นความรู้ความสามารถของนักเทศน์					
๔. การเข้าใจและยอมรับของผู้ฟัง					
การเผยแพร่ธรรมะในทางจริยธรรม ท่านใช้วิธี					
๑. การสาธิตหรือทำเป็นตัวอย่างให้ดู					
๒. ใช้สื่อการสอนเป็นรูปภาพ					
๓. ใช้สื่อการสอนยกนิทานประกอบ					
๔. ใช้สื่อการสอนโดยมีระบบ IT เช่น PowerPoint					
เทคนิควิธีการในการเผยแพร่ธรรม ท่านใช้วิธี					
๑. การยกเรื่องชาดกและนิทาน					
๒. การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา					
๓. การทำตัวเป็นตัวอย่าง					
๔. ให้กิจกรรมด้านการปฏิบัติ					
แนวทางในการเผยแพร่ธรรม ท่านเป็นด้านใด					
๑. ด้านพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด					
๒. การใช้สื่อหรือเทคนิควิธีกระตุ้นให้เกิดความสนใจ					
๓. เรื่องบรรยากาศ					
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม					
บุคลิกภาพของผู้เผยแพร่ธรรม ท่านให้ความสำคัญ					
๑. การยิ้มแย้มแจ่มใส					
๒. การแต่งกายเรียบร้อย					
๓. การควบคุมอารมณ์					
๔. การมีมนุษยสัมพันธ์					
หัวข้อธรรมที่ท่านใช้ในการเผยแพร่และการสอน					
๑. เรื่องทาน					
๒. เรื่องศีล					
๓. เรื่องสมาธิ					
๔. เรื่องปัญญา					

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ ธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

คำชี้แจง ให้ท่านอ่านข้อความแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพียงช่องเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ อันดับ ได้แก่

มากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนี้ตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมากที่สุด
มาก	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมาก
ปานกลาง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านบ้าง ไม่จริงบ้าง
น้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อย
น้อยที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อยที่สุด

ลำดับ	การเผยแผ่พระพุทธศาสนา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านการเผยแผ่พระศาสนา					
๑	ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนชาวสหรัฐอเมริกา					
๒	ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนชาวต่างชาติได้					
๓	เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกา					
๔	เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธต่างชาติ					
๕	เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมไทยแก่ชาวไทย					
๖	เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมแก่ชาวต่างชาติในสหรัฐอเมริกา					
๗	ได้ประกาศเกียรติคุณของชาติให้ประจักษ์แก่คนต่างชาติในสหรัฐอเมริกา					
๘	ได้ประกาศเกียรติคุณของพระพุทธศาสนาให้ประจักษ์แก่คนต่างชาติ					
๙	ได้ประกาศเกียรติคุณของพระธรรมทูตไทยให้ประจักษ์แก่คนต่างชาติ					
๑๐	ได้ประกาศเกียรติคุณของ					

ลำดับ	การเผยแผ่พระพุทธศาสนา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	พระมหากษัตริย์ให้ประจักษ์แก่ต่างชาติ					
๑๑	เผยแผ่ศีลธรรมทางสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์					
๑๒	เผยแผ่ศีลธรรมทางสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ					
๑๓	เผยแผ่ศีลธรรมทางวิทยุกระจายเสียงในชุมชน					
๑๔	จัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญ					
๑๕	จัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา					
	ด้านการศึกษา					
๑๖	ท่านได้สนับสนุนทุนการศึกษาให้เด็กและเยาวชน					
๑๗	ได้ช่วยเหลือวัสดุ อุปกรณ์การเรียน การสอน และสิ่งการเรียนรู้					
๑๘	มีโครงการจัดแหล่งสถานที่การเรียนการสอนหลักธรรมภายในวัด					
๑๙	ได้ส่งเสริมจัดกิจกรรมการบูรณาการเรียนรู้อยู่ภายในวัดและชุมชน					
๒๐	ได้ทำแหล่งทุนสนับสนุนแก่เด็กด้านการศึกษา					
๒๑	ได้เสนอแนะแนวอบรมด้านวิชาการแก่คนในสหรัฐอเมริกาและคนในชุมชน					
๒๒	การจัดให้มีการเรียนการสอนหลักปริยัติธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์					
๒๓	ส่งเสริมการเรียนรู้ของคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ					
๒๔	ผู้บริหารระดับสูงให้การช่วยเหลือด้านการศึกษาของหน่วยงานของท่าน					
	ด้านสังคมสงเคราะห์					

ลำดับ	การเผยแผ่พระพุทธศาสนา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒๕	จัดโครงการส่งเสริมชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน					
๒๖	ส่งเสริมชาวบ้านให้มีอาชีพเสริม					
๒๗	กิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการออมทรัพย์					
๒๘	ให้การส่งเสริมอุดหนุนทุนโครงการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อชุมชน					
๒๙	เป็นแกนนำในการสงเคราะห์ประชาชนเมื่อประสบภัยพิบัติ					
๓๐	จัดกิจกรรมช่วยเหลือด้านสุขภาพชุมชน					
๓๑	จัดหาปัจจัยสี่ เช่น อาหารเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย					
๓๒	ส่งเสริมประชาชนลด ละ เลิกอบายมุข สิ่งเสพติดให้โทษ					
๓๓	จัดหาทุนสนับสนุนประชาชนสร้างสาธารณประโยชน์					
๓๔	จัดโครงการพัฒนาคุณภาพการประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือชุมชน วัด บ้าน โรงเรียน					

ตอนที่ ๕ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา

๑) แนวคิดหลักด้านการเผยแผ่ มีปัญหาอุปสรรค อะไรบ้าง

.....

.....

.....

๒) แนวคิดหลักด้านการศึกษา มีปัญหาอุปสรรคและมีการปฏิบัติเป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๓) แนวคิดหลักด้านสังคมสงเคราะห์ มีปัญหาอุปสรรค และมีการปฏิบัติเป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๔) แนวคิดหลักด้านรวมคือด้านการเผยแพร่ ด้านการศึกษา และด้านสังคมสงเคราะห์ มีปัญหาอุปสรรค และมีจุดเด่น จุดด้อยอย่างไร

.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมืออย่างดียิ่งมา ณ โอกาสนี้
ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์ (จำนวน ๒๐ ท่าน)
แนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตไทย ในสหรัฐอเมริกา

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาให้รายละเอียดตามที่เป็นความจริงเกี่ยวกับตัวท่านและเติมข้อความในช่องว่าง.....ให้ครบถ้วน

1. อายุ.....ปี
2. พรรษา.....
3. ก่อนมาเป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในสหรัฐอเมริกาท่านเคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือไม่
 เคย เป็นเวลา.....ปี ไม่เคย
4. ท่านมาเป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเวลา.....ปี
5. ระดับการศึกษาปริญญาตรี นักรธรรมชั้น.....เปรียญธรรม.....ประโยค
6. ระดับการศึกษาสายสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี
๗. ปัจจุบันท่านถือสัญชาติ ไทย สหรัฐอเมริกา ทั้งไทยและสหรัฐอเมริกา
 อื่น ๆ

ตอนที่ ๒ แนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย ในสหรัฐอเมริกา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑) ท่านมีแนวคิดและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๒) ท่านมีเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างไรบ้าง

.....

.....

๓) ท่านมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร

.....

.....

๔) ผลของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่านเป็นอย่างไร?

.....
.....
.....

๕) ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา คืออะไร?

.....
.....
.....

๖) แนวทางการแก้ปัญหาการการเผยแพร่พระพุทธศาสนา คืออะไร?

.....
.....
.....

๗) ข้อเสนอแนะ อื่น ๆ (ถ้ามี)

.....
.....
.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑) ท่านมีแนวคิดและหลักการเผยแพร่พุทธศาสนา อย่างไร

.....
.....
.....

๒) ขอให้ท่านเสนอเป้าหมายการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๒) ขอให้ท่านเสนอเป้าหมายการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....

๓) ท่านมีผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๔) ท่าน มีปัญหาอุปสรรค และมีจุดเด่น จุดด้อยอย่างไร

.....
.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมืออย่างดียิ่งมา ณ โอกาสนี้
ผู้วิจัย

ภาคผนวก จ
แบบสรุปโครงการ

สรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่	๐๓๒/๒๕๕๑
ชื่อโครงการ	ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา
หัวหน้าโครงการ	พระมหาสุริยา วรเมธี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๘๙-๙๖๖-๓๓๙๔
<p>ความเป็นมาและความสำคัญ</p> <p>พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย พระสงฆ์ไทยมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมเสมอมาทั้งระดับพื้นฐาน คือให้ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่ประชาชนสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขเช่น หลักพรหมวิหาร หลักสังคหวัตถุ เบญจศีล เบญจธรรม ทิริโอดตปปะ และระดับหลักธรรมขั้นสูงในพระพุทธศาสนาที่ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตไปสู่ความพ้นทุกข์ ได้แก่การฝึกวิปัสสนากรรมฐาน หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีคุณค่าและประโยชน์สูงสุดที่จะนำพามนุษย์ให้สามารถใช้ชีวิตในโลกปัจจุบันอย่างมีความสุข ทั้งยังมีความพิเศษมากกว่าหลักธรรมในศาสนาอื่นอีก นั่นคือพระพุทธศาสนามีคำสอนที่จะช่วยให้มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพชีวิตของตนด้วยตนเอง จนสามารถก้าวสู่ความหลุดพ้นโดยไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงถือว่าเป็นการเผยแผ่สิ่งที่ดีงามเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโลกโดยแท้ ดังพุทธพจน์ตอนที่พระพุทธองค์ส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรกว่า “ จรธ ภิกขเว จาริกิ พุชชนิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อดถาย หิตาย สุขาย สเทว มนุสสานิ ” (มหาจุฬาเทปิตกั วิ.มหา.๑ เล่มที่ ๔/๒๗) ซึ่งหมายความว่า “ภิกษุทั้งหลาย จงเที่ยวไปสู่ที่จาริก เพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ” นี่คือนิเป้าหมาย หรือ วัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ธรรม</p> <p>มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์อยู่ในกำกับของรัฐ ได้ตระหนักต่อความสำคัญในด้านการส่งเสริมให้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ ได้จัดให้มีการเปิดอบรมหลักสูตรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับพระภิกษุ สามเณร และ คฤหัสถ์ ซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ในสาขาธรรมนิเทศ และหลักสูตรการอบรมพระ</p>	

ธรรมทูตสายต่างประเทศเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย โครงการนี้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๘ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนับได้ ๑๓ รุ่นแล้ว ใช้เวลาในการฝึกอบรมรวม ๓ เดือน/รุ่น จนพระสงฆ์ทุกรูปมีความมั่นใจว่าสามารถไปปฏิบัติงานเผยแผ่พระธรรมคำสอนในต่างประเทศได้ ขณะนี้มีเครือข่ายเผยแผ่พระธรรมคำสอนอยู่ทั่วโลก

สาเหตุที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ เพราะว่า ได้รับรู้รับฟังปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสายต่างประเทศ ทั้งจากบุคคลทั่วไปที่สนใจในพระพุทธศาสนา และจากคณะผู้ดำเนินงานการอบรม ตลอดจนผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือ พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๑๓ ว่า

“ในการไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น ความรู้ความสามารถมีด้วยกันทั้งนั้น แต่ที่ไม่ค่อยบรรลุผลตามที่ต้องการ คงจะเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยุทธศาสตร์ จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ มาก บางท่านเทศน์ดีสอนดีก็ยังไม่สำเร็จ เพราะยังมีปัจจัยอะไรหลายอย่าง งานของพระธรรมทูตมีความละเอียดอ่อนมาก แถมยังถูกค่อนข้างขอตัวไปสอนเฉพาะกับคนไทยด้วยกัน เขาเอาเราไปเปรียบเทียบกับพระธรรมทูตทิเบต ญี่ปุ่น หรือแม้กระทั่งศรีลังกา ที่ประสบผลสำเร็จมากกว่าในการเผยแผ่กับชาวต่างประเทศ ” (พระธรรมโกศาจารย์ ๒๕๔๙ : ๒๒๑) จากปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักถึงว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสายต่างประเทศซึ่งยังไม่ ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนี้ มีผลกระทบต่อสถาบันพระพุทธศาสนาโดยตรง และโดยอ้อมก็คือ ผลกระทบที่มีต่อความมั่นคงความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นับพระพุทธศาสนา กับผู้นับถือศาสนาอื่นๆในต่างประเทศ เมื่อไม่สามารถทำความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ถูกต้อง ก็จะเป็นผลเสียหายต่อสังคมชาวพุทธ ความแปลกแตกแยกต่างระหว่างวัฒนธรรมความเชื่อความศรัทธา ความรู้สึกนึกคิดยิ่งห่างเหินกันมากเท่าใด ความเข้าใจผิดความแยกพรรคพวกก็เกิดขึ้นจนไม่สามารถนำพาสันติสุขสู่ประชาชนชาวโลกซึ่งอยู่ร่วมกันได้ ส่วนการที่ผู้วิจัยเลือกเอาประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นพื้นที่ศึกษานั้น เนื่องจาก สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศมหาอำนาจใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติหลายวัฒนธรรม และเป็นประเทศที่มีความเจริญทางวัตถุสูงสุดมีวัดไทยอยู่ทั่วทุกมลรัฐของประเทศประมาณ ๖๗ วัด มีพระธรรมทูตไทยปฏิบัติหน้าที่อยู่ประมาณ ๔๐๐ รูป การสำรวจข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ศึกษา จะทำให้ได้ภาพรวมของปัญหาอุปสรรคต่างๆในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ชัดเจน.

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก
๒. เพื่อศึกษาแนวคิด เป้าหมาย และวิธีการในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา
๓. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งด้านศาสนธรรมและศิลปวัฒนธรรมของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า

๑. แนวคิด วิธีการและเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเป็นไปตามหลักพุทธโอวาท แสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มผู้อื่น เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล ความสุข แก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใช่ชาวพุทธ มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ โดยมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนา นอกที่ตั้ง เช่น การสอน,บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่อยู่นอกวัด การใช้เทคโนโลยี สื่อสารมวลชน วิทยุโทรทัศน์หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนาออกวัด เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายชาวพุทธทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์ (สมัชชาสงฆ์ไทย)

๒. ปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ประเทศสหรัฐอเมริกานั้น พระธรรมทูตยังไม่เข้าใจภาษา และวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแผ่ดีพอ ทำให้การสื่อสารกับคนในประเทศนั้นได้ไม่ดี เท่าที่ควร ด้านองค์กรสงฆ์ที่มีส่วนในการดูแลพระธรรมทูตยัง ก็ไม่เข้มแข็งพอ จึงให้การสนับสนุนและดูแลได้ไม่ทั่วถึง แม้ปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยตรงแต่ก็ยังคงครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง เช่นศูนย์ควบคุมดูแลพระไปต่างประเทศก็ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำ

หน้าอีกอย่าง อบรมพระธรรมทูตแล้วส่วนการคัดเลือกกว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้น เป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง เมื่อผ่านเกณฑ์พิจารณาแล้วก็ต้องผ่านขั้นตอนในการขอหนังสือเดินทาง ขอวีซ่า เข้าประเทศ บางประเทศก็ยากมากและให้เวลาในการพำนักในประเทศนั้นๆ น้อยทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๓. แนวทางการแก้ไขปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหาร การจัดการและการปกครองสำหรับผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ โดยจัดตั้งสถาบันหรือวิทยาลัยพระธรรมทูต เพื่อพัฒนาบุคลากรดำเนินงานเผยแผ่พระศาสนา ในต่างประเทศ จัดตั้งคณะกรรมการบริหารกิจการพระธรรมทูต ซึ่งคณะกรรมการฯ ชุดนี้ควรได้รับมอบอำนาจจากมหาเถรสมาคม ให้สามารถเข้าไปดูแลเรื่องการค้าเลือก จัดส่งพระธรรมทูตฯ ไปประจำหรือทำงานในต่างประเทศ การดูแลเรื่องสวัสดิการ สุขภาพ การพิจารณาให้ความดีความชอบ และมาตรการลงโทษ พร้อมกันนี้ก็ควรมีบุคลากรและงบประมาณรับรองงานด้านนี้เพียงพอ

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. มหาเถรสมาคม/องค์กรพระธรรมทูตในต่างประเทศ

จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุนให้พระธรรมทูตในต่างประเทศนำวิธีการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามหลักพุทธโอวาทโดยการกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ สร้างกลยุทธ์เครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาระหว่างพระธรรมทูตและชาวพุทธในต่างประเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

๒. มหาวิทยาลัยสงฆ์และองค์กรร่วมมือฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

๑. ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเพิ่มเติมเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่ายใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ เช่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง เช่น การสอน, บรรยายธรรม ในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกวัด

๒. ทำการวิจัย ศึกษาเพื่อใช้งานวิจัยเป็นฐานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเด็นที่

<p>เกี่ยวข้องเช่น ศึกษาผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ศึกษา รูปแบบการบริหารจัดการวัดที่มีประสิทธิภาพในสหรัฐอเมริกา ศึกษารูปแบบการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเชิงรุกในสหรัฐอเมริกา ศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตไทยใน สหรัฐอเมริกาและประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูตไทยไปต่างประเทศ เป็นต้น</p> <p>๓. รัฐบาล/หน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรมพระพุทธศาสนา</p> <p>๑. สนับสนุนส่งเสริมนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของมหาเถรสมาคม อย่างใกล้ชิด โดยการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อดูแลกิจการพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ รัฐบาลนำ แนวนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาเถรสมาคมมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์การสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยให้พระธรรมทูตเป็นสื่อกลางนำวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของ พระพุทธศาสนาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สร้างความเข้มแข็งให้กับ องค์การที่ดูแลพระ ธรรมทูตสายต่างประเทศ โดยการสร้างระบบเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในแต่ละ ประเทศ รวมถึงระหว่างพระธรรมทูตต่างประเทศและพระสงฆ์ในประเทศไทย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งกันและกัน</p> <p>๔. สถานทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา</p> <p>กำหนดเป็นนโยบายในการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของประเทศที่พระ ธรรมทูตจะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งของการคงอยู่ของวัด ในต่างประเทศ เข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ เกื้อกูล พัฒนาวัด การจัดกิจกรรม รวมถึงการสร้าง ความเข้าใจระหว่างชาวพุทธและชาวศาสนาอื่น</p>
<p>การประชาสัมพันธ์</p> <p>ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต http://www.mculp.ac.th</p> <p>๑. ประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยผ่านรายการวิทยุ “ครูศาสตร์ปริทัศน์ AM ๙๖๓ kHz”</p> <p>๒. ประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยผ่านสถานีโทรทัศน์ “WBTV”,MCUTV”</p> <p>๓. ส่วนการประชาสัมพันธ์ทางสิ่งพิมพ์อยู่ในระหว่างดำเนิน</p>

ภาคผนวก ฉ
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย และคณะ

หัวหน้าโครงการ

๑. ชื่อ-นามสกุล(ภาษาไทย) พระมหาสุริยา วรเมธี หัวหน้าโครงการ
(ภาษาอังกฤษ) Phramaha Suriya Varamethi
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต ภาษาศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์
๓. ที่อยู่(ที่ทำงาน) ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บางกอกน้อย
กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๕๕๓๙
e-mail : m_surya๑๙@yahoo.com

๔. ประวัติการศึกษา

- ๔.๑ ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๔.๒ ปริญญาโท M.P.A., M.A. (Linguistics), University of Poona, India
- ๔.๓ ปริญญาเอก ภาษาศาสตร์ Nagpur University, India

๕. ประสบการณ์การทำงาน

- ๕.๑ อาจารย์ ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ
- ๕.๒ อดีตคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มจร.
- ๕.๓ อดีตหัวหน้าภาควิชาภาษาตะวันออก มจร.
- ๕.๔ กรรมการคัดเลือกพระภิกษุเพื่ออบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
- ๕.๕ ผู้ผลิตรายการธรรมะทางสถานีวิทยุโทรทัศน์
- ๕.๖ เลขานุการ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มจร.
- ๕.๗ นักจัดรายการธรรมะทางสถานีวิทยุกระจายเสียง

๖. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

- ๖.๑ ภาษาอังกฤษ
- ๖.๒ ภาษาไทย
- ๖.๓ ภาษาเขมร

ผู้ร่วมวิจัย ๑

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) พระสรวิชญ์ อภิปญโญ (ดวงชัย)
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Phra Soravit Aphipanyo (Duangchai)
๒. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓๓๕-๐๗-๐๐๑-๘๐๖-๕๘
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน - อาจารย์ประจำภาควิชาปริยัติธรรมและจริยศึกษา คณะครุศาสตร์ มจร
๔. หน่วยงานที่สังกัด - ภาควิชาปริยัติธรรมและจริยศึกษา คณะครุศาสตร์ มจร
๕. ประวัติการศึกษา - นักรรรมเอก สำนักเรียนเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ
- ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ (บริหารการศึกษา, เกียรตินิยม) มจร
ท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ (จิตวิทยาชุมชน)
๖. ประสบการณ์ในการสอนและผลงานวิชาการ - วิชาพื้นฐานจิตวิทยาการให้คำปรึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร
- วิชาการประเมินผลงานการให้คำปรึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร
- วิชาข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาและอาชีพ คณะครุศาสตร์ มจร
- วิชาจิตวิทยาผู้ใหญ่ คณะครุศาสตร์ มจร
- วิชาวิถีธรรมวิถีไทย โรงเรียนเทคโนโลยีสยาม สังกัดกรมอาชีวศึกษา
- วิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร
๗. ประสบการณ์ด้านการวิจัย
๑. เรื่อง " การสร้างและพัฒนาารูปแบบการลดพฤติกรรมความรุนแรงฯ" (หัวหน้าโครงการฯ)
 ๒. เรื่อง " การศึกษาความเชื่อในพระพุทธศาสนาของประชาชนไทย" (ผู้ร่วมวิจัย)
 ๔. เรื่อง " การศึกษาวิถีชีวิตการดำรงสมณเพศของสามเณรในวัดเขตกรุงเทพฯ" (ผู้ร่วมวิจัย)
 ๕. เรื่อง " การศึกษาความผาสุกของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาฯ " (ผู้ร่วมวิจัย)
 ๖. เรื่อง " การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยฯ" (ผู้ร่วมวิจัย)

ผู้ร่วมวิจัย ๒

๑. ชื่อ-นามสกุล(ภาษาไทย) ผศ.ดร.ประยูร สุขะใจ
(ภาษาอังกฤษ) Phramaha Prayoon Suyajai
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ ระดับ ๕
๓. ที่อยู่ (ที่ทำงาน) ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บางกอกน้อย กรุงเทพฯ
๑๐๗๐๐ โทร. ๐๒-๔๓๔๕๕๓๙,๐๒-๘๙๑๑๗๔๐
๔. ประวัติการศึกษา
 - ๔.๑ ปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาจิตวิทยา (พธ.บ.)
สถาบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่จบ ๒๕๓๖
 - ๔.๒ ปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ สาขาจิตวิทยาการศึกษา
สถาบัน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรปีที่จบ ๒๕๔๘
 - ๔.๓ ปริญญาเอก คณะจิตวิทยา สาขาวิชาจิตวิทยาคลินิก
สถาบัน Marathwada University India ปีที่จบ ๒๕๔๗
๕. ประสบการณ์การทำงาน
 - ๕.๑ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - ๕.๒ นักจัดรายการวิทยุรายการธรรมะแสงสว่างทางใจ สถานีวิทยุกองพลที่ ๑
 - ๕.๓ รหัสประจำตัวนักวิจัย สภาวิจัยแห่งชาติ เลขที่ ๐๐๐๑๒๓๗๕
๖. ประสบการณ์ในการวิจัย

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว เช่น

 - ๖.๑ การศึกษาความสัมพันธ์เกี่ยวกับความเครียดของงาน บุคลิกภาพ ความพึงพอใจและแรงจูงใจ ของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองอินเดียนปีพิมพ์ ๒๕๔๕ (หัวหน้าโครงการ)
 - ๖.๓ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีพิมพ์ ๒๕๔๘ (หัวหน้าโครงการ)

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๓

๑. **ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย)** ผศ.ดร. เมธาพันธ์ โปธิธิร์โรจน์
(ภาษาอังกฤษ) Dr. Methaphan Phothithirarot
๒. **ตำแหน่งปัจจุบัน** อาจารย์ประจำ,ผู้ช่วยศาสตราจารย์
๓. **ที่อยู่ (ที่ทำงาน)** ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์
ม. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทร. ๐-๒๔๓๔-๕๙๓๙
๔. **ประวัติการศึกษา**
 - ๔.๑ ประกาศนียบัตร Cert. In Russian ภาษารัสเซีย Nagpur University, India
 - ๔.๒ อนุปริญญา พ.ม. กระทรวงศึกษาธิการ
 - ๔.๓ ปริญญาตรี พธ.บ.สาขาภาษาอังกฤษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย
 - ๔.๔ ปริญญาโท M.P.A.สาขาบริหารรัฐกิจ (เกียรตินิยม) Nagpur University, India.
 - 4.5 ปริญญาโทM.A.สาขาภาษาศาสตร์) Nagpur University
 - ๔.๖ ปริญญาโทM.Phil.สาขาปรัชญาบริหารรัฐกิจ(เกียรตินิยม) Nagpur University
 - ๔.๗ ปริญญาเอก Ph.D. สาขาบริหารรัฐกิจ Nagpur University, India
๕. **ประสบการณ์การทำงาน**
 - ๕.๑ อดีตหัวหน้าภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มจร.
 - ๕.๒ อดีตอาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC)
 - ๕.๓ อดีตกรรมการสภาวិชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - ๕.๔ อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พระนคร วิทยาเขตเทเวศร์
 - ๕.๕ อาจารย์สอนและอาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย มจร.
 - ๕.๘ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มจร.
๖. **สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ**
- ภาษาอังกฤษ